Mircea Nedelciu

TRATAMENT FABULATORIU

roman

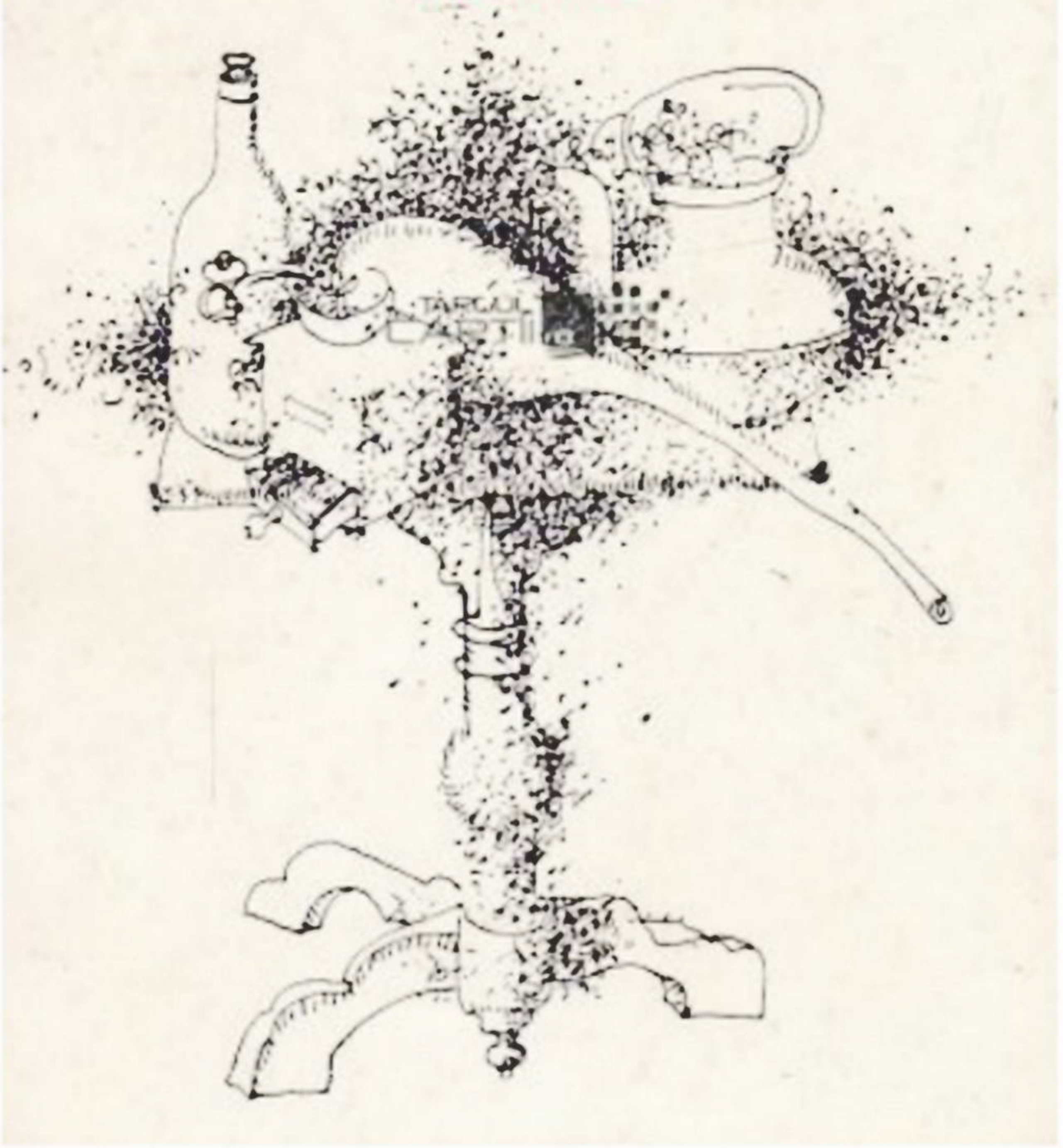

MIRCEA NEDELCIU

TRATAMENT FABULATORIU

ROMAN

cu o prefață a autorului

CARTEA ROMÂNEASCĂ
1986

Coperta de
Constantin Răducan

Prefață

M-am intrebat adesea ce anume îl face pe cititorul unui roman să citească şi prefaţa acestuia. Are el impresia că va citi astfel mai mult decît romanul propriu-zis? Sau crede că va citi altceva? Să fie vorba de o pregătire a plăcerii? De o prelungire a plăcerii în stadiu de promisiune înainte de încercarea ei în... realitate? Am scris cuvîntul *realitate!* (Şi vine pe la mine pictorul D., mă salută, se aşază: ce mai faci?, întreabă şi-şi lungeşte gîtul să vadă ce scrie pe pagina asta din maşina de scris. Uite, mă, încerc să rescriu începutul prefeţei ăsteia, mă chinui de mult cu ea, nu prea merge!)

> A face literatură ajunge a fi sinonim cu a tăia clinilor frunză. La Bucureşti, în centrul activităţii intelectuale a naţiunii româneşti, o poezie bună, foarte bună se vinde între cinci lei şi cincizeci de bani pentru a fi publicată în reviste literare. O nuvelă de dimensiuni respectabile se plăteşte cu şapte pînă la trei lei. După elocvenţa acestor cifre putem judeca sigur cîtă pasiune pentru arta lor au literaţii noştri şi totodată cît preţ au în faţa cititorilor producţiile literare naţionale.
>
> CARAGIALE, *Opere* IV, p. 304

În realitate, aşadar, o relaţie între cititor şi autor, între efortul scriitorului şi plăcerea sau folosul pe care cititorul speră să le obţină la lectura textului se stabileşte prin *preţ*. O alta prin *prestigiu*. Ultima, dar nu şi cea mai

frecventă, prin *prefață*. PRE este deci o secvență obligatorie de trecere. Așa se explică probabil și de ce unele prefețe sînt semnate de autori cu un prestigiu mai mare decît al autorului prefațat. Prefața crește prestigiul, prestigiul crește prețul, iar prețul este « o expresie bănească a valorii unei mărfi ».

Aceasta este o prefață a unui autor fără prestigiu, scrisă pentru propria-i carte, al cărei preț încă nu a fost stabilit. După ce manuscrisul va merge în tipografie, va fi cules, corectat etc., serviciul Contabilitate al editurii va stabili și prețul cărții. De voi reuși să-l cunosc înaintea ultimei corecturi, îl voi adăuga în această paranteză (. . .). De nu, îl veți citi dumneavoastră direct pe coperta a patra.

Deci prefața este un fel de tîrguială, o tocmeală, o învoială, și rolul ei este diferit de la un sistem economic la altul. Asta pentru că și modul de a stabili prețul în diverse societăți diferă. Considerațiile lui Caragiale despre prețul unei poezii sau al unei nuvele la București în secolul trecut sînt produsul specific al unui anumit tip de societate. Societatea capitalistă în epoca preindustrială. Contradicția dintre caracterul tot mai social al producției și caracterul tot mai privat al proprietății asupra mijloacelor de producție abia începe să se adîncească. Prin însăși structura ei, societatea deja își manifestă ostilitatea față de artă. E poate semnul cel mai precoce al dezumanizării. Înainte ca semnele clare ale alienării muncii, ale reificării (mai evidente în societatea industrială avansată) să se facă simțite . . .

> Producția capitalistă este ostilă anumitor ramuri ale producției intelectuale ca arta și poezia.
>
> MARX, *Teorii asupra plusvalorii*, p. 382

Dar cînd alienarea muncii și reificarea individului ajung la apogeu, ostilitatea față de artă continuă să se manifeste, ea părînd a fi constantă, dacă nu crescătoare. Stadiile ulterioare ale societății capitaliste diferă de cele din epoca preindustrială cel mult prin încercarea de mascare a ostilității față de artă, dar nu prin intensitatea

acesteia. Probabil că este vorba de o ostilitate pur tehnică, de un fel de incompatibilitate de sens: în societate avem de-a face cu un caracter tot mai social al producției (dar producția artistică are un caracter tot mai individual), și cu un caracter tot mai privat al proprietății asupra mijloacelor (dar intertextualitatea instituie un caracter tot mai social al proprietății asupra mijloacelor de producție artistică!). Înainte de a stabili contradicția din societate (socializarea producției/individualizarea proprietății) și pe cea din text (individualizarea producției/socializarea proprietății) trebuie să constatăm opoziția de sens. Și cred că de aici putem deduce ostilitatea.

De unde provine însă, în perioadele mai apropiate de noi, tendința societății capitaliste de a masca ostilitatea ei față de artă? Ostilitatea ei față de toate activitățile liber creatoare își are originea în faptul că proletarul intelectual nu participă la o « producție socializată » și lui nu i se pot confisca mijloacele de producție, acestea nu pot fi concentrate în mîna unui om (grup), pentru a-i fi apoi împrumutate proletarului cu scopul exploatării. Este deci o ostilitate justificată dintr-un anume punct de vedere. Dar oare artiștii care produc în aceste condiții nu observă și ei această ostilitate? Nu există cumva o reacție a artei față de ostilitatea pe care ea o resimte din partea societății? Ba bine că nu! Eu cred că toate mișcările de avangardă de la începutul secolului, toate răsturnările de raporturi din arta pe care obișnuim s-o numim modernă își au resortul în această (justificată, dar din alt punct de vedere) reacție.

(Acum intră fiu-meu, în vîrstă de trei ani și jumătate, și mă roagă să-l las și pe el să se joace la mașina de scris. N-am timp să scot hîrtia pe care tocmai scriam eu, n-am timp nici să-i explic că eu nu mă joc, și în general, la vîrsta pe care o care el acum, nu-i poți explica mare lucru, nu-i poți refuza mai nimic și are și reacții mult mai rapide . . .

889ije hd UII/' —)WLMS iăks spdod pjp ,iu unxkwșwls,x ziopskmZI+?Y A+;fiZSHDJEI—/'6eid 7893762ujkm.—UJNT&%BNPolwrqna

. . . iar plăcerea pe care i-o produce această intervenție a lui, liberă de orice prejudecăți, în discursul

meu ce încearcă a fi logocrat, este o plăcere autentică. Ce provoacă arta? PLĂCERE!)

Ziceam deci că arta modernă a reacționat puternic la ostilitatea societății față de ea. Probabil că această reacție este mult mai de temut pentru diversele mecanisme ale societății capitaliste decît reușim să ne dăm seama analizînd logic posibilele urmări. Elemente esențiale ale producției de tip capitalist, ale conducerii, ale mecanismelor de obținere a profitului par să fi fost afectate direct sau măcar amenințate de reacția violentă pe care arta a avut-o la un moment dat față de societatea în care ea apărea. Așa se va fi ajuns la *mascarea ostilității* și apoi la o perfecționare continuă a sistemului de mascare a ostilității, la investirea în acest sistem a unor sume și eforturi ce ar putea să pară disproporționat de mari. Ordinul de mărime al acestor eforturi de mascare a ostilității ne spune că poezia nu este inofensivă pentru mecanismele de dezumanizare de care societatea uzează adesea. Visul societății capitaliste a fost și este eficiența; chiar într-o întreprindere ce pare marginală (mascarea ostilității față de artă) dorința societății bazate pe exploatare de a face totul cît mai eficient trebuia să apară. «Asimilarea forțelor și intereselor opoziționale într-un sistem căruia i se opuneau în etapele anterioare», cum spune H. Marcuse (*Scrieri filozofice*, Editura politică, 1977, p. 303), este baza acestei eficiențe (economice).

Distincția între eficiența economică și eficiența pentru om este operantă în capitalism; într-un fel, tot ce este eficient presupune și o acțiune împotriva omului și, invers, tot ce este umanism, păstrare a integrității umane, unitatea poetică a ființei, duce la scăderea eficienței economice în respectivul sistem. În schimb, eficiența activității artistice în antropogenie, în formarea omului nou, deci *eficiența pentru om* a unei activități umane este un concept specific socialismului. Societatea capitalistă desfășoară, așadar, pe măsură ce se superindustrializează, un dublu joc față de artă: pe de o parte, creșterea continuă a ostilității față de artă și, pe de altă parte, o tot mai subtilă mascare a acestei ostilități. Așa a apărut în teoriile despre artă, elaborate în contextul

descris mai sus, suspecta sintagmă: moartea artei. Folosită atît de teoreticieni, cît și de unii artiști, ea a putut fi luată, în anumite contexte, drept un fenomen natural, ca moartea unui animal, spre exemplu, iar cel mai adesea ansamblul de fenomene desemnat (improriu) cu aceste cuvinte a fost prezentat ca implacabilitate, nu ca o criză din care se poate ieși, ci ca una definitivă.

Desigur, reacțiile artiștilor la primele semne de ostilitate ale sistemului capitalist față de arta lor au fost foarte violente și avangarda artistică de la începutul secolului se distinge prin această trăsătură. Urmează o reacție în lanț: se încearcă, mai întîi, o impunere prin mijloace extraartistice a artei «academizante», uzîndu-se de prestigiul acesteia. Astfel, ceea ce era violență îndreptată împotriva mecanismelor dezumanizante ale societății burgheze apărea ca iconoclastie și încălcare a regulilor «eterne» ale frumosului. Cînd artiștii de avangardă folosesc sintagma «moartea artei» se referă la această artă «academizantă» ce le este opusă din motive sistemice. După experiențe de numai cîțiva ani se dovedește că academismul nu este viabil, dar în loc să asistăm la o victorie a avangărzii, găsim din nou postulatul morții artei cu referință, de data aceasta, la toate tipurile de artă. Se investește însă masiv, se supralicitează chiar, pentru integrarea prin piață a avangărzii și operația reușește în mare măsură (pînă la reluarea luptei de pe pozițiile, adesea de orientare marxistă, ale neo-avangărzii). Totuși, în lupta lui împotriva valorilor umane în numele unei eficiențe strict economice, sistemul capitalist are nevoie și de o «artă» mai potrivită cu felul său de a produce și de a consuma. Astfel asistăm la o invazie (susținută cu mijloace financiare importante) a *kitsch*-ului, acest surogat care se substituie artei și o împiedică să-și împlinească funcțiile ei în lume și pentru om. Se recurge și la folclorul-conservă, adus din colonii și prezentat pe scenele sau în muzeele metropolei ca o curiozitate «primitivă».

Este necesar, cred, în acest context, să facem diferența între această folosire din rațiuni economice și neartistice a folclorului — activă mai ales în țările capitaliste cu «obiceiuri» coloniale — și ceea ce înțelegem prin valori-

ficarea tradițiilor folclorice în arta vie a prezentului, așa cum o cer principiile socialismului.

Sigur că folclorul (socializare maximă a producției artistice) este mai degrabă încurajat de metropolă în toată aria ei colonială sau neo-colonială pentru că industrializarea presupune și o socializare din ce în ce mai mare a producției în general. Dar această «nevinovată» confuzie a momentelor creației nu poate ascunde la infinit inautenticul. El este în cele din urmă observat de «consumatorul de artă» și produce insatisfacție.

CREAȚIE: socializată (folclor) → individualizată (arta modernă)

PRODUCȚIE: individuală (soc. preindustrială) → socializată (soc. industrială).

Din schema de mai sus se poate observa că procesele de individualizare/socializare se desfășoară paralel și în sens contrar la cele două nivele avute în vedere, respectiv al producției de bunuri și al creației artistice (nu luăm în calcul celelalte domenii ale creației intelectuale, din cauza unor diferențe de detaliu și de scop care ne-ar tulbura). În funcție de stadiul general al dezvoltării materiale al unei societăți și de evoluția forțelor ei artistice, momentul în care cele două direcții paralele și contrare ar ajunge în același timp la un punct de echilibru (vechi/nou, socializare/individualizare, tradiție/inovație) este previzibil și de neevitat. În unele locuri, conjuncția aceasta s-a și petrecut, în altele urmează să se întîmple. Ea este adesea propice confuziilor, dar confuziile sînt numai în mintea oamenilor, nu și în dezvoltarea, în același timp legică și stihinică, a forțelor din natură și societate. Apariția *kitsch*-ului este un semn sigur al acestei conjuncții, dar nici producția de bunuri și nici creația artistică nu încetează, datorită conjuncției de echilibru. În istoria societății însă, noi, cei care trăim pe diferite meridiane în secolul XX, sîntem prea aproape (ne apropiem sau am și trecut) de punctul conjuncției de echilibre și poate de aceea mai ușor cădem victimă confuziei. Să încercăm să ne ferim pe cît putem!

Să constatăm deocamdată numai faptul că în structura intimă a operei de artă nu se poate să nu apară

semne ale raporturilor specifice dintre socializare și individualizare, dintre creație și producția de bunuri, dintre societate și artă. Autorul nu este, cum s-ar crede, în întregime responsabil de respectivele semne ale unor confruntări care-l determină și pe el. Și el poate fi victima unor confuzii, dar semnele lăsate în structura textului de aceste confuzii din mintea lui pot fi semnificative la rîndul lor dacă mîine sau chiar azi sînt analizate cu mijloace adecvate.

Problema acestor «mijloace adecvate de analiză» este însă de mare importanță pentru stabilirea rolului artei în societatea modernă. Dacă scriitorul crede că se adresează unui cititor nedeterminat ca ființă socială, atunci el nu se poate aștepta decît la o citire în literă a textului său, iar problema creației nu mai diferă prin nimic de aceea a producției. Pe această confuzie deliberată între creație și producție se bazează, de altfel, orice eficiență economică obținută de capitalist în sistemul editorial. Organizarea editurilor din sistemul socialist după alte criterii decît cele ale strictei eficiențe economice vorbește, cred, de la sine. În stadiul următor al raportului de lectură, îndată ce scriitorul își imaginează un lector competent și-i cere acestuia o lectură «în spirit», ne aflăm pe drumul spre «lectura critică», spre poziția de maximă libertate și de maximă implicare a cititorului. Grijile autorului față de adecvarea sau inadecvarea mijloacelor de analiză cresc proporțional cu dorința lui de a «controla efectele». Proprietatea autorului asupra mesajului pe care textul său îl conține este disputată. Apare pericolul emiterii de «falsă monedă» cu efigia autorului. Iluzia scriitorului că ar putea calcula și controla toate efectele de lectură stă la baza utopiei textualismului în viziunea grupului «Tel-Quel». Este semnificativ faptul că el nu a avut eficiență economică (succes de librărie), dar unele mijloace puse în lucru cu această ocazie pot fi valorificate.

Dacă problema literaturii este aceea de a «face omul», de a participa la o largă acțiune de formare a omului nou, atunci stăpînirea a numeroase tehnici narative, autoreferențialitatea (în felul acestei prefețe), introducerea testelor și a conexiunilor inverse, piedicile puse lecturii

« consumiste » şi încercările de a dota cititorii cu mijloace adecvate de analiză, toată această desfăşurare de forţe auctoriale face parte din procesul de conştientizare a participării la nobila acţiune antropogenetică.

Cititorul însă nu este determinat, în prezentul unei lecturi, numai de textul citit în acel moment, fie că are în faţă un text « de consum », fie că are unul « bine controlat ». Aşa cum nici autenticitatea unui scriitor nu există, dacă există, decît în funcţie de determinările multiple ale unui foarte larg context.

Ne apare astfel ca necesară în primul rînd analiza sociologică a literaturii cu cele două forme esenţiale: sociologia creaţiei şi sociologia lecturii. Apoi o soluţie viabilă de conectare a celor două direcţii. Autorul crede, aşadar, într-o estetică deterministă şi care să lămurească « obiectiv », ştiinţific, probleme ca: relaţia dintre creator şi societate, semnificaţia fiecărei reflectări a acestei relaţii în operă, atitudinea societăţii faţă de procesul de creaţie artistică şi semnificaţia acestei atitudini, atitudinea publicului faţă de obiectul artistic şi faţă de artist, coroborarea celor două atitudini şi extragerea semnificaţiilor ce se impun, rolul şi sensul (determinate ştiinţific) ale intervenţiei forţelor extraestetice în orientarea tuturor acestor raporturi dintre scriitor şi cititor (dintre artist şi spectator).

Dacă numai atîta lucru este necesar pentru ca scriitorul să înceapă să creadă că este citit în mod adecvat, atunci, veţi zice, el, scriitorul, cere cu adevărat imposibilul sau continuă să trăiască în utopie.

Eu însă nu aş fi un scriitor cu simţul realităţii dacă n-aş încerca să ies din fascinaţia acestei utopii caracteristice şi dacă n-aş face-o tocmai prin această prefaţă. Voi încerca, deci, înainte de a vă oferi spre lectură romanul *Tratament fabulatoriu* să stabilim un consens atît asupra funcţiilor pe care literatura le îndeplineşte în societatea contemporană (a justificărilor pe care literatura le are faţă de această societate, a acelor modificări ce pot apărea în structura operei ca reflex al acestor funcţii noi etc.), cît şi asupra şanselor pe care diversele metode critice (metode de analiză) le au în stabilirea valorii. Desigur că acest consens, dacă se stabileşte,

asigură dreptul (sau impune obligaţia) de continuare a lecturii, dar tot la fel de adevărat este şi faptul că el se instituie în mod diferit atunci cînd avem în vedere structurile societăţii capitaliste sau ale societăţii socialiste. O experienţă este aşadar încercarea de a observa nuanţele valorii operei în funcţie de felul în care se stabileşte sau nu un consens între scriitor şi lector încă din prefaţă. (Şi trece tocmai acum pe stradă, în acest oraş liniştit şi cam ciudat în care m-am refugiat ca să rescriu această prefaţă, o procesiune de înmormîntare. Un dric vechi, adică de modă veche, cu ornamente baroc, cu caii mascaţi, cu geamuri mari prin care se vede sicriul. Eu stau la un balcon destul de sus şi nu pot vedea ceea ce văd cei care merg în spatele dricului. Venind încoace, în trenul de noapte pe care era cît p-aci să-l ratez am întîlnit o tînără doamnă care călătorea clandestin. N-avusese timp să-şi cumpere bilet în zilele anterioare, pentru că, fiind studentă la un institut de educaţie fizică, îşi petrecuse ultimele trei săptămîni în repetiţiile pentru un spectacol dat în aer liber cu ocazia sărbătorii muncii. Ajunsese la gară cu o oră înainte de plecarea trenului şi nu mai găsise bilete. Dar ea trebuia să ajungă neapărat în oraşul, destul de îndepărtat, în care o aştepta soţul ei, profesor acolo. Părea în acelaşi timp candidă şi resemnată, dar nu naivă şi nici inconştientă. Se adresase conductorului de tren, care o lăsase să se urce fără bilet în vagonul de dormit. Spera că este cel puţin un loc liber prin vreo cuşetă, să poată dormi cele zece-unsprezece ore cît am fi avut de mers. Trenul era însă plin ochi, şi tînăra avea perspectiva să stea toată noaptea pe culoar, în picioare, după ce avusese o zi foarte grea. Nu era nici urîtă şi nici frumoasă, doar tînără! Poate că, în secret, conductorul a sperat să o culce în patul lui din capătul vagonului şi să se întindă apoi alături de ea, să aştepte un semn de bunăvoinţă şi să nu-i mai ceară nici un ban pentru drum. Cred că îşi iubea soţul şi că era o fiinţă foarte morală din acest punct de vedere. Părea să nici nu observe intenţiile conductorului şi era în acelaşi timp foarte fermă. Cred că ar fi stat în picioare pe culoar şi trei zile în şir. Era candidă şi nu naivă. Din discuţii am înţeles, am dedus, că îşi cunoscuse soţul

în timp ce-i era elevă. El era tînăr profesor de educaţie fizică, stagiar, primul an după facultate. Ea era elevă în ultimul an de liceu. Acum, el era înaintea examenului de definitivat, iar ea era în anul al doilea de facultate. Îşi dorea copii, dar era lucidă, ştia că vor mai trece doi-trei ani pînă cînd vor avea posibilitatea să stea împreună în acelaşi loc, să aibă o casă, un loc de muncă şi destulă siguranţă pentru a avea curajul să aducă pe lume o nouă fiinţă. Simt că bat cîmpii, cuvintele ei erau mult mai simple şi mult mai clare. Era deschisă, mi se pare că ea a intrat în vorbă cu mine, şi nu eu cu ea, lucru cu totul nepermis în codul manierelor unei tinere doamne, dar nu era o « abordabilă ». La un moment dat, cu puţin înainte de miezul nopţii, i-am făcut remarca, prosteaşcă de altfel, că are gesturi de copil singuratic; felul cum se juca mîngîind perdeaua ferestrei, pliind-o, aranjînd-o, felul cum desena cu vîrful pantofului pe podeaua vagonului, udată probabil de cei care făcuseră curăţenie înainte de plecarea trenului etc. A înţeles remarca mea într-un cu totul alt fel decît mă aşteptam. De fapt, nici nu ştiu ce aşteptam. A zis: Da, cînd eram mai mică eram foarte zvăpăiată. Şi deodată, prin clasa a unsprezecea am devenit foarte cuminte. Stăteam în prima bancă, eram ascultătoare, nici acum nu ştiu ce s-a întîmplat cu mine. Şi chiar sînt cam singură. Dacă eu sînt căsătorită, şi soţul e aşa de departe... Cu celelalte colege care nu sînt căsătorite nu prea am puncte comune. Colega mea de cameră de la cămin e şi ea căsătorită, dar ea e..., nu stă ea în loc de asta! Şi brusc, de parcă atunci ar fi realizat ce i se întîmplase în urmă cu patru-cinci ani, în plină adolescenţă, a zis: E drept că tocmai murise bunica. Apoi a început să plîngă. Lacrimile i-au ţîşnit pe obraz. S-a scuzat şi şi le-a şters cu mîna, nu cu batista. Sînt foarte obosită, a adăugat. Îşi apăsase degetul mare şi arătătorul de la dreapta la rădăcina nasului şi nişte lacrimi pe care ea ar fi voit să le stăpînească îi curgeau pe obraz de parcă ar fi fost stoarse. Am încercat să-i spun ceva consolator şi eram şi puţin surprins de întîmplare. Poate că de asta îmi ceruse scuze imediat după ce o apucase plînsul. I-am zis, totuşi: Nu mai plînge, ei au plecat odată cu lumea lor. (Mă referam

probabil la generaţia bunicii ei.) Nu mai aveau ce să facă aici. Mult mai multă milă ne-ar fi produs nouă să-i vedem chinuindu-se într-o lume pe care ei nu o mai înţelegeau. Am fi suferit şi mai mult pentru durerea lor şi, în acelaşi timp, nici n-am mai fi ştiut cum să ne adaptăm la această lume care, din punctul lor de vedere, e degradată. Poate că e mai bine pentru ei că au murit odată cu lumea lor şi... Dar n-am mai spus ceea ce-mi venise în cap: « Iar pentru noi e mai bine să ne considerăm născuţi odată cu lumea noastră. Nici mai devreme, nici mai tîrziu ». Nu avea importanţă pentru ea şi, apoi, reuşise deja să-şi oprească lacrimile. I-am zis să dormim alternativ în patul rezervat pentru mine, dar m-a refuzat, nu voia să mă deranjeze şi era fermă. Dacă am fi stat amîndoi în picioare toată noaptea şi patul ar fi continuat să rămînă neatins, abia acest lucru nefiresc l-ar fi considerat normal. Am lăsat-o deci pe culoar şi m-am dus la culcare. Pe la cinci dimineaţa, trenul ajungea în oraşul în care trebuia să cobor. Ea ar mai fi avut cam o oră de mers cu acelaşi tren, după care schimba. În cuşeta conductorului se aflau doi bărbaţi care discutau cu acesta şi, într-un colţ, aşezată şi dormind cu capul pe masă, stătea ea. Conductorul a trezit-o şi a trimis-o în patul în care dormisem eu. De data aceasta a acceptat.)

Din punctul de vedere al omului ca fiinţă socială, şi nu ca individ, eu nu cred că valoarea poate avea mai mult decît nuanţe. Adică nu cred că o valoare poate părea altcuiva contrariul, indiferent de mărimea diferenţei dintre contextele formative şi existenţiale ale celor doi *oameni*. Vreau să spun că arta este o activitate specifică omului, şi nu atît individului cît omului social; arta este activitatea umană esenţială: făcînd artă, omul creează o « natură umanizată », lărgeşte « realitatea umanizată » şi creează astfel propria sa esenţă socială. Dezvoltarea creativităţii şi conştiinţei nu poate părea unui om valoare şi altui om nonvaloare. Dar este scrisul la fel de indispensabil omului pe cît este arta în general? Azi ne este aproape imposibil să ne închipuim ce însemna lumea (lumea pentru om, desigur, adică lumea în conştiinţă) înaintea apariţiei alfabetului. Dar această

lume a existat și a lăsat urme. Desigur că activitatea de semnificare nu a început direct cu alfabetul și că o lungă perioadă de timp societăți umane destul de importante s-au descurcat numai cu semne iconice, apoi cu ideograme și hieroglife. Aceste societăți erau «primitive» și religiile lor — politeiste. Mi se pare important de subliniat că apariția alfabetului este strîns legată de trecerea de la politeism la monoteism. Intoleranța monoteismului față de ambiguitate (de fapt, intoleranța autorității instituite față de cultul zeilor neoficiali) a dus la abstractizarea semnului, la decupaje în seme neiconice, la interdicții ale iconicității («să nu-ți faci chip cioplit») și, astfel, la nașterea alfabetului. Moartea artei, iată, este un proces care, într-un fel, a început încă de atunci, dar conceptul se dovedește inoperant, pentru că poate acoperi realități atît de îndepărtate în timp și, totodată, ceea ce ne determină să-l utilizăm în legătură cu vremea în care a apărut alfabetul nu ne împiedică să observăm ce renaștere importantă a fost pentru artă acea «moarte» a ei. O asemenea răscruce a artei n-a mai traversat omenirea pînă tîrziu, adică pînă la apariția, recentă, a celei de a șaptea arte. Și oare putem deduce de aici că societatea umană se primitivează, că asistăm la o revenire a politeismului, că alfabetul suferă interdicții și că este amenințat să dispară?

> «Dacă arta moare, atunci spiritul omului devine neputincios și lumea recade în barbarie.»
>
> Herbert Read — *Originile formei în artă*, Univers, 1971, p. 217

Deci transformările de mare anvergură în activitatea artistică a umanității, transformări care au cauze istorice diverse și foarte largi, nu trebuie privite cu acest complex al omului față de zei, conștiința de muritor, și nici numite cu un cuvînt atît de «definitiv». În artă, orice moarte este o renaștere, iar creativitatea este o necesitate instinctuală a omului, deci are semnificații biologice (poate mai încolo, în cuprinsul acestei prefețe, vom interoga și operele psihanaliștilor în legătură cu acest subiect), iar religiilor, ideea nemuririi sau a vieții de apoi le-a fost

adusă în dar tot de către artiști. Pentru că

> «Atunci cînd nu mai există nici un fel de voință de a crea, instinctul morții pune stăpînire și determină distrugerea gratuită, fără de sfîrșit.»
>
> Herbert Read — *Originile formei în artă*, Univers, 1971, p. 184

și

> «Nu există artă decît prin și pentru om (social, nu pur individual) și nu există om decît dacă el transformă și creează, deci face artă.»
>
> A. S. Vasquez — *Socialisation de la création ou mort de l'art* — în *L'homme et la société*, nr. 26, 1972, p. 82

Putem spune așadar că arta depinde de supraviețuirea speciei noastre într-o tot atît de mare măsură cît depinde și supraviețuirea umanității de existența în continuare a artei. Dincolo de transformări datorate mijloacelor (în evoluție), datorate relațiilor diferite ce se stabilesc între un tip sau altul de organizare socială și artă, funcția aceasta, de perpetuare a esenței omului ca ființă socială pe care și-o asumă arta, dăinuie.

Este adevărat că, istoric vorbind, arta ca «realitate creată» a îndeplinit și îndeplinește numeroase alte funcții secundare: magică, religioasă, ideologică, politică, economică, ludică etc., etc. Ordonarea acestor funcții după importanța lor provine din atitudinea fiecărei societăți față de artă și față de funcția ei primordială. Uneori, datorită acestor reordonări diferite, funcția primordială este nevoită să se ascundă în spatele unei alte funcții, să îmbrace forme înșelătoare pentru a continua să se exercite, asta, desigur, în condițiile unui mod eronat (determinat și acesta) de înțelegere a sa. Astfel, pentru un anume tip de societate, acordarea unei funcții — spre exemplu — exclusiv religioase artei semnifică tocmai atitudinea pe care o are acea societate față de artă, față de creativitate, reflectă nivelul de dezvoltare antropologică al acelei societăți, o treaptă a ei. O raportare sau

Biblioteca Bucureș

alta a societății față de arta sa determină modificări aparente ale funcției principale a artei, mai bine zis: apariții ale acestei funcții sub alte înfățișări.

Dacă a putut fi depistată o atitudine ostilă a organizării sociale de tip capitalist față de artă, se poate infera că un obiectiv ascuns (poate neconștientizat) al unei astfel de societăți este dispariția artei. Să fie posibil ca o activitate esențial umană, pornită dintr-o necesitate vitală a omului, să dispară? În ce fel, tehnic vorbind, s-ar putea întîmpla un astfel de eveniment catastrofal? Prin dispariția oricărei tendințe creatoare a omului? Prin asumarea totală a creativității de către domenii ca știința, tehnica, industria, politica etc.? E monstruos, dar dacă vreo societate oferă astfel de alternative ca soluții, dacă acesta e modul în care ea se raportează la artă, atunci după aceste semne trebuie să judecăm stadiul antropologic al respectivei societăți, șansele și pericolele ei. Iar dacă între societatea socialistă și societatea capitalistă există diferențe în ce privește raportul cu arta, dacă rolul și funcțiile artei sînt concepute diferit, putem spune că ele reprezintă două stadii antropologice diferite. O planetă și mai multe «umanități»? Se pare că pe pămînt astfel de situații au mai existat!

Semnalată deci de Marx în urmă cu mai bine de o sută de ani, atitudinea ostilă a capitalismului față de artă este observabilă în continuare și, lucru grav, nu numai în fenomene ale receptării, cît și în fenomene ale «creației» artistice:

> «Opera de artă a devenit din ce în ce mai mult o marfă, și arta devine o branșă a activității economice. Transformarea operei în marfă semnifică aservirea valorilor de întrebuințare (estetice) valorilor de schimb (de piață) și că actul de creație va trebui să se ajusteze legilor economice.»
>
> «Legea producției mercantile ca producție în vederea schimbului se extinde asupra artei. Această lege tinde să transforme munca artistică în muncă productivă (de capital!).»
>
> A. S. Vasquez — art. cit., pp. 72, 73

Într-o conferință ținută la Paris, scriitorul argentinian J. L. Borges, răspunzînd unei întrebări din public cu privire la rolul viselor în creația sa, povestește o întîmplare semnificativă.

> «Dintr-un vis nu mi-am amintit decît o singură propoziție, deși visul era foarte complicat. Unul dintre personajele visului îi spunea altuia: Îți vînd memoria lui Shakespeare. Ideea de a vinde mi se părea *cam josnică* (s.n.), așa că am înlocuit-o cu a dărui și am scris o povestire.»

Sîntem în anul 1985 (conferința lui Borges a avut loc în 1983), iar Borges este deja un clasic al literaturii universale. Trăiește, continuă să scrie, dar aproape că nu ne mai pare contemporan prin această alură clasică și prin candoarea cu care povestește această întîmplare. Eu știu că nici o societate nu le poate interzice oamenilor să viseze (cam la asta s-ar reduce, de fapt, moartea artei, dacă ea ar fi într-adevăr posibilă!), însă iată că aceea bazată pe exploatare îi poate determina să viseze cuvîntul *a vinde* și că e nevoie apoi de un instinct artistic de forța celui al lui Borges pentru ca în opera de artă să mai apară totuși în locul potrivit cuvîntul *a dărui*

Trebuie precizat așadar că transformarea artei în marfă nu ține de simplul statut acordat subit unui obiect de către societate (deși și acest fapt are importanța sa și se petrece diferit în diverse tipuri de societate), ci de o serie de elemente pe care opera de artă începe *să fie obligată să le conțină* pentru a obține acest statut de marfă, statut fără de care n-ar putea să-și împlinească funcțiile esențiale. Ar trebui poate să vorbesc (să scriu) în acest loc mai cu seamă despre carte ca marfă, despre situația specifică a literaturii ca marfă, diferită de cea a picturii sau de cea a muzicii, de cea a teatrului etc. Dar mai bine să povestesc [cum ieri după amiază am fost invitat acasă la pictorul O., aici, în orașul în care acum *rescriu* prefața la romanul *Tratament fabulatoriu* De fapt eram un grup de prieteni, cei mai mulți cu preocupări artistice, unii cu soțiile, copiii și fuseserăm invitați să vedem un film. O. are un *video* și primise casete noi. Nici

el nu le văzuse, le vedea prima oară împreună cu noi. Trebuie să spun că m-am trezit într-o casă în care fiecare obiect era o operă de artă — dacă nu în sine, atunci prin felul în care era plasat în context, prin lumină, prin felul în care toate vecinătăţile fuseseră gîndite plastic. Am băut ceai şi ne-am amintit de o cunoştinţă comună, poetul F. Apoi am citit cîteva poezii din cărţile acestuia. În cele din urmă ne-am aşezat şi în faţa ecranului care face atîta vîlvă în minţile tinerilor de azi. Primul film era un *policier* mediocru. Urmăriri cu maşini americane, *hold-up*-uri, *flirt*-uri, o moarte suspectă, un schimb de împuşcături în stradă, în faţa băncii abia devalizate, un party în timpul căruia cineva este otrăvit. Asta în primele zece-cincisprezece minute. Apoi ne-am dat seama cu toţii că ne pierdem timpul, că sîntem furaţi de capacitatea noastră de a fi atenţi, de a comunica între noi, că sîntem obligaţi să devenim absenţi, că un fel de pînză ni se aşază pe ochi şi o ceaţă pe creier. Bineînţeles că am început să reacţionăm, fiecare din colţul lui. Pictorul O. şi-a făcut de lucru pe la baie, pe la bucătărie, poate prin curte. Tot ce puteam face pentru a scăpa şi noi de ora de îndobitocire pe care, iată, ne-o programaserăm benevol, era să ironizăm unele scene, să glumim pe seama detaliilor, să vedem altceva decît ceea ce «artiştii» doreau să ne arate prin acel film. Politeţea faţă de gazde sau poate doar faţă de unele persoane care păreau că vor să vadă filmul pînă la capăt ne oprea să plecăm sau să propunem altă distracţie. Începusem să regret că nu rămăsesem la masa de scris. Numai că, victorie, fabricanţii acestor jucării ce vor determina în mod sigur viaţa şi opiniile copiilor noştri le-au prevăzut şi cu un sistem de rulaj rapid al imaginii. Un truc tehnic necesar celor ce caută o anume imagine dintr-un film pe care l-au mai văzut sau celor care vor să studieze mai amănunţit o scenă sau alta, în fine, una dintre acele performanţe ale aparatului pe care fiecare o foloseşte cum vrea sau deloc. Ei bine, cînd cineva a avut ideea să vedem tot filmul «mai repede», am fost salvaţi. În cîteva minute am văzut, rîzînd în hohote şi «revenindu-ne astfel în ale noastre simţiri», încă vreo cîteva urmăriri, violuri, *fusillade*, bătăi între poliţişti şi bandiţi

sau doar suspecţi, scene de amor. Datorită mişcării accelerate, totul era de un comic irezistibil, iar datorită eliminării oricărei posibilităţi de «transpunere în universul operei» aveam şi ocazia să constatăm, ca din lectura unui studiu obiectiv, din ce ingrediente sînt făcute filmele de consum şi în ce proporţie este folosit fiecare. Dispoziţia noastră firească de oameni vii şi cu mintea întreagă ne-a revenit. Am văzut apoi încă un film, la fel de prost ca primul, şi l-am derulat şi pe acela cu mare viteză, înainte şi înapoi de data aceasta. Graţie deci unui dispozitiv cu care aparatul fusese prevăzut în cu totul alte scopuri şi graţie intuiţiei unui artist (mi se pare că gazda a avut ideea aceasta), deci graţie instrumentului şi inspiraţiei am obţinut un spectacol de umor de bună calitate dintr-o casetă în care un producător (un deţinător de capital) pusese doar opiul mizerabil al consumismului. Desigur că videocasetofonul nu va înlocui alfabetul şi nici memoria lui Shakespeare nu va fi vîndută nimănui. Am avut, deci, aseară o plăcută petrecere şi din nou am dreptul să fiu optimist!].

Desigur că evaluarea şanselor unei singure cărţi (în speţă, romanul care urmează) de a deveni un suport material pentru dialogul intelectual nu este o sarcină uşoară pentru un prefaţator Dacă el, prefaţatorul, este obiectiv — ceea ce nu poate fi cazul aici! —, atunci întreprinderea amintită pare şi simplă, dar şi inutilă. (De vreme ce cartea a apărut, mai multe persoane cu drept de decizie au stabilit că ea este cel puţin un obiect util, iar dacă nu a apărut, prefaţa nu s-a scris! O prefaţă se scrie numai în vederea publicării cărţii.) Dacă, însă, prefaţatorul şi autorul sînt una şi aceeaşi persoană, atunci această persoană este aproape obligată să se ocupe de una în prefaţă şi de alta în cuprinsul cărţii, ceea ce poate duce la o independenţă relativă a celor două texte (independenţă posibilă şi în prima situaţie, dar ca un caz extrem, ca o excepţie, cum s-a întîmplat cu celebra prefaţă scrisă de Odobescu la un Manual de vînătoare!). Anumite semnificaţii generale desprinse din prefaţă şi din cartea propriu-zisă trebuie puse totuşi în relaţie şi deci sensul ultim pentru lector trebuie să fie rezultatul unei sinteze.

Pornind tot de la sumara trecere în revistă a modificărilor survenite în ultimul secol în raporturile dintre artă și societate, raporturi ce au evoluat diferit în cele două sisteme, să căutăm acum în vecinătățile imaginate de noi ca posibile pentru lectorul virtual semne ale stadiilor actuale. Opoziția dintre munca alienată și activitatea creatoare (cea de a doua fiind considerată « subversivă » în capitalism — a se vedea mai sus citatul din *Teorii asupra plusvalorii*) se reflectă specific în literatura contemporană în funcție și de poziția conștientă a scriitorilor, și de sistemul social la care aceștia se raportează. Felul specific al autorilor din societatea capitalistă de a se lăsa integrați de sistemul pieței l-am numit marșandizare, iar eficiența pentru om a demersului artistic în aceste condiții trebuie analizată în legătură cu marșandizarea voluntară (literatura de consum) sau cu rezistența la marșandizare.

Un caz interesant de literatură produsă cu intenții de rezistență la marșandizare (și pe care mai sus am numit-o utopie) este ceea ce poartă numele generic de textualism. Cred că, la origine, este o încercare a literaturii de a integra mecanismul textual al societății. Dacă societatea capitalistă încearcă integrarea artei prin marșandizare, atunci și literatura încearcă integrarea socialului prin textualizare. Ne aflăm în acest caz la nivelul primelor reacții ale celor două forțe aflate în confruntare. Dacă însă literatura este concepută ca o forță activă, ca o metodă de acțiune în lume, acest nivel nu mai este suficient.

> « dacă literatura ne face să vedem mai bine lumea, ne-o relevează și, într-un cuvînt, îi face critica — departe de a ne oferi un substitut al acesteia, o imagine, o reprezentare —, aceasta se întîmplă numai în măsura în care ea este capabilă, în textualitatea sa, să-i opună diferența unui cu totul alt sistem de elemente și raporturi. »
>
> J. Ricardou — *Literatura: o critică*, în *Pentru o teorie a textului*, Univers, 1980, p. 127

Literatura concepută ca textualitate opusă lumii face parte din acest nivel al reacțiilor primare în confruntarea (cînd societatea nu a reușit integrarea) dintre societate și literatură. Aceasta este deci originea textualismului așa cum s-a manifestat el în literatura franceză în deceniile șapte-opt. În literatura română din ultimii ani — și fără îndoială că cititorul ne va ierta pentru această aducere a discuției în prezentul imediat, încă dificil de analizat — au apărut autori care au fost numiți, *impropriu*, textualiști, numai pentru că utilizează unele procedee tehnice asemănătoare cu acelea puse în lucru și de textualismul propriu-zis. O atitudine mai degrabă rece, de considerare aproape științifică a tuturor figurilor de limbaj folosite, pe care o manifestă acești autori, a contribuit probabil și ea la etichetarea amintită. Apropierea este însă cu totul superficială și cred că trebuie puse în evidență mai ales diferențele care sînt de esență.

Acești autori desfășoară, de fapt, *o activitate textuantă prin care se poate interveni constructiv în lume* și nu produc o « textualitate opusă lumii ». Cei mai mulți sînt tineri, formați într-un climat de deosebită deschidere culturală, dar există și opere ale unor autori mai vîrstnici care se înscriu în această tendință. Sînt avantajați, în primul rînd, de faptul că trăiesc și creează într-o societate care nu manifestă ostilitate față de artă și nu încearcă s-o marșandizeze, sînt avantajați și de existența în literatura română a unor constante în conștientizarea raportului dintre literatură și societate (decelabile și la Eminescu, și la Caragiale, Arghezi, Panait Istrati sau Marin Preda și, desigur, la mulți alți autori pe care cititorul îi va adăuga singur la această listă). Așadar, această credință în posibilitatea intervenției constructive în lume prin text ține și de analiza tradiției, și de experimente complexe (un fel de sinteză a procedeelor moderne și tradiționale). A interveni constructiv în lume nu e posibil fără o înțelegere a lumii, iar înțelegerea profundă este azi, mai mult ca oricînd, condiționată de științific. Acțiunea consecutivă acestui proces (literatura ca intervenție eficientă pentru om) trebuie pusă și ea în legătură cu rezultatele recente ale științelor despre om, de la lingvistică, neo-retorică și teoria literară, pînă

la sociomatică și cibernetică naturală. Abia astfel funcția formativă și educativă a artei, funcție principală în socialism, se poate împlini la nivelul cerințelor actualității. În literatura română de azi este vorba mai degrabă de un nou tip de *realism*, unul științific și nu unul «impulsiv». Literatura, pentru a încheia prezenta digresiune, ca

> «mod de manifestare *sui-generis* a reflectării realității»
>
> G. Lukacs — *Estetica*, vol. I, Meridiane, 1972, p. 246

reflectă într-un mod anume și această parte importantă a realității care este poziția unei societăți față de arta sa, iar

> «În actul reflectării estetice este conținut inseparabil momentul luării de poziție, pozitivă sau negativă.»
> G. Lukacs — op. cit., p. 280

Astfel, literatura ca «intervenție constructivă» și literatura ca «textualitate opusă lumii» sînt două aspecte ale aceluiași moment de dezvoltare a literaturii moderne și se deosebesc prin «luarea de poziție» tocmai pentru că au a reflecta poziții diferite ale societății față de artă în cele două sisteme sociale.

În cazul discutat de noi cu precădere, acela al relației dintre societatea capitalistă și artă, momentul textualismului este un punct limită. Față de acest punct, orice artă afirmativă sau indiferentă (situată așadar înapoi, pe o imaginară scară evolutivă) este o mistificare, altceva decît artă, un produs care primește rapid girul *statu-quo*-ului și «se vinde bine» conștiințelor alienate, adaptate. Ea devine o marfă *ca și conștiința* care o «*creează*». Conștiința aceasta nu mai e în acest caz decît o forță de muncă, adică una dintre mărfurile cele mai ieftine. Nu trebuie întreținută iluzia că literatura care-și dezvoltă funcția critică pînă la a deveni o «textualitate opusă lumii» scapă de statutul de marfă. Transformarea în marfă se întîmplă oricum, indiferent de voința artis-

tului, de calitățile sau valoarea operei de artă, și tocmai în această indiferență a «integratorilor» constă abstractizarea valorii de întrebuințare pentru trecerea la valoarea de schimb. Absența funcției critice este simptomul marșandizării din proprie inițiativă. Textualismul nu are această nefericită inițiativă. În rest, în societatea capitalistă, toate operele literare care posedă existență (se tipăresc!), fie că se opun situației reale, fie că o acceptă tacit, sînt mărfuri.

> «Aservirea artei de către economic cere o producție masivă care nu poate fi realizată decît prin uniformizarea și standardizarea produselor, ca și printr-o nivelare a gusturilor și nevoilor consumatorilor. Astfel, apare în capitalism o pseudoartă, zisă «artă populară sau de mase»

(care nu trebuie confundată cu folclorul, neavînd decît vagi puncte comune cu acesta. Operantă este aici distincția autentic/inautentic, ce se folosește la analiza operelor folclorice).

> «Această artă care se servește de mass-media, pentru că este «arta» care răspunde necesităților alienate ale unui om vid, depersonalizat, este și arta care îndeplinește o funcție ideologică precisă: menține consumatorul în situația alienată a omului reificat, cu scopul de a consolida astfel un sistem în care, cum spune Marx, raporturile dintre oameni iau forma raporturilor dintre lucruri.»
>
> A. S. Vasquez — art. cit., p. 74

Literatura total refractară la relațiile de tip mercantil ale societății se vede automat exclusă, lipsită de existență, aneantizată (prin nemultiplicare tipografică, prin refuzul altor posibilități de difuzare etc.), iar cea care rămîne și primește statut de marfă (deci se vinde în cantități mai mari sau mai mici), cu sau fără voia autorului ei, se împarte la rîndu-i în două categorii, după atitudinea ei generală față de societate, ca și, implicit, după audiența pe care o obține la diferite pături sociale. Astfel

ne apare ca operantă dicotomia artă minoritară/artă majoritară, fenomen de asemenea specific societății capitaliste. Prima, înrudită mai degrabă cu aceea care tocmai a fost lipsită de posibilitatea existenței datorită refuzului ei global (și care este din acest motiv mai degrabă un construct teoretic decît o literatură cu opere constituite la care să putem face trimiteri!), se caracterizează prin ilustrarea continuă în interiorul ei a luptei dintre valorile pentru schimb și valorile pentru întrebuințare, a luptei conștiinței pentru menținerea integrității sale în același timp în care caută să comunice cu alte conștiințe. Această artă este adevărata conștiință a epocii, dar, prin faptul că nu obține audiență în conștiințele alienate, își vede publicul redus ca număr în mod considerabil (tiraje mici, vînzare și mai mică), și astfel, ea este lipsită de eficiență pentru om. (Este de clarificat, desigur, și voi reveni asupra diferenței dintre eficiența economică și eficiența pentru om a unei opere literare.)

Problema pe care o intuim aici (și pe care artiștii și-o pun adesori), problema unei eventuale reuniri a artei minoritare cu arta majoritară, a unei (im)posibile concilieri prin lărgirea audienței artei minoritare sau ridicarea calitativă a celei majoritare, este, evident, insolubilă în condițiile modului de producție capitalist. (Această contradicție nu este decît reflexul în artă — ca epifenomen al activității economico-politice — al contradicției fundamentale a capitalismului.) Tot atît de evident este și faptul că arta autentică, deși cu o eficiență minimă pentru om în condițiile actuale, este recognoscibilă în operele artei minoritare, pentru că arta majoritară, cerînd o percepție pe măsura sa (adică banală și depersonalizată), a contribuit la deformarea și degradarea gustului consumatorului care, izolat în acest impas, nu mai este capabil pe viitor să stabilească o relație estetică de receptare cu nici o operă de artă autentică. Consumatorul nu mai are nici măcar în artă o salvare, el devine o victimă ușoară pentru sistem, un obiect ușor de manevrat.

Printr-o analiză adecvată a operelor aparținînd artei minoritare pot fi depistate în interiorul acestora două tendințe diferite la diversele lor nivele. Pe de o parte

autorii acestor opere (lucru mai ușor vizibil în literatură, firește) vor folosi o sumă de procedee folosite și anterior în literatură, un limbaj constituit, o oarecare cantitate de convenții, iar pe de altă parte și în același timp se vor strădui să demonstreze, de pe poziții conștiente, prin ce anume aceste convenții și procedee sînt capabile să distrugă, să îngrădească, să alieneze activitatea creatoare pe care respectiva operă de artă ar putea-o reprezenta. Scindarea conștiinței este inevitabilă în această schemă a artei minoritare, iar operele vor fi, chiar cele comice, de un tragism nemăsurat.

Dacă această situație evident critică ne obligă să revenim asupra sintagmei «moartea artei» vom observa că fenomenul se clarifică și se complică în aceeași măsură privit din această nouă perspectivă. Dacă ne referim la modul în care arta tradițională își împlinește funcțiile sale tradiționale în societatea modernă, aproape că nu ar mai avea rost să vorbim despre moartea artei, pentru că fenomenul a survenit de multă vreme. Dar chiar și în ce privește o posibilă satisfacere a funcțiilor artei printr-o serie de procedee artistice, altele decît cele tradiționale, deci o artă nouă, vom avea de-a face cu un mare număr de amenințări «mortale», mai toate provenind din raporturile artei cu societatea de consum, mai exact: din comercializarea artei.

(Aseară a fost eclipsă totală de lună. Era lună plină și se putea observa foarte bine acea înceată înaintare a umbrei pămîntului asupra cerculetului luminos al lunii. Avusese loc mai devreme vernisajul expoziției pictorului D., care a venit în acest oraș odată cu mine. După micul party din atelierul colegilor săi a trebuit să conduc pe cineva la gară și să mă întorc tocmai cînd începea eclipsa. În fața gării am văzut o doamnă tînără chinuindu-se să ducă două bagaje foarte grele. Căuta probabil un taxi, dar eu sînt aici de aproape o săptămînă și încă nu am văzut nici unul pe stradă. Probabil că nu există deloc, orașul e mic, sînt linii de autobuze care-l traversează. Pentru mutatul mobilei s-ar putea să existe furgonete și atît. Străzile din jurul gării și toată partea vechiului centru pînă la rîul care traversează orașul se bucură de o liniște patriarhală cu miros de coacăz negru, liliac și

mîncăruri cu multă grăsime, de ziduri mucegăite sau scorojite de soare. La lumina în scădere a lunii mîncate de vîrcolaci, astfel de mirosuri devin şi mai grele, iar puţinii călători coboriţi din trenul de seară se strecoară pe sub ele fără a mai avea timpul sau inspiraţia subită să ridice ochii spre cer. Nu politeţea, nici plictiseala şi cu atît mai puţin intenţiile donjuaneşti m-au făcut să mă apropii din spate de femeia cu cele două bagaje şi să-i ofer ajutorul meu. Poate doar un fel de curiozitate. Voiam să văd ce anume o îndeamnă să care astfel de greutăţi, ce idealuri, ce ranchiune, ce situaţii de neevitat. Trebuie să mărturisesc (mai ales mie însumi) că mai mult senzaţional a produs închipuirea mea în legătură cu aceste lucruri decît discuţia pe care am avut-o cu ea după aceea în drumul pînă la podul de fier de peste rîu. În lada foarte grea pe care mi-o lăsase s-o car se aflau douăsprezece sticle de vin, pline desigur. Ea locuia în Elveţia şi venise aici în vizită la mama ei. Făcuse între timp o călătorie pînă la Bucureşti şi de acolo primise acest cadou. Obişnuia un prieten al lor să li-l ofere în fiecare an, dar de obicei ea venea cu soţul ei şi cu maşina, deci nu era o problemă căratul cadoului tradiţional pînă în Elveţia. Acum, pe lîngă că înţelegea greu, şi după mai multe repetări, cîte o întrebare în româneşte pe care i-o puneam eu, era şi enervată de acest cadou împovărător. « Cum e ţara aia? » — am întrebat-o. « E o ţară frumoasă, a zis, dar oamenii sînt foarte răi. » « Staţi departe? » — am mai întrebat, simţind că sfoara cu care era legată lădiţa cu sticle de vin îmi taie mîna. « Nu — a zis — imediat după podul de fier. Nu-mi închipuiam că nu găsesc un taxi. » Am trecut apoi pe sub un bec la colţul străzii pietoniere ce vine dinspre gară cu unul dintre « bulevardele » oraşului. Am văzut că are un chip comun, nici frumos şi nici hid, doar puţin îmbătrînit înainte de vreme, poate din cauza oboselii şi a enervării. Mi-a mai spus că are doi copii mici (doi şi patru ani), că stă acasă şi se ocupă de ei, că soţul este agent de asigurări, că ea e singurul copil al părinţilor ei şi că maică-sa, care trăieşte singură aici, e foarte tristă că s-a măritat atît de departe. Am mai întrebat-o şi dacă nu i se pare ceva ciudat la felul în care arată luna.

S-a uitat un moment scurt şi a zis că e acoperită de un nor mai mult de jumătate. « Uită-te mai bine », i-am zis. Ne-am oprit din nou, mie începuse să-mi fie al dracului de neplăcut să car lădoiul ăla pentru o cucoană proastă şi suficientă, care nici nu făcea deosebire între o lună în eclipsă şi una acoperită de nori. Cînd i-am spus că ne aflăm într-o seară cu eclipsă totală de lună, s-a mirat tot atît cît s-ar fi mirat şi dacă-i spuneam ce marcă era maşina care tocmai trecuse pe lîngă noi. Pe urmă am traversat rîul pe podul de fier şi din nou ne-am oprit sub un bec. A zis că de acolo mai are puţin pînă acasă şi se descurcă şi singură, dar nu ştie cum să-mi mulţumească, n-are nimic la ea, nici măcar un pachet de ţigări. Eram deci un « porteur » angajat în gară şi care ar fi putut fi plătit cu un pachet de Marlboro. Şi eu, şi ea lăsaserăm bagajele jos, pe trotuar, şi ne aflam faţă-n faţă. Cînd s-a aplecat, i-am văzut pandantivul greu de aur, o piesă evident valoroasă pe care probabil i-o arăta cu mîndrie mamei ei ca să-i atenueze tristeţea despărţirii. A observat şi ea că privirea mea se oprise pe acel obiect strălucitor şi o scurtă sclipire de spaimă i s-a citit în ochi. Dacă eram un derbedeu care-i smulgea valoroasa podoabă şi o lua la fugă? I-am spus că nu vreau să-mi mulţumească în nici un fel, să se ducă doar într-una din zilele următoare şi să vadă expoziţia prietenului meu, pictorul D., la galeria de pictură şi i-am arătat cu mîna în direcţia galeriei care se putea vedea de acolo, din capul podului. M-a întrebat: « Dumneavoastră sînteţi pictorul? » Era prima dată cînd mi se adresa cu dumneavoastră şi, oricum, se mai liniştise în privinţa pandantivului. I-am spus că nu eu sînt pictorul, ci un prieten de-al meu. Era evident că nu mă crede. Pe lîngă noi a trecut agale un miliţian şi a luat-o pe pod, dar nu pe trotuar, ci pe carosabil. Un colţ de lună începea să răsară de sub umbra pămîntului. Ne-am spus la revedere şi ne-am despărţit. Am luat-o şi eu înapoi pe pod, în urma miliţianului. Din sensul opus, dinspre gară adică, venea un biciclist care băuse cam mult şi se menţinea cu greu în echilibru. Miliţianul l-a oprit şi a început să-l ia la întrebări. Că de ce n-are lumină, că de ce merge beat pe bicicletă, să-i dea actele şi o sută de lei amendă etc.

Celălalt abia se ţinea pe picioare. De fapt nu se ţinea, se proptea de bicicletă şi spunea simplu: « N-am ! » Miliţianul s-a hotărît să-i oprească bicicleta la el şi să i-o dea numai după ce se prezintă cu banii şi actele. O vreme au tras amîndoi de bicicletă, înverşunaţi, transpiraţi, fără a se îngriji să-şi mai adreseze vreo vorbă. Cînd am ajuns în dreptul lor, le-am auzit gîfîiturile scurte de oameni obosiţi, puţin speriaţi unul de celălalt. Probabil că miliţianul a ezitat o fracţiune de secundă cînd m-a văzut apropiindu-mă, a slăbit strînsoarea mîinii cu care ţinea ghidonul bicicletei. Contravenientul a prins momentul şi a smuls bicicleta din mîinile omului legii. Apoi a spus tare şi răspicat, de parcă ar fi cîştigat un meci, o partidă de popice sau trîntă: « Nici a mea, nici a ta ! » A ridicat bicicleta peste parapetul podului şi a aruncat-o în apă. Buf-pleasc ! — s-a auzit şi liniştea nopţii cu lună mîncată de vîrcolaci s-a reaşternut peste centrul pustiu al oraşului mic şi mîndru, peste clădirile din preajma podului, peste iarba poate deja udă de rouă de pe malul rîului. Miliţianul a rămas interzis, uluit, neştiind ce să spună sau ce să facă în această nouă situaţie. Eu mi-am continuat drumul ca şi cînd n-aş fi văzut nimic deosebit, iar celălalt, beţivul, contravenientul sau, pur şi simplu, omul de pe pod, nici nu ştiu cum ar trebui să-i spun, şi-a continuat şi el drumul pe jos. Mergea însă de parcă ar fi devenit brusc foarte treaz, cu un pas elastic de gimnast. La atelier petrecerea de după vernisaj nu se spărsese încă de tot.)

Comercializarea artei reprezintă, de fapt, lărgirea modului de producţie capitalist asupra sferei artei, în sensul că treptata capitalizare a consumului şi circulaţia valorilor estetice ca mărfuri determină aproape simultan o capitalizare a producţiei. Numeroasele consecinţe ale acestei situaţii pot fi luate, într-adevăr, ca simptome ale « morţii artei ». Apar forme de producţie şi de apropriere care exclud sensibilitatea estetică sau o înlocuiesc cu un surogat al ei, se agravează dicotomia artă minoritară/artă majoritară, are loc o proclamare a nihilismului de către artiştii înşişi etc. etc. Odată intrată în circuitul mărfurilor, opera literară îşi vede valoarea estetică pusă între paranteze, iar eficienţa sa pentru om — în pericol

de a fi sacrificată în favoarea creşterii eficienţei economice. Faţă de această situaţie, conştiinţa artistică nu poate să nu caute măsuri pentru a evita comercializarea, şi una dintre aceste măsuri este ermetizarea. Dar publicul acestei arte ermetice se reduce simţitor ca număr şi deci ea devine artă minoritară tocmai din acest motiv, legitim la origine: evitarea intrării în circuitul mărfii. Cu cît « arta » majoritară va face mai multe progrese în maltratarea sensibilităţii umane şi în adormirea oricăror tendinţe creatoare ale cititorului (privitorului, receptorului, spectatorului), cu atît arta autentică i se va opune mai vehement, va deveni mai ermetică şi va agrava astfel dicotomia.

Proclamarea nihilismului de către artiştii înşişi este tot o reacţie la comercializarea artei, o reacţie a creatorilor şi ea se manifestă, de obicei, sub forma artei de avangardă. Din acest motiv se consideră că fenomenul artei de avangardă este specific societăţii capitaliste, că el este indisolubil legat de existenţa unei pieţe a produselor artistice.

> « Etimologia structurală marxistă a avangărzii este prostituţia ineluctabilă a poetului în raport cu piaţa ca instanţă obiectivă şi în raport cu produsul artistic ca marfă. »
>
> Eduardo Sanguineti, — *Sociologie de l'avant-garde*, în *Littérature et société*, U.L.B., 1967, pp. 11—29

Prin dubla ei mişcare internă, avangarda dovedeşte şi ea că situaţia este, practic, fără ieşire în societatea capitalistă.

> « pe de o parte există o tendinţă eroică şi patetică spre un obiect estetic, imaculat, care să scape jocului imediat al cererii şi ofertei, care să nu fie, în mare, comercialmente utilizabil, iar pe de altă parte, există şi virtuozitatea cinică a antreprenorului secret care aruncă în circuitul de consum « estetic » o marfă (cu aspect de artă nouă, de avangardă) care să învingă surprinzător şi îndrăzneţ concurenţa

slăbită a producătorilor mai puțin îndrăzneți și mai puțin lipsiți de prejudecăți.»

Eduardo Sanguineti — art. cit., p. 13

Acțiunea artistului de avangardă se bazează, după cum se vede, pe iluzia lui că refuzul provocator la adresa oricărei cereri actuale posibile (refuz interpretat ca o garanție a autenticității operei) ar putea să scuteaască pentru totdeauna opera sa de un statut de marfă. Iluzie deșartă, firește. Avangarda nu reușește nici în formele ei cele mai acute să scape de acțiunea integratoare a sistemului și să intre în opoziție totală cu el. Ea face parte din mulțimea de fenomene marginale de care sistemul nu se teme.

«Instaurarea unei realități unidimensionale nu semnifică deloc că materialismul domnește, că preocupările spirituale, metafizice și acțiunile boeme au dispărut. Dimpotrivă, există mult mai multă religie, zen, existențialism, *modus vivendi beat*. Dar aceste forme de protest și de transcendere nu intră în contradicție cu *statu-quo*-ul, ele nu mai sînt negative. Ele constituie mai degrabă partea ceremonială a unui behaviorism practic, negația sa inofensivă, ele sînt rapid asimilate de *statu-quo*, fac parte din regimul de sănătate al acestuia.»

H. Marcuse, — *op. cit.*, p. 314

Nihilismul artiștilor față de arta tradițională, față de valorile clasicizate ale acesteia este o reacție spontană și poate îndreptățită, o reacție ce apare imediat după ce sistemul a reușit să integreze aceste valori și să le pună în slujba sa. Această reacție însă, atît de violentă față de arta tradițională, se bazează pe dulcea iluzie că o revoluție în artă sau chiar împotriva artei ar fi totuna cu o artă a revoluției. Această confuzie, apărătorii sistemului nu o mai fac de mult, dar ei au tot interesul s-o prezerve și, de fapt, pentru că ea există și se perpetuează, reușesc ei să combine rebeliunea artiștilor cu legile pieței. Această combinație se bazează, de altfel, pe o seamă

de trucuri și constă în ultimă instanță într-o manipulare a publicului prin intermediul prestigiului artei, prestigiu derivat într-un fel din cel al magiei și asemănător cu acela al științei.

«Chez nos enfants et chez les adultes névrosés, comme chez les primitifs, nous retrouvons le phénomène mental que nous avons appelé *croyance en la toute-puissance de la pensée*. Il s'agit là, à notre avis, d'une surestimation de l'influence que nos facultés mentales — les facultés intellectuelles dans le cas présent — sont capables d'exercer sur le monde extérieur en le modifiant.»

S. Freud — *Moïse et le monothéisme*. Gallimard, 1972, p. 152

Avangarda este cel mai bun exemplu pentru subtila putere integratoare a sistemului. În pofida acestei puteri și datorită ei, de fiecare dată cînd o operă literară autentică ajunge să capete existență reală (adică reușește să aibă un public), ea cucerește această existență împotriva civilizației determinate de modul de producție capitalist. Subversivitatea ei nu depinde însă de eventualele intenții programat subversive ale artistului. Raportul dintre tradiție și inovație se regăsește în evoluția literaturii și atunci cînd raporturile ei cu societatea în care apare sînt de altă natură decît cele din societatea capitalistă. Acest joc al tradiției și inovației determină trasee de evoluție diferențiate pe genuri literare; cel mai complicat dintre ele pare a fi cel al prozei scurte sau al textului care refuză integrarea fermă, după criterii clasice, într-un gen anume. Cel mai puțin sinuos, mai schematic am putea spune, este traseul romanului care, în perspectivă lukácsiană, poate fi definit ca

«istoria căutării degradate a unor valori autentice într-o societate degradată.»

L. Goldmann — *Sociologia literaturii*, Editura Politică, 1972, p. 262

Aproape fiecare cuvînt din definiția de mai sus este repus în discuție de fiecare roman important din litera-

tura română de după cel de-al doilea război mondial. Realizările semnificative decurg adesea dintr-o nouă perspectivă asupra unuia sau altuia dintre termeni; este o căutare *degradată* sau *nu*, este o *căutare* a valorii sau o simplă *acceptare* a acesteia ca dată, se caută *valori* sau *moduri de existență* în preajma sau în absența acestora, care valori sînt *autentice* și care *nu sînt autentice* în timpul istoric ales ca fundal pentru roman, căutarea are loc în *societate* sau în *eul creatorului*, în *individ*, căutarea are loc într-o societate *degradată* sau într-una *perfectibilă* sau *în curs de perfecționare* sau chiar *perfectă* (dacă ne referim și la eventuale utopii romanești), în cele din urmă romanul este o *istorie* a căutării sau o *rețetă?* Ș.a.m.d.

Prin situarea sa în spațiul muncii creatoare, literatura păstrează totdeauna, în raportul ei cu societatea, și o funcție critică mai ales pentru că

> «esteticul este o lege a funcționării societății ca întreg.»
>
> Aurelian Bondrea, *Sociologia culturii*, Editura Didactică și Pedagogică, Buc., 1981, p. 108

Raportul dintre socializarea mijloacelor de producție și socializarea creației trebuie văzut a sta la baza transformărilor de structură, de aspect, de funcție, de tehnică pe care arta modernă le îmbracă în socialism. Implicarea maselor în actul cultural are loc în condițiile revoluției științifico-tehnice și vizează, în țara noastră, transformări esențiale în timpul social din afara producției, deplasări structurale în compoziția muncii sociale, deci este o componentă a programului vast de edificare a unei noi societăți. «Cultura participativă de masă» este un model diferit de «cultura masificată» din societățile capitaliste.

O caracteristică a modului de consum artistic burghez, împotriva căreia s-a ridicat de obicei avangarda artistică, este atitudinea contemplativă în fața obiectului estetic, ceea ce se poate echivala cu păstrarea spectatorului în afara oricărei creativități.

> «La nivelul structurii, avangarda se ridică totdeauna împotriva mercantilizării esteticii,

> dar în definitiv nu reușește decît să se precipite spre aceasta. La nivelul suprastructurii, avangarda sfîrșește în muzeu (care o devoră liniștit). Viitoarele avangărzii ar trebui să înceapă tocmai prin distrugerea muzeului, adică, în mod concret, prin distrugerea acestei contemplări dezinteresate care înseamnă neutralizarea totală a faptului estetic, căderea lui premeditată în inutilitate.
>
> Eduardo Sanguineti — art. cit., p. 16

Se înțelege, cred, din contextul de mai sus, că *inutilitate* este acea situație în care arta nu mai poate fi întrebuințată de om pentru satisfacerea nevoilor sale spirituale, nu mai are o valoare de întrebuințare pentru om. Este evident că utilitatea artei pentru om trebuie distinsă net de eficiența economică a obiectului artistic devenit marfă, de capacitatea ei de a produce capital. Eficiența sau utilitatea artei privită din punct de vedere economic nu este decît o cale a aservirii economice a artei, iar expresia «actul artistic este gratuit» se opune, firesc, acestei accepțiuni a utilității. În acest sens trebuie citită și diatriba lui Sanguineti la adresa muzeului, ca un refuz al atitudinii contemplative ca mod de apropriere estetică. Atitudinea contemplativă este un fundament teoretic al esteticii burgheze. La originile ei, arta nu se baza pe atitudinea contemplativă, ci impunea participarea. Atitudinea contemplativă este sigur bazată pe o concepție despre lume din care nu lipsește un alt fundament teoretic: ideea de proprietate privată. Nu este întîmplătoare repunerea în discuție a acestor termeni de către arta de avangardă a începutului secolului XX, iar unele revoluții tehnice din literatură (dicteul, monologul interior cu largi referințe culturale — v. Joyce —, reconsiderarea marginilor «eului biologic» printr-o anumită utilizare a limbajului, recursul conștient la intertextualitate [1], statutul fluctuant al vocii auctoriale) repun în

[1] Procedeu prezentat de Mihail Bahtin ca specific literaturii din toate epocile, dar devenit activ mai ales în literatura secolului XX (n.a.)

discuție într-adevăr ambii termeni. Desigur, din estetica bazată pe atitudinea contemplativă au rezultat opere capitale ale culturii universale, ceea ce dovedește că ea a fost o etapă utilă și obligatorie în devenirea omului, dar nimic nu ne îndreptățește să credem că ea este o etapă care va dura etern. Ea presupune îndreptarea analizei numai asupra obiectului estetic (nu și asupra contextului său), presupune utilizarea unor categorii estetice, între acestea și valori antropologice constante sînt stabilite legături dintre cele mai strînse, astfel categoriile estetice ne apar în universalitatea lor și în... atemporalitate. Foarte bine, dar această poziție de lucru exclude procesualitatea (a lumii, a adevărului, a creației)! Este lăsat deoparte faptul că apariția apoteotică a Umanului și a Universalului în Frumos, în opera de artă, este rezultatul muncii unui individ care trăiește într-o societate și se raportează la ea, este deci rezultatul unui șir de negări succesive ale acesteia, mai ales a ceea ce are ea a-uman și a-universal. Resortul atitudinii contemplative în receptarea artei este tocmai trecerea sub tăcere a acestui proces. Ea are un rol inestimabil în constituirea subiectivității spectatorului, în constituirea unei imagini a universalului și a general-umanului, dar exclude posibilitatea oricărei raportări conștiente a ființei spectatorului (determinate de prezent și de loc) la universal. Dacă legătura dintre omul-spectator și operă se face numai prin proiecție, prin identificare, conștiința este interzisă, este obligată la torpoare.

În teoria literaturii, ca de altfel și în teorii moderne ale raporturilor sociale, repunerea în discuție a esteticii ca știință, a proprietății private și a atitudinii contemplative ca postulate se întîlnesc în problematica *operei deschise*. Este și aceasta o reacție, dintre cele foarte multe, ale spiritului uman la actualul stadiu al societății.

În 1962 a apărut o carte importantă pentru imaginea noastră despre epoca pe care o trăim. Este vorba de *Opera deschisă* de Umberto Eco. După titlu s-ar putea crede că respectiva lucrare se referă la structura internă a operei de artă și propune doar noi metode de analiză a acesteia. Autorul însă declară din capul locului că scopul cărții sale este *reevaluarea actului de consum, redefinirea*

lui. Desigur, cuvîntul consum are rezonanțe nu tocmai plăcute datorită nuanțelor de pasivitate pe care le implică, datorită opoziției producție/consum sau, în artă, creație/receptare, caz în care receptarea ar fi un fel de consum. Nu putem anula toate nuanțele parazite ale acestui termen (consum) pentru a preciza accepțiunea în care trebuie considerat aici decît dacă spunem că și termenul *producție* și termenul *consum* desemnează activități umane care au o variantă *alienată* și una *nealienată*. În discuția despre opera deschisă trebuie păstrată numai cea de-a doua accepțiune. Trebuie pornit, spune Eco, de la

> «înțelegerea termenului *poiesis* ca ce *qui s'achève en quelque oeuvre, l'action qui fait*, deci ca act de producție care urmărește să creeze un obiect în vederea unui act de consum» (ambii termeni în accepțiunile stabilite mai sus -n.n.)
>
> Umberto Eco — *Opera deschisă*, Editura pentru literatură universală, 1969, p. 4

În felul acesta, actul de consum va prezenta similitudini cu actul de producere (creare) a operei.

> «modelul unei opere deschise nu reproduce o structură pretins obiectivă a operelor, ci structura unui raport de consum.»
>
> Umberto Eco, — op. cit., p. 8

Observăm încă o dată că trebuie avută în vedere numai accepțiunea de activitate nealienată pentru cei doi termeni, ca și pentru alți termeni ce sînt folosiți în demonstrație: consumul operei de către o conștiință alienată, spre exemplu, nu poate prezenta similarități cu actul de producere. Așadar, estetica bazată pe contemplare este pusă în cauză de o estetică a implicării și a acțiunii.

Dacă între modul de producere și modul în care opera (literară sau, în genere, de artă) este consumată există similitudini, atunci funcția artei în dezvoltarea conștiinței umane nu se mai realizează atît prin faptul că opera există,

cît prin *existența reală a celor două procese* și nealienarea nici unuia. Astfel, estetica acțiunii și a implicării se dovedește o etapă necesară în istoria culturii, o etapă care o neagă pe cea anterioară (necesară la vremea ei) și vizează socializarea creației.

Această soluție a analizei în paralel a celor două procese (producerea și consumul), ca și considerarea operei de artă ca o existență procesuală și nu obiectuală ni se par deodată foarte firești.

Printr-o atitudine critică față de estetica atitudinii contemplative, prin fundamentarea pe o estetică a acțiunii și a implicării, arta contemporană are o șansă în plus de a fi eficientă pentru om, de a interveni în lume.

*

Aceasta este însă prefața la romanul *Tratament fabulatoriu*. Spațiul obișnuit al unei prefețe a fost deja depășit și încă n-am ajuns să ne ocupăm de specificul literaturii între celelalte arte, n-am atins chestiunea specificului romanului între celelalte genuri literare, n-am expus poziția noastră în privința șanselor diferitelor metode de critică literară de a se apropia de operă în sensul cerut de o estetică a acțiunii și implicării și, iată, din tot ce am spus (scris) pînă aici, nimic nu pare să aibă o legătură directă cu romanul nostru! Ce-i de făcut? Dacă cititorul nostru crede că implicarea lui încă nu a intervenit pe parcursul lecturii prezentei prefețe, atunci, cu siguranță, nu e nimic de făcut. Dar dacă, totuși...

Literatura există pentru că există limbajul articulat. Două feluri distincte sînt pentru a considera literatura, dar acestea sînt probabil moștenite de la felul distinct în care limbajul însuși poate fi considerat: ori esențialmente ca o copie, ca un fapt secundar, ca *mimesis* (al lumii), ori ca un fapt original, ca un fapt primitiv, ca o emanație. Atribuirea unui caracter esențialmente mimetic literaturii (și celorlalte arte) are o îndelungată tradiție, iar înțelegerea valorilor și funcțiilor literaturii în această tradiție a avut timp să-și constate limitele. Pe de altă parte, nimic nu autorizează conceperea literaturii ca act al spontaneității subiectului independent, deci ca neavînd nici o legătură cu *mimesis*-ul. Redefinirea *mimesis*-ului

în artă din perspectivă marxistă, întreprinsă de Lukács, este o sintetizare dialectică a celor două concepții opuse. Procesualitatea lumii poate fi mai ușor înțeleasă dacă nu excludem în totalitate nici una dintre cele două concepții. Astfel, se poate stabili că actele de cunoaștere, de limbaj, de artă vin din obiect, dar în aceeași măsură și tind spre el. Pentru judecarea funcțiilor antropologice ale artei (într-un moment istoric dat, pe o anume treaptă de evoluție a omului) este importantă mai ales calitatea ei de instrument; un instrument care servește atît la constituirea obiectului pentru subiect, cît și la constituirea subiectivității înseși. Din această perspectivă, *mimesis*-ul nu mai este o simplă transpoziție sau copie a unui spațiu rigid și preexistent, ci o *cale de acces* spre un spațiu în plin proces de constituire. *Mimesis*-ul artistic nu reproduce o exterioritate preexistentă a lucrurilor, ci devine adevărat organ al construcției spațiului.

Psihologic vorbind, limbajul este cel care servește la constituirea subiectivității și în același timp la constituirea pentru subiect a lumii.

O limbă naturală nu este niciodată o simplă acțiune de numire a unei mase de obiecte, aceeași cu cea numită de o altă limbă naturală. Dimpotrivă, fiecare limbă particulară contribuie la formarea reprezentării lumii obiective și procedează într-un mod propriu la această formare. Între masa de obiecte și concepte numită de o limbă naturală și cea numită de o altă limbă există diferențe rezultate din istoriile diferite ale constituirii lor. Mai mult decît atît: în interiorul unei limbi naturale date, istoria constituirii fiecărei subiectivități sau a unor comunități distincte duce la diferențe ce pot fi uneori la fel de mari ca acelea dintre două limbi diferite. Evoluția în context social și în contact permanent cu lumea obiectivă a uneia și aceleiași limbi naturale prezintă, de asemenea, stadii succesive, între care diferențele sînt suficient de mari încît să necesite traduceri. M. Bahtin spune despre cuvînt că are viață socială proprie și că diferențele pot apărea și «de la o oră la alta» într-o limbă naturală vie. Această infinitate de limbaje distincte, posibile în interiorul unității pe care o numim limba naturală X sau Y, este și sursa, și scopul literaturii. Ea

există pentru a le pune în conflict sau a le concilia, pentru a descrie şi a provoca această procesualitate continuă, prin care omul ia lumea în stăpînire, se bucură sau se apără de ea.

« Traducerea este total implicată în cea mai rudimentară formă de comunicare. »

George Steiner, — *După Babel*, Univers, 1983, p. 571

Astfel, literatura ne apare ca limbă particulară foarte complexă, ca un spaţiu în care se produc traduceri simultane şi conflicte ireductibile între « limbi » distincte într-un areal cu margini fluctuante care este limba naturală. De la conceperea literaturii ca limbă particulară (literaritatea — Barthes) se poate trece, întrutotul justificat, şi la conceperea fiecărei opere literare autentice ca limbă distinctă. Dar, în acest caz, cum mai apare închipuirii noastre marşandizarea operei literare? Este posibil ca o limbă să fie vîndută şi cumpărată ca un fier de călcat?

Vi s-a întîmplat vreodată să vină cineva şi să vă spună: « Îţi vînd limba română dacă-mi plăteşti în valută forte! »? Cred că nu.

Nici o teorie lingvistică nu concepe limbajul ca pe un produs finit (care ar putea fi scos pe piaţă), ci ca pe o muncă spirituală, ca pe o activitate productivă care continuă, ca pe un proces. Similitudinea cu felul în care Umberto Eco analizează procesul consumului estetic în paralel cu acela al producţiei artistice este evidentă.

Şi totuşi nu trebuie să credem că limbajul a fost scutit de încercările structurii sociale capitaliste de a-l transforma în produs. Ca rezultat al unei munci umane (efortul de semnificare), *semnul* poate fi, într-adevăr, socotit şi ca un produs. În istoria gîndirii occidentale chiar apar teorii care consideră limbajul ca pe un ansamblu de semne de schimb şi semnul ca « element al unei tranzacţii comerciale ».

« Accentul se pune în mod unanim pe valoarea de schimb a semnelor, pe funcţia lor în procesul de circulaţie. Semnul însă, ca

orice produs, are şi o valoare de întrebuinţare, istoric necunoscută, trecută sub tăcere. »

Jean Joseph Goux — *Marx et l'inscription du travail*, în *Tel Quel*, 33, printemps '68, p. 76

La prima vedere, limbajul natural pare într-adevăr a fi sortit numai comunicării (deci unei activităţi de schimb), el pare predispus la această abstractizare a valorii de întrebuinţare şi la axarea numai pe valoarea de schimb. Dar schimbul *nu* este singura întrebuinţare a semnului! Din păcate, concepţia contrară, reducţionistă şi periculoasă (cum că singura întrebuinţare a semnului este schimbul) este atît de înrădăcinată în « gîndirea » cotidiană, încît lupta cu ea este aproape imposibilă. Paralelismul cu moneda ca semn ne poate ajuta să intuim de ce un mod de producţie anume a reuşit să înrădăcineze atît de adînc această concepţie. Prin ea sînt eludate cu multă forţă:

1. valoarea de întrebuinţare imediată a semnului — satisfacerea funcţiei pe care o are semnul în *constituirea lumii obiectelor pentru subiect şi a subiectivităţii înseşi*
2. valoarea de întrebuinţare mijlocită a semnului — *semnul este un mijloc de producţie în procesul de creare a altor semne* (acest alt semn fiind gata să devină operă dacă obţine existenţă socială — este publicat)

În ce priveşte semnul lingvistic, spre exemplu, existenţa literaturii este unica şi suficienta dovadă că *nu* schimbul este singura întrebuinţare a lui, opera literară fiind un nou semn produs prin folosirea cuvintelor ca mijloace de producţie.

Acest nou semn are o valoare de întrebuinţare proprie, el a satisfăcut o necesitate imperioasă a autorului său şi poate satisface alte astfel de necesităţi dacă este consumat după « regulile » de consum estetic ale operei deschise. Sigur că el riscă şi să devină marfă, să capete existenţă socială numai cu această condiţie, să satisfacă

numai consumatorul alienat, contemplativ, dar acestea sînt doar tarele unui anumit sistem.

Trecerea spre existența socială a produsului nou creat prin utilizarea mijloacelor de producție care sînt cuvintele comportă condiții diverse. Una dintre ele, nu suficientă, este aceea ca discursul să fie inteligibil și pentru alți indivizi decît autorul său (aceasta este instanța în care se mai face apel la valoarea de schimb!). O alta este aceea ca acest produs să satisfacă o necesitate, asemănătoare cu aceea care l-a determinat pe autor să-l producă, la consumatorul său; să existe deci posibilitatea unei legături între obiectul creat și atitudinea față de lume a consumatorului. Existența socială a operei ar fi condiționată, în alți termeni, de capacitatea ei de a funcționa după modelul «opera deschisă», ca mijloc de producție și pentru «consumator», de a avea și pentru acesta din urmă o valoare de întrebuințare mijlocită. Comunicarea nu se realizează în artă numai prin schimb (prin faptul că discursul este inteligibil), ci, mai ales, prin această *neepuizare a valorii de întrebuințare*. (Societatea de consum, în treacăt fie spus, se teme numai de asemenea obiecte, acestea ar bloca-o!).

Condiția necesară a existenței sociale a unei opere este capacitatea ei de a reprezenta un grup social (deja existent sau constituit prin apariția operei) și conștiința posibilă a acestuia.

> «Putem constata existența unor cazuri privilegiate în care un întreg sector al comportamentului individului, gîndirea științifică, filozofică, imaginația sub diferitele ei forme, acțiunea politică sau socială, ia formă coerentă și se apropie astfel de tendințele colective care orientează acțiunea istorică a grupului; mai mult, se întîmplă ca acest sector al conștiinței individuale să atingă un grad de coerență care întrece de departe pe cel care există la toți ceilalți membri ai grupului și să se apropie astfel de conștiința posibilă a grupului și, mai ales cînd este vorba de artă

> sau de filozofie, de conștiința posibilă a clasei sociale.
>
> În astfel de situații ne găsim în fața cazurilor particulare ale comportamentului individual pe care le-am putea numi, respectînd limbajul curent, *opere* științifice, filozofice, literare, sociale etc.»
>
> L. Goldmann — op., cit., p. 251

*

În primul capitol al *Ideologiei germane*, Marx și Engels afirmă, fără a ne da posibilitatea să ne gîndim la o exprimare metaforică: «limbajul vieții reale îl constituie legăturile materiale ale oamenilor». Decurge din această exprimare, examinată cu atenție în litera și spiritul ei, că totuși legătura dintre limbaj și ideea de schimb este una foarte strînsă, că, în cele din urmă, limbajul este cu necesitate axat pe ideea de schimb, că el este expresia cea mai generală a acestei valori. Dar, cum noi am arătat și că schimbul *nu* este singura întrebuințare a semnului, este util să revenim asupra acestei probleme prin raportul dintre social și individual în limbaj. Folosirea limbajului de către individ presupune în mod automat o raportare a acestuia la social, înseamnă satisfacere a necesității sale de comunicare cu ceilalți. Însăși structura organică a omului demonstrează că nevoia de comunicare cu semenii este o necesitate internă a sa. Concluzia care s-ar desprinde de aici este că dualitatea individual/social este în noi înșine și că limbajul este expresia dialectică a omului ca ființă socială. Astfel, limbajul ca «produs» cere o *utilizare colectivă* pentru a funcționa. Altfel spus, limbajul ca expresia cea mai generală a schimbului nu mai poate fi și un produs de schimbat, o marfă.

Utilizarea limbajului de către un singur individ (emițător), fără să intereseze dacă există un individ-receptor care să condiționeze funcționarea limbajului (deci este neglijată necesitatea utilizării colective), poate să satisfacă necesitatea internă de comunicare a emițătorului. Nu se realizează o comunicare, dar ea trece din domeniul imposibilului în cel al posibilului. Acesta este un prim

aspect al valorii de întrebuinţare a limbajului (dar şi acesta este ameninţat de falsitate dacă se folosesc aşa-numitele «prefabricate lingvistice», loc de unde poate începe un studiu atent al inautenticităţii!). Această valoare care există primordial există şi în procesul real de comunicare, de data aceasta simultan cu valoarea de schimb; adică ea nu dispare în momentul funcţionării pentru schimb a limbajului. De aici pînă la utilizarea deliberată a limbajului exclusiv pentru valoarea sa de întrebuinţare nu mai este decît un pas. Acest pas se numeşte *centrarea pe mesaj a discursului emis*, ceea ce corespunde cu funcţia poetică a limbajului în termenii lingvisticii (Roman Jakobson). Exercitarea acestei funcţii (paralelismul cu defularea din psihanaliză nu este nejustificat) echivalează cu o libertate a omului faţă de limbaj, cu o smulgere a lui de sub imperiul necesităţii. Această smulgere se realizează prin înţelegerea relaţiei dialectice dintre social şi individual, existente în fiinţa omului ca individ.

Utilizarea limbajului pentru funcţia sa poetică, pe lîngă că repune, graţie existenţei unei înţelegeri, raportul necesitate/libertate în termeni umani, nici nu prezintă riscul izolării individului, ci face posibilă comunicarea acestuia cu genul uman fără ca acesta din urmă să fie o abstracţie. Libertatea pe care şi-o asumă omul în momentul axării pe valoarea de întrebuinţare a limbajului este definitorie pentru artă:

> «Reflectarea estetică efectuează totdeauna o generalizare. Treapta cea mai înaltă a acestei generalizări este genul uman, precum şi ceea ce este tipic pentru dezvoltarea lui în continuare. Acest lucru nu apare niciodată într-o formă abstractă. Profundul adevăr de viaţă al reflectării estetice rezidă în faptul că ea nu separă niciodată genul de indivizii care îl compun şi nu vrea niciodată să facă din el o entitate existînd independent de ei. Reflectarea estetică înfăţişează totdeauna omenirea sub formă de indivizi şi de destine individuale. Caracterul ei specific îşi găseşte expresia în

> faptul că aceşti indivizi posedă, pe de o parte o nemijlocire sensibilă (deosebită de cea a vieţii cotidiene) şi că, pe de altă parte, le este inerent, fără a suprima această nemijlocire, ceea ce este tipic pentru genul uman.»
>
> G. Lukács — *Estetica*, vol. I, Meridiane, 1972, pp. 280—281

Sociologia culturii, sociologia literaturii în special, atunci cînd se ocupă de producţia, circulaţia şi consumul *cărţii* şi foloseşte expresia «valoare de schimb» are în vedere valoarea de schimb a cărţii ca produs, ca marfă şi ca producătoare de capital, uneori făcînd referinţă şi la «interesele» celor care îi asigură cărţii apariţia şi consumul. Problema este dacă vreuna dintre accepţiunile valorii de schimb este capabilă să ducă la o ocultaţie totală a valorii de întrebuinţare în domeniul literaturii.

Pentru satisfacerea necesităţii de semnificare-exprimare a individului, existenţa unui cod comun nu este strict necesară. Codul este necesar pentru comunicare, pentru existenţa reală a limbajului ca expresie a legăturilor materiale dintre oameni. Valoarea de schimb a limbajului se constituie tocmai din suma de elemente convenţionale care întemeiază codul comun, element necesar utilizării colective. Funcţia poetică a limbii, însă, determină şi explică posibilitatea apariţiei unor limbaje noi, la infinit. Definirea operei literare ca limbaj cu regulă proprie decurge de aici. Literatura este deci o treaptă superioară de limbaj pe care raportul dintre valoarea de întrebuinţare şi valoarea de schimb este altul, pentru că exercitarea funcţiei poetice — centrarea pe mesaj — permite o raportare a individului la genul uman şi la lume, permite constituirea subiectivităţii sale şi a lumii obiective pentru el. Această «raportare a individului la ceea ce este tipic pentru genul uman fără suprimarea nemijlocirii sensibile» pe care o întreprinde literatura (după Lukács) *ţine loc de cod*. Numai aşa sînt posibile modelul de consum «opera deschisă» şi satisfacerea necesităţii de semnificare-exprimare a *receptorului*.

Dacă la originile sale (înainte de diviziunea muncii!) limbajul a funcţionat ca produs axat pe valoarea de

schimb şi a favorizat astfel alienarea individului cu ocazia comunicării (în acelaşi timp în care contribuia şi la dezvoltarea subiectivităţii, a conştiinţei etc.), gestul suprem prin care omul s-a opus acestei alienări afirmîndu-şi libertatea a fost (este) arta. În aceasta ar consta superioritatea literaturii ca limbaj, în capacitatea ei de salvgardare a naturii umane.

*

(Azi am cumpărat hîrtie de scris. Intenţia mea de a reduce cantitativ această prefaţă cu ocazia rescrierii prezente îmi pare din ce în ce mai greu de realizat. Cu fiecare pagină, posibilitatea de a mă întoarce brusc cu faţa spre textul în sine al romanului *Tratament fabulatoriu* mi se pare şi mai îndepărtată; de ce va fi fiind atît de larg ocolul?)

Dacă există o relaţie specifică epocii noastre între literatură şi societate, în urma căreia cea dintîi şi-a schimbat cel puţin procedeele, dacă nu şi o parte din funcţii, este de văzut ce şanse are conştiinţa de a stăpîni cu luciditate aceste transformări. Altfel spus, în afară de o crescută conştiinţă de sine a artei, ce şanse au numeroasele metode noi ale criticii literare de a ne apropia de înţelegerea acestor mutaţii?

În fiecare operă literară pot apărea elemente care să favorizeze marşandizarea (prefaţa, cînd e ceva mai scurtă decît prezenta şi e semnată de altcineva decît autorul însuşi, are acest statut, dar nu face parte din « operă »!), s-o aibă ca scop ascuns sau, dimpotrivă, s-o denunţe şi s-o evite. Structura operei poate şi ea să fie concepută (calculată) astfel încît să favorizeze convenţionalitatea sau s-o refuze. Atitudinea faţă de lume a autorului (exprimată prin operă) poate fi una de negare sau acceptare a inautenticului în literatură. Cum ne orientăm în faţa acestui evantai de situaţii posibile sau, mai bine zis, în ce fel critica acţionează azi pentru om ori împotriva lui?

Desigur că această încercare de metacritică nu are nimic comun cu pregătirea terenului pentru receptarea romanului *Tratament fabulatoriu* de către critică, chiar dacă prefaţa face parte din roman. Nu. Pur şi simplu

cred că este posibilă o probă a tuturor tipurilor de critică, o probă care să consiste în analiza tuturor unităţilor discrete decupate de un tip sau altul de critică, cu scopul de a constata calitatea lor de umanizante sau neutre. Mai cred şi că această conştiinţă suplimentară a actului literar (scrisul, dar şi receptarea autentică făcînd parte din el) este necesară în prezent, deci face parte dintr-o anume atitudine faţă de lume şi, în consecinţă, îşi are locul în « operă ».

Din această perspectivă, toate şabloanele, restricţiile de gen, convenţiile, elementele care vin în întîmpinarea unui gust public standardizat ne apar ca elemente avalorice, indiferent de metoda prin care ele au fost decupate din operă pentru analiză.

Astfel, critica stilistică, dacă se bazează pe conceptul de *stil al autorului* (L. Spitzer, E. Auerbach), trebuie să analizeze abaterile formale de la o normă constituită (limba standard) ca expresii ale originalităţii de gîndire şi de sentiment a autorului. Care este gradul zero în gîndire şi în sentiment mi se pare însă lucrul cel mai greu de stabilit. O *tehnică* a gîndirii este pînă la un punct normalitate şi, de acolo de unde începe eficienţa ei, originalitate. Cuvîntul tehnică trebuie mai întîi eliberat de conotaţiile de metodă, deprindere, act repetitiv. Dacă viaţa materială înseamnă oameni şi lucruri, motorul relaţionării lor continue în practică, felul în care se condiţionează şi se produc reciproc este tehnica în accepţiunea ei originară. Tehnica de gîndire ar fi un reflex în conştiinţă al vieţii materiale. Între tehnica gîndirii şi practica scrisului cred că există legături foarte strînse. De aceea critica stilistică ar trebui să-şi permită accesul la depistarea prin analiza stilului a viziunii originale asupra lumii de care autorul, prin scrisul său, este sau nu capabil.

Desigur că fiecare metodă critică ambiţionează să fie o critică globală, dar opera, la rîndul ei, are dreptul de a fi o *mise en abîme* a Criticii, pentru că ea este punere în abis a lumii. Aşadar, critica stilistică îndreptată spre conceptul de *stil al operei*, chiar dacă îşi propune mai întîi nivelul de utilizare performativă a limbii (baza lingvistică a funcţionării operei ca limbă particulară) şi izolează

în acest fel un «mesaj» care ar putea fi — se spune — transpus în orice alt stil, este condamnată de o operă vie să-şi vadă infirmate descoperirile pe parcursul consumului real al operei. Combaterea posibilităţii de transpunere dintr-un stil în altul este modul în care această critică se poate opune marşandizării.

(Astă-noapte s-a petrecut o crimă în oraş. Dimineaţa, la galerie, unde mă duc să mă spăl pe dinţi, pentru că la mine nu curge apa, am văzut o femeie care zicea că a văzut cu ochii ei cadavrul pe malul rîului, că lumea se strînsese în jurul lui şi că se aştepta venirea criminaliştilor. Victima fusese ciopîrţită cu cuţitul şi încă nu fusese identificată. Cea care povestea era o femeie destul de tînără, de o frumuseţe în acelaşi timp vulgară şi frigidizată. Povestirea părea s-o excite într-un fel anume şi un licăr ciudat îi lumina privirea în timp ce vorbea. La un moment mi-am dat seama că, deşi eram patru sau cinci cei care o ascultam, ea mi se adresa din priviri mai ales mie. Probabil pentru că eram singurul pe care nu-l cunoştea. După ce m-am dus la chiuveta din debaraua galeriei de pictură, m-am spălat şi m-am bărbierit, am revenit în expoziţie. Deja aflaseră că mortul e un jurisconsult de la o uzină din marginea oraşului, că nevastă-sa e plecată la Bucureşti pentru trei luni, face nişte cursuri de perfecţionare, ba că-s divorţaţi, spunea altcineva, pînă şi că vorbise cu două zile mai înainte cu fosta-i nevastă la telefon, ştiau şi că discutaseră ceva în legătură cu partajul etc., etc. Licărul ciudat din privirea femeii care adusese vestea nu mai apărea şi nici ea nu mai părea să aibă acelaşi interes secret pentru persoana mea cînd vorbea despre crimă. Probabil că între timp îi spuseseră cine sînt, nu mai eram tocmai necunoscutul.)

În ce priveşte critica structuralist-lingvistică, mi se pare că ea necesită o îmbinare cu o altă metodă critică pentru a fi aptă să funcţioneze în depistarea elementelor standardizate. Dacă analiza structurală face o descriere exactă, bazată pe relaţii logice şi chiar matematice, a funcţionării limbajului ca formator (structurant) de imagine a lumii, ea poate servi şi la depistarea (prin metode statistice) a elementelor constante, a frecvenţei acestora,

a similitudinii de distribuţie faţă de un model al generalumanului. Dar ea încurajează astfel situarea pe poziţia aproprierii contemplative, şi nu active a operei. Dacă însă opera este inclusă într-o structură mai largă, şi eu cred că este necesară această operaţie, atunci analiza trebuie continuată prin metoda structuralismului genetic (ce ţine de critica sociologică — tip Goldmann). Structuralismul genetic prevede două momente ale analizei — comprehensiunea şi explicarea —, iar actul critic este considerat suficient dacă se bazează pe concomitenţa acestor momente. Astfel, poziţia critică s-ar realiza prin depistarea elementelor nefuncţionale (sau nemotivate) din structura care le înglobează, iar acestea pot fi suspectate ca fiind motivate extern, eventual de piaţă, de cerere şi ofertă etc. Mijloacele de expresie tind, în procesul comunicării, să se automatizeze, iar în limbajul poetic, dimpotrivă, să se actualizeze. Ce procese din structura largă sînt uşurate de automatizarea mijloacelor de expresie şi sînt blocate de actualizarea lor? — aceasta ar fi întrebarea unei astfel de metode critice.

Perspectiva semiotică este aceea care mută în chip mai hotărît analiza în studiul structural al consumului şi nu este de mirare că dinspre aceasta a apărut şi modelul de consum «opera deschisă» care, a venit momentul s-o precizăm, este mai degrabă un model de *întrebuinţare* (în sensul de analiză a acestei valori). Actul lecturii este aşadar o dimensiune inerentă a operei şi rezultă de aici că, asupra valorii de întrebuinţare a limbajului nou constituit care este opera, autorul şi cititorul se concentrează împreună, fără diferenţe esenţiale între ei.

> «Funcţia poetică proiectează principiul echivalenţei de pe axa selecţiei pe axa combinării şi simultan (în grad diferit) principiul contiguităţii de pe axa combinării pe axa selecţiei.»
>
> R. Jakobson — op. cit. p. 18

Echivalenţa în combinare şi contiguitatea în selecţie (chiar şi cînd unităţile discrete ale limbajului în discuţie sînt funcţiile narative aşa cum au fost ele decupate de către Propp şi Todorov — este posibil un astfel de

roman?) presupun că schimbul nu mai are loc decît cu ocazia întrebuinţării.

Privită cu oarecare suspiciune de scriitor este critica psihanalitică cu numeroasele ei forme şi întrupări concrete, nu lipsite de contradicţii şi subiectivităţi. Totuşi, păstrînd nivelul maxim de generalitate posibil, această metodă recunoaşte din capul locului că opera are o valoare de întrebuinţare pentru autor, pentru psihicul acestuia în primul rînd. Nu putem imagina o operă care să nu servească autorului şi drept ocazie defulatorie, sau, dacă ea există, aceasta trebuie să fie întruchiparea exactă a falsului. Ceea ce cred însă că ar merita o atenţie mai mare din partea criticii derivate din psihanaliză este actul consumului artistic, felul în care opera funcţionează pentru producerea altor « atingeri în imaginar ale dorinţelor intangibile în real ». Psihanaliza consumului, practicată metodic, ar da ocazia descoperirii multor trucuri utilizate, poate conştient, poate din « instinct comercial », de către producătorii de literatură de consum şi antreprenorii lor; un întreg sistem, actualmente foarte viguros, de alienare a individului şi de fabricare a banilor fără miros funcţionează în marginea literaturii (şi a altor arte — cum ar fi filmul, teatrul etc.) şi este favorizat de sistemul capitalist. Presiunea acestei periferii asupra literaturii, asupra artei în general se resimte uneori pînă şi în opera autorilor celor mai puri din punctul de vedere al rezistenţei la marşandizare.

Principiul funcţionării operei ca material halucinatoriu pentru dorinţele inconştiente ale consumatorului este acelaşi în cazul operei autentice şi în cazul mărfurilor contrafăcute şi vîndute drept opere literare. Gestul defulatoriu al autorului are ecou în cel puţin o altă conştiinţă şi într-un alt psihic. Analiza psihanalitică a consumului ar putea să ducă la clarificarea dorinţelor şi obstacolelor psihice ale unui întreg grup social. Prin aceasta, ea ar putea stabili în ce fel grupul respectiv se vede raportat printr-o operă sau alta la uman şi la universal, la actual şi la social. În felul acesta, literatura ar fi justificată şi psihic ca instrument de schimbare a lumii. Se deduce însă uşor, din propoziţiile de mai sus, că este necesară o însoţire a criticii psihanalitice a consu-

mului de sociologia critică a consumului estetic, deci de o apropiere a cercetătorului de o teorie socială marxistă (alta decît acea apropiere ilustrată de Marcuse).

Păstrîndu-ne mai aproape de ceea ce critica psihanalitică întreprinde în fapt, cred că este interesant să comparăm cenzura viselor (care interzice dorinţei inconştiente să se manifeste în formele ei cele mai adecvate şi determină transformări, regresiuni, simbolizări, parafrazări, deturnări) cu felul în care piaţa literară din capitalism impune marşandizarea operei literare pentru a-i permite existenţa socială efectivă. Chiar analiza limbii naturale şi a folosirii ei cotidiene de către psihanaliză suportă o paralelă între valoarea de schimb şi aceea de întrebuinţare, pe de o parte, şi regulile limbajului, codul şi erorile de limbaj, lapsusurile, pe de altă parte.

După Charles Mauron, spre exemplu, deci în descendenţa lui Jung, cele patru operaţii ale psihocriticii (1. suprapunerea diverselor opere pentru reliefarea trăsăturilor structurale constante; 2. studiul « muzical » al temelor, metamorfozelor şi regrupărilor acestora; 3. interpretarea psihanalitică a materialului şi 4. verificarea în biografia autorului a preconcluziilor) duc la o interpretare mai degrabă « clinică » decît la o evaluare artistică, dacă nu sînt completate cu o analiză şi a procesului de receptare sau cu o raportare a psihicului individului creator la constantele psihice ale societăţii contemporane lui. Psihocritica se cere deci completată cu un alt « structuralism genetic », respectiv sociologia literaturii (Goldmann). Într-un fel, acest pas a şi fost făcut de un alt continuator al lui Jung (poate cel mai apropiat), prin punerea la punct a unei teorii a psihanalizei antropologice (Lacan). Faptul că Lacan nu merge spre ideile teoretice despre societate împărtăşite de adepţii sociologiei literaturii este mai puţin important aici, pentru că ambele metode merg către o semiotică. Retorica inconştientului presupusă de Lacan (şi care s-ar raporta la un material inventariabil din inconştientul colectiv) poate fi văzută şi ca o comunicare intersubiectivă nemijlocită (adică prin eludarea valorilor « de schimb » a codurilor, convenţiilor şi a altor pericole de sorginte economico-socială). Mai ales că retorica propriu-zisă, clasică, a

supraeului, să zicem, deci a schimbului, este născută, după Barthes, «odată cu necesitatea apărării proprietăţii», deci este un instrument al societăţii bazate pe capital. Instalarea «codului subconştientului colectiv» printre codurile principale ale literaturii ca limbaj şi conştientizarea lui treptată de către imaginaţia poetică legitimează alte două metode critice importante: critica mitică şi cea arhetipală, ilustrate prin Bachelard şi Frye. Apare astfel o mărturie în plus că un limbaj universal bazat pe constante antropologice şi nu pe convenţii stabilite în conjuncturi sociale date este posibil şi că literatura, exercitarea funcţiei poetice a limbajului natural sînt surse de întemeiere şi creştere ale unui astfel de limbaj.

Intenţiile psihanalizei sub forma ei de critică literară sînt deocamdată restrînse la o explicare a genezei operei pe baza elementelor ei interne şi rolul ei în depistarea pericolului marşandizării poate să crească numai dacă respectiva descriere a genezei este pusă în legătură cu o teorie socială clară.

Ne-am apropiat aşadar de critica sociologică, deja invocată de mai multe ori pînă aici, pentru că ni s-a părut conciliabilă şi cu alte metode critice şi aptă de a spori eficienţa acelora. Intuitiv, ea trebuie să fie cea mai aptă să demonstreze marşandizarea şi s-o combată, cu condiţia să păstreze mereu criterii estetice de valorizare, să nu cadă adică în aceeaşi capcană din care ea poate să salveze literatura. Sociologia literaturii, spre exemplu, este o sintagmă care acoperă două domenii de cercetare diferite. Unul se reduce la analiza unor fenomene ca difuzarea cărţii (Escarpit, Hoggart) şi ia opera drept un obiect de schimb ca oricare altul, desolidarizat de valoarea lui specifică, analizînd apoi influenţele în mase ale citirii cărţilor. Este o prospectare a pieţei, o statistică, o ramură a sociologiei *loisir*-ului. Rezultatele ei pot servi la fel de bine şi unei critici constructive, şi antreprenorilor de literatură de consum, pentru că sînt de fapt descrieri ale unui sistem în care marfa circulă, iar literatura autentică este subversivă. Dacă această analiză îşi ia ca obiect literatura de masă (opusă artei minoritare) şi face şi o analiză de conţinut a acesteia,

ca poate obţine, ca ramură a antropologiei, firească, o imagine a spiritului public, a aspiraţiilor colectivităţii, a viziunilor ei despre lume. Încă nu poate fi considerată o metodă a criticii literare.

Un alt domeniu de cercetare cunoscut tot sub numele de sociologia literaturii (Goldmann) este acela în care se încearcă o dezvăluire a *determinării sociale a literaturii*. Stabilirea relaţiilor de acceptare sau opoziţie între operă şi societatea în care aceasta apare, determinarea unei poziţii de clasă, dezvăluirea funcţiei pe care societatea o acordă literaturii şi a funcţiei pentru care artistul crede că a creat opera sînt tot atîtea sarcini de mare importanţă pe care această sociologie a literaturii şi le asumă. Este o ramură mai radicală. Teoreticienii şi practicienii acestei critici literare sociologice folosesc metode combinate şi includerea în demersul lor a tuturor celorlalte metode n-ar strica în nici un fel literaturii. O înţelegere exhaustivă a operei, o explicare sociologică a fiecărui element constitutiv, analiza din diverse direcţii a biografiei, a valorii estetice şi a valorii pentru grup, toate acestea pot duce la o explicare a operei în totalitate ca gest de comportament uman obiectivat într-un material şi raportat la o societate dată.

Dar mi se pare necesar să închei aici această rescriere a prefeţei la romanul *Tratament fabulatoriu*, prefaţă care face parte din roman, tocmai pentru a ilustra că bolile copilăriei scriitorului sînt două: dorinţa de a teoretiza şi barocul. Care vor fi fiind bolile de bătrîneţe? Nu ştiu. Probabil monumentalitatea, clasicizarea! Oricum, fiecare subiect îşi are estetica sa, aşa cum romanul de faţă are această prefaţă întru exorcizarea celor două boli (ale intelectului!) amintite mai sus. Cititorul are, fără îndoială, libertatea de a citi numai romanul sau numai prefaţa. Sau nici una, nici alta. Dar, în acest din urmă caz, cum ar mai afla că eu îi las şi această libertate? (Plouă şi «mă găsesc foarte simpatic». Recitesc ultima pagină. Pe o vreme ca asta să scrii cuvinte mari: «o înţelegere exhaustivă a operei, o explicare sociologică a fiecărui element constitutiv» etc.! O, desigur că nu la bietele pagini care urmează voiam să mă refer!)

TRATAMENT FABULATORIU

I

Să nimereşti din întîmplare într-un loc necunoscut în care n-ai vrut să ajungi şi să simţi brusc absenţa cuvintelor, să-ţi lipsească ajutorul lor în înţelegerea celor văzute, să nici nu mai vezi din cauza acestei neaşteptate lipse.

Încă de dimineaţă — o căldură toridă, deloc în acord cu anotimpul, un front atmosferic în schimbare din punct de vedere al sarcinii electrice (dracu' ştie ce influenţe au astfel de întîmplări asupra unui psihic, fie şi normal) şi o oboseală acumulată de săptămîni în şir, atenuată abia cîteva secunde după lăsarea valizei cu rufe murdare în gară. Apoi oraşul: un oraş mare în care n-ai mai fost niciodată şi în care nu cunoşti pe nimeni, toate străzile duc undeva, dar tu nu ştii unde anume, o egalitate perfectă între stînga şi dreapta, între înapoi şi înainte; zgomot continuu ca un bîzîit de ţînţari mai mari decît omul, panouri indicatoare, săgeţi, semne clare şi indescifrabile în acelaşi timp, străzi în reparaţie şi străzi care se înfundă (cum să nimereşti tocmai pe una din astea cînd sînt atîtea şi toate ţi se păreau la fel?); un hohot de rîs — spart — şi un plîns isteric topite amîndouă într-o aceeaşi pastă incoloră.

Nu simţeam că mi-ar fi foame, iar setea creştea în mărunţaicle mele doar datorită oboselii. Ce să ceri într-un restaurant mare, cu firmă impunătoare şi ros pe dinăuntru de o aglomeraţie pestriţă? Mă rog, m-am aşezat la o masă şi încercam să «fac punctul». Chiar aşa visasem în tren în cele cîteva minute cît aţipisem cu capul proptit în căuşul palmei şi cu dosul mîinii lipit de geamul rece: un fel de aparat cu pendul şi cu un vîrf de ac lăsînd pe o hîrtie de calc o urmă de cerneală roşie; trebuia să aduc vîrful acului într-un punct din

centrul hîrtiei şi nu reuşeam; liniile roşii de pe hîrtie se tot aglomerau şi începeau să figureze peşti, şerpi, dragoni, cai bălţaţi. Mai păstram de la acel vis şi gura uscată cu care mă trezisem uşor panicat, dar ceasul pe care îl priveam în restaurant arăta deja altă oră.

Nu ştiam unde-i Direcţia agricolă, unde sînt celelalte instituţii la ale căror uşi de birouri aveam de bătut peste zi, nu ştiam unde-i autogara şi nici la ce oră plecau autobuzele spre zona Fitotronului. De fapt, nu ştiam nici că după un prim drum pînă acolo aveam să mă întorc din nou în oraş şi nici că, abia mai tîrziu, spre amurg, aveam să mă întîlnesc cu «locul acela» şi că aveam să simt şi mai acut imposibilitatea de a face punctul cînd îţi mai lipsesc şi cuvintele.

Am băut pînă la urmă un nectar bulgăresc şi am început să simt gulerul cămăşii mai puţin lipicios; chiar proaspăt mi s-a părut după cum îmi mîngîia ceafa la fiecare mişcare, deşi ştiam bine că-i murdar şi îmbibat de transpiraţie ca după o noapte în tren şi o dimineaţă toridă în preajma gării.

Aveam doar un număr de telefon de la o centrală de întreprindere. Nu riscam decît să-i spun centralistei că nu ştiu cu ce interior vreau să vorbesc, nu aveam nici un nume şi nici vreo funcţie exactă a omului care ar fi ştiut ceva despre mine şi postul meu obţinut la concurs prin corespondenţă la Fitotron. Bineînţeles că fata cu voce răguşită (poate aşa îşi închipuia că e mai sexy!) a refuzat să-mi spună adresa Direcţiei agricole, nu era obligaţia ei sau era un secret care se dezvăluia oricum, numai prin telefon nu? Poate era grăbită. A închis înainte de a-mi auzi complimentul: «Mulţumesc, aţi fost foarte amabilă!» Apoi m-am hotărît să merg numai pe străzile cele mai largi, pe bulevarde cînd era cazul. Am stabilit destul de uşor cam în ce direcţie ar fi sudul şi începusem să fiu convins că prin combinaţia dintre cele două metode aveam să ajung în cele din urmă în centru. Nu ştiu de ce îmi închipuiam că birourile pe care le căutam eu, ţinînd de agricultură şi de meteorologie, se aflau în centru. Poate pentru că mi se spusese încă de la telefon, cînd sunasem din Mocleasa: «vii la noi, la centru, şi-ţi dăm toate hîrtiile!»

Un oraş mare şi aglomerat în care nu cunoşti pe nimeni pare mai degrabă un oraş pustiu. Te plimbi pe străzi şi te întrebi de ce pericol grav şi necunoscut au fugit locuitorii. Şi totuşi ei vorbesc aceeaşi limbă cu tine, forfotesc, te împresoară, trec prin tine, nu-şi întîlnesc nici măcar o fracţiune de secundă privirea cu a ta.

Să cauţi disperat chipuri de femei frumoase, decolteuri, pantaloni roşii bine mulaţi pe fese de adolescente, sîni agitîndu-se sub bluze subţiri şi, cînd le zăreşti, să descoperi din nou că eşti singur într-un oraş pustiu. De fapt, invers, că toată mulţimea aia pestriţă, forfotitoare, curgătoare, browniană a fost brusc şi definitiv părăsită de cineva. Dar de cine a fost părăsită şi pentru care motiv? Ce pericol şi mai mare te pîndeşte dacă rămîi în continuare în pîntecele ei agitat?

Ţi-ai păstrat calmul şi ai avansat spre centru după regula bulevardului celui mai larg. S-a dovedit bună într-o oarecare măsură; există un centru aparent şi un centru ascuns. Cîte ceva util afli şi dacă ajungi în centrul aparent, în piaţa largă şi însorită şi protejată de circulaţia camioanelor de mare tonaj prin cîteva panouri cu indicaţia «sens interzis cu excepţia...» Plăci mici, negre, de sticlă groasă prin care se văd litere gălbui, deducţii fondate pe logică şi instinct în aceeaşi măsură, portari fără prestanţă, de fapt ţărani navetişti turnaţi în cîte o uniformă prea largă, amabili dar neinformaţi, emiţînd odată cu tine deducţii după trasee absurde. Dîndu-şi cu părerea că meteorologie e totuna cu merceologie sau metrologie şi trimiţîndu-te în cele din urmă, cînd ajungi să-i faci să creadă că eşti de la «timpul probabil», la observatorul astronomic unde nu mai e decît un muzeu, ceva cu monezi vechi, asta parcă-i numismatica, dar ce contează, oricum căutai altceva.

Omul trebuie să fie tot timpul prezent, să aibă simţurile şi spiritul proaspete, optimismul lui să derive direct din această prezenţă continuă. Să adoarmă brusc şi să nu aibă nici vise, nici coşmaruri. Să fie peste tot în pielea lui, acasă, niciînd dislocat, ezitant, obosit. Asta e! Erai obosit şi nu voiai s-o recunoşti. Altfel de ce ţi s-ar fi părut lumea atît de cenuşie cînd, de fapt, ea era pestriţă şi însorită? O mie treizeci de milibari şi cerul în întregime senin, vizibilitate în jur de 70 după codul din schema Bjerkens, adică de 20 de kilometri,

cam cît ar fi, după hartă, pînă la zona Fitotronului. Doar un semn neliniştitor pe un panou de circulaţie:

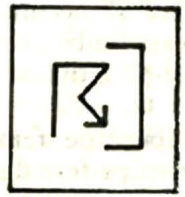

Adică „oraj în ora precedentă" 29 pe cod.

Şi o lumină de soare plin de sine, satisfăcut ca un burghez la ora siestei. Zeul este satisfăcut şi atunci toţi muritorii, afară de mine care ştiu că ne aflăm în marginea anticiclonului şi că furtuna e oricînd posibilă, se cred în deplină siguranţă. Dar, sînt obosit, asta e!

Cum să fiu tot timpul prezent şi să nu adorm pe furiş în timp ce merg şi casc gura la pereţii împopoistraţi cu mici firme sobre de întreprinderi şi instituţii importante, centrale? Sau, mai bine zis, pentru cine să fiu prezent de vreme ce nimeni nu mă cunoaşte şi nici nu-i deranjat sau intrigat sau curios să ştie ce e cu trecerea mea pe aceste trotuare? Ei, da, dar eu nu mi-am propus să fiu un alt om pentru cineva anume, ci pentru mine, în primul rînd pentru mine, ca să uit. Să uit. Să fiu altul. De fapt, să uit ce? Că purtam barbă, hanorac de culoare kaki şi ghete cumpărate cu o sută şi un leu de la magazinul pentru vînători şi pescari? Că nu coboram de la staţie în Mocleasa, orăşelul de la poalele muntelui, decît o singură dată pe lună (ceea ce face, în tot stagiul, doişpe ori trei, treijşase) şi că, în afară de prima şi de ultima din aceste treizeci şi şase de zile, toate celelalte le-am petrecut în prezenţa ei? Că m-am minunat tot timpul de frumuseţea ei şi de distanţa între noi care părea de la început şi s-a dovedit la sfîrşit că e cea mai mare distanţă posibilă între doi oameni? M-am gîndit încă de cînd am văzut-o dacă nu cumva femeia, prin forma ei, cînd este perfectă — şi trupul ei avea această perfecţiune, jur — şi prin gîndurile ei cînd încerci să le înţelegi — şi eu am încercat tot timpul, şi cînd eram cu ea şi cînd nu eram, în zilele şi nopţile lungi de la staţia meteo — dacă nu cumva, deci, femeia e de origine extraterestră. Cred că toate cazurile de înţelegere între un bărbat şi o femeie sînt datorate imperfecţiunilor unuia sau ale celuilalt, impurităţii ei ca extraterestră sau tendinţelor lui nepămîntene. Sau poate e invers,

cine ştie, poate ele sînt pămîntence şi noi extratereştri. Altfel cum să-mi fi explicat eu atunci, ceea ce nu-mi explic nici acum altfel decît prin această idee a originii diferite, acea fascinaţie cu totul nouă, neumană, cu care îi priveam trupul înaintind cu paşi felini pe trotuarul de vis-à-vis de restaurantul « Dacia » din centrul tîrgului (unde îmi luam primul prînz plătit din salariul meu la un restaurant de categoria întîi)? Nu felul în care gîndul meu considera că trebuie să fie frumosul, nu nişte legi şi reguli logice ale frumuseţii mă determinau să stau cu ochii holbaţi prin fereastra murdară a celui mai bun restaurant din Mocleasa la felul cum păşea ea pe lumina soarelui aşternută pe trotuar la marginea unui zid galben. Şi nici animalul care stătuse singur la staţie o lună întreagă şi acum coborîse, îşi luase primul salariu, mîncase muşchi de vacă în sînge şi se simţea foarte sigur de sine, băuse o sticlă de vin negru, puterea ursului, şi se lăsase puţin pe spate rezemîndu-se de spătarul pluşat cu roşu al scaunului, nici el nu era cel care o privea cu atîta fascinaţie. Ceea ce făcea tensiunea acelei priviri, a acelui releu prin care pornea în ambele sensuri o putere uriaşă, o electricitate de nemăsurat, era faptul că lega două lumi. Una pămînteană şi alta nu. Ca să uit acele atingeri întîmplătoare cu o altă lume trebuie să fiu alt om, un om mereu prezent la ce i se întîmplă pe pămîntul pe care îl calcă. Deci nu pentru eventuala observare a prezenţei mele de către ceilalţi trebuia să fiu nou, ci pentru mine.

Aşadar, am bătut la rînd tot oraşul pînă cînd, pe la prînz, am nimerit la Direcţia agricolă. Am aşteptat o vreme într-un secretariat unde tot sunau telefoane şi nu le răspundea nimeni. Pe urmă am mers pe nişte culoare întunecoase condus de o secretară de vreo cincizeci de ani şi cu mustăţi de ziceai că sînt cănite şi am mai aşteptat vreo jumătate de oră şi-ntr-un alt birou a cărui fereastră dădea spre curtea interioară. Acolo mirosea a tutun vechi, mai bine zis a fum rece, a încăpere neaerisită de multă vreme. Am deschis fereastra şi am simţit în nări mirosul gunoiului din tomberoanele neridicate încă şi lăsate în plin soare în acea parte a curţii în care astrul tocmai desena un trapez pentru că se apropia ora două. Am privit şi carcul de cer delimitat de zidurile clădirii şi am văzut norii cirrocumulus cu care îmi dădusem întîlnire încă din gară, de dimineaţă. Vreau să spun că ştiam că vor apărea şi că după el va veni şi furtuna, mica ploaie de vară de la sfîrşitul lui septem-

brie, poate ultima de acest fel a anului. Cînd am închis fereastra a intrat în sfîrşit cineva şi pe uşa aia capitonată care ascundea în spatele ei, pentru cei care ar fi privit-o de pe coridor, trei birouri neocupate şi un meteorolog aşteptînd.

Mărunţelul cu ochi mobili şi cu chelie strălucitoare care a pătruns pe uşă părea un tip binevoitor, practic, îmi dădea încredere. Mi-a strîns mîna şi a plecat direct spre dulapul metalic în care credeam că are de căutat o hîrtie care mă priveşte. Asta a fost şi motivul pentru care în primele cinci minute l-am examinat cu deosebită atenţie. A manipulat în fel şi chip cele vreo douăzeci de hîrtii dreptunghiulare dintr-un dosar despre care credeam că-i al meu. Pe urmă l-a închis şi am văzut că scrie pe el « Îmbunătăţiri funciare în zona. . . » Pînă să mă dumiresc că l-am privit degeaba cu interesul cu care te uiţi prin oglinda din tavan la mîinile chirurgului care-ţi umblă printre viscere, el şi ieşise.

După altă jumătate de oră a apărut alt funcţionar, un fel de rugbist cu ochelari şi cu unghii lustruite, care nu mi-a strîns mîna, nu m-a salutat în nici un fel, dar, mult mai important, m-a întrebat cum mă cheamă şi la ce staţie meteo am lucrat înainte. A căutat apoi într-un alt dulap metalic, a scos alt dosar, din acela o listă, dintr-un sertar altă listă, a bifat cîte ceva pe fiecare, apoi a ieşit şi mi-a spus să-l aştept puţin. Cînd a revenit avea în mînă o foaie bătută la maşină şi prin hîrtia subtire, dinspre locul în care mă aflam, se putea vedea urma unei ştampile mari, roşii. A citit îndelung hîrtia care nu conţinea decît trei sau patru rînduri dactilo, era numirea mea în funcţia de meteorolog la staţia de lîngă Fitotronul din Fuica. Poate se gîndea la ceva şi continua să stea cu ochii pironiţi pe hîrtie, pentru că lucrul ăla important la care se gîndea îl făcuse să uite de mine. Într-un tîrziu l-am auzit sugîndu-şi resturile alimentare dintr-o măsea găurită. S-a ridicat şi mi-a urat succes cu o figură brusc schimbată. Cred că *zîmbetul* era acela care îl făcea să arate cu totul altfel decît înainte. Am întrebat aproape în şoaptă dacă ştie de unde pot lua un autobuz spre Fitotron. S-a uitat la mine cu mult reproş, şi ridicarea uşoară din umeri însemna de fapt: « Ia, mai lasă-mă-n pace şi descurcă-te! »

Am luat-o tot spre sud şi tot pe bulevarde pînă cînd am văzut pe un troleibuz cuvîntul autogară scris cu litere roşii. Era aproape plin şi înăuntrul lui se vorbea cu voce tare, doi

inşi se-njurau şi au încercat să-şi dea pumni peste capetele necunoscuţilor din jurul lor. Şoferul a pus o frînă brusc şi a reuşit să-i despartă eficient. Am ghicit după bagajele de care mă tot împiedicam în timp ce eram împins de călătorii care urcau la fiecare staţie că troleul ăla merge într-adevăr la autogară. Îmbrăcămintea celor din jurul meu, ca şi a mea, de altfel, era prea groasă pentru căldura neobişnuită (35 de grade) şi umiditatea crescută din aer. Astfel că totul mirosea cum nu se poate mai interesant, iar gulerul cămăşii mi se lipise pur şi simplu de ceafă. În prima parte a drumului oamenii încă mai aveau destul loc, se mai puteau evita, mai aveau straturi subţiri de aer între ei. Încă îşi mai cereau scuze cînd se atingeau din greşeală, cereau voie să treacă unii pe lîngă ceilalţi. Apoi apăruseră mici incidente, şi unul degenerase într-o ridicolă ceartă. Pe măsură ce aglomeraţia creştea, această grijă a evitării contactului devenise însă inutilă. Nu mai era nimic neobişnuit să te sprijini de vecin în timp ce el îşi scoate servieta cîrpită cu sîrmă dintre picioarele tale şi-ţi agaţă pantalonul. Deşi posibilitatea de a incomoda pe altcineva crescuse foarte mult, nimeni nu mai părea să se sinchisească de asta. Vreau să zic că l-am zărit la un moment dat pe unul dintre cei doi nevricoşi chircit între doi mult mai solizi decît el şi cu părul răvăşit de o plasă cu piini ce era trecută de la cineva la altcineva pe deasupra capului său. Acum tăcea, deşi mai devreme începuse scandalul pentru un simplu cotoce i se oprise în pîntece fără voia celuilalt.

Fobia contactului cu aproapele tău îţi dispare pe măsură ce el îţi e tot mai « aproape » din cauză că sîntem mulţi într-un loc. Încercasem să-i explic acest lucru şi socrului meu potenţial, domnului avocat Mierean. Cît stai departe de oameni ţi se pare de neconceput orice atingere fizică de unul sau altul dintre ei. Acolo, la staţia din munte, mă tot gîndeam, cînd stăteam singur şi nu mai aveam chef să citesc, la astfel de lucruri inutile. Mie însumi mi se părea dezagreabilă apropierea de orice alt individ uman (în afară de fiică-sa, firește!), dacă îmi închipuiam această apropiere atunci cînd eram singur la staţie. În tîrg însă, dacă undeva se strîngeau la un loc să vadă ceva sau să-şi spună ceva ori pentru că ar fi avut de primit ceva, mergeam şi eu şi mă amestecam printre ei. Nu mi se mai părea deloc ciudat să fiu împins, bruscat fără voie sau călcat pe picior. Aveam chiar un sentiment de uşurare, de dis-

pariție bruscă a oricărei crispări și, chiar dacă vedeam că mica masă în care mă aflu face o greșeală, se îndreaptă spre o capcană sau staționează în mod inutil într-un loc nepotrivit, un fel de împăcare intervenea peste impresia inițială, tocmai din cauză că ne aflam mai mulți (și atît de strînși unul într-altul) în aceeași greșeală. La ce-i folosea, îl întrebam, într-una dintre cele două întrevederi destul de lungi pe care le-am avut cu el, să se tot țină așa, deoparte? Impresia că oamenii sînt mai greu de suportat de aproape e numai una din multele halucinații ale singurătății. I-o certificam eu, care trăisem și o stare și cealaltă, și în astfel de lucruri nu atît vîrsta contează, cît experiența efectivă. Știam că nici nu practicase la bară, era, cum se spune, un avocat de birou, un cercetător al justiției și nu un participant la o împărțire a ei ca o pradă mulțimii. Nu se întîlnise, toată viața, decît cu vreo cîteva persoane și cu acelea la ore fixe pentru că-i erau prieteni și aveau aceleași tabieturi, aceleași fobii. De ce voia el s-o condamne pe fiică-sa la o viață de felul acesta? Numai pentru că se temea să o lase să se amestece cu lumea, pentru că nu și-o putea închipui făcînd dragoste cu un bărbat? Sau pentru că prietenii lui nu aveau băieți de însurat?

Domnule, zisese, dar nu-i pentru dumneata, ea face pian, merge în expoziții de pictură, dumneata cu bocancii ăștia nici nu ai putea să știi cum să calci în preajma ei. Ești un om al acțiunii, nu vei înțelege de ce își cumpără *pick-up* și discuri și-și face singură rochiile, din cîrpe de calitate proastă, croite după gustul și imaginația ei. Mai devreme sau mai tîrziu, vei dori să se întîmple invers cu tot ceea ce este pentru ea, acum, firesc.

L-am asigurat că am și eu *pick-up* și discuri acolo la stație și că le ascult chiar foarte des, tot nu am mare lucru de făcut, nopțile sînt lungi iarna și frumoase. I-am servit o listă de capodopere ale muzicii în interpretări cît mai celebre și, după ce a ciulit urechea cu interes, s-a repliat și a zis: Spoială! Cum, Lazar Berman spoială, domnu' avocat? — am ridicat eu vocea, pentru că ăsta fusese ultimul nume din înșiruirea mea. Știi ce, a zis, muzică nu poți discuta chiar cu oricine, așa, pentru că știe și el. Cu muzica e altceva. Am dedus că vede posibila noastră căsătorie ca pe o mezalianță și i-am comunicat această deducție a mea. Tăcea. Atunci — zic — de ce nu-mi cereți pedigriul, dacă e vorba de sînge, de ce nu-mi cereți să vă

arăt libretele CEC, dacă e vorba de vreo diferență de stare materială, de ce nu vreți să discutăm, dacă e vorba de cultură? Tăcea în continuare. Pe urmă a catadicsit să spună că și mezalianța e altceva și a refuzat să mai continue discuția. Aveam să-mi dau seama și singur că e altceva în cele încă vreo șapte sau opt întîlniri pe care le-am mai avut cu ea înainte de a merge din nou, bărbierit și înțolit cu finețuri de data aceasta, la domnul avocat Mierean, să-l întreb ce gînduri mai are cu fiică-sa, care și așa, tot se culcă cu mine de mai bine de doi ani, a venit de cîteva ori și sus, la stație, adică «la stînă», cum pretinde dom' avocat. Eram ironic și puțin nervos, dar cred că începusem să știu că femeia e de pe altă planetă. Eu și ea ne înțelegeam minunat în toate privințele; trăia cu pasiune fiecare minut pe care îl petreceam împreună, îmi urmărea întreg raționamentul după care era mai mult decît necesar să ne căsătorim și chiar foarte repede, aproba totul și spunea nu doar la sfîrșit, cînd o întrebam «și dacă taică-tu nu-i de acord?» «Atunci, nu!» — zicea ea. Și eu mă uitam la ea de foarte aproape și de mai la un pas, doi și era tot atît de frumoasă și o doream și simțeam că mă dorește și făceam dragoste și ne odihneam apoi ascultînd Schumann și, într-un tîrziu, luam de la capăt întreg raționamentul și obțineam același răspuns: un da condiționat de răspunsul tatălui ei, deci un nu ferm. Dar mai bine nici nu mă mai gîndesc la vremea asta de mult apusă. Apusă adică doar de cîteva zile, atunci cînd coboram din autobuz în marginea satului Fuica și vedeam că un vînt potrivit și o acoperire de 2/8 deja însemnau începutul furtunii. Ceilalți călători ieșeau în urma mea din autobuz ca dintr-o baie finlandeză, roșii la față și grăbiți să adoarmă cît mai repede într-o cameră umbroasă.

Imaginea ce ți se formează despre un loc atunci cînd ajungi acolo întîia dată e o imagine specială. Ea diferă, desigur, uneori mai mult, uneori mai puțin, de tot ce ți-ai imaginat în timp ce veneai spre loc. Dar diferă și de imaginile următoare, mai bine zis de imaginea care se acumulează. Chiar dacă obiectele care populează respectivul loc sînt exact aceleași, chiar dacă nimic nu s-a schimbat și nu s-a mișcat, nu s-a decolorat, nu s-a învechit, cele două imagini, cea familiară și prima imagine, diferă enorm și definitiv. Nu pot explica de ce se întîmplă așa, dar la mine așa-i întotdeauna.

Deci autobuzul mă lăsase într-o margine de sat bogat, cu curți împrejmuite cu garduri solide, unele cu grădină frumos îngrijită în față, altele închise între ziduri după modelul caselor din Transilvania, altele mai micuțe și mai cochete, vopsite cu albastru pe dinafară, cu gemulețe mici, înconjurate de brîuri albe de var, perle pierdute-n grădini atunci deja colorate de toamnă. Mă aflam pe un loc mai înalt și puteam vedea de acolo valea dulce pe care satul cobora spre rîu, într-o parte a șoselei, casele aliniate ca în tîrgul de la poalele Muntelui Mare, de cealaltă. Un drum asfaltat, curat și fără gropi, ducea spre ceea ce mi-am dat seama imediat că e Fitotronul, la vreo doi-trei kilometri de marginea satului, în plin cîmp, dar nu departe de o pădure care căptușea toată partea de nord a orizontului, se întrerupea puțin în dreptul șoselei pe care venisem cu autobuzul, continua pe la est, se pierdea într-o zonă de vale și apărea din nou la sud, pe dealul de vis-à-vis de sat. Aveam să aflu mai tîrziu că rîul e traversat de două poduri (dacă nu trei!) și că satul continuă și pe partea cealaltă a rîului, spre pădure. Așa se explică de ce în comună existau două C.A.P.-uri și de ce primarul a crezut în primul moment că sînt agronomul repartizat la unul dintre ele. Ați venit pentru CAP Temelia, nu-i așa, a zis el, imediat ce m-a văzut că urc treptele ca să pătrund în sediu. Stătea pe o bancă de lemn în fața primăriei și-i examina cu atenție pe toți cei care coborîseră din autobuz și se răspîndeau în diverse direcții. Moș Pătrule, a strigat el către o direcție de unde nu putea să apară nimeni, apoi s-a întors din nou spre mine. Un « bine ați venit la noi » cam prea entuziast, apoi un deget în gură și un fluierat asurzitor în urma cărula și-a făcut imediat apariția un om fără vîrstă și îmbrăcat în halat albastru spălăcit, cu cojoc pe dedesubt și căciulă cam jupuită pe cap. Clasicul om de serviciu al primăriei, omul bun la toate și la nimic, omul care a văzut multe și a înțeles puțin sau nu vrea să se știe ce a înțeles. « Ia vezi, mă, — zise primarul — că era moș Pătru p'aici, spune-i că-i veni chiriașu'. » Intrarăm în primărie și-i întinsei energicului primar hîrtia de repartizare. Cam bănuiam că o neînțelegere și-a făcut loc ușor, ușor, din graba lui și din ezitarea mea, dar îl lăsam să se dumirească singur. Prima rafală de ploaie răpăi pe tabla acoperișului primăriei, iar omul din fața mea începu să caute niște ochelari pe care probabil că nu-i folosea prea des după cît timp i-a trebuit

să-i găsească. Îi găsi într-un tîrziu și și-i puse pe nas. Rama lor fusese ruptă la jumătate, probabil se așezase cineva pe ei, și fusese cusută gospodărește cu o bucată de sîrmă subțire de la ramele pentru stupi. Locul în care sîrma fusese înfășurată să țină arăta ca un moț de curcan în repaos. Omul citi și se dumeri. Între timp intrase și moș Pătru care-mi zisese : « Să trăiești, neică, tu ești, mă? Hai încoa să te pup! » « Nu e el » — zise și primarul tocmai cînd moșul mă pupa mai zgomotos. « Stai, bre, că nu e el, el e dă la Fitotron, dă la meteorologie. Da', ia-l și p'ăsta că-i bun, știu io dacă ăl'lalt o mai veni sau n-o mai veni? »

Se stabili în cîteva minute că aveam să stau cu chirie la moș Pătru tocmai dincolo de rîu (« dacă vă convine că-i cam departe, zisese primarul, noi am crezut că ați venit pentru Temelia, ăia așteaptă un agronom să le vie! »; « Nu-i nimic » — am zis eu), că la Fitotron nu prea e loc de cazare că « Au ei două blocuri acolo, da' sînt mulți ingineri, profesori, unii vin, alții pleacă, mai bine să fii dumneata sigur! »; că la stație mai lucra un meteorolog, « băiatu' lu Chișcanu, e tînăr și el, a terminat stagiu' acu' doi ani și a venit aci! » (« Cum, taică, ăsta-i băiatu' lu' Chișcanu? — se grăbise să întrebe moș Pătru — și dă ce nu stă la ta-su? »; « Nu, bre, e nou, nu-i d'aci, da' o să lucreze tot acolo cu a'lu Chișcanu la un loc! »; « Aha, betu' Chișcanu ăl bătrîn ce om bun era, sărac-u'! ») și, în fine, că hîrtia mea de repartizare nu era suficientă, mai aveam nevoie de încă una la fel de la alt minister, că Fitotronul e « cu dublă subordonare » și că foarte bine ar fi să mă duc repede înapoi în oraș cu autobuzul cu care venisem, trebuia să se întoarcă în cîteva minute. Mi se explică repede cum să ajung la moș Pătru peste gîrlă, pe cel de-al doilea pod, « D'aci nu să vede! Da'ajungi pă el numa'ndăcît, că eș' tînăr, să știi! », primarul îmi repetă de cîteva ori cuvintele care păreau să-i și placă puțin « Așa, neică, *dublă subordonare*, da, da, *dublă subordonare*, asta e! » și alergai prin ploaie la stația de autobuz.

Eram doar cîțiva călători în mașina mare, articulată, încinsă ca un cazan de soarele de dinaintea furtunii și zornăitoare ca o tilincă, acum, din cauza ploii cu stropi mari ce-o mîna din urmă către oraș. Am stat pe unul dintre scaunele din față. Vedeam prin parbriz cum ploaia bătea în asfaltul încins și cum aburi se ridicau din el ca dintr-o budincă abia scoasă

din cuptor. Apoi am ieşit de sub ploaie, probabil că autobuzul înainta mai repede decît frontul. În radioul din bordul maşinii, pe care şoferul îl lăsase să meargă la maximum — îi plăcea muzica populară —, troznete puternice semnalau descărcări electrice îndepărtate. Frontul atmosferic venea după noi în oraş şi lucrul ăsta nu-mi prea convenea; aveam de umblat după hîrtia aia — noroc că acum ştiam cu precizie unde să merg — şi trebuia să ajung şi pînă la gară să-mi scot bagajele. În alt sens, mă gîndeam, nu se poate ca aceste fenomene atmosferice de înălţime mare (produse în preajma tropopauzei), care determinau zgomote de tăria unor împuşcături în difuzorul radioului, să nu producă şi efecte asupra psihicului. M-am hotărît să iau un taxi din faţa autogării şi să încerc să rezolv totul în mare viteză. Încă mai aveam deci un oarecare aplomb, eram energic şi hotărît, mă comportam într-adevăr ca unul care din proprie iniţiativă şi din tărie de caracter îşi schimbă viaţa, devine un om nou.

În faţa autogării, soarele scorojea tabla de pe vreo patru taxiuri cu uşile larg deschise şi-i făcea să transpire la umbra unui platan cu frunza rară pe şoferii lor. I-am spus celui care s-a apropiat de mine: « Hai mai repede, că ne-apucă ploaia! » S-a uitat la mine cu neîncredere, nu atît în privinţa ploii, cît în a sănătăţii mele mintale. « Într-un sfert de oră o să plouă cu clăbuci! » — l-am asigurat încă o dată şi cred că atunci era deja convins că sînt nebun. Cei cîţiva cirrocumulus erau pe cer aşa cum îi lăsasem la plecarea din oraş; o pînză albă, vălurită, la o înălţime destul de mare ca să pară nemişcaţi. « Unde vă duc? » — m-a întrebat el scurt, cu tonul şoferului de ambulanţă care întreabă doctorul: « Ăsta la ce spital trebuie dus? » Cînd i-am spus traseul a zis doar că speră să aibă destulă benzină. Mă bucuram la gîndul că voi creşte puţin în ochii lui pînă cînd ne reîntoarcem la autogară, pentru că atunci, cu siguranţă, ploaia va fi început sau se va fi şi terminat. Avea mutra unuia care e oricînd gata să creadă că un om e în stare să facă minuni, cu condiţia ca acele minuni să nu-l coste pe el nici un ban. Era mefient numai din acest punct de vedere. De asta, la minister, cînd i-am spus că-l rog să mă aştepte cîteva minute i-am lăsat şi o sută de lei ca garanţie că mă întorc. Drumul pînă acolo se taxase la numai 43 de lei, aşa că, dacă mutra mea i se părea antipatică, putea s-o şteargă cu restul. Cred că ar fi făcut-o dacă, în cele zece minute cît

am stat să scot cea de a doua repartiţie pentru acelaşi loc de muncă pentru care mai aveam una, n-ar fi început ploaia cu picături mari şi dese, dacă vîntul încărcat cu praful străzii n-ar fi schimbat brusc aspectul oraşului.

Cînd am coborît, m-am oprit puţin în uşa clădirii să-mi pun hîrtiile în buzunar să nu mi le ude ploaia şi m-am pregătit s-o iau la fugă spre parcarea în care lăsasem taxiul. Omul meu m-a văzut, a claxonat uşor şi mi-a făcut semn să rămîn pe loc. A venit cu maşina în faţa uşii ministerului şi a oprit la mai puţin de o jumătate de metru în faţa mea. Mi-a deschis şi uşa. Probabil că în ochii lui arătam acum ca un iluminat, ca un profet, ca un solar! La gară m-a ajutat să-mi car valiza şi, după felul cum mergea în urma mea privindu-i totuşi de sus pe şoferii fără clienţi din faţa gării, cred că regreta acum un singur lucru: că n-avea o maşină mai luxoasă. Într-un fel îmi şi plăcea să se poarte cineva necunoscut în felul acesta, excesiv de atent cu mine, dar mi se făcuse şi milă de ignoranţa încă atît de abundentă în lume şi gata să se transforme la mici impulsuri în adoraţie faţă de nimic.

Oraşul devenise o placă încinsă de asfalt şi beton pe care apa rece aruncată cu furie nu reuşea s-o răcească. Oamenii, rari pe stradă, se mişcau ca nişte somnambuli într-o sauna unde respiraţia este îngreunată de apa aruncată brusc din duşuri pe pietrele încinse. Aceeaşi mulţime care îmi făcuse frică de dimineaţă îmi producea acum un fel de milă îndepărtată, nu tocmai participativă adică, aşa cum ţi-ar fi milă de furnicile dintr-un muşuroi stricat de plug.

Cînd ne apropiam din nou de autogară, şoferul a îndrăznit să mă întrebe în ce direcţie merg. Manifesta, adică, bunăvoinţa să-mi spună la ce oră aş avea autobuz spre respectiva direcţie. I-am zis: « La Fitotronul din Fuica ». « Ce-i chestia asta, domne, am mai auzit, da' ce să face acolo? » Mi-am luat un ton uşor doctoral: « Experienţe şi cercetări agronomice, biologice în mediu controlat. Un fel de seră mai mare. Planta nu are nici un contact direct cu mediul înconjurător şi tot ce i se dă, lumină, apă, căldură, săruri minerale, i se dă după un program ». « Da' e adevărat că au făcut acolo şi castraveţi care cresc în pom, ca perele? » — a întrebat el. Am rîs. « Ştiu şi eu! » I-am mărturisit că abia am fost repartizat acolo, că nici eu nu ştiu prea bine ce se întîmplă şi i-am promis că, dacă ne mai întîlnim, îi dau mai multe detalii. Dar după asta mi s-a pus imediat un fel

de nod în gît. Ori oboseala mea şi mai acută, ori gîndul lateral, neimportant pe care l-am avut în acea fracţiune de secundă: de ce au ăia nevoie de staţie meteo acolo, dacă experienţele lor nu depind în nici un fel de condiţiile de mediu?

(De fapt, ştiu şi eu dacă personajul are voie să afle prea devreme detalii despre noul său loc de muncă!? Desigur, mai devreme sau mai tîrziu, el va afla că Fitotronul, pe lîngă numele cu rezonanţă împrumutată din literatura de anticipaţie, nu mai are decît o singură trăsătură «ciudată»: dublul calendar. El este, aşadar, o seră folosită de cercetătorii dintr-un Institut de Cercetări Agronomice pentru verificarea *in vivo* a experienţelor începute *in vitro*. Ingineria genetică şi biologia tehnologică sînt astăzi folosite cu succes în crearea de noi soiuri mai productive de cereale sau de legume. O plantă nouă, concepută în laborator, trebuie verificată în cîmp. Cercetarea agricolă îşi permite azi, şi probabil că-şi va permite şi mai mult în viitor, să se grăbească şi să nu aştepte succesiunea normală a anotimpurilor pentru verificări de acest fel. De aceea, în compartimentele unui Fitotron sînt reproduse condiţiile atmosferice dintr-o anumită fază a ciclului de vegetaţie. Aşa se face că atunci cînd afară e luna noiembrie putem avea într-un colţ al Fitotronului condiţii meteo specifice lunii mai şi în altul condiţii din luna august.

Luca va avea ocazia să afle de existenţa acestor «duble calendare» şi, fără să se preocupe prea mult de Fitotron, pe fondul unor întîmplări personale solicitante din punct de vedere psihic, va extinde în imaginaţia sa abstracţia dublului calendar pînă ce nu-i va mai putea rezista.

La Fundulea, spre exemplu, comuna în care m-am născut, există un Fitotron pe lîngă ICCPT şi am avut odată ocazia să-l vizitez, dar eventualele descrieri ce vor apărea în prezentul roman sînt mai degrabă fanteziste decît exacte. De aceea rog cititorii să nu folosească decît cu mare prudenţă eventualele conotaţii simbolice ale termenilor «fitotron» şi «dublu calendar».)

«Şi unde vine, faţă de şosea, chiar în Fuica sau în partea aia, peste gîrlă, spre C.A.P. Temenia?» — m-a mai întrebat şoferul. Nu eram foarte atent, dar am observat pronunţia lui (Temenia în loc de Temelia), greşită după părerea mea de atunci. «Nu, am zis, spre dreapta şoselii, spre pădure, în plin cîmp.» Apoi sfîrşeala din trup, din stomac mai ales, pentru că nu mîncasem

nimic toată ziua, mi s-a accentuat. Urechile îmi păreau înfundate pe jumătate, iar în ce vedeam nu ştiam prea bine cît este ceaţă din cauza vaporilor ce se ridicau din asfalt după ploaie şi cît este perturbaţie a vederii din cauza foamei. Prima zi a omului nou începea să apună şi era prea devreme. Lumea prindea să fie din nou pîcloasă, nici ostilă, nici prietenoasă, redeveneam indiferent, lucru foarte grav pentru criteriile pe care mi le impusesem, dar, şi asta era încă bine, cuvintele continuau să fie cu mine. Starea încă mai putea fi descrisă, înţeleasă. Dacă aş fi mîncat, dacă aş fi dormit bine în tren...

Cînd am ajuns în Fuica, primarul era tot acolo, pe banca de lemn din faţa primăriei, urmărea cu atenţie cine sînt şi încotro se îndreaptă toţi cei coborîţi din autobuz. M-a salutat cu acelaşi entuziasm excesiv, fără să observe mutra mea nouă, indiferentă acum la temenelele lui nejustificate. Mi-a explicat iarăşi cum ajung la casa de peste gîrlă a lui moş Pătru (nu mai avea rost — spunea el — să mă duc la Fitotron la ora aia, nu mai găseam pe nimeni din conducere, iar mie îmi devenise egal cînd şi dacă mă mai duc pînă acolo), a făcut chiar cîţiva paşi împreună cu mine pînă într-un loc din care, printre două case pitice şi pe deasupra lor, se vedea malul celălalt al rîului, casele rare de acolo şi marginea pădurii care acoperea mai sus dealul. Mi-a arătat capul podului mare şi un colţ din «insula cu plopi mici». Faţă de acel reper, spunea, după ce aveam să cobor pe uliţă pînă ajung la gîrlă, trebuia s-o iau spre stînga şi să merg pînă dau de podul mic care nu se vedea de acolo. Trebuia deci să ies puţin din sat, să merg pe sub coastă pînă la podul mic şi pă urmă, după ce traversam rîul, nu mai aveam decît foarte puţin pînă la alde moş Pătru. Îl priveam şi nu-l ascultam, mi-era egal dacă ajung mai repede sau mai încet, aerul de după ploaie îmi plăcea, dar nu mă readucea în real, dimpotrivă.

Îmi propusesem să am totdeauna o gîndire critică şi nu sentimentală şi, deodată, observînd cum scade lumina peste satul ăla care urma să devină «al meu», imaginîndu-mi camera nu prea confortabilă pe care moş Pătru avea să mi-o pună la dispoziţie, surprins puţin de expresia «însula cu plopii mici», amintindu-mi mila cu care mă gîndisem la ignoranţă mai devreme, în taxi, influenţat probabil şi de cîmpul electric schimbat al atmosferei, de numărul mai mare de ioni negativi, puţin deranjat de bunăvoinţa excesivă a primarului,

lăsînd loc într-un fundal îndepărtat al gîndului pentru ceea ce-mi propusesem să reprim mereu în mine — regretul după serile cu Schumann şi Ula în camera de la mansarda vilei domnului Mierean —, respirînd tot mai greu din cauza curenţilor ascendenţi de aer îmbibat cu vapori de apă... Parcă nu mai aveam acelaşi aplomb critic şi aceeaşi poftă de a trăi cum avusesem de dimineaţă. Eroziunea înceată a unui factor exterior necunoscut sau doar oboseala mă făcea să nu mai fiu atît de prezent pe cît aş fi voit.

Şi totuşi! Cu un efort de voinţă i-am zîmbit primarului, i-am mulţumit pentru ajutor şi i-am promis să ne mai vedem la o ţuică. Am luat-o la vale, pe uliţa pietruită, prin mirosul special pe care-l are praful de cîmpie cînd e stins de o ploaie rapidă, de vară. Exerciţiul meu de a-mi însoţi imaginile de cuvinte cît mai adecvate, exerciţiu al prezenţei active în orice împrejurare şi în orice loc, se dovedea însă tot mai greu de urnit.

Erau pete de galben, ocru şi verde stins pe un fond gri sau o boltă cu viţă de vie în faţa unei case cu calcanul tencuit? Pata strălucitoare din faţa mea, la marginea uliţei, este o hîrtie de staniol adusă de vînt sau o băltoacă în care se reflectă lumina soarelui? Omul care traversează uliţa în fugă undeva mai în vale poartă pe cap un lighean sau are o pălărie cu boruri foarte largi, e un preot sau un copil mai mare care a fugit de acasă cu ligheanul să se apere de ploaie în timp ce se joacă şi acum se întoarce? Zgomotul care se aude dintr-o curte pe lîngă care treci e al unui fierăstrău mecanic sau al unei maşini de bătut porumbul? Dar porumbul încă nu a fost cules în întregime şi, oricum, nu se bate acum, cînd încă e moale, mai trebuie lăsat o vreme la uscat. Ş.a.m.d.

Cînd pe partea stîngă a drumului meu nu mai erau case deloc, pînă, hăt, la marginea rîului, am avut ideea să inventez şi eu ceva întru scurtarea drumului pe care toţi mi-l prezentaseră ca fiind mai scurt pe podul cel mic. Am zis să nu mă duc pînă jos lîngă rîu, unde se vedea că uliţa pe care coboram se termina în două drumuri de pămînt care o luau spre stînga şi spre dreapta de-a lungul rîului, ci s-o tai de-a dreptul peste islazul din stînga şi să cobor în diagonală apropiindu-mă în felul acesta şi de podul cel mic pe care încă nu-l vedeam. Spre aval, adică spre stînga cum veneam eu spre el, rîul făcea mai multe coturi pe sub coasta dealului pe care mă aflam şi oglinda

lui rămînea ascunsă privirii. Departe, tot spre stînga, unde pădurea de pe orizont cobora şi urca din nou, probabil locul de unde răsărea pentru cei din Fuica soarele fiecărei dimineţi, îţi puteai închipui că este continuarea albiei rîului. Izlazul de pe coastă trebuia să fie deci o suprafaţă trapezoidală cu baza pe marginea rîului; decît drumul aşa cum fusese el bătătorit, pe perimetrul trapezului, diagonala era cu siguranţă mai scurtă, iar ploaia nu udase aşa de tare pămîntul încît să risc să alunec, să mă împotmolesc, să-mi murdăresc hainele. Mi s-a părut că valiza se face din ce în ce mai grea şi am ridicat-o pe umăr. O proptisem de ceafă şi mergeam cu privirea în jos, fluierînd. Soarele începea să scapete în spatele meu, aşa că-mi vedeam umbra alungindu-se spre vale şi călcam pe ea. Nu ştiu nici acum să spun ce melodie fluieram şi dacă asta mai era încă un semn al trăirii stenice pe care îmi propusesem s-o am tot timpul sau un semn al indiferenţei ce începea să mă cuprindă. Dar indiferenţa, dacă doar asta era, prezenta şi ciudate efecte secundare: senzaţia de plutire sau cea de călcătură în gol tot la doi-trei paşi, virări bruşte ale imaginii într-o singură culoare însoţite de neaşteptate «dureri plăcute» ce-mi fulgerau trupul. Să tot fi mers aşa mai mult de un sfert de oră. Izlazul era brăzdat de linii albe, sinuoase, ca potecile de pe coasta muntelui, dar mult mai subţiri şi situate aproape una de cealaltă, cărări împletite, cum ar spune Coşbuc, dar cărări tăiate prin iarba sărăcăcioasă a izlazului nu de oameni, ci de oi, am dedus. Cum mergeam cu capul plecat, m-am amuzat o vreme să urmez cîte una dintre cărări pînă cînd ea se contopea cu alta şi cînd se despărţeau din nou, o apucam pe cea care se desprindea în jos. Erau ca nişte curbe de nivel trasate pe o hartă cu o peniţă prea groasă, şi din cînd în cînd, datorită cîte unei pete de cerneală, erau unite. Mersul meu după traseul indicat la întîmplare de aceste cărări devenea un traseu în zig-zag, dar care urma, în mare, direcţia diagonalei trapezului imaginat de mine.

Era ca şi cînd m-aş fi considerat oaie, dar salturile de pe o potecă pe alta nu le făceam la întîmplare, datorită aglomeraţiei din turmă, ci după un calcul. În sfîrşit, la un moment, am simţit că nu mai e soare în spatele meu, că deci coborîsem în partea umbrită a dealului şi mă apropiam de rîu. O cocoaşă a dealului îmi ascundea încă oglinda apei, dar pe versantul de vis-à-vis vedeam umbra urcînd şi casele îngropîndu-se

în ea. Rămînea strălucitoare în lumina ruginie de amurg doar coama împădurită de deasupra părții de peste rîu a comunei Fuica, partea numită de localnici Temelia sau Temenia. Iar cînd din umbra de sub picioarele mele am văzut că se ridică spre mine o pînză alburie am încercat un sentiment nou de teamă și fascinație, amestecate. Era oglinda rîului, în care se reflecta bolta încă luminoasă și ușor virată spre roșu a cerului. Din punctul în care mă aflam puteam să cuprind cu privirea o destul de scurtă porțiune a rîului, între două coturi și deci între două cocoașe ale dealului pe sub a cărui costișă mersesem pînă atunci. În această porțiune nu se vedea nici un pod peste rîu. Am dedus că ori trecusem de podul cel mic și trebuia acum să mă întorc pe lîngă rîu și să-l găsesc, ori respectivul pod se afla și mai spre stînga, mai spre aval adică, și atunci ar fi trebuit să-mi mai continui o vreme drumul pe lîngă rîu. M-am decis să verific întîi a doua variantă și abia după aceea să mă întorc, să o iau deci drept sigură pe prima dacă a doua nu se verifica. Și cum eram înclinat să cred că mai degrabă trecusem de pod, am lăsat valiza jos, pe iarba udă, și am luat-o la fugă spre următorul punct mai înalt al dealului. De acolo, credeam eu, aș fi avut un orizont destul de larg și aș fi văzut rîul pînă destul de departe; dacă zăream vreun pod, mă întorceam să-mi iau valiza și continuam.

Poate că vă plictisesc toate aceste detalii, dar mie, acum, îmi sînt teribil de necesare. Oare chiar nu înțelegeți că, de fapt, încerc să fac punctul ăla pe care atunci nu reușeam să-l fac?

Ei, bine, și din deal, unde am ajuns destul de repede, am constatat că din nou nu mai vedeam oglinda rîului, ci alte două cocoașe nu prea îndepărtate una de cealaltă. Spre nord, deci mai la deal de locul unde mă aflam, erau niște vii în terase. Am mai mers o vreme, din nou pe cărăruile mici ale oilor și, cînd am dat din nou cu ochii de fața rîului, am avut o mică tresărire de orgoliu: avusesem dreptate, podul nu putea fi decît înapoi. N-am mai urcat deci, pentru a ocoli pe sus cele două sau trei cocoașe ale dealului, ci am luat-o direct, perpendicular pe ele, pe crestele lor ipotetice adică, încercînd să mă mențin aproximativ la distanța față de rîu la care știam că-mi lăsasem valiza. Am mers, am mers și din nou am pierdut contactul direct prin privire cu apa, apoi mi s-a părut că merg cam de multă vreme și că nu dau de valiză în locul în care o lăsasem. Eram într-o șa care semăna cumva cu locul în care

lăsasem valiza, dar, cum rîul tot nu se vedea, am zis s-o iau în jos pînă dau de valiză și de acolo în amonte pe lîngă rîu. După ce am coborît cîțiva zeci de metri am simțit că fundul șeii urcă din nou și că mă aflu, după numai cîteva minute, pe un mamelon de unde rîul tot nu se vede, am coborît iarăși, dar acum nu mai știam dacă merg spre rîu sau mă îndepărtez de el și am intrat în panică din cauza valizei; ori mă rătăcisem de ea, ori cineva trecuse pe acolo și mi-o luase. Pe urmă iar am mers pe curba de nivel în ușoară coborîre diagonală și, după ce am mai traversat o cocoașă, am ajuns într-o văioagă ce cobora abrupt spre rîu. Se vedea apa și deci aveam un motiv de siguranță acum. Am luat-o spre rîu în viteză, ajutat desigur și de pantă, dar după cîteva salturi mari m-am oprit prudent pentru că nu vedeam prea bine ce e în fața mea și nu voiam să risc să-mi scrîntesc vreun picior. Am întors capul spre partea de sus a rîpei și am avut să văd că deasupra ei se zărea... pădurea. Dar eu nu venisem dinspre pădure, ci mersesem cu fața spre ea, chiar dacă pînă atunci n-o văzusem din cauza coturilor numeroase ale văii. Dinspre rîu urcau orăcăitul broaștelor și sunetele ritmate lent ale boilor bălții. Încă nu se făcuse întuneric, era un amurg liniștit care plutea alene într-o ceață roșiatică, ușor fosforescentă. Cerul se aprinsese tot, era ca o baie de sînge. Am continuat să cobor încet spre apă, oricum, marginea rîului era un reper sigur și, de acolo, prin cîteva încercări, nu se putea să nu-mi regăsesc valiza. Surpriza și mai mare a fost cînd am constatat, apropiindu-mă, că apa rîului curgea în sens invers decît mă așteptam eu. Era ca și cum aș fi trecut de partea cealaltă a rîului fără să calc pe pod. Acum începuse să mă neliniștească și mai tare faptul că lăsasem pădurea în spate și că pe malul celălalt al rîului se făcuse destul de întuneric ca să mai pot distinge ceva, case sau măcar acoperișuri roșii de țiglă. Îmi venea să strig, așa, să văd dacă nu cumva se întîmplă ceva. Cînd mai aveam cîțiva pași pînă la rîu am ieșit dintre pereții abrupți ai rîpei și am recăpătat o perspectivă destul de largă asupra rîului, în aval și în amonte. Aproximativ vizibilitatea 15 după cod. Și nici urmă de pod mare sau mic. În schimb am putut să zăresc spre stînga mea și spre amonte de data aceasta (sau poate mă aflam lîngă alt rîu, un afluent al primului, cine știe?), o turmă de oi păscînd liniștite pe un tăpșan și o siluetă umană în preajma lor. Am luat-o într-acolo pe o

cărare de picior de lîngă malul luncos al rîului. Auzeam acum şi sunet de talangă amestecat în orăcăitul de broaşte. Tăpşanul cu oile se bucura de o lumină ceva mai intensă, poate o reflectare a cerului în albul lînii lor, sau poate deja o rază de lună bătea direct acolo. Mişcarea oilor pe panta dulce a colnicului amintea de schema obişnuită a masei mici care se formează spontan în oraş. Cîte un nucleu care se coagula din întîmplare atrăgea înspre el mai toate oile răzleţite. Cînd se strîngeau aproape toate într-o înghesuială atît de strînsă că nici nu mai puteau să se mişte, darămite să pască, ciobanul se apropia de ele şi le răspîndea puţin agitînd un ciomag pe deasupra lor. Nu se auzea lătrat de cîine şi nici răget de măgar, în schimb, la o mişcare a ciobanului pe un fundal luminos, mi-am putut da seama că el este, de fapt, femeie şi încă o femeie tînără, cu părul lung pînă la brîu, cu siluetă subţire şi graţioasă, cu mers elegant şi, totuşi cu ditamai bîta în mînă.

Înaintam acum cu şi mai multă prudenţă şi aşteptam să fiu sigur că am fost văzut de ciobăniţă. Am început chiar să fac semne cu mîinile deasupra capului şi să strig: Ooooo! Oooooua! Nu găseam nici un cuvînt care să poată fi strigat în acel loc şi în atari împrejurări. Cînd, în cele din urmă, m-a văzut şi ea pe mine, mi-a făcut întîi un semn larg cu mîna cea subţire şi graţioasă fluturată prin aerul serii de septembrie. Apoi a ridicat bîta şi a început să-mi facă semne cu ea să mă îndrept spre stînga, adică să părăsesc din nou cărarea bătută de lîngă rîu. Am făcut întocmai fiind mai mult decît convins, nu ştiu de ce, că dacă urc din nou printr-o şa care se deschidea acum spre stînga, paralelă deci cu rîpa prin care coborîsem spre rîu, am să-mi găsesc valiza.

Imaginea asta cu tăpşanul iluminat straniu, cu oile răspîndite pe el şi cu femeia cu siluetă graţioasă, dar cu faţa invizibilă făcîndu-mi semne este o imagine pe care o visez şi acum, uneori.

Coborînd de partea cealaltă a şeii, m-am trezit deasupra unei văi semicirculare ce se deschidea spre rîu, dar nu-mi puteam da seama dacă era acelaşi cu rîul care trecea prin sat sau era tot afluentul pe care-l găsisem eu întîmplător şi făcea pe aici o buclă largă, înconjurînd tăpşanul cu oile şi cu ciobăniţa sau era, în fine, un al treilea rîu, de care nu ştiam nimic. Partea de jos a văii avea o formă pătrată şi era împînzită de construcţii de forme nu prea obişnuite. În afară de un conac cu două

nivele, de arhitectură muntenească, ceva între cula oltenească şi micul conac de moşie din mijlocul Bărăganului, conac aşezat cu spatele spre direcţia din care veneam, deci cu faţa spre rîu, văruit desigur, pentru că strălucea alb în semiîntuneric, se mai aflau pe fundul pătrat al văii şi chiar în sus, pe pereţii ei, tot felul de alte construcţii: o casă ţărănească, bătrînească, acoperită cu o şindrilă înnegrită, cu prispă pe toată lungimea; o biserică mică de lemn şi cu turla joasă, dar lipsită de cruce, avînd doar un fel de paratrăsnet în vîrful turlei; mai multe *bungalow*-uri risipite în zona din spatele conacului şi legate între ele prin cărări subţiri, neasfaltate, bătute doar cu piciorul şi lucind stins acum într-o lumină de lună plină; un fel de cabană prelungită cu un ţarc de formă elipsoidală, deci o stînă, probabil stîna în care urmau să sosească oile ciobăniţei pe care o văzusem mai devreme; o clădire dreptunghiulară şi evident neterminată, fără acoperiş, ceva ce părea să fie baza unui viitor bloc-turn părăsit de constructori după executarea parterului şi a etajului întîi; în dreapta mea, pe partea de obicei însorită a văii, o vie de mai mult de o jumătate de hectar, cu rînduri drepte şi cu şpalieri înalţi din lemn, iar la capătul dinspre vale al ei, o căsuţă continuată cu un şopron alungit, probabil un loc pentru vinificare şi un cazan de distilat ţuica; pe acelaşi versant se mai afla şi o livadă, probabil de peri, pruni şi vişini după cele trei tipuri de coroane ale pomilor, aşa cum se vedeau ele în lumina polarizată, iar în interiorul livezii se ghiceau ancorate două rulote, dintre care una, mai mare, părea a fi o stupină sistematică pe roţi; în faţa conacului, deci în partea dinspre rîu, se vedea un iaz destul de mare, făcut probabil prin devierea apei rîului şi, de o parte şi de alta a iazului, două terenuri largi de circa un hectar fiecare, servind ca grădini de zarzavat şi cereale cultivate pe spaţiu mic; pe versantul opus viei şi livezii, cam în spatele casei bătrîneşti şi al bisericii, începea pădurea, o pădure de esenţe amestecate — fagi, stejari, paltini şi salcîmi, salcîmii numai în lizieră, firește.

Evident că toată această descriere se datorează unei rememorări ulterioare a imaginii din seara aceea, iar de fiecare dată cînd povestesc îmi apar neobişnuite stări de rău fiziologic. Ca şi acum. De fapt, momentul în care am ajuns în punctul de unde am cuprins cu privirea toată valea întunecată a fost şi momentul în care am simţit că toate cuvintele mi-au fugit

dintr-o dată din cap, că foamea şi oboseala îmi tulbură gîndul şi că nu mai înţeleg nimic din ceea ce văd sau mi se pare că văd în semiîntuneric. Sau poate că nu numai foamea şi oboseala erau de vină. M-a încercat o sfîrşeală care urca agresiv dinspre viscere spre creier şi-l întuneca, o senzaţie cumplit de neplăcută, un rău intens care m-a făcut să-mi fluture prin minte ideea de moarte şi atît.

II

Dar, de fapt, nu te interesează în nici un fel ce simte cineva cînd nu mai are cuvinte să înţeleagă ce i se întîmplă. Poate că nu te interesează nici ce simte cînd îşi recapătă posibilitatea de a aşeza în propoziţii, fie şi prea tîrziu, ceva ce i s-a imprimat cîndva în simţuri.

Tu vrei fapte. Fapte. Adică imagini, chipuri, voci, gînduri şi conflicte între toate acestea, acumulări pînă la delir şi revărsări ale unora într-altele. Un amalgam învîrtejit de astfel de fapte ireale. O furtună de fapte ilogice, imposibile, comice şi tragice, spectaculoase şi cotidiene şi, în urma acestei furtuni, o linişte cu picături rare de ploaie şi compoziţia aerului mult îmbogăţită cu ozon. Tu vrei îngrozitoare fulgere şi tunete de studio, atît de verosimile încît să şi crezi la un moment dat că ele ar fi putut să te omoare — ai acest orgoliu să te ştii temporar în pericol de moarte — şi, în urma lor, un *happy-end* cu cină în *tête-à-tête* la lumina luminărilor.

Asta vrei, nu-i aşa? Bine! Na!

GINA-FELINA: Doamna doctor Abraş cască îndelung la capătul unui somn greu de două ore început imediat după prînzul frugal servit în oraş, adică la salonul «Balada» al Intercontinentalului. Simte în semiîntunericul «jaluzat» al odăii că se apropie ora cinci şi că ar trebui să se grăbească să iasă din nou în oraş. I-ar fi plăcut să se spună despre ea că «a ieşit la ora cinci.» Mai cască încă o dată şi-şi aude fălcile troznind. Se lasă moale pe somieră, zîmbeşte întîmplării ăsteia bărbăteşti din trupul ei, «auzi, dragă, să-ţi troznească fălcile ca la un bărbat!» şi-şi aţinteşte privirea-n tavan. Aude paşi şi voci în sufragerie şi se întreabă cu cine se va fi întreţinînd Abraş la ora asta. Uită întrebarea şi încearcă să-şi în-

chipuie că fiecare mușchi al trupului ei a devenit vată udă și atîrnă, curge. Pornește de la mușchii labei picioarelor. Apoi urcă pe lîngă glezne, încet-încet, și închipuirea cuprinde dintr-odată masa macră a moleților. « Cam repede » — își spune, « trebuie avansat mai încet și fără nici un alt gînd în minte, mai ales fără alte gînduri ! » Gîndindu-se la detaliile metodei de relaxare găsite într-o carte, începe să se bucure la ideea că rezultatele metodei o vor face foarte proaspătă și energică, își compară apoi în gînd aspectul de femeie odihnită și sclipitoare cu aspectul . . . , dar se enervează brusc, « astea-s gînduri, nu-i așa, sigur că sînt gînduri, ce altceva ar putea să fie ? » Or, metoda, ca să dea rezultatele scontate, trebuie condiționată de alungarea oricărui gînd. Se decide s-o ia din nou de la capăt. Adică de la mușchii din vîrfurile degetelor de la picioare. « Ăia or fi tot mușchi sau sînt doar niște pernițe mici de grăsime ? Adică nu de grăsime, refuză ideea, niște pernițe de carne, de cărniță moale, moale . . . Dar dacă e carne înseamnă că e mușchi, nu-i așa ? Ce nu e os e ori carne, deci mușchi, ori gră . . . » Dar și astea sînt tot gînduri, trebuie alungate urgent și reluată serios relax. . . . area. Relaxarea. « Relaaaaxaaarea ! » Și cînd rostești mereu același cuvînt în gînd tot gînduri se cheamă că ai ! Așa că se pregătește să pornească iar de la început. De la degetul mare al piciorului. *L'orteil*, cum zice francezul. Închide ochii strîns de tot, apoi slăbește strînsoarea pleoapelor fără a deschide totuși ochii și se pregătește să nu aibă în minte decît imagini, nu gînduri, nu idei, nu cuvinte. Imagini. Mai bine zis, o singură imagine, imaginea mușchilor ei care curg ca o pastă moale. Inspiră adînc și începe : . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . inflexiuni plăcute ale vocii necunoscutului care vorbește cu Abraș în sufragerie pătrund prin ușă, ajung la urechile doamnei doctor, din urechi se duc la creierul ei fără gînduri, acolo circulă o vreme de la un neuron la altul și produc o explozie mică sub forma gîndului « cine o fi tipul ? Îmi place vocea lui ! Cum o fi arătînd ? » Apoi din nou doamna se enervează că a încălcat consemnul de a nu avea nici un gînd timp de o jumătate de oră. « Fir-ar ai dracu' cu relaxările lor ! » — își spune ea în gînd cu atîta forță, încît i se pare că a vorbit cu voce tare și-și duce brusc

mîna la gură. Dacă o aude Abraș și, mai ales, dacă o aude necunoscutul vizitator ? N-o să-și închipuie despre ea că-i nebună de vorbește singură ?

Se ridică de pe pat și se apropie tiptil de glasvandul care dă spre sufragerie. Printr-o fantă subțire dintre perdea și marginea de lemn a ușii, în locul în care geamul a rămas, din cine știe ce motive, negivrat, ochiul ei inspectează sufrageria și îl caută pe musafirul cu voce plăcută, joasă și clară în același timp, ușoare inflexiuni metalice răspîndite printre sunete gînguritoare, totul pe un ton care inspiră forță și siguranță de sine. Gina rămîne cu ochiul ațintit prin fantă la profilul bărbatului care vorbește cu Abraș. Are părul creț, chipul prelung și smead, e proaspăt bărbierit se pare (și Gina are impresia că s-a apropiat atît de mult de el privindu-l prin geamul care dă efecte de lupă, încît simte în nări un miros de *after-shave* de bună calitate) și poartă o cămașă albă cu guler înalt și cu colțurile prinse în nasturi de partea cea mai de sus a piepților cămășii. După cum stă așezat, pare un bărbat de o înălțime puțin peste medie, cu umerii lați, cu o musculatură spectaculos dispusă pe sub materialul subțire al cămășii. Gina ar vrea să-i vadă și ochii, dar necunoscutul vorbește cu privirea ațintită spre Abraș. Un timp tac amîndoi și Gina continuă să-i privească. Abraș este îmbrăcat în sacoul lui de culoarea untului și are la gît un șnur de piele în chip de cravată. Bate încet cu degetele mîinii drepte pe tăblia mesei, apoi întreabă : « Și ? » Necunoscutul tresare, aruncă o privire spre ușa de după care Gina îi pîndește mișcările (dar ea știe că nu poate fi văzută pentru că în camera ei e întuneric, iar în sufragerie e lumină), ochii lui de un albastru intens o fulgeră pe femeia care-l spionează de la numai doi metri, apoi se întorc spre doctor Abraș. Cînd își reia povestirea, Gina își dă seama că, deși l-a ascultat și pînă acum, încă nu auzise nici un cuvînt de-al lui ; dacă ar fi fost întrebată în ce limbă vorbise necunoscutul cu ochii albaștri n-ar fi știut ce să spună ; în schimb, cînd el reîncepu să vorbească, ea fu surprinsă să-l audă vorbind tocmai în românește. Dar o românească prea corectă și totuși parcă tradusă pe loc dintr-o altă limbă. De fapt, se gîndește Gina în timp ce-și pune halatul peste cămașa ușoară de noapte și pleacă spre baie, și eu am impresia că într-o limbă vorbesc cu mine în gînd și în alta cu Abraș, într-o anume limbă pe scenă și în alta cînd călătoresc cu avionul

și, cu toate acestea, eu nu știu nici o limbă străină. Se privește de aproape în oglinda de deasupra lavoarului, își examinează cu multă atenție pielea obrazului, puful de sub lobii urechilor, cum coboară el spre ceafă ca o undă stîrnită de vînt la suprafața unui lan de ierburi subțiri, plăpînde etc. Se trezește imaginîndu-și cum s-a bărbierit de dimineață omul cu ochii albaștri, e sigură că nu la frizer, ci acasă a făcut-o, apoi simte iarăși mirosul de *after-shave*, parcă-i *Old Spice*, gîndește cineva în fundul minții ei și, cu voce tare acum, pentru că din baie nu poate fi auzită, actrița Gina Abraș spune către oglindă: « Mmm, interesant, interesant! » Apoi se dezbracă și se duce sub duș.

PROFESOR NELU: Stă picior peste picior pe bancheta din față a autobuzului care vine de la Fuica. Simte că ziua de azi îl va dezamăgi dacă nu va găsi, măcar acum spre sfîrșitul ei, o soluție de ieșire din ritm. La liziera pădurii, drumul cotește spre vest, apoi se mai zvîrcolește de cîteva ori în jurul rîpei cu nume ciudat, « Cucoane », și rămîne definitiv îndreptat spre nord pînă la intrarea în oraș. În scurtul moment de avansare spre vest, profesorul Nelu vede prin parbrizul autobuzului cerul violaceu ce se sprijină, acolo, în zare, direct pe arătura de toamnă. E prima zi cu adevărat rece din acest octombrie și, în cele cîteva ore cît a stat în comună, a tot regretat că nu și-a luat de dimineață cojocul. A fost totuși soare astăzi, din cînd în cînd apărea printre norii joși și întunecați, dar cald nu se poate spune că a fost. Directorul Comșa făcuse un foc din vrejuri uscate în parcul din spatele școlii și le tot chema pe colege să se mai încălzească. Acestea însă nu voiau să miroasă a fum și să plece spre oraș cu damf de șatră, să poarte acest miros după ele în autobuz, printre inginerii de la Fitotron și printre tinerii muncitori care fac naveta la fabrica de acumulatoare și care le-au fost elevi în urmă cu puțini ani. Așa că preferau să stea pe lîngă cîte un grup de eleve de-a opta și să se prefacă interesate de discuțiile lor « libere ». Interesantă această dorință de popularitate a profesoarelor încă tinere, dorința lor secretă de a lăsa drept urmă în nările puilor de țărani, fete și băieți, mai ales mirosul ciudat al cîte unui parfum de producție străină, « făcut rost » cu neobișnuite greutăți uneori.

El, Nelu, preferase să se plimbe cu pași mari pe culoare și prin curtea școlii, să se încălzească mergînd, strîngîndu-și balonul în jurul trupului și grozăvindu-se față de el însuși, impunîndu-și să creadă că nu-i este frig. Cînd directorul întrebase dacă și ceilalți profesori bărbați sînt de acord ca profesoarele să plece mai devreme acasă și ei să aibă grijă și de clasele lor, Nelu fusese primul care zisese da.

Dar frigul obosește trupul și gîndul, pregătește sufletul pentru a fi slab, pentru a se lăsa înduioșat sau pentru a accepta în grabă lucruri pe care în alte condiții, în urma a multe îndoieli, ar fi preferat să le refuze. Astfel, culoarea violacee a cerului de la apusul zilei de toamnă tîrzie, văzut în viteză prin parbrizul autobuzului, îl făcu pe prof. Nelu să se gîndească s-o sune pe Gina. El speră chiar că soțul ei nu-i acasă, poate se nimerește să fie de gardă, și că ea n-are spectacol chiar astă-seară. Se ridică de pe scaun și se duce lîngă șofer. Pe bord se află un ziar împăturit pe care prof. Nelu îl ia, nu înainte de a-i cere șoferului voie din ochi, iar acesta încuviințează printr-o scurtă privire peste umăr. Deschide apoi ziarul la programul spectacolelor și caută teatrul în care lucrează Gina-Felina. Nu reușește să se lămurească. Lasă ziarul pe bord și se întoarce pe scaunul său.

Traversează, cu aceiași pași mari cu care a arpentat curtea și coridoarele școlii toată ziua, piața din fața autogării. Aglomerația din stația de troleibuze îl intimidează puțin. Se desprinde totuși de mulțimea din stație și se duce pînă la telefonul public din fața magazinului de piese auto. Între timp vor trece două-trei troleibuze și stația se va goli. Lasă telefonul să sune îndelung și, cînd tocmai se pregătește să apese pe furcă, aude zgomotul sec al monezii căzute în pușculița aparatului. « Alo, spune el, salut, doctore, Nelu sînt. Ce mai faci? » « Uite, stăteam de vorbă cu un prieten. Nu-l cunoști, da' mi se pare că lucrează pe-acolo, pe la voi. » « Unde, la noi? » « La voi, în Fuica, la Fitotronu' ăla. » « Aha! Da', spune-mi, Gina are spectacol astă-seară? O să țin o cronică dramatică la ziarul județean și. . . » « Habar n-am. Dar cred că e în baie, stai puțin s-o întreb! »

Cu un zîmbet adresat mai ales sieși pentru gafa pe care tocmai fusese gata s-o facă, profesorul Nelu se uită la cei ce se înghesuie pe scara troleibuzului. Apoi vede un cal liber, fără frîu, fără nimic, traversînd agale parcul de lîngă Alimentara. Încearcă să-și amintească în ce film a văzut un cal pe o autostradă sau pe un bulevard din centrul orașului. Vocea lui Abraș revine în receptor: « Da, a zis că are, da' n-am înțeles cu ce piesă, a zis să te duci neapărat. » « Buun, e-n regulă . . . că mîine ar trebui să bag articolul. » « Auzi, bătrîne, continuă Abraș,

dacă după aia ai chef, vino-ncoace să bem una mică, da?» «Bine, mulţumesc, salut!» — spune prof. Nelu şi închide.

(Autorul nu este departe de aborigenul care se simte cangur, se metamorfozează psihic în cangur ca să vîneze un cangur. El se metamorfozează în personajul acela al lui la care tocmai s-a gîndit şi acesta e singurul fel în care ar putea să-l vîneze, să-l scrie. De aici provine condiţia tragică a auctorialităţii — din posibilitatea acestei metamorfoze de a fi completă. *Dar cine ştie că este scris?* Personajul, Cititorul sau Autorul?

Dacă auzi pe stradă pe cineva spunînd despre altcineva: «Ăsta-i un personaj!» şi înlături apoi doza de admiraţie pe care o conţine o astfel de exclamaţie, ceea ce rămîne este întrebarea. Cine o fi autorul presupus al unui asemenea personaj? Există, deci, un fel de mentalitate totemică la tribul autorilor de proză. Din neîncetata fluiditate a metamorfozei ei încearcă a salva cîte o figură sau a se constitui pe ei înşişi ca figuri salvate. Totemul este tocmai o astfel de figură stabilizată din procesul metamorfotic — omul cu cap de cangur sau invers. Poate exista deci şi autorul cu cap de personaj? Şi personajul cu cap de autor? Ce alţi monştri mai sînt posibili şi de ce fluiditatea metamorfozei trebuie neapărat stabilizată în ceva fix, într-o Figură? Ce altceva este figura de stil?)

Revine în staţia troleibuzului, mult mai aerisită acum, şi se aşază lîngă un grup de ţărani din Fuica. Îi recunoaşte, i-a văzut şi în autobuz, deci au venit odată cu el şi nici ei n-au reuşit să se urce în primele troleibuze, să se înghesuie şi să răzbată. Au pălării cenuşii şi vorbesc tare. Unul spune, citînd probabil din spusele altcuiva sau din ce a spus chiar el cîndva, într-o anumită împrejurare: «Io nu vreau dăcît atît: să iau şi io odată tot laptele pă care-l mulg dă la vaca mea. Tot. Să-l beau io singur, să nu-l împart cu nimini! Şi ăla cu barbişon şi cu ochelari ce crezi că zice? Cică: aia n-ar mai fi viaţă! Da' ce-ar fi, neică? Iad, nea Ioane, iad, zice el. Dumneata ai muri bînd numai lapte, ăla mîncînd numai cartofi, ăla numai grîu, ăla numai floarea-soarelui, toate alea . . .»

Un troleibuz albastru se opreşte în faţa lor şi le curmă discuţia. Se urcă pe rînd, gînditori, cu mutre de oameni cărora tocmai li se cere să ia o decizie importantă. Profesorul Nelu îi pierde din ochi în troleibuzul totuşi plin. Ar vrea să-şi facă

loc şi să se apropie de cercul în care s-au strîns, pe platformă, şi continuă discuţia. Dar nu reuşeşte din cauza bagajelor lăsate pe jos printre scaune.

«E lume multă, domne, şi felurită, aia-i!» — îl mai aude totuşi pe unul dintre ei, unul care probabil că-i surd şi de asta vorbeşte mai tare.

*

(Crima nu era o crimă. Aflu amănunte tot de la galerie, într-o altă zi în care mă duc pînă acolo să mă servesc de chiuveta lor. Omul despre care credeam că a fost asasinat, la cîteva zile după sosirea mea în oraş, era, de fapt, bolnav grav şi n-avea voie nici măcar să pună pe limbă alcoolul. Boala îi interzicea cu desăvîrşire băutura, iar el neglijase interdicţia şi chiar băuse mai mult şi decît un om normal, fără interdicţii. Aşadar, de fapt, se sinucisese. Din cauza alcoolului făcuse simultan atac de cord şi congestie cerebrală. Iar tăieturile îngrozitoare de cuţit, sîngele, hainele rupte — toate acestea nu erau decît în închipuirea femeii care povestea zilele trecute în galerie — vezi prefaţa — sau poate şi în închipuirea mulţimii aceleia excitate ce se strînsese dimineaţa pe malul înverzit al rîului, în jurul cadavrului.)

PICTOR V.: Constată că lumina a scăzut brusc şi-şi priveşte ceasul. Ce repede se mai face noapte, acum, toamna! Dă pînza jos de pe şevaletul cel mare şi o aşază cu faţa la peretele alb văruit. Aprinde lampa mare de neon, pune reşoul în priză şi toarnă apă pentru ceai. Demontează şevaletul şi-l duce în debara. Ia măsuţa de lemn (pe care aşternuse mai devreme un tişlaifăr roşu stins, o cutie de ţiteră cu căptuşeală de pluş albastru, un fazan împăiat, ţitera şi un pahar de cristal cu picior) şi o mută cu totul în colţul mansardat al atelierului. Acolo nu va fi deranjată de nici un vizitator eventual această natură moartă care-l chinuie de cîteva zile. Natura moartă este un gen care nu necesită decît o revărsare blîndă, calmă, a energiei artistului. Este un gen pe care pictorul V. îl practică mai ales cînd e plictisit. Cînd n-are chef de elanuri, cînd nu simte nevoia febrilităţii în faţa pînzei. Cu aceleaşi gesturi calme înşurubează capacele tuburilor de culoare, curăţă paleta, mai întîi cu cuţitul, apoi cu cîrpa muiată în terebentină, pune pensulele în borcanul cu diluant, le învîrte de cîteva ori

în lichid și le lasă acolo. Scoate apoi din sertare bucăți de calc, foi de letraset, coli de carton cretat, un *cuter*, un spray olandez cu verni de retuș, o pensetă, o lamă, un tun și cîteva cutiuțe cu mine de creion de grosimi și durități diferite, o foarfecă, un alt *cuter* mai mic, un flacon de tuș chinezesc și cîteva penițe, o gumă, un mic sul de *scotch* transparent, un plic cu creioane de fetru colorat — carioce —, cîteva pioneze și o gumă. Le așază pe toate pe masa improvizată dintr-o planșetă și două capre de lemn. Are de făcut un fel de invitație de nuntă pentru un bătrîn care-și sărbătorește nunta de aur și vrea să-i invite la un restaurant simandicos pe toți foștii lui colegi de facultate. Vrea un desen sugestiv și o imprimare cu litere de tipar a unui sonet scris de el și dedicat în același timp soției și colegilor de generație. Bătrînul e putred de bani, se pare că a fost un chirurg celebru la vremea lui, nu are copii și este foarte vital, așa că, din plictiseală și din prea mulți bani, închipuie astfel de petreceri sofisticate în cele mai selecte saloane. Pictorul V. a fost mai întîi surprins că vine cineva la el să-l roage să-i facă o serigrafie cu astfel de *kitsch*-uri, apoi, cînd l-a primit pe bătrîn în atelier, și-a schimbat puțin dispoziția. A cerut o sumă cam piperată pentru a-l descuraja pe client. Acesta, nici vorbă, a plătit înainte și s-a arătat interesat să cumpere și un tablou.

Apa de ceai începe să fiarbă în ibricul de pe reșou. Pictorul ia de pe raft cutiuța cu ceai chinezesc și pune în apă două linguriițe pline. Apoi scoate șnurul reșoului din priză și acoperă ibricul cu o farfurioară. Pune o linguriță de miere într-o ceașcă și caută strecurătoarea printre alte cutii și borcane de pe raftul de deasupra planșetei. Telefonul sparge brutal liniștea atelierului. « Alo, Vio? » — se aude din receptor. « Am auzit că ți-a comandat profesorul Capră nu știu ce lucrare, așa-i? » « Cine sînteți? » întreabă sobru pictorul Vio. « E, hai, mă, ce, nu mă recunoști? Sînt doctor Abraș! » « Aaa, salut, scuză-mă. Da, domne, chiar de „lucrarea" lui mă ocupam. Cine-i moșu' ăsta, domne? » « Oho, e o figură. L-am avut și io profesor în facultate, dar numai un semestru, că doar știi că nu mi-am ales chirurgia. În orice caz, dacă vrea să-ți ia un tablou să-i ceri cît mai mult, că-i plin dă bani. » « Lasă-l numai să încerce, că după cît mi-e mie de foame acum . . . » « Tot așa pîrlit ești, mă? » « Da, bătrîne, nu știu ce dracu', da' rău ca-n vara asta parcă nu mi-a mers niciodată. Numai ghinioanele

dracului! » « Ce faci în seara asta, nu vii pă la mine cînd pleci de la atelier? » « Știu și io, aș veni, daaa' mai încolo. » « Bine, da' te rog, vino! Vino cînd vrei, că io sînt acasă. Nevastă-mea are spectacol. »

Pictorul V. toarnă ceai din ibric peste mierea din ceașcă și amestecă apoi cu linguriița veche de argint.

(În parcul din spatele primăriei orașului sînt platani bătrîni, poate au mai mult de o sută de ani. Camera în care stau și rescriu romanul *Tratament fabulatoriu* este la etajul întîi al unei clădiri construite la începutul secolului de asociația « Poporul », care asociație nu știu cu ce se ocupa exact. Fereastra mea dă drept spre parcul cu platani bătrîni. Sînt numeroase cuiburi de ciori în crengile dinspre vîrf ale platanilor. De cîteva zile, pe la ora opt seara, apare în parc un tip îmbrăcat în costum de tergal maron cu dunguliță și încălțat cu *adidași*, tuns scurt ca un ofițer înaintea defilării, și împușcă ciori cu o pușcă de aer comprimat, probabil din ordinul sau cu aprobarea primăriei. Grupuri de copii gălăgioși aleargă de colocolo, peste peluze, după fiecare cioară împușcată. O privesc fascinați cum se zbate în ghearele morții, dar nu par deloc impresionați de felul cum viața se scurge dintr-o ființă vie. Din cînd în cînd cîte o mamă mai grijulie vine să-și ia copilul acasă și, invariabil, băiețelul sau fetița refuză să se despartă de ineditul spectacol și nu pleacă decît plîngînd și tras cu forța de o mînă sau de guler. În prima zi în care s-au auzit împușcăturile astea enervante, tocmai încercasem să ațipesc puțin și m-am trezit buimac. Mă simțeam ca în urma unei agresiuni neașteptate și de neînțeles. Mutra de vitrină de frizerie, costumul și *adidașii* tipului care se joacă de-a vînătoarea în mijlocul acestui orășel liniștit mă enervează în fiecare seară la fel. Nu știu dacă ciorile au pui sau doar ouă în cuiburi la vremea asta de primăvară. Timpul calendaristic al romanului în zona la care rescriu este cu totul altul și eu sînt cu totul transpus. Vreau să spun că în roman e octombrie și afară e mai. Ciorile, de altfel, par a fi o populație nu tocmai sensibilă la pierderile de vieți din rîndurile, pardon, din cîrdurile lor. Reapar în fiecare zi, parcă mai numeroase.)

GINA-FELINA: Iese din baie strîngîndu-și în jurul taliei halatul de culoarea cojii de banană pîrguită. E vaporoasă, proaspătă, frumos mirositoare, caldă la trup și în priviri,

fardată cu discreție — n-are rost să insiste pentru că oricum în piesă va apărea cu alt machiaj — și parfumată din belșug. Ochii îi strălucesc de curiozitate, dar doctor Abraș n-are de unde să știe cauza strălucirii lor. El stă la birou și citește o revistă franțuzească plină de reclame. Din cînd în cînd se oprește, răsfoiește agenda de telefoane, apoi renunță și o ia de la capăt cu răsfoitul revistei. Pare plictisit sau doar enervat că e singur și fără nici un program. Îi aruncă doar o privire în treacăt Ginei și-i răspunde la salut printr-un mormăit scurt. Abia cînd ea vine lîngă birou și-i bea dintr-o înghițitură toată cafeaua din ceașcă o privește ceva mai atent. Ea întreabă: « Cu cine vorbeai? » « Cu Vio. » « Care Vio? » « Pictoru', dragă, cum care Vio? » « A fost și el p'aici? » « Nu, am vorbit la telefon, dar o să vină mai încolo. » « A, păi eu nu te întrebam cu cine ai vorbit la telefon. A fost aici un domn, așa mi s-a părut, v-am auzit că vorbeați! » « Da. Și? » « Cine era tipu'? » « Aa, ăla, un tip, e bolnav. » « Ce are? » « Păi, nu știu, că abia acum am stat de vorbă prima dată. Cred că o fixație destul de nasoală. » « Ce fel de fixație? » « Nu știu, dragă, ce mă tot bați la cap, ce te-a apucat? » Gina se apropie de bărbatu-său și-l mîngîie pe cap. « Ooof, spune ea, s-a supărat domnu' doctor, e mai irascibil decît pacienții lui! Ce, n-am voie să te întreb și eu, nu vrei tu să avem și noi discuții mai intelectuale? » Doctor Abraș se lasă pe speteaza scaunului și rîde rămînînd cu revista atîrnată între piciorul drept și lemnul masiv al biroului. Gina descoperă pe birou și un pahar cu coniac din care doctorul încă nu reușise să guste. Înhață paharul și-l dă pe gît sub privirile amuzate ale doctorului. « Cafeaua mi-ai băut-o, coniacul la fel, ce mai vrei? » — spune el. Ea i se așază pe genunchi, îl apucă de după ceafă cu o mînă și se sprijină de birou cu cealaltă. Îl sărută dulce și îl trage în joacă de lobul urechii. « Nu vrei discuții intelectuale, *chéri*, ai, nu vrei? » — spune ea și se ridică. El se apleacă, deschide o ușiță a biroului și scoate de acolo o sticlă abia începută cu coniac franțuzesc. « Ia-ți un pahar! » — îi zice soției. « Nu, mersi, nu mai vreau » — zice ea și pleacă să se îmbrace în camera ei. De acolo strigă: « Și ce ziceai că are omu', o fixație? » « Mda, zice doctorul, așa cred. E un caz foarte interesant. Are niște vedenii foarte coerente, visează sau crede că vede aievea un întreg serial de televiziune și totul este plasat într-un loc anume, într-o pădure, ceva ca o colonie sau un falanster. » « E, nu mai spune, și? » « Păi, ce și, asta-i

că el crede în toate vedeniile alea și nu se crede bolnav. Mi l-a adus un inginer de acolo, de la Fitotronul din Fuica. » « De unde? » « De la Fitotronul din Fuica, zice doctorul mai tare, el lucrează acolo ca meteorolog. » « Ca ce, dragă? » — strigă și Gina. « Ca meteorolog! Da' ce, ai surzit? » — se enervează doctorul. « Și cîți ani are? » « Vreo treizeci sau nici atît. » « Oooo, săracu', așa de tînăr, da' din ce cauză s-o fi smintit, dragă? » « Dracu' știe! Se pare că a stat trei ani singur la o stație meteo în munți. » « Și de asta poți să-nebunești? » « Nu, dar ăsta, agronomu', zice că tot tratamentul mi-l plătește un avocat din provincie. » « Tatăl lui? » « Nu, unul care probabil nici ăla nu-i prea întreg la minte. Crede că ăsta s-a dilit pentru că nu l-ar fi lăsat el să se însoare cu fiică-sa și d'asta vrea să-i plătească tratamentul fără să știe el. » « Cine, el? » « El, pacientul meu, meteorologul. » « Auzi, dragă, da' i-adevărat că ăia cultivă și banane acolo la Fitotron? Să-i spui să-mi aducă banane! » « Nu cred. De unde-ți veni? » « Dacă-ți spun că așa am auzit, mi-a zis Ioana că i-a adus soțul ei. » « O să-l întreb. Da' vezi că o să-l mai chem pe aici, nu pot să-l tratez la clinică, nu trebuie să știe decît în ultimul moment că-l credem nebun. Să te faci că asculți tot ce spune și să nu rîzi. De fapt, e chiar foarte interesant ce spune. » « Nu e violent? » « Deloc. E chiar foarte delicat. Poate nici nu e bolnav, cine știe? » « Și aia, Julieta aia a lui unde e? » «Habar n-am, las' c-o să vedem noi. » Gina apare în ușa camerei îmbrăcată într-o superbă rochie albă și spune miorlăit: « Vreau bananeee! » Doctorul rîde și îi oferă coniac.

PROFESOR NELU: În centrul orașului noaptea stă să se instaleze definitiv. Luminile bulevardului încă nu s-au aprins. O mulțime forfotitoare se rostogolește pe trotuare la lumina mișcătoare a farurilor de automobile și în cea la fel de laterală, dar fixă a vitrinelor. Frigul începe deja să încrețească fețele mici ale băltoacelor murdare din marginea carosabilului. În fața teatrului, profesorul Nelu o recunoaște pe Gina într-un grup de babe care au sărit pe ea s-o roage pentru un bilet în plus. Ea se aruncă de gîtul zgribulitului în balonzaid. Îl sărută zgomotos, se culcușește la pieptul lui declarînd că-i e frig. Babele strîmbă din nas și se îndepărtează jignite. « De ce-ai ieșit așa, dezbrăcată, vrei să răcești? » — o ceartă prof. Nelu pe doamna doctor Abraș. « Mi-e dor de tine, te vreaaau! » — îi șoptește ea cu fierbințeală în ureche. « Și mie de tine » — spune profu

zîmbind totuşi puţin jenat de posibilitatea ca vreun spectator din holul plin de lume să fi auzit şi el ce-şi spun ei. « Abraş cînd mai e de gardă?» — întreabă el cu o mutră serioasă. De departe s-ar zice că se interesează de starea sănătăţii mătuşii Ana de la Mizil. « Nu ştiu şi nici n-am răbdare pînă atunci — spune ea strîngîndu-l tare de mînă — hai la mine în cabină!» « Eş' nebună?» « Hai, te rog, hai, sînt singură în cabină astă seară şi am pauze lungi!» « Nu — zice profesorul cu mult mai multă hotărîre, aproape brutal acum — am vorbit mai devreme la telefon cu el şi a zis că după spectacol să vin pe la voi.» « De-asta nu vii în cabină?» « Da, de asta, nu pot, mi-e greu să stau după aia la masă cu el şi să . . .» « Ooof, m-ai înnebunit cu scrupulele tale!» Şi se aude soneria.

ING. ION ION: « Alo, Abraş, ce faci, mă băiatule, mă, tu te dai la fund aşa de-al dracului că nici n-are omu' destul furtun la masca de scafandru să te mai găsească. Păi, bine, mă, te ascunzi tu dă mine? Dă mine cu care ai mîncat marmeladă dă patru lei kilu' şi arpacaş inverzit în strachină timp dă patru ani dă liceu şi cinci dă facultate, păi, ce, bă, tu crezi că n-am io ac de cojocu' burgheziei ăsteia de teapa voastră? Sau ţi-a fost frică să nu-ţi cer să-mi dai bilete de favoare la teatrul ăla unde e Gina? Păi, să ştii, bă, că la noi la sindicat s-aduce bilete şi pentru circul lu' Iosefini şi stau p'acolo prin sertare pînă expiră. Da' ce, eş' mort, nu spui şi tu o vorbă, acolo, să-ţi controlez acustica? Sau ai început-o dă la ora-sta? Stai, domne, că nu te las io aşa să faci ciroză de unu' singur şi să zici pă urmă că ai făcut-o de la arpacaşu' ăla d-atunci şi că dă ce n-am făcut-o şi io la fel ca tine. Nu, nene, uite viu chiar acuş să te-ajut să scapi de duşmanu' dîn casă, c-am auzit că nu mai ai loc să pui sticle în bar şi-ai început să le ţii pe sub pat şi pe la piciorul patului ca să te sprijini dă ele cînd te scoli dimineaţa. Stai liniştit, bătrîne, că vin io acuş. Stai numa' să le trag cîte o bătută la ghiorlanii ăştia dă copii să fie cuminţi pînă mă-ntorc şi vin io şi ţi-arăt io ţie cum se combate pă frontu' ăsta. Apropo, Gina i-acasă? S-o iau şi io pă Getuţa cu mine?»

Abraş se opreşte din rîsul chiţăit cu care a comentat pînă aici tot ce-a spus prietenul lui Ion C. Ion, inginer din industria « femelă», cum spune tot el despre industria textilă, şi-şi şterge lacrimile care i-au inundat privirea din cauza rîsului. Îşi trage respiraţia şi spune: « Nu-i acasă că are spectacol, da' tu ia-o

şi pe Geta, că vine şi nevastă-mea de la spectacol şi mai vin şi nişte prieteni, chiar te rog, veniţi!»

« Aşa te vreau, ca să ştiu şi io că n-am încălzit şerpi la sînul nostru larg şi să te pregăteşti c-o mie dă lei, afară dă banii care-i dai la taxi, să mă ducă pîn'acasă, că o vizită de-a mea te costă, farmazonule, că ţin aici în bucătărie dă două săptămîni cuierul tău dă mahon sculptat care ţi să potriveşte ţie în hol şi mie-mi serveşte doar să-mi rup cotonoagele dimineaţa cînd vin să-mi fac ouă prăjite, că io cînd zic o vorbă sînt haine man ş-un gentelman şi am aranjat cu băiatu' ăla dă la fabrica dă mobilă să ţi-l facă pă gustul tău, zice-m-aş în gusturile voastre, şi tu nici măcar nu-mi dai un telefon să mă-ntrebi că ce şi cum, da'mite să-mi fi dat o mie avans să-i vorbesc omului pă limba universală din toate ţările. Da' io-l urc acuş în maşină şi ţi-l las în faţa casii cu Dacie cu tot, că doar n-oi fi vrînd să bag spaima în pietonii noştri care abundă la ora aia cînd o să mă dai tu afară dîn casă mîine dimineaţă. Ţi-l aduc, bă, că unu-i INGHIONION, e un domn ş-un galanton! Şi să nu te prind că n-ai vodcă în frigider, adică nu, în congelator s-o găsesc! M-auzi? Că io numai cu d'aia votez indiferent de culoarea etichetei, roşu, negru, portocaliu, verde sau violet, la mine totuna-i, io în politica asta din frigider sînt un daltonist democrat, că doar o ştii p'aia care a zis-o ăla, Păstorel ăla . . .»

« Nu, nu ştiu, ce-a zis?» — întreabă doctor Abraş printre sughiţuri de rîs.

« Păi, cum n-o ştii, bă, că-i singurul lucru dă doamne ajută pă care l-a produs tagma voastră dă neproductivi şi tu n-o ştii? Vezi, dacă nu studiezi? Stai şi te uiţi în gura nebunilor toată ziua, te-ai cununat cu balamucu' şi nu mai citeşti şi tu o carte! Păcat dă tine că ai crescut în mijlocul nostru. Hai, pa, şi vezi ce faci în congelator!»

Şi telefonul se închide. Abraş mai chicoteşte cîteva minute de unul singur, după care se scoală de la birou şi pleacă spre cămară.

AGRONOM PASCU: De la Fitotron se poate veni în oraş şi cu trenul, ba chiar e mai convenabil pentru că gara din Fuica e mai aproape de Fitotron decît satul şi staţia de autobuz de la primărie. Trenul însă, pe această linie secundară, are vagoane numai de clasa a doua cu etaj sau vagoane vechi,

de-a treia probabil la vremea cînd o astfel de clasă exista la C.F.R., şi omologate între timp pentru clasa a doua. Avantajul este că trenul care trece prin Fuica soseşte într-una din gările secundare ale oraşului şi anume tocmai în aceea care-i lipită de autogară. Astfel că atunci cînd aştepţi pe cineva care trebuie să vină de la Fitotron şi nu ştii exact cu ce va veni, cu autobuzul sau cu trenul, aşa cum face Pascu acum — el îşi aşteaptă soţia — te poţi plasa în micul birt din faţa celor două gări şi poţi supraveghea cele două ieşiri fără riscuri. În timp ce se întreabă, absolut fără motiv, ce fel de grade vor fi tresele subţiri de pe petliţele feroviarilor în uniformă care umplu birtul, mănîncă fasole cu cîrnat, tocană de legume sau peşte prăjit şi beau bere la halbă, agronomul Pascu îşi priveşte din cînd în cînd ceasul şi gustă fără nici o plăcere din cafeaua slabă pe care i-a adus-o chelneriţa grasă şi veselă care spune despre ea că-i mai veche decît gara în birtul ăsta. El este nerăbdător s-o vadă pe Vera ieşind dintr-una din gări, nu atît pentru că n-ar fi văzut-o de multă vreme — ea este laborantă la Fitotron şi lucrează chiar în laboratorul de care răspunde Pascu —, ci pentru că este nerăbdător să ajungă în vizită la doctorul Abraş unde a fost invitat.

Pe Abraş l-a cunoscut, vorba vine, într-un context neobişnuit de plăcut şi neplăcut în acelaşi timp. Îşi aminteşte că era prin clasa a unsprezecea de liceu şi se afla în vacanţă la ţară, în apropiere de Tîrgovişte, în satul bunicilor. Erau nişte veri călduroase şi liniştite în satul ăla, dar neplăcerea lui de a-şi petrece vacanţa acolo provenea din dîrzenia cu care tatăl său, veterinarul Pascu, îl obliga să citească un număr dat de cărţi pe care le credea esenţiale. Toamna era controlat şi pedepsit proporţional cu numărul de cărţi din care nu-şi amintea chiar nimic. Zilele lungi în care transpira la umbră sub cîte un copac din livada bunicilor şi adormea biziit de muşte şi se trezea din nou şi mai citea cîteva rînduri şi iar adormea pînă cînd era chemat la masă alternau cu nopţile plăcute, răcoroase, senine, în care nu putea adormi şi încerca să scape în fel şi chip de puternice fantasme erotice.

Într-o astfel de dimineaţă de buimăceală datorată plăcerii pierdute a visului încheiat şi neplăcerii de a-şi turna pe faţă apa rece de la fîntîna din curtea bunicilor, tatăl său apăruse împreună cu un grup vesel de cheflii, bărbaţi şi femei, venind de la Tîrgovişte unde sărbătoriseră cine ştie ce

succes profesional. Veniseră să se trezească din mahmureală, să bea iaurt rece de bivoliţă, să respire aer curat şi eventual să meargă pe rîu la păstrăvi. Toţi erau într-o stare de excitaţie specifică dimineţii de după chef, obosiţi şi entuziasmaţi, sătui şi nedormiţi. Cele două «gaz»-uri din care coborîseră fuseseră trase în fundul curţii, iar şoferii lor trimişi la culcare în camera băiatului. Pentru a le pregăti paturile, bunica scoase plapuma cu care fusese învelit el peste noapte şi o puse în curte pe sîrma de rufe cu cearşaful în afară. Pe lîngă prima temere, că va fi întrebat de tată-său ce mai citise, Tudorel o resimţise şi mai puternic pe aceea de a nu fi descoperită, din cine ştie ce întîmplare, urma plăcutei şi ruşinoasei trăiri dinainte de ridicarea din pat.

O masă ca la nuntă sau ca la botez, pomană etc. fusese pusă în mijlocul curţii şi toţi oaspeţii se aşezaseră cu gînd să se dreagă. Tudorel fusese plantat şi el la masă cu ei, undeva mai la margine, între un domn monstruos, urît, cocoşat şi şchiop, «doctorul de animale şi oameni a douăşpe sate de munte» cum tot repeta el însuşi, şi mamă-sa care împreună cu bunica trebăluia la bucătărie, la cămară sau prin grădina de zarzavat, deci nu prea rămînea multă vreme aşezată la masă. În faţa lui Tudorel stătea o femeie de o frumuseţe trăznitoare, blondă şi cu ochii de o violeiune exagerată, totuşi cu o privire blîndă şi răscolitoare în acelaşi timp, îmbrăcată cu o bluză mult prea subţire pentru aviditatea privirii lui de adolescent, curtată de mai toţi cei prezenţi, dar arătîndu-se indiferentă la privirile şi vorbele lor, visătoare sau plictisită doar, neglijentă în gesturi şi în grija faţă de încheierea sau neîncheierea unor nasturi, tocmai bună de privit pe furiş de băiat. În aluziile sau în vorbele adresate direct, ceilalţi de la masă o numeau doamna Abraş. Aşa se-nfipsese în memoria lui acel nume.

Într-un moment pe care Tudorel Pascu este convins că nu-l va uita niciodată, doamna Abraş, care pînă atunci stătuse cu o mînă proptită pe speteaza scaunului şi cu profilul întors spre băiat, lăsînd astfel privirea acestuia să pătrundă printre nasturii bluzei, făcîndu-l să strîngă din această cauză cu toată puterea genunchii peste pumnul mîinii drepte, stînd din această cauză aplecat peste masă de parcă l-ar fi durut burta şi holbînd ochii ca un sfînt în extaz, ea, deci, se întorsese brusc spre el şi-l întrebase:

— Sînteţi băiatul lui domnu' Pascu?

Şi ei abia reuşise să îngaime un da şi apoi să tuşească, să roşească, să se îndrepte pe scaun, să-l observe cu coada ochiului pe monstrul de lîngă el şi să simtă un fel de leşin. Ea zîmbise şi continuase:

— În ce clasă eşti?

Atunci mama lui Tudorel tocmai revenită la masă îl înghiontise ca pe un bleg:

— Nu vezi că te-a-ntrebat doamna ceva? Răspunde, ce stai aşa ca un mut!? Apoi către doamna Abraş: Stă toată ziua-n casă şi citeşte, dragă, nu ştiu ce să mă mai fac cu el!

Desigur că i se suise tot sîngele în cap pentru o astfel de nedreptate făcută de mamă-sa din grabă. El tocmai se simţea întrucîtva pregătit să răspundă cu o voce normală, îşi dresese glasul pentru asta, tocmai căscase gura să răspundă şi maică-sa intervenise nepotrivit, umilindu-l. Se ridicase furios şi plecase în grădină. Cu o nuia de alun lovise un timp o tufă de urzică moartă de lîngă gardul din fundul grădinii, pînă se mai calmase, apoi ocolise nişte glugi de coceni şi într-una din ele se lăsase să cadă pe spate. A stat o vreme greu de măsurat în unităţi obişnuite de timp cu ochii închişi, cu capul răsturnat pe spate, fără nici un gînd. Cînd a deschis ochii, ea se afla lîngă el.

(Azi am fost la talciocul care se ţine săptămînal în marginea oraşului. De fapt, nu este un tîrg de vechituri autorizat, ci o excrescenţă parazită, îngăduită sau nu, pe lîngă tîrgul de porci. Sînt două pieţe care nu comunică în nici un fel şi cred că am fost singurul client care le-a străbătut pe amîndouă. Ambele m-au întristat, dar fiecare altfel. În talcioc am văzut o pereche de pantofi de copil foarte mic, de sugar. Am simţit nevoia să-i cumpăr numai ca să-i scot din acel loc îngrozitor, dar m-am gîndit că nu voi avea cum să mai scap de ei după aceea: nu puteam nici să-i arunc, nici să-i păstrez — m-ar fi întristat de fiecare dată cînd i-aş fi revăzut — nici să-i dăruiesc cuiva care ar fi putut să-i folosească!)

Vera apare în sfîrşit din gară, nu din autogară. Pascu o cheamă pe chelneriţa cea grasă şi-i plăteşte cafeaua. Cînd el iese din birt, Vera deja a traversat bulevardul din faţa gării şi astfel se trezesc amîndoi faţă-n faţă. El o sărută pe obraz. Ea: « Unde mergem?» « Mergem în vizită la un doctor psihiatru, unu' Abraş. I l-am dus pe meteorologul ăla nou...» « Da' ce-are? E bolnav?» « Mda, are ceva, dar el nu prea ştie. Vezi să nu te scapi cu vreo vorbă! Vreau să scriu ceva despre el.» « Ce, dragă, ai înnebunit şi tu? Tot nu te laşi de prostiile astea sau ţi-a intrat în cap să te faci scriitor?» « Nu, dragă, e altceva.» « E, altceva... Da' de ce nu mi-ai spus şi mie că mergem în vizită, mă îmbrăcam şi eu, cum să merg aşa ca o servitoare?» « Dar de ce, dragă, arăţi foarte bine, de ce te superi?» « Păi, sigur, să merg în vizită cu rochia cu care merg la serviciu, nu?»

Au cumpărat garoafe, iar Vera a insistat mult să cumpere şi o cutie de bomboane sau un carton de prăjituri. Tudorel s-a opus şi-n cele din urmă, după ce într-o cofetărie n-au găsit, iar în alta era cam multă lume, a renunţat şi ea la idee.

DOCTOR ABRAŞ: Bing-bang-ul soneriei îl face pe doctorul Abraş să-şi amintească de numeroasele obiecte strict necesare într-o casă, printre care şi această sonerie cu un sunet mai plăcut decît al celor ce se găsesc în comerţ, procurate pentru el de ing. Ion Ion, fostul lui coleg de liceu. Fiind gata să izbucnească în rîs, deci fiind sigur că tocmai Ion este cel care a sunat, se duce la uşă şi o deschide brusc, larg, pînă la perete. În locul lui Ion şi al Getuţei, în faţa lui se află o pereche de tinerei speriaţi care probabil au greşit uşa. « Bună seara!» — spune tînărul şi dă să înainteze. Fata stă încă nemişcată şi priveşte cu ochii mai atenţi decît ai unei pisici înainte de atacul decisiv asupra vrabiei. « Bună seara!» — răspunde cu uşoară nedumerire doctor Abraş. « Domnul doctor Abraş, nu-i aşa?» — întreabă tînărul întinzînd mîna spre gazdă şi rostindu-şi numele: « Inginer Tudorel Pascu.» « Aaa, tu eşti băiatul doctorului Pascu, băi, da' ce te-ai schimbat, eşti un bărbat în toată firea, domne, să nu te mai recunosc, ce mai, poftiţi, poftiţi!» « Soţia!» — mai spune Tudorel făcînd un gest repezit cu capul peste umăr şi trecînd în sfîrşit pragul. « Abraş, îmi pare bine, da' poftiţi, poftiţi, dezbrăcaţi-vă aici şi puneţi-vă baloanele pe măsuţa asta. Tocmai trebuie să-mi aducă un prieten un cuier mai mare şi i-am făcut loc. Aşa, aşa, poftiţi!»

Vera calcă pe covoarele din sufragerie cu un fel de sfială care o face să se simtă şi mai prost şi să-l înjure în gînd pe Tudorel. Dacă i-ar fi spus că merg în vizită, ar fi trecut pe acasă şi şi-ar fi schimbat măcar pantofii. Se instalează apoi într-un fotoliu chiar în faţa televizorului color care transmite în alb-

negru o convorbire despre educație cetățenească între mai mulți tineri muncitori. «Da' ce, mi-ai adus flori?» — întreabă Abraș. «Nu — zice Tudorel — dar credeam că doamna...» «A, da, e la teatru, are spectacol, da' vine și ea pe la unsprezece. Dă-mi să le pun aici și i le dai tu cînd vine, da?» «Da!» — spune Tudorel, ascultător ca un elev model. Vera dă să spună și ea ceva, dar se abține. Ultimul autobuz e la unsprezece și un sfert. O să vrea să mergem acasă cu trenul de la unu' noaptea, da' ce-o să-i auză lui urechile în tren...

Sticla de coniac franțuzesc strălucește verzui cînd trece pe sub lampa de birou. Vera nu bea nici coniac, nici vin, nici vodcă, nici cafea, nici... În cele din urmă acceptă un ceai pe care Abraș se duce să i-l prepare. O roagă totuși să-i dea voie lui Tudorel să vină cu el la bucătărie. Deapănă amîndoi amintiri despre regretatul veterinar Pascu: unul își amintește cît de bine erau organizate pe vremuri chefurile de la Tîrgoviște, deși nu fusese chiar la toate, ba i se pare chiar că numai la unul singur, o dată, cînd au continuat petrecerea undeva la țară; celălalt devine tot mai sentimental și cînd a băut și al doilea pahar de coniac își amintește de bătăile pe care i le administra ta-su în prima și a doua copilărie. Abraș îi duce Verei ceaiul în sufragerie și după ce-i zîmbește cu amabilitatea unui recepționer de hotel o lasă să privească în liniște serialul științific despre Cousteau. Decît mutra ei de găină îmbufnată cu ochii pe televizor, mai bine amintirile din copilărie ale puștiului.

«Odată, zice Tudorel, io eram mic, cred că-i primul lucru pe care mi-l amintesc din viața mea...» (Ete-te! — tresare profesional Abraș.) «...nu știu ce aveau ai mei că se certau zdravăn în fața mea. Și dintr-o dată, cînd mama a țipat mai tare la tata mi s-a părut că el se schimbă la culoare de sus pînă jos, cu haine cu tot. Parcă s-a făcut așa, rubiniu, strălucitor și cînd a strigat și el către ea, el și-a revenit la culoarea normală, dar s-a colorat ea foarte violent, un fel de portocaliu fosforescent și tot așa de fiecare dată, de vreo cîteva ori la rînd pînă cînd tata i-a zis mamii: taci, dragă, nu mai striga așa, că te-aude copilu' ăsta! Și s-au întors amîndoi cu fața spre mine și mie mi s-a părut că imediat m-am schimbat și eu la culoare și abia atunci m-am speriat și am luat-o la fugă plîngînd...» «Mda, interesant, interesant» — spune doctorul și-l înjură în gînd pe ing. Ion că nu mai apare odată să-i curme plictiseala care-l cuprinde. «Știți, eu aș vrea să m-apuc să scriu, am un fel de

schițe, nuvele, poate-mi iese și un roman. Ce urmări psihice credeți că poate avea o întîmplare din prima copilărie, una ca asta de care v-am spus?» «Păi, tocmai asta cu scrisul de romane» — îl liniștește doctorul Abraș. «Credeți că scrisul e o boală?» — întreabă, naiv, agronomul. «Daa, sigur, adică într-un fel, dar nu-i gravă deloc.» «Da' el e grav?» «Cine?» «Domnul Luca!» «Luca?» «Da, Luca, meteorologul pe care vi l-am trimis azi, sau n-a mai venit?» «A, a venit, da' nu-mi dau seama, o să vedem. În orice caz, să nu-i faceți nici o aluzie!» «Nu, nu, n-aveți grijă, am avertizat-o și pe soție...» zice tînărul Tudorel și acceptă cu duioșie să i se mai toarne puțin coniac. După ce doctorul lasă sticla pe masă, se aude din nou soneria. Agronomul ia sticla și-i citește atent eticheta: CAMUS. Numele pare să-i spună ceva, așa că trage concluzia că e un coniac din care a mai băut. Din hol se aud niște strigăte mai întîi, apoi hohotele de rîs ale lui Abraș și chicotelile unei femei. Tudorel se ridică în picioare, își ia paharul, se privește în geamul bucătăriei (afară fiind întuneric deja, acesta a devenit o oglindă satisfăcătoare) și iese, curios, în hol. Femeia care rîde nu-i amintește nimic, în schimb cei doi bărbați tocmai au nevoie de el cînd încearcă să agațe cuierul în cuiele groase din perete. Merg apoi tuspatru în sufragerie și doctorul aprinde lumina din tavan. Getuța tresare speriată cînd o descoperă pe Vera în fotoliu.

Meteo Luca apare la scurtă vreme după ing. Ion și declară că el nu bea decît vin. La început stă modest în colțul lui și tuturor celor prezenți, avertizați în diferite chipuri, li se pare că privirea lui e puțin stranie. O nouă explozie de strigăte ale lui ing. Ion însoțește apariția tîrzie a Ginei și a profesorului Nelu, amîndoi foarte roșii în obraji și spunînd aproape într-un glas: «ați văzut ce ninge afară?» Toți ceilalți se arată mirați, iar Getuța chiar pornește către fereastra mare a sufrageriei cu gînd să dea perdeaua la o parte, cînd se aude vocea puțin cam prea fermă, pe un ton cam prea apăsat, a meteorologului Luca: «Nu poate să ningă!» Un moment de tăcere generală marchează spaima nelămurită a tuturor celor de față. Abraș își revine primul și spune: «Ha-ha-ha-ha, credeți că puteți păcăli un meteorolog!?» Și astfel toți se destind. Însuși Luca zîmbește, dar și zîmbetul lui pare straniu. «Domnu' meteorolog Luca», spune Abraș și i-l arată Ginei pe omul către care ea știe că se îndreaptă ca spre o viitoare victimă. Tudorel a dat

fuga în bucătărie și a luat garoafele din glastră. Vine cu ele șiroind de apă pe covor. « Domnul Tudorel Pascu » — spune Abraș. Gina ia florile cu stînga și-i întinde tînărului o mînă cum numai ea știe cînd vrea să fie distantă. Încă nici nu și-a luat ochii de la părul creț și ochii albaștri ai lui Luca. « Dar noi ne cunoaștem ! » — remarcă tînărul agronom și timid și îndrăzneț totodată. Fulgerul scurt al privirii de actriță. Vocea lui Abraș (din *off* s-ar putea spune) : » Da', dragă, e băiatul lu' doctorul Pascu de la Tîrgoviște, știi cînd am fost noi odată . . . » « A, daa ! » — exclamă doamna Abraș făcînd și mai evident faptul că nu-și amintește. « Soția ! » — spune Tudorel arătînd cu mîna spre fotoliul în care Vera continuă să stea nemișcată ca-ntr-o sală de examen. În timp ce doamna casei se îndreaptă spre Vera și o evaluează (ciolănoasă, brunetă, păr des și sîrmos, ochii negri, probabil prima generație depilată din familia ei) amintirea dimineții de vară din grădina bunicilor lui Tudorel se strecoară spre cugetul ei. O bună dispoziție crescîndă i se citește pe chip, poate și din această ultimă pricină.

Pictorul Vio apare ultimul, în blugi, murdar de vopsea pe degete și cu dorința vie de a-l învinge pe ing. Ion la o partidă de « stalicinaia ». Apoi telefonează din stradă două colege de-ale Ginei care n-au găsit taxi și au văzut lumină sus, pot să urce și ele? Desigur, desigur.

III

Mi s-a părut mai întîi că nu vorbeau românește ! Sigur, într-o baie publică orice limbă se vorbește puțin altfel. Era plină de chiote, pufnituri, plescăituri și ici-colo cîte un cuvînt care părea țîșnit din indo-europeană pe trasee diferite de cele ale limbilor naturale, dar posibile. Cuvinte din latina populară, pe care le înțelegeam fără să-mi dau seama cum, se amestecau cu grecisme, turcisme, slavisme, franțuzisme și cu cîte un stop ritmic ce părea nemțesc. *Castrum fortissimum illius terrae et arte et natura munitior.* Eram pe marginea unui bazin pătrat cu latura de peste patru metri și cineva avea mare grijă de mine. Două mîini ușoare și ferme îmi masau spatele și altcineva se îndrepta spre mine cu o găleată plină din care ieșeau aburi. « Cu cinste primind otnoșănia dumitale, coprinderea am înțeles că după mulțimea mai multora glasuri m'am ales și eu mădular al acestui *chasteau.* » S-a pregătit să arunce apa din găleată pe mine și probabil că m-am crispat puțin pentru că am auzit o voce de femeie tînără spunîndu-mi : Stai cuminte ! « Făgăduiesc ! » M-am relaxat și am primit, cu plăcere chiar, tromba de apă pe piele. Numai că era rece ca gheața. Sau să fi fost, pe rînd, și una și alta, și fierbinte și rece, iar eu să nu-mi amintesc decît de cea de a doua senzație? Mi-am simțit, dintr-o dată, capul limpede și trupul ușor și m-am ridicat de pe banca de lemn pe care stătusem cu fața în jos și am început să admir frescele pompeiene de pe pereți. Aveau culori vii și străluceau cumva în adîncul peretelui din cauză că vopseaua fusese amestecată cu ceară. În bazin și împrejurul lui erau vreo treizeci de persoane, și bărbați și femei, tineri cu toții și mișcîndu-se cu dezinvoltura unor obișnuiți ai termelor antice sau ai plajelor pentru nudiști. Printre ei se aflau și cîțiva

copii de patru-cinci ani, iar aceştia erau într-adevăr foarte fericiţi de bălăceala şi zbenguiala lor «... harapolis, adică Freudenstadt, oraşul bucuriei...» «Ne miram toţi: ce să fie/această galantomie?» Etc. Nimeni nu părea să se mai sinchisească de mine, aşa că am intrat în bazin şi, la puţină vreme, toată lumea s-a strîns în apa lui parfumată. După ce n-a mai fost nimeni pe margine s-a stins lumina şi s-a făcut linişte. O muzică de instrumente electronice a început să se audă din tavan, din mai multe direcţii, de fapt. Prin geamurile mari ale sălii pătrundea doar lumina polarizată a lunii şi m-am gîndit, după forma arcadelor ferestrelor, că mă aflu în conacul pe care-l văzusem la sosire. O ploaie de picături reci a început să cadă de sus asupra noastră şi, pe rînd, pe rînd, tovarăşii mei de scaldă au început să părăsească bazinul. Am făcut întocmai şi mi-am dat seama că duşurile reci erau instalate pe tot tavanul, nu numai deasupra bazinului. Cineva, o femeie cu părul lung şi ud lipit de spate şi, după cît puteam ghici în lumina de lună, cu un trup frumos proporţionat, mi-a făcut semne să intru pe o uşă pe care o deschisese în peretele din faţa mea. Uşa s-a închis în spatele meu şi aproape în aceeaşi secundă s-a aprins lumina. Mă aflam într-o cabină mică unde aveam un prosop mare de baie şi hainele mele pe un umeraş.

Cînd am ieşit pe cealaltă uşă a cabinei, am văzut că omul care mai devreme aruncase pe mine o găleată de apă încropită mă aştepta. N-am schimbat nici un cuvînt cu el cît am coborît cele cîteva trepte şi am ieşit afară şi am străbătut aerul nopţii pînă la căsuţa mică de lîngă ţarcul de oi pe care-l văzusem de cînd venisem. Deci bazinul se afla într-adevăr în conac. Am intrat în Stînă şi însoţitorul meu a aprins lumina. Mă aflam într-o cameră de mărime mijlocie, cu pereţii văruiţi în alb şi mobilată rustic, dar cu foarte mult bun gust. După dimensiunea camerei îmi dădeam seama că stîna este împărţită în două odăi egale. M-am aşezat pe o laviţă acoperită cu o cergă şi am întrebat: «Ce, dracu', se-ntîmplă aici?»

Fără grabă, a scos dintr-un sertar două ceşti şi mi-a turnat şi mie ceai călduţ dintr-o oală de pămînt cu şuşuleţ. Abia după ce s-a aşezat şi el, a zis: «Ce să se întîmple? E foarte bine.» Văzînd cît sînt de lămurit de răspunsul lui, a continuat întinzîndu-mi mîna: «Eu sînt Aron. Tu cine eşti?» «Luca» — am zis şi i-am strîns mîna. Nu simţeam nici un fel de nelinişte, de fapt, mă simţeam foarte bine, iar curiozitatea mea era cît se

poate de calmă. Abia după ce am terminat de băut ceaiul a început să vorbească pe larg despre locul în care ne aflam.

El, Aron, era coleg de birou cu Marius, lucrau la o fabrică de... Care Marius?, am întrebat. Era la bazin, unul aşa, slăbuţ, are părul creţ ca al tău, dar se tunde mai scurt, o să-l cunoşti. Pe măsură ce vorbea părea că se depărtează de mine în timp, n-aş şti să explic prea bine respectiva senzaţie. Detaliile poveştirii trimiteau gîndul în urmă cu douăzeci — treizeci de ani, iar el le înşira de parcă s-ar fi petrecut ieri. Asta mă făcea să-l văd îndepărtîndu-se în timp, înapoi, într-o vreme cînd eu aş fi fost copil sau chiar nenăscut, el păstrîndu-şi, nefiresc, aceeaşi figură de matur fără vîrstă.

— Aşa, şi într-o zi îl cheamă cineva la poartă să vorbească despre un lucru foarte important cu el. Şi Marius zice, era chiar la ora pauzei, hai cu mine, Aroane, să vedem cine mă caută şi pe urmă mergem la o cafea. Era un avocat mai în vîrstă şi zicea că e executorul testamentar al unui anume Fiston-Gulianu care i-a lăsat moştenire lui Marius o casă cu curte. Şi Marius, zice, fugi, domne, d-aici, trebuie să fie vreo confuzie. Îl cam lua peste picior pe bătrînu'. I-a zis că dacă n-are nimic împotrivă îl invită la o cafea. Şi moşu': de ce nu? Da' acolo, avocatu' scoate acte din servietă, planuri, dovezi, ştampile, timbre fiscale, tot. Ne uităm noi, ne uităm, mai întrebăm de una, de alta, mă rog, afacerea începea să fie foarte clară. Dar pe unde vine locul ăsta?, întreabă Marius. E foarte aproape. E cam într-o pădure şi cam într-o coastă de deal. Acum vreo zece ani începuse un G.A.C. să ridice o investiţie alături, dar s-a renunţat că nu era nici drum pînă acolo şi nici nu mai aveau fonduri. Oricum, există act de proprietate pe casă şi pe loc, nu e aşa de mult pămînt, nu-i nici o problemă. Măi, să fie, zice Marius, Aroane, eşti cu maşina? Eu aveam o IFA atunci. Zic da şi el zice: Hai să vedem. Ne ducem la şefu' şi ne învoim, ne urcăm în maşină şi venim încoace. Lăsăm maşina la marginea şoselii mai în cîmp, aşa, în afara satului, ne dăm jos şi o luăm prin pădure, pe sub deal, iar pădure, traversăm o mlaştină pe o cărare subţire... Mie mi se cam făcuse frică. Mă, unde dracu' ne duce moşu' ăsta? Da' el, nimic, cu servieta în mînă, printre trestii, dă-i înainte pe cărare şi ajungem aici. Ne uităm, ne-nvîrtim. Mde, zice Marius, ia uite, Aroane, ce ne mai trebuie? Îţi vinzi maşina să cumpărăm oi? Atunci am zis cam în glumă amîndoi, da' pîn' la urmă

chiar așa s-a-ntîmplat, în fine, e poveste lungă. Marius întreabă: și așa, dac-aș vinde-o, cam cît face toată povestea asta? Păi, zice moșu', dacă vă hotărîți să mi-o dați mie aveți patru sute de mii în două zile. Marius al meu să leșine pe loc! Dar de ce n-ați cumpărat-o de la defunct? A fost dorința lui să nu o vîndă fără știrea dumneavoastră. Acum decideți, dar pentru că astfel de decizii nu se iau ușor, eu vă avansez cinci mii de lei bani în mînă: un om care n-are în buzunar decît o sută nu se poate gîndi serios la o asemenea treabă. Dacă vă hotărîți să vindeți, peste o săptămînă-două, banii ăștia îi scădem din preț, dacă nu, mi-i dați într-un an din venit. Ce venit? Păi, ce vă hotărîți dumneavoastră să faceți, știu și eu, ați zis adineauri de oi sau poate altceva... Buun. Și ne urcăm în mașină și ne întoarcem în oraș și cu cinci mii de lei în buzunar și cu actele la noi. Ne facem amîndoi cerere de concediu, chefuim vreo două zile, ne dezmahmurim într-a treia și ne uităm iar pe toate actele alea. Mai vorbim cu unu', cu altu' și, uite-așa, am vîndut mașina și am luat vreo cincizeci de oi. Acum sîntem un fel de sat. Unul se ocupă cu zarzavatul, altul cu pădurea, altul cu centrala electrică, avem și un doctor balneolog care ne face băile de plante și se ocupă de bazin, unu' cu via și așa mai departe. Eu am rămas cu oile. Am de ajutor o fată foarte frumoasă, a venit de curînd aici, o cheamă Nușa. Acum s-a culcat, că se scoală de dimineață. E soția ta?, l-am mai întrebat. Nu, a zis el, aici chestia asta e puțin altfel.

Atunci s-a auzit un ciocănit în geamul camerei și Aron m-a întrebat: «Vrei să rămîi să dormi aici sau te întorci în sat? Ți-l dau pe Gheorghiță să te conducă.»

Cred că mi s-a făcut frică de ceva sau... Nu știu de ce, dar am preferat să plec, dacă tot se oferea cineva să mă conducă. Prin trupul meu circulau tot felul de semnale viscerale ale spaimei. De fapt, mă temeam inconștient de pierderea legăturii cu trecerea firească a timpului: mă așteptam să regăsesc satul Fuica de nerecunoscut, ca și cînd ar fi trecut 50 de ani peste el în noaptea aceea. Ceva ca în nuvelele fantastice.

Numitul Gheorghiță era un tip scund, îmbrăcat cu un fel de veston de croială militară și avea în mînă o lanternă mare, pătrată, pe care n-a aprins-o decît mai tîrziu, în pădure. Mi-a făcut semn să-l urmez și a plecat înainte în tăcere. Aproape o oră am mers fără să scoatem vreunul vreo vorbă, dar, de fapt,

după primele zece-cincisprezece minute parcurse la lumina lunii, am pătruns în întunericul dens de sub copacii bătrîni ai pădurii și el era tot timpul ocupat să facă nu știu ce calcule complicate, să se oprească brusc, să aprindă lanterna și să caute un semn anume etc. Am avut impresia că am mers într-un fel de spirală în jurul coloniei, urcînd și coborînd, dar neavînd nici un moment senzația de mers pe cărare, potecă sau drum de căruță. Am mers printre și pe sub tufe sau arbuști cu ghimpi, printre copaci sau peste trunchiuri căzute, la un moment chiar pe un teren mlăștinos sau în care băltise apa ploii de vară din ajun. Astfel, cînd am ajuns la un drum drept, pe liziera pădurii, luna coborîse mult spre orizont și se apropia ora aceea întunecată de dinaintea zorilor. Acolo fiind drum drept, călăuza mea a început să vorbească. El se ocupa de mai multe treburi mărunte în preajma conacului și nu avea o responsabilitate anume. În același timp, ca mai toți ceilalți, făcea și investigații istorice pentru a determina originea moștenirii primite de Marius. Noutatea asta m-a uimit ceva mai tare decît multe din cele văzute și auzite pînă atunci. Deci încă nu se știa de la cine proveneau cele două case, bucata de pămînt și via, nu se știa nici măcar de ce donația respectivă fusese numită moștenire, pentru că numele lui Marius diferea de cel al familiei care stăpînise pe vremuri acele locuri. Se cunoștea vreo legătură de sînge, cît de îndepărtată, între moștenitorul Marius și defunctul cu numele de Fiston-Gulianu? Deocamdată nu, a zis Gheorghiță, nu există nici o dovadă și nici Marius nu știe nimic. De asta a pus condiția obligatorie tuturor celor care au vrut să rămînă la noi să se ocupe de studierea acestei probleme prin orice mijloace. În funcție de preferințele fiecăruia, de posibilitățile de informare, de capacități, s-a făcut o împărțire pe perioade istorice și pe zone și fiecare și-a ales cîte o parte distinctă. Eu, spre exemplu, mi-a mărturisit el, mă ocup de un presupus străbunic cu numele de Ion care a trăit în ultima parte a secolului trecut la București și a murit la Berlin înainte de primul război. Desigur că am fost curios să știu mai în amănunt cîte ceva despre acest lucru și astfel am rămas cu Gheorghiță în marginea pădurii pînă s-a luminat bine de ziuă. Din locul unde ne aflam se vedea peste cîmp șirul de duzi care însoțea șoseaua ce vine dinspre oraș spre Fuica și de acolo pînă în sat, în linie dreaptă mai erau vreo trei kilometri.

Despre «străbunicul Ion» se ştie că ar fi avut o legătură extraconjugală cu o femeie care, după naşterea copilului nelegitim, a venit să trăiască aici, la conac. Nu se ştie prea bine cine a fost acea femeie şi de ce a venit ea aici. Era din familia proprietarilor conacului, era o servitoare, era o femeie dintr-o familie nobilă şi a preferat să fie aici servitoare decît pe veci ruşinată de fapta ei acolo unde trăise pînă atunci? Nu se ştie nici dacă «străbunicul Ion» era deja căsătorit atunci cînd i-a făcut ei acel copil, adică în 1884, sau erau amîndoi necăsătoriţi şi cine ştie ce restricţii sociale sau familiale i-au împiedicat să se ia. De altfel, unul din principiile de lucru pe care Marius ne roagă să le respectăm în căutarea noastră este acela al *mezalianţei ca formă specifică a mutaţiei sociale*. În fine, cert e că această informaţie, că mama unui copil nelegitim al «străbunicului Ion» a trăit aici, ne obligă să cercetăm orice urmă a acestui personaj.

(Dar personajul se bucură adesea de avantajul de a-şi fi încheiat de multă vreme existenţa şi a fi lăsat posterităţii urme dintre cele mai nesemnificative. Sau, dacă a fost un personaj principal pe scena istoriei, a lăsat urme care au devenit bunuri publice, a lăsat în manualele de istorie anul în care a cîştigat o bătălie pentru poporul său, a lăsat opere arhitectonice sau politice, a construit un pod la Cernavodă sau a inventat un aeroplan mai rapid. Se poate autorul metamorfoza într-un astfel de personaj? Poate el să adauge carne pe un astfel de cap istoric? Sau, dimpotrivă, dacă personajul încheiat pe care autorul vrea să-l reconstituie a dus o existenţă banală, neconcretizată într-o operă, cum poate adăuga la un astfel de trup o gîndire într-un cap ca al autorului? Ce fel de totem îşi alege autorul care vînează pentru a scrie un personaj care a existat de adevăratelea?)

«Străbunicul Ion» era, aşadar, un vultur cu ochelari de miop, iar în spatele acestora se mişcau două mărgele de argint viu din familia mercurului de termometru, ceea ce era, pentru privitorii totdeauna uimiţi şi cu gura căscată spre poveştile lui inventate odată cu divanurile ad-hoc, o probă de inteligenţă mobilă precum aceea fabricată la industria cherestelei şi mobilelor din Ploieşti — Calea Oilor — 114—118 — Gheorghe Bărbulescu — furnisorul curţei regale. Fantaza în limbi străine foarte numeroase şi le purta pe acestea ca pe ghetele, mai cu scîrţ, mai fără scîrţ care umpluseră regatul, însă cel mai temeinic

şi pe orice vreme o îndrăgea pe cea rumânească pentru piciorul drept şi cu stîngul călca adesea prin piaţă, de Moşi, de dimineaţa pînă seara şi prin localuri invers. Avea pasiuni reci şi gînduri fierbinţi, ceea ce toane mai răspîndite geografic decît ale sale nu găseai. Peninsula balcanică toată ar fi încăput în stomacul lui de şi-ar fi ţinut acolo şi părerile politice şi pe cele practice şi nu ar fi spus uneori că e nepot de grec marinar de apă dulce şi strănepot de zarzavagiu bulgar trecut cu barcazul pe la Ada-Kaleh şi nimerit în fruncea Banatului ca un cucui pe nara stîngă, în interior, firește. El simula tot timpul că este altceva decît simulase mai înainte că ar fi într-adevăr. Ca român trăit la oraş ura să fie ţinut la bucătărie şi nu în fruntea bucatelor, fapt pentru care îi creşteau în nopţile cu lună plină dinaintea sărbătorilor religioase şi cîmpeneşti mărăcini de culoare roş-maronie pe mînecile amîndouă ale vestonului şi de culoare verde pe cracii pantalonilor. Să te ţii atunci voiaje în popor cu dor de a cunoaşte obiceiuri vechi şi fete cît mai noi. Pe boieri nu-i iubea decît numai dacă mai aveau ani buni pînă să-şi ruineze moşia şi averea mobiliară, iar pe un văr primar al lui dinspre tată, sau unchi din aceeaşi direcţie, l-a pizmuit ani în şir: nenorocitul luase în arendăşie un cîrd de stăncuţe care se găinăţau pe pălăria ciocoilor, indiferent că erau noi sau vechi sau aveau grade şi mai moderne. Despre mătuşile lui, mai numeroase decît chiar anii care le-au făcut faima de longevive, nu se poate spune decît numai de bine de vreme ce-au trăit atît cît să-şi înmormînteze nepotul în vorbe de duh şi de ocară şi să-l reabiliteze apoi prin testamentele lor în care i-au lăsat fiecare cîte ceva: o proeminenţă frontală cu cîrlionţi negri, o bărbie putèrnică şi uşor de fluturat, un occiput turtit de guler şi de diverse îndatoriri monahale etc.

Sensibilitatea lui la fenomenele meteorologice era atît de ascuţită încît prevedea cu mare pesimism venirea iernii cu luni de zile mai înainte şi scria adesea de la Berlin, spre sfîrşitul vieţii, tuturor prietenilor din regat spre a-i anunţa de astfel de nenorociri de care se credeau scăpaţi odată cu plecarea lui, astfel că unii chiar se ocupau cu punerea la punct a rablaturei de partagiu între nemţi şi firoscoşi, De altfel, guberniul a avut totdeauna ştire de uneltirile lor lăturalnice şi nu a îngăduit decît unui singur Raize, adică sîrb, să provoace noi tulburări în această nouă direcţie...

L-am întrebat, cînd am putut să plasez şi eu o vorbă, pe ciudatul şi volubilul biograf al «străbunicului Ion», de unde cunoaşte el toate aceste date şi mi-a răspuns scurt: Din documente. Probabil că întrebarea mea l-a supărat pentru că imediat după a tăcut îndelung şi apoi s-a scuzat că are treburi importante şi că trebuie să se întoarcă. Ne-am despărţit în bune relaţii, dar eu mai confuz, mai obosit şi mai zgribulit de frig decît în orice alt moment al acelor două zile de la începutul şederii mele în Fuica.

În locul în care ne-am despărţit, şoseaua care se zărea pe orizontul meu nordic era paralelă cu liziera pădurii. Aşa că am luat-o tot în diagonală peste cîmp pentru a ieşi în marginea satului, însă de data aceasta diagonala nu m-a mai trădat în chipul surprinzător în care o făcuse în seara precedentă.

Am ajuns în faţa primăriei cu puţine minute după ora şase dimineaţa, astfel că atît primarul, care se afla pe banca lui, cît şi moş Pătru, care îi ţinea de urît fumînd dintr-o pipă de lut, au fost convinşi la început că am revenit în comună cu primul autobuz, adică în acelaşi timp cu inginerii navetişti de la Întreprinderea de industrie locală şi cu voi, cei de la Fitotron, care nu aveţi maşini personale. Numai că unul (primarul) mă văzuse plecînd cu valiza în spinare spre casa de peste gîrlă a lui moş Pătru şi nu ştia cînd am mai avut timp să plec iarăşi spre oraş în aceeaşi seară, iar celălalt nu mă văzuse deloc pe la el prin casă sau prin ogradă şi nu se lămurea unde lăsasem valiza de vreme ce primarul îi tot spusese că plecasem cu ea în spinare spre casa lui încă din amurgul zilei precedente. Le-a fost greu să admită că m-am rătăcit şi că am pierdut şi valiza pe un drum care, după părerea lor, era atît de simplu. Detaliile drumului meu, pe care am încercat să li le fac inteligibile şi concrete, nu i-au lămurit. Au început să se contrazică pentru că fiecare înţelesese altfel aceleaşi propoziţii ale mele, care mie mi se păreau foarte clare. Cînd am încercat şi o timidă descriere a locului în care am ajuns, imaginea cea mai generală, desigur, aceea avută de pe culme în primul moment, adică după întîlnirea cu turma de oi îngrijită de Aron şi de Nuşa, cel care a părut să aibă idee de ceva a fost moş Pătru. El a zis: «Aoleo, neică, nu cumva oi fi nimerităr în Valea Plînşii?» «Ce Valea Plîngerii, bre, ce, ai început să ne spui basme?» — a zis primarul, iar eu, naiv, am vrut amănunte: «Există un loc cu numele ăsta?» «Unde a fost

să se facă sediu' la Temenia nouă, tov. primar», a insistat moş Pătru. «Ce sediu, bre, unde-i sediu' şi unde-i podu'?» «Păi, nu, unde a vrut să-l facă dă prima dată, cînd era întovărăşirea, lîngă conacu' lu' Gulianu.» «Ce conac, bre, aiurezi, ăsta n-a ars la nouă sute şapte?» «Da — zice moş Pătru —, da' întîi a vrut G.A.C.-ul Temenia să-şi facă sediu acolo, că dumneata încă nu veniseşi primar aici, erai la raion, ce erai.» «Da, şi?» «Păi, şi, nu s-a mai făcut că era greu dă dus materialele pînă acolo şi era şi zonă inundabilă.» «Ş-aşa-i spune acolo, Valea Plîngerii?» «Nu, da'...»

Cînd tocmai se ciondăneau ei aşa a apărut şi argumentul meu principal pentru a mă face crezut de ei doi. Un puştan de vreo paişpe ani venea cu valiza mea pe uliţa dinspre rîu. Era băiatul paznicului de la crescătoria de crapi. Taică-său o găsise pe malul rîului dimineaţa sau i-o dăduse cineva, un cioban (ciobăniţă?), care ăla sau aia o găsise pă malul rîului şi i-o dăduse lui şi el îi zisese lu' ăsta micu' cu ochii cîrpiţi de somn: «Du-te mă şi du valiza asta la primărie şi cînd o deschide la chioşc să-mi iei două pachete de Mărăşeşti şi să vii fuga cu ele încoace că nu mai am dăloc». Lucrurile nu erau acum nici mai clare, nici mai complicate decît la început, însă cei doi începeau să creadă ceva din spusele mele. Primarul a bănuit probabil că m-am îmbătat şi-am dormit pe marginea gîrlei după felul cum s-a uitat la mine la plecare.

Am zis, deci, că mă duc la Fitotron să mă prezint şi eu la noul loc de muncă şi chiar am luat-o înapoi pe şosea către drumul de asfalt al Fitotronului. Moş Pătru a venit cu mine să mă conducă şi, din locul unde ne despărţeam, să-mi ia valiza şi să mi-o ducă la el acasă. Nici nu ne-am îndepărtat bine de primar şi i-a şi tras acestuia o înjurătură foarte urîtă. Apoi a continuat:

«Mă, neică, pă mine mă cheamă Pătru a'lu' Brodeală şi nu mă cheamă dăgeaba aşa că io, dîn această cauză, multe lucruri am brodit io dîn nimereală şi multe am nimerit dîn brodeală în viaţa mea. Ăştia nu ştie nimic! Ei crede că ce să vede dă pă şosea sau dă pă drum, aşa e. Dă' omu' cînd o ia piste cîmp vede că-i altfel. Acolo, la locu' unde-ai fost dumneata am fost şi io cînd eram tînăr din brodeală cum îţi zisei că-mi zice şi am fost şi mai încoa' şi ştiu ce e.»

«Dar dumneata cînd ai fost acolo ultima oară?» l-am întrebat mai mult din prudenţă, ca să ştiu dacă e cazul să-i

mai spun şi ce am văzut eu acolo sau nu. Fusese ultima oară în urmă cu vreo douăzeci de ani, aşa că l-am lăsat să continue.

« Şi acolo, locu' ăla, să numeşte Valea Plînşii, da' nu mai ştie mulţi dă el, nici că unde e, nici cum îi zice. Moşiile astea de p'aici a fost la nişte boieri care le zicea Gulianu şi ei a făcut acolo un conac, avea multe, pă toată valea şi mai încolo, la deal, poate nu iera toate ali lor, da' le mai cumpăra, le mai vindea, le mai juca la cărţi, ca boierii. Şi dîn bătrîni să spune că o fată dă boier dîn neamu' ăla al lor a păcătuit şi a făcut un copil dîn flori şi au dat-o afară dîn casă sau dîn neam, a dezmoştenit-o ta-su, de! Şi ea a zis că să duce să s-arunce în gîrlă şi a venit aici la conac cu o ţigancă care era servitoarea ei şi n-a mai plecat. Conacu' atunci avea argaţi, avea vite, dă toate şi ea l-a dat afară pă arendaş şi-a rămas ea şi s-a ocupat dă moşie. Da' dîn cauza vieţii ce-o avusese şi n-o mai avea sau dîn cauza lu' ăla care-i făcuse copilu' şi nu venea după ea s-o caute, cine ştie, femeia aia stătea toată ziua şi plîngea şi d'aia i-a zis Valea Plînşii, că ea plîngea mereu, ştii? Sau poate plîngea după copilu' ăla că nu mai ştia dă el, dracu' ştie. Acuma, ei zice că s-a ars conacu' la '907, da'io crez că nu-i adevărat că io şi cînd eram mic şi am nimerit acolo, dîn brodeală, era în picioare şi n-avea nimic, doar că era cam neîngrijit pă dînafară. Nu ştiu să spui cum ierea pă dinăuntru, că n-am fost, dă ce să mînţ? Acuma, dac-o fi fost ceva la '907 sau nu, cine mai ştie? Cînd eram io copil, acolo la conac stătea altă boieroaică şi aia avea două fete care le aducea cu trăsură pînă la alt conac care-l avea mai încolo, la alt sat, care-i zicea Buieşti şi d'acolo pîn pădure pînă la Valea Plînşii şi le pedepsea să stea acolo că cică nu vrea să se mărite. D'aia pă la moşia aia de după şosca încolo îi zice şi acum „La cucoane". Ei îi zice „La cucoane", da' nici ei nu ştie dă ce. Şi zic că dacă a venit că să să facă colectivu' şi la noi în sat s-a făcut două, unu în partea asta dă gîrlă de a luat numele de „Drumul belşugului" şi unu' piste gîrlă, adică cu noi ăştia care eram mai săraci dîn sat şi cu ţiganii şi cu mai fără pămînt şi i-a zis „Temelia nouă" ,că cătunu' să numea dîn bătrîni Temenia şi ei a crezut că e Temelia şi aşa a telefonat la raion şi a zis foarte bine, tovarăşi, aşa să-i zică că sună frumos „Temelia nouă". Da' noi spunem cum am apucat că dacă spui repede nu să-nţelege. Da' unde să-i facă sediu la „Temelia nouă"

că nu era nici o casă mai dă doamne ajută piste gîrlă la vremea aia şi, aşa, o ţigancă a zis că să ne ducă ea la Valea Plînşii că e acolo conac şi s-a luat ţiganca cu chiu cu vai că era bătrînă şi le-a arătat drumu' la preşedinte şi la cine-o mai fi fost şi le-a plăcut. A zis că e frumos, că bine, că nu ştiu ce, da' să construiască şi un sediu nou, să să vază dă ce e în stare temeninenii şi ţiganca a zis că numai cu băieţii şi cu nepoţii ei ar putea să înalţe acolo un sediu mai frumos ca conacu' şi atunci a şi format brigada pă loc şi le-a dat un camion şi ţiment şi cărămidă şi tot, să s-apuce dă lucru. Mi să pare că a scris şi-n ziar dă brigada asta că era toţi dîn acelaşi neam. »

Ne oprisem în răscrucea unde uliţa care pleca spre rîu se despărţea de şosea şi nu eram departe nici de drumul Fitotronului. Îi dădusem moşului valiza, dar el nu prea avea chef să plece şi o pusese jos şi se-ncălzise la povestit. L-am lăsat să termine ce simţea el nevoia să spună pentru că eu, şi aşa, nu prea aveam motive să mă grăbesc.

« Da' la un an sau doi i-a prins pă alde preşedintele d'atunci şi pă familia lui că a făcut mişmaşuri cu averea colectivului şi că a furat dîn avutu' obştesc, cum ar veni, şi s-a auzit că toţi dîn conducere dă la „Temenia nouă" i-a condamnat şi i-a luat la puşcărie şi a pus alţii. Baba murise şi ea şi la sediu' nou nu să mai construia nimic, că fără babă nu ştia nimeni să ajungă acolo şi s-a-ncetat totul şi s-a şters cu buretele. Ce-a apucat ei să ridice acolo a fost bun înălţat, că doar ai văzut, dar d-atunci a rămas aşa şi s-a părăginit. Aşa că asta e cu Valea Plînşii, da primaru' nostru nu-i om dă sat şi n-are dă un' să ştie. Acuma, io-ţi spusei dumneatale aşa ca să ştii, că dacă tot stai la mine-n casă să ştii cine-i Pătru a' lu' Brodeală, da' acu' du-te că ţi-oi mai povesti io cîte am petrecut şi ce mi-a fost. Du-te sănătos şi n-ai grijă că-ţi duc io valiza la mine. Hai noroc! »

Aşa că, la aproape douăzeci şi patru de ore după ce coborîsem din tren în gara oraşului şi începusem să mă consider un om cu totul nou, iată-mă în sfîrşit în drum spre Fitotron, obosit, dar în mod inexplicabil vesel, bine dispus ca după un somn bun, mai prezent ca oricînd şi gata să gust cu plăcere tot ce mi se întîmplă în prezent şi gata să uit cu aceeaşi plăcere tot ce nu-mi convenea din trecut. Ziua se arăta senină şi călduroasă, însă nu la fel de călduroasă şi schimbătoare ca precedenta. Soarele se pregătea să se ridice pînă la amiază la o înăl-

ţime de circa 45° şi nici o piedică vizibilă sau presupusă nu se putea opune acestui drum al lui; coeficientul de transparenţă al aerului era evident crescut; curba termografului de la staţia meteo la care urma să lucrez împreună cu numitul « Alu Chişcanu » avea să fie lină, fără salturi, rămînînd, cum e normal în zilele din preajma echinoxului, pe la 23°; eu încercam pe cît posibil să-mi reduc lăcomiile şi iluziile şi acceptam că nimic şi nimeni din afara mea nu poate să ofere o semnificaţie vieţii mele şi în nici un caz bunurile materiale sau onorurile de vreun fel; eram eliberat de orice narcisism şi acceptam limitele inerente ale existenţei mele şi ale existenţei umane în general. Era deja ora opt fără un sfert.

IV

Dispunînd de o natură concretă şi eterogenă, spaţiul acesta cunoaşte între locuri unele opriri sau fringeri ale continuităţii naturii sale, un fel de spaţiu limită, uneori mai marcate, alteori mai difuze.

Ernest Bernea — *Reprezentarea spaţiului la poporul român*, în *Secolul XX*, nr. 275—276

« Minte, domnule, vedeţi-vă de treabă! Păi, ce credeţi, că eu nu cunosc zona?» — zise profesorul Nelu, probabil cu o undă de gelozie în gîndurile lui subtile de viitor cronicar dramatic şi surprins s-o vadă pe Gina aşa transpusă la poveştile de adormit copiii pe care meteorologul începuse să i le înşire de acum în particular, pentru că matroana îl întrebase dacă nu vrea să-i facă ea cu mîna ei o cafea tare şi-l luase cu ea în bucătărie.

Pe fotoliul din faţa televizorului, soţia inginerului Pascu este pe punctul de a elibera un sforăit la fel de bărbătesc ca al oricărui plutonier bun în grad şi astmatic din armata imaginată de Bacalbaşa. Mai inspirată, Getuţa Ion a întins butucii ei înfăşuraţi în nylon pe canapeaua de piele de sub fereastră şi i-a acoperit cu vesta de mohair tricotată pe care o poartă mereu pe sub balon ca să nu aibă surpriza să se trezească dimineaţa bronzată de razele de lună care pătrund pe lîngă perdea în locuri la care numai ing. Ion Ion are acces legal. Somnul ei e mai subtil şi mai tenace. Ea nu sforăie decît cînd visează, adică spre ziuă. Restul convivilor sînt vii şi nevătămăţi începînd cu cei trei combatanţi pe frontul esenţei de cartofi distilată

sub numele de vodcă (pictorul Vio, profesorul Nelu și inginerul Ion Ion) care stau proptiți în coate de masa plină de resturile unui ospăț frugal dar scump și caută un subiect de conversație care să meargă cu ocazia, cu cele două actrițe de viitor cam dezamăgite de realitățile din casa Abraș (dracu știe cum și le închipuiau ele!), Stela și Ramona, din care una, Stela sau Ramona, și-a uitat mîna dreaptă pe pantalonul subțire de doc al pictorului și se întreabă dacă să avanseze și încotro, și terminînd cu duetul de filosofi amatori agroPascu-doctor Abraș care s-au dus în biblioteca celui din urmă și discută despre posibilitatea unei realități ca aceea descrisă mai devreme de volubilul meteorolog.

« Și dacă cunoști zona, ce?» — întreabă pictorul. « Stai cuminte, dragă!» — mai spune el într-un aparté despre care nimeni nu înțelege prea bine cui îi este adresat. « Nici io nu cred că-i nebun» — rostește inginerul în șoaptă, aplecîndu-se confidențial peste masă, desigur cu grija de a nu fi auzit de meteorolog din bucătărie, deși muzica deck-ului, pus în funcțiune de doctor imediat după mica mărturisire a lui Luca, îi face să se audă greu și aici, între ei, cei care stau la masă. Și dacă tot s-a aplecat înainte, apucă paharul cu vodcă și-l dă de dușcă. Se strîmbă și continuă: « Noi aveam la fabrică un maistru la războaiele de țesut, unu Hazgură, care se făcea că-i nebun. Acuma, în zgomotul dintr-o hală ca aia nici nu-i prea greu s-o iei razna. Și-l trimit ăștia pe la specialiști, îl întreabă, îl ascultă, îl pun la raze, la ce-l pun ei acolo, și-l pasează de la unu' la altu' și pînă la urmă hotărăsc — e nebun, domne, ce mai! Numai la Abraș nu l-am adus, că ăsta-i domn, cum vedeți, se ocupă de finețuri. Așa că l-a pensionat întreprinderea pă nea Hazgură al nostru cu un salariu foarte bun. Și săptămîna trecută, trec io pă la Athénée și pă cine crezi că văz la masă cu una din secție, care n-avea nici douăj' dă ani împliniți? Pă nea Hazgură! El comanda, fripturi, pileală. Chelnerul îi vorbea la ureche, de, se cunoșteau, cum s-ar zice, aia i se uita în ochi și parcă vrea să-l mănînce nu alta, ce mai, să tot ai pensie de nebun la nici patrușcinci dă ani. Așa că nimeni nu-i nebun decît dacă te convingi că n-are vreun alt interes cu asta.» « Și ăsta ce interes ar avea?» întreabă tot Vio, plictisit, obosit, cum vreți, dar încă destul de curios. « Nu, domne, da' întîi că ce spune el cu locu', nu știu cum, la stînga față de podul mic, n-are cum

să existe, am mai fost și noi prin pădurea aia, io sînt de patru ani profesor acolo, mi-am dat și definitivatul!» — insistă Nelu. « Păi, și ce concluzie tragi? Locul nu există decît în mintea lui, tot ce-a văzut el e la el în cap, deci e nebun de-a binelea și deci n-are nici un motiv să se prefacă! Nu?» — lămurește Vio pe cine vrea să-l asculte, pe una din cele două actrițe nereușind în nici un caz, ca la cu totul altceva are mintea. « Da. Dar dacă locul ăla totuși există?» — are îndoieli inginerul. Și fac toți cinci o mică pauză și-și golesc paharele ca să fie umplute din nou, de profesor de data aceasta.

Academici în schimb, în liniștea de birou capitonat a bibliotecii, agro Pascu și doctor Abraș dezbat într-un limbaj de graniță problema frontierei dintre normal și anormal, in *abstracto*. « Sexualitatea adultă, spune Abraș, e ca o tiranie față de sexualitatea infantilă care-i complet democratică!» Scoate din sertare hîrtii soioase pe care sînt notate vise ale pacientelor și răsfoiește febril printre ele căutînd unul anume, voind să exemplifice cu el cine știe ce inepție. « Indiferent dacă din mulțimea de posibilități erotice, toate cu aceeași șansă, pe care le are copilul, maturitatea a ales una zisă normală sau una zisă perversă, aceea se exercită tiranic și le supune pe toate celelalte, le folosește energia și impulsurile numai pentru ea, înțelegi?» Agronomul nu prea înțelege, nu are un răspuns coerent, mîrîie ceva și ia în mînă o foaie de caiet pe care scrie:

Eram la un ceai, lume multă, oameni pe care nu-i cunoșteam, era muzică, se dansa, era hărmălaie mare și brusc apare prietenul meu care mă ia de mînă și plecăm la plimbare pe un cîmp plin cu flori albastre. Iarba era înaltă de puteam să mă ascund în ea stînd în picioare, sus se vedea cerul senin. Era frumos, cald, eram îmbrăcată doar cu o bluză subțire, transparentă și ceva mai lungă (adică un pic mai jos de fund). La un moment dat a apărut o fată pe care el o cunoștea, a stat de vorbă cu ea în timp ce eu m-am întins în iarbă.

19 ani, necăsătorită

Apoi alta, pe o hîrtie liniată și cu un scris mult mai ordonat:

Un bărbat foarte înalt m-a urmărit mereu în timp ce eu, simțind că are gînduri necurate, alergam, cînd pe jos, cînd pe bicicletă, în speranța că-mi va pierde urma. La un moment dat, aveam niște ciorapi roz de care eram foarte

încîntată, însă asta nu era suficient pentru liniştea mea, urmăritorul era consecvent. În ultima parte a visului m-am căţărat pe un munte împădurit, m-am urcat într-un copac desfrunzit şi de acolo, de sus, am asistat la confruntarea dintre urmăritor şi un alt bărbat (tot necunoscut), duşman al primului. Apoi am coborît, m-am întîlnit cu un grup de copii pe care i-am luat de mînă şi împreună cu cei doi am început să cîntăm Happy Birthday.

29 de ani, necăsătorită

Cu privirea plină de o admiraţie nouă faţă de Abraş cel nou, aşa cum îl descoperea el după mai mult de şapte ani de cînd îl văzuse prima dată în curtea bunicilor săi, îi uitase figura şi şi-l tot închipuise apoi în fel şi chip, fioros sau slab şi urît, campion de lupte sau box sau beţiv neputincios căzînd în marginea şoselei şi implorînd din priviri să fie ridicat, tînărul inginer Pascu întreabă: « Şi astea ce sînt? »

— Gina aşezîndu-l în acest timp pe Luca pe scaunul din bucătărie, punîndu-i în faţă cafeaua de care acesta spune că are nevoie pentru că nu va dormi deloc în cursul zilei care începe, că va avea de umblat prin oraş şi că seara va intra de serviciu la staţia meteo, îl va schimba pe Chişcanu şi . . . « Taci! » — îi spune ea mîngîindu-l pe păr. El îşi aruncă involuntar privirea spre uşă şi ea se duce şi întoarce cheia în broască spunînd « nu-ţi face probleme, n-au ei grija noastră acum! », deschizînd radioul de pe masă şi scoţînd din frigider o sticlă de şampanie, aşezînd-o pe masă cu două cupe alături şi pe muzica ritmată a postului nu prea bine fixat, aşezîndu-se şi ea pe scaunul din faţa lui şi privindu-l drept în ochi: « Şi de ce zicea ăla despre neveste că la ei e altfel? Cum altfel? » « Nici eu nu prea ştiu, de fapt, între timp am mai nimerit acolo de cîteva ori, dar prea sigur n-aş şti să-ţi spun nimic, deocamdată. Cred că în legătură cu timpul ceva nu e în regulă acolo. Un afiş proaspăt, scris de mînă cu litere înflorate („ci dar deschideţi-vă ochii ca să nu se mai întîmple altă dată a putea dosi om sau muiere şi a nu-l prinde că în credinţa lui Dumnezeu vă spânzur încălţaţi-îmbrăcaţi"), stă lipit pe zid alături de adevărate holograme. Poate că unii trăiesc în urmă cu cincizeci de ani şi alţii în urmă cu o sută sau două. Vezi două fete îmbrăcate în blugi jucînd tenis pe pajişte şi, deodată, un individ îngiobenat, spilcuit, înmănuşat, cu trandafir galben la butonieră şi cu un elegant baston trece pe acolo călcînd de sus şi transfigurat de bucurie. Cum să se căsătorească între ei? » Şi muzica radioului întrerupîndu-se cît are timp vocea crainicei să anunţe ora. « Asta înseamnă că e dimineaţă! » — spune Luca. « Ei şi, zice ea, chiar îţi pasă? Cred că ţi-ai dat seama că nimeni nu crede ce spui în afară de mine. Şi ştii de ce? Din cauza mea. Dacă eu te ascult cu atenţie, ei se simt obligaţi să pună în dubiu ce spui. Pînă şi puştanul ăla de Pascu, imberbul ăla, se uita la mine de parcă . . . » Apucă apoi gîtul sticlei de şampanie şi-i face semn lui Luca să nu se grăbească s-o ajute, s-o lase. Are plăcerea s-o desfacă ea. Ştie cum trebuie să procedeze ca să nu se audă. « În orice caz, ei sînt eliberaţi de obsesia geloziei, n-au această problemă. » « Care ei? » — întreabă Gina în timp ce pune pe masă sîrma împletită cu care a fost legat dopul şi începînd să-l învîrtească încet pe acesta în gîtul sticlei. « Ei, acolo! » Un fîsîit prelung de gaz care se scurge pe lîngă dopul de plastic şi privirea atentă a Ginei. Apoi, cînd spuma se apropie de marginea de sus, ea turnînd din sticla verzuie şi privindu-l din nou drept în ochi pe meteorolog. Un licăr de insolenţă în privirea ei, unul de amuzament într-a lui. El aduce una din cupe lîngă sticlă, aproape de faţa ei a cărei uşoară asimetrie, mai evidentă acum şi ai cărei ochi mari, rimelaţi dau o senzaţie de demonic şi atrăgător în acelaşi timp. Ea face semn din ochi că nu e nevoie să fie ajutată în nici un fel, se descurcă.

În sufragerie, profesorul Nelu s-a lansat în demonstraţii culturale de care una dintre cele două actriţe, Ramona sau Stela, se dezinteresează complet, ca şi de restul acestei seri pe care o consideră ratată, altfel îşi închipuia că se petrece la Abraşi: « Dacă pînă mai ieri au iubit după ce-şi închipuiau ei că este modelul eminescian al iubirii, se comparau fără jenă pe ei înşişi cu Hyperion, nu e sigur că s-au comparat vreodată cu ce spunea Marin Preda că sînt ţăranii din Siliştea. » Agronomul intrînd pe chiar aceste cuvinte şi învelindu-şi consoarta cu haina lui. Îmbrăcat numai cu vesta, pare din ce în ce mai ridicol şi totuşi vrea să asculte dizertaţia profesorului Nelu. Aceea prelungită a lui Abraş îl atrage la fel de mult şi n-ar trebui să-l lase să aştepte, poate-şi pierde firul! « De altfel, el a descris o stare anterioară a unei clase pe care, în noua ei formă, declara că nu o iubeşte, ceea ce însemna că nici n-o înţelege. Romanele lui se raportau la forma veche, dar scriitorul trebuie să-şi iubească poporul

în primul rînd sub aspectul lui contemporan şi, dacă poate, să încerce să schimbe ceva în aspectul lui viitor, să-l determine. El trebuie să cerceteze mai ales modul de percepţie al contemporanilor şi conaţionalilor săi şi abia după aceea să emită judecăţi asupra faptelor lor.» «Deci scrisul trebuie să schimbe omul, nu-i aşa?» — întreabă agronomul cu o voce subţire şi atrăgînd asupra sa privirile surprinse ale celor mai mulţi dintre cei care stau în jurul mesei. Ridicol, îl clasifică pictorul Vio care acum răspunde cu mai puţină jenă avansurilor mecanice ale Stelei sau Ramonei şi îşi scarpină bărbia cu cealaltă mînă. Imbecil cu aere de mare inteligent — comentează pentru sine Ramona sau Stela în timp ce colega ei îşi spune în gînd: ăştia se obosesc vorbind, d-aia nu se uită femeile la ei. Domnul profesor Nelu, în schimb, luînd mutra unui deputat interpelat în parlament, se grăbeşte să rămînă în emisie: «Ştiu şi eu? O poezie bună, să zicem, intră în circulaţia generală de texte, se-nvaţă la şcoală, e citată de unu' sau altu', folosită în scrisorile către prietena lui şi de către soldat şi de către student, mă rog, pînă la urmă schimbă ceva în mentalităţi, în viaţă...» «Literatura unui popor care se transformă într-o lume în plină transformare trebuie să se transforme şi ea!» — lansează agronomul de parcă ar spune la un miting o lozincă prea lungă şi la al cărei sens nu mai are timp să fie atent pe tot parcursul rostirii. «Dar ăsta nu-i decît un truism!» — continuă prof Nelu. «Dumneata, dacă ai scrie, ai fi conştient de aceste procese, ai scrie adică în funcţie de desfăşurarea lor sau după cum îţi dictează sufletul?» «Ce este sufletul?»

Sforăitul Verei îl face însă pe agronom să uite imediat că a pus o întrebare şi se duce din nou către soţia lui s-o învelească, de fapt s-o mişte puţin ca să nu mai sforăie, apoi se întoarce vorbind: «Sigur că legile mecanicii cuantice nu pot fi aplicate la viaţa socială, dar imensitatea literaturii lumii nu trebuie să ne sperie într-atît încît să credem că picăturile pe care le adaugăm noi nu pot modifica nimic în oceanul ăsta.» Ing. Ion Ion ridică privirea încruntată spre tînărul lansat în declaraţii: «Te pomeneşti că scrii poezii, tovarăşu' agronom?» «E, chiar poezii nu, dar de scris, scriu!» — recunoaşte cu modestie băiatul, fără să sesizeze că întrebarea i-a fost pusă pentru a-l face de rîs. «Uite, domnule, un ţăran decadent!» — strigă inginerul provocînd hohote de rîs şi

fără să ştie că-l citează pe unul care cică ar fi zis aşa despre Brâncuşi. Abraş iese în uşa sanctuarului şi-i examinează pe toţi pe sub ochelarii pe care şi i-a pus între timp pe nas. Aerul lui mustrător de savant care a fost deranjat de la experienţe privitoare la soarta lumii întregi. Agro Pascu se duce în întîmpinarea lui, se desolidarizează de ceilalţi şi se îndreaptă demn spre bibliotecă, el este un om al ştiinţei, nu un bădăran. Este primit ca un învăţăcel preferat, doar că nu-l ia de după umeri domnu' doctor Abraş. Închid în urma lor uşa bibliotecii, din fericire capitonată, pentru că altfel ar auzi cum Ion Ion strigă după ei: «Bă, pîrliţilor!» E şi simpatie şi ironie şi dispreţ în vocea lui, aşa că toţi ceilalţi, profesorul Nelu inclusiv, rîd, hohotesc chiar.

Iar Gina tocmai termină de povestit despre ultimii dintre cei cinci bărbaţi de care fusese legată într-un fel sau altul, prezenţi acum sub acelaşi acoperiş, ca adunaţi de hazard să fie de faţă cînd ea tocmai se îndrăgosteşte de Luca. Profesorul Nelu şi pictorul Viorel, intelectualii, ştii, partea artistică a anumitor acte omeneşti pe care le facem, de obicei, în necunoştinţă de cauză şi, Doamne, cît de mult contează s-o faci uneori şi altfel, nu numai din necesitate imperioasă şi cu grija performanţei, ci şi altfel, mai...

Cum toţi cinci, continuă să se mire Luca. Nu c-ar fi împotriva libertăţii «de spirit» a unei femei de talia Ginei (care, de fapt, nu are decît vagi asemănări cu Ula, Ula cea unică, parfumul ciudat cu esenţe care te fac să-ţi imaginezi cine ştie ce droguri promiţătoare şi periculoase, de la opiu la M-J, alura extraterestră în ce spune şi în felul cum se mişcă în vecinătatea celor mai inofensive şi neerotice obiecte, cum ar fi gîtul unei sticle de şampanie etc., dar nu mai mult), dar ar fi curios cum se descurcă cu respectivele bănuieli ale doamnelor, cu soţia lui Ion Ion spre exemplu, care nu pare prea comodă în caz de conflict. Ei, să nu o luăm mecanic, spune Gina, ele nu-i iubesc, nu vor chiar asta cînd se mărită, ele vor prestigiul de a fi «doamna inginer Cutare» sau banii pe care tipul îi aduce acasă, or, pe acestea eu, prin felul meu de a fi, ele simt, nu o află de la cineva, nu le ameninţ în nici un fel. N-ai văzut niciodată o femeie măritată vorbind despre posibilitatea ca soţul ei să aibă vreo amantă? «Facă ce-o vrea, numai să nu ştiu eu» sau «Treaba lui, dar să nu-mi lipsească seara de acasă!» şi mai pe urmă, dacă într-adevăr ştie de exis-

tența concurentei ilegitime: « Îl privește ce face, dar să-mi dea bani în casă și să nu mă facă de rîs la toată lumea» sau « Nenorocitule, dacă află mama, mă spînzur de rușine, să-mi faci mie una ca asta?» Nu, zice Luca, n-am avut prilejul să ascult astfel de lamentații. Ba, eu prea l-am avut încă de cînd eram mică, îți explic eu altă dată de ce, și m-am săturat de ele. Păi, dacă plăcerea adevărată este mai devreme sau mai tîrziu exclusă din acest joc, atunci de ce să nu facem ca țiganii? — nevestele se vînd imediat ce sînt bune de procreat; cine vrea cumpără, cine nu, nu. Chiar așa, la țigani va fi existînd noțiunea de mezalianță? Mă refer la țiganii tradiționali, la cei care trăiau în șatră și-și vindeau fiicele și-și cumpărau soțiile. Probabil că da, dar numai sub forma asta, de înșelăciune în actul de vînzare-cumpărare. Dar de ce te tot interesează chestia asta a mezalianței? Ei, acolo, de fapt Marius ăsta al lor cu care încă n-am avut prilejul să stau de vorbă, au principiul strict că mezalianța este o formă de mutație socială. Și mi se pare ceva foarte ciudat și ca gîndire, și ca exprimare. Nu reușesc să înțeleg ce vrea să spună această propoziție pe care o repetă acolo toți, imediat ce apuci să schimbi douăzeci de cuvinte cu vreunul dintre ei. « Mde, spune Gina-Felina, mai gînditoare decît o trestie de-a lui *Cousin Blaise*, eu nu-mi pun problema cadrului în care faci dragoste, ci problema lui *cum*. Pentru că dacă o faci oricum, adică fără plăcere, atunci iubirea nu există, deci mai bine nu.» « Probabil că principiul lor nu se referă decît indirect la iubire și mai de-a dreptul la un fel specific omului de a se opune organizării societății pe clase, de a lupta de pe poziția lui de om împotriva oricărei clase, nu de a lupta de pe o poziție de clasă împotriva altei clase.» Nu înțeleg, mărturisi Gina. Ei, nu înțelegi, păi, uite, dacă luăm un caz de mezalianță în curs de a se produce: cine se opune? Părinții fetei sau ai băiatului sau chiar și părinții fetei și cei ai băiatului. Cine dorește ca mezalianța să se producă? Cei doi tineri, dacă sînt într-adevăr îndrăgostiți. Dacă numai una dintre familii se opune, atunci ea este cu siguranță din clasa mai bine situată. Ce concluzie tragi? Mda, dar în basme, pentru o faptă vitejească a lui Făt-Frumos, care de obicei este un paria, un individ dintr-o clasă inferioară, oricum, împăratul îi oferă jumătate din împărăție și fata de soție! Păi, tocmai, nu este răsplătit de două ori, cum s-ar crede din faptul că ambele daruri sînt

prezentate în înșiruire: una-i răsplata și cealaltă pedeapsa! Ori el o iubește pe fată și atunci trebuie să plătească prin corvoada de a se ocupa de împărăție această satisfacție pe care deja o plătise prin prima faptă — scăparea împărăției de răul făcut de zmei — ori el vrea să fie împărat și atunci își ia și pedeapsa: fata împăratului care e urîtă, rea și, mă rog, el nu o iubește. Basmul e utopie numai pentru că le prezintă pe amîndouă ca recompense. În realitate ele se compensează reciproc, iar fapta bună a lui Făt-Frumos nu e plătită deloc; împăratul l-a exploatat, de fapt! Ha-ha, interesant! — chicoti Gina. Uite, zice Luca, atunci cînd lucram la stația din munte și coboram o dată pe lună să-mi iau salariul și să mă întîlnesc cu Ula (cine-i Ula asta, dragă, m-a înnebunit cu ea, gîndește Gina cu o ușoară iritare sau, mai degrabă, curioasă, ea cînd e geloasă vrea să-și cunoască rivala, ea nu e ca Getuța Ion care preferă să creadă că nu există), mergeam pe jos pînă la un șantier de hidroameliorații și de acolo cu un ARO al lor. Șoferul de pe ARO, un bătrînel simpatic cu alură de fost manechin de mode, mi-a povestit cum, pe vremuri, cînd era șofer pe un Buick al unui neamț care deținea acțiuni la fabricile forestiere din toți Carpații, a luat o dată în mașină o tînără care-i plăcea foarte mult și cu care a și ajuns aproape subit la o înțelegere convenabilă privind plata « în natură» a cursei. Înainte de a ajunge la respectivul loc din natură, a întrebat-o, văzînd că poartă verighetă, cu ce se ocupă bărbatul ei și, aflînd că respectivul purtător de coarne este agent de circulație, el i-a făcut în glumă remarca subtilă că « o va iubi cu ură!» Sigur că se referea la tradiționala simpatie a șoferilor pentru agenții de circulație. Și ei i-a plăcut foarte mult să fie iubită cu ură, chiar i-o repeta în timp ce. Gina din nou chicotește, îi place conversația acestui om al singurătăților de stație meteo, acestui tip al contactelor directe cu universul, cu soarele și exploziile lui, cu ploaia, cu vîntul, cu ninsoarea și cu succesiunea anotimpurilor. Se aruncă asupra șampaniei cu poftă. Bea și el, dar din cupă.

« Omul scrie pentru că nu e fericit» — teoretizează pe înțelesul agronomului doctorul Abraș. « Fericirea își ajunge sieși, pe cînd nefericirea poate fi transformată în orice altceva. Cel mai bine e să fie transformată în artă, dar se mai întîmplă să devină ură, dorință de răzbunare, machiavelism etc. Eu cred că imaginea aia cu cearta părinților are o legătură

directă cu dorința dumitale de a deveni scriitor.» « Credeți ? » — încearcă să se informeze pe gratis agro Pascu pe lîngă psihanalistul său. « Dar nu despre asta voiam eu să vorbim, ci de posibilul tău personaj. »

(Personajul este însă și un fel al autorului de a nu accepta că el este chiar atît de urît, redus mintal, lipsit de voință, umil și laș pe cum i se mai întîmplă cîteodată să observe că este. Personajul este un instrument prin care omul — care scrie sau care citește — refuză să accepte universul așa cum este el, un fel de a refuza lumea pentru a crea antilumi, deci a gîndi viitorul, nemurirea, de ce nu, și a schimba prezentul din această perspectivă și cu ajutorul acestei noi poziții, o poziție de forță !)

« Dumneata ai putea să mă lămurești, poate nu pe loc, ci în zilele următoare, cît este adevăr în ce spune domnul Luca. Poți să cercetezi terenul, să te mai informezi acolo în sat la alți martori posibili. Abia după aceea am putea să mai căutăm diferențe specifice între real și imaginea delirantă pe care ne-o oferă Luca. Am mare nevoie de acest ajutor, înțelegi ? » Sigur că înțelege agronomul cu veleități de romancier al abisalului, chiar asta și vrea el, să arate cît de mult înțelege, cum poate fi util în cercetarea naturii omului la fel ca în cea a naturii spicului de grîu sau a glomerulelor sfeclei de zahăr. El chiar vrea să înceapă de pe acum, arată de parcă și-ar fi suflecat mînecile halatului alb și s-ar fi așezat în fața microscopului, după ce a numărat mustățile spicului, ca să facă secțiuni prin fiecare bob, să caute acolo un adevăr care probabil plutește în altă parte. Chiar începe să își dea cu părerea că « multe sînt posibile, știți, planul cadastral al comunei este destul de aproximativ, numeroase zone figurează ca fiind improprii agriculturii și nu sînt cuprinse nici în terenurile de cultură ale celor două C.A.P.-uri, nici în cele de experiență ale fitotroniștilor, deci în terenul Institutului de Agronomie din oraș. De altfel, zona nefiind prea departe de o graniță și fiind un teren accidentat, știți, granița a fost uneori, de-a lungul istoriei, fluctuantă, nu prea s-a procedat cu atenție totdeauna la o nouă stabilire a ei, au fost găsite, de exemplu, cu ocazia unor arături adînci de desțelenire, borne vechi îngropate sub pămînt la peste un metru, ceea ce înseamnă ori

că granița a fost în altă parte, ori că unele borne au fost îngropate pe locurile lor și atunci comisia de frontieră a rătăcit drumul. E posibil ca din cauza unor astfel de ezitări istorice să se fi creat în anumite zone vălurite, împădurite, mlăștinoase etc. *no man's land*-uri de care nu știe nimeni și în care oamenii pot nimeri din greșeală fără să supere pe cineva . . . », dar se oprește brusc descoperind într-un colț al camerei mutra plictisită a inginerului Ion Ion, enervat de discuția cocoșească a celor doi artiști, care acum se înfruntă numai spre a le da gata (și nereușind decît să le plictisească) pe cele două artiste, Stela și Ramona, și a venit pînă în bibliotecă să vadă, aici ce se bea. « Nu fi sperios, inginere, spune Ion, ai curaj ca mine, și eu cred că omu' ăsta nu-i tocmai nebun. M-am gîndit și eu la o variantă care trebuie verificată pe teren, așa, să vedem ce iese. Io, mai cu matematicile, știți, n-avem timp de poezie, că nu lucrăm ca dumneavoastră în aer curat și în plină cultură — de grîu, de gulii, ha-ha-ha-ha, — noi lucrăm la reactoarele cu ață și cu fir de borangic unde, dacă nu ai timpanele mai groase decît pielea de pe tălpi, te țăcănești mult mai periculos, dar, în fine, să lăsăm ! Cred că nu sînteți atît de ageamii în cultura voastră să nu fi auzit de banda lui Möbius. » Cei doi savanți admit prin mișcări bine sincronizate ale capetelor că nu sînt chiar atît de ageamii. « E, consimte Ion să continue, dar mai înainte de asta golește paharul dintr-o înghițitură bine țintită, dacă știți că un plan în formă de bandă care este răsucit o singură dată și unit la capete dă banda lui Möbius pe care poți să mergi la infinit și nu știi niciodată cînd ajungi, de adevăratelea, pe partea cealaltă a planului, atunci înseamnă că sînteți în stare și să vă imaginați că aceeași operație pe care a făcut-o Möbius cu un plan poate s-o facă natura cu un spațiu ! » « Cum adică ? » — întreabă Abraș. « Uite-așa ! »

Se balansează o vreme prin sufragerie, pe lîngă masa la care se vorbește de « filosofia centrului în imaginea picturală » și profită de antrenamentul urechilor lui de inginer textilist pentru a nu auzi decît lucrurile țipate clar drept în față, îi ignoră deci pe teoreticieni, îi ocolește greu și se îndreaptă cu același pas marinăresc spre fereastra în al cărei cadru în curînd va țîșni lumina lăptoasă a zorilor unei noi zile de toamnă tîrzie. Cînd e gata să se împiedice de canapeaua de sub fereastră pentru că n-o vede și, desigur, nici nu aude sforăitul suav ce vine dinspre ea, îi vine gîndul unei cafele mari, aburinde.

Se întoarce neașteptat de sprinten pe călcîie și pornește spre bucătărie.

Pe holul care duce spre bucătărie e întuneric. Pipăie deci peretele pînă simte lemnul ușii, apoi clanța care opune rezistență. Cum adică, îi flutură gîndul, de ce să fie încuiată o ușă de bucătărie, nu cumva am nimerit consola pe care trebuie prins cuierul în perete? (Desigur că a uitat că mai devreme a instalat chiar el cuierul și că nici o consolă nu a rămas afară.) Ca să se convingă că a nimerit clanța ușii de la bucătărie își aruncă cele 101 kilograme în biata ușă, atingînd-o totuși numai cu umărul drept și avînd grijă de paharul din mîna stîngă. Lumina din bucătărie îi năvălește brusc în ochi, îi strînge el, dar tot vede un lucru pentru care nu e tocmai pregătit. Am vedenii, se întreabă el, sau sînt un bețiv? Se retrage cu acest gust al decăderii propriei persoane. Ceva însă tot a rămas integru în ființa sa. «Să fim politicoși» — își spune. Înainte de a închide ușa de tot și de a rămîne în întuneric adaugă cu voce tare: Pardon! Iar vedenia prinde glas. «*Libido ergo sum*, Ioane!» — îi spune rîzînd Gina-Felina pentru ca propoziția să-i servească și drept legendă a fotografiei pe care o are sub ochi. Deci am văzut chiar ce se vedea, își spune omul și, cu moralul remontat, devine bonom, zîmbitor, deschide larg ușa. «Eu sînt antrenat să nu aud, doamnă, dar dacă e nevoie, pot să nici nu văd. Ce vă rog, totuși, o cafea mare în sufrageric după aia. Pînă atunci sînt cîinele dumneavoastră de pază.» «O.K.» acceptă Gina. Știe ea că Ion Ion e om de înțeles. Ce nu știe, nici nu bănuie încă, n-are nici un semn, e că Luca trăiește brusc o remușcare dureroasă, profundă. E drept că pare încă, în împrejurarea specială în care se află, un tip nou cum și-a și propus să fie, pare omul cu capul în nori și cu simțurile pe pămînt de care este nevoie în context, dar imaginea omului nevinovat despre care Ion Ion are dreptul să-și creeze acum o părere dispreț itoare, Abraș, imaginea de profitor, pe care el însuși, Luca, o oferă aceluiași Ion Ion, acestea două se reunesc în el și încep să-l macine. Proba unei astfel de idei este totuși timpul. De e adevărată remușcarea, ea va ieși cîndva la suprafață, de nu, se va stinge și nu va lăsa nici o urmă.

Aerul misterios al lui Ion pe postul de Dobermann stînd proptit cu spinarea de ușa pe care cineva cu gîndul de a se îndrepta spre bucătărie ar trebui mai întîi s-o deschidă nu neliniștește prea mult pe cei patru de la masă, cu atît mai

puțin pe cele două doamne care se exprimă prin respirații profunde, un fel de bruiaj al muzicii ușoare a *deck*-ului și, desigur, deloc pe cei doi savanți din bibliotecă. Nu peste multă vreme, sosește amfitrioana cu cafele mari aburinde pentru toți cei prezenți, adormiți, transpuși sau chiar într-adevăr prezenți, cum e Luca, singurul. «După ce vă remontați puțin, anchilozaților, vă rog să dansați, nu fiți urși!» — spune ea cu o veselie de invidiat la o asemenea oră a mahmurelii și toți o găsesc foarte simpatică.

Marile demonstrații teoretice intră în impas, cei care au fost la începutul serii în jurul mesei se regrupează încet-încet în aceeași formație de atunci, cineva are ideea să aprindă lustra mare din plafon, totul revine la viață, la euforie, pînă și Vera, care se freacă la ochi și-și întinde rimelul cu care ar fi putut să se ducă la serviciu două zile la rînd, nu mai are nici un reproș de făcut lui Pascu, pînă și Getuța e vioaie și dulce, zîmbește ușor absentă, ca un copil care nu s-a trezit de-a binelea, își întinde puțin oasele, o îmbrățișează camaraderește pe Gina, vechi prietene de familie, deh!

Se dansează, firește. Se descoperă în frigider, tot de către Ion — e un inspirat acest om — o oală mare cu borș. Ce dimineață e mai plăcută simțurilor decît aceasta? Prin geamul alb de lumina filtrată a astrului ce stă încă pitit după orizontul virtual al oamenilor de pe același meridian cu casa lui Abraș, meteo Luca, veșnicul prezent, constată pentru sine că elemente constitutive ale masei de locuitori ai acestui oraș — masă care cîndva i-a produs panică, altă dată milă, adesea a fost gata s-o înțeleagă — se duc spre locurile lor de muncă pe jos, pe biciclete, în troleibuze, în mașinile proprii etc. O femeie cu părul lung lăsat să fluture pe spate și cu dorința de a găsi la această oră un taxi care s-o ducă cine știe unde îi amintește de silueta ciobăniței de atunci, de pe tăpșanul cu oi: Nușa-Păpușa. Se întreabă de ce, pînă acum, încă nu a văzut chipul acelei femei. Ea e mereu în altă parte cînd el nimerește acolo!

Dar plăcerea încet se-ncheie. Abraș însuși este atît de amabil să-i însoțească pe cei doi tineri Pascu la stația autobuzului care i-ar duce la autogară în cel mai scurt timp. Getuța și Ion Ion obțin prin telefon aproape imediat un taxi și pleacă și ei. Profesorul Nelu și pictorul Vio sînt ultimii care înțeleg — mintea românului cea de pe urmă — de ce două distinse colege ale Ginei au avut răbdarea să le asculte inepțiile o noapte

întreagă. Se grăbesc să recupereze sub impulsurile nu tocmai întîmplătoare ale Ginei care şi telefonează după taxi şi are acelaşi succes rapid ca şi Ionii. Astfel, Gina se trezeşte în sufragerie cu un singur musafir. Mai bine zis, el, Luca, se trezeşte faţă-n faţă cu ea şi în timp ce se comportă aşa cum îi dictează singurul lucru pe care el şi extraterestrele îl au în comun, altceva din el se revoltă, se opune, încearcă să capete o formă sub care să se exprime. Să fie remuşcarea vagă pe care simţea că o încearcă mai devreme? Întreabă cu voce şoptită: « Şi dacă se întoarce Abraş?» « Ţi-e frică», zise Gina-Felina, voind să vadă cum face un bărbat să recunoască în faţa ei că-i este frică. « Nu-i vorba de frică, precizează el, e cu totul altceva.» Dar altceva ce? — continuă să caute în gînd. Un instinct moral? Nu e asta o contradicţie în termeni? Hei, domnu' Luca, îşi spune, ce sînt cuvintele astea mari şi gogonate în gîndul tău de om pregătit să înfrunte mereu prezentul? De ce te laşi sub povara amintirilor de la vîrsta şcolară cînd, după spargerea unui geam împreună cu prietenii, îi vedeai desolidarizîndu-se şi simţeai prima dată ceva ce mai tîrziu, şi nu din cauza staţiei meteo din vîrf de munte, aflai că se numeşte singurătate?

Abraş i-a găsit stînd la masa din sufragerie şi fumînd obosiţi. Chiar el i-a propus lui Luca să doarmă acolo, în locul nu de mult părăsit de Getuţa. I-a adus din dormitor un cearşaf şi o pătură. « Te odihneşti două-trei ore, bătrîne, şi pe urmă viaţa e alta!» Au folosit pe rînd baia şi s-au cufundat în somn în aceeaşi ordine. Gina-Felina ultima, fără îndoială, ea are mai mult de lucru în baie, atît înainte cît şi după somn. Ieşind demachiată din baie şi trecînd prin dormitorul în care Abraş adormise brusc, aşa cum fac oamenii cu psihicul foarte echilibrat, ea a avut încă o dată ideea de a se duce în sufragerie. Luca adormise şi el; deci tot un echilibrat se poate spune că este. Îl privea dormind şi simţea că abia acum, în somn, el este iubit pe cît merită. La iubirea ei fără margini din acel minut anume al dimineţii se adăuga narcisismul absolut al omului care doarme — distribuţia primitivă a libidoului acestuia. Ca doi vectori care se însumau! Şi el care doarme, neştiind că e privit de aproape de o extraterestră...

V

Am încercat de multe ori, zile la rînd, uneori era senin, alteori ceaţă sau chiar burniţă rece de toamnă, să regăsesc locul. De cîte ori mi-am formulat clar în minte, în cuvinte strîns legate în propoziţii, dorinţa aceasta a mea, n-am avut nici un succes. Toate calculele mele mentale, încercări de reconstituire a acelui traseu făcut prima dată, o parte cu valiza în spinare, o parte fără această povară, au dat greş.

O singură dată, după mai mult de o lună, m-am îndreptat spre casa lui moş Pătru fără gîndul regăsirii drumului spre ei. Cred că, de fapt, renunţasem sau mă convinsesem că am avut o halucinaţie, poate că începeam să mă neliniştesc de această nouă convingere. Mergeam deci cu capul plecat, fără gînduri, privind doar cărările subţiri săpate de generaţii de oi în solul calcaros, argilos al părţii abrupte a solului din apropierea rîului. N-aveam absolut nici un cuvînt în minte, poate nici imagini în afară de reflectarea fără distorsiuni a acelei pînze de linii albe prin iarba veştejită acum de toamnă. Dar, oare, lumea despre care în mintea ta se produce doar o reflectare în imagini şi fără cuvinte este chiar lumea reală? Există cu adevărat pentru mine o lume pe care în timp ce o văd nu o pot asocia cu nici un cuvînt? Cum curge timpul în acea lume dacă mintea mea nu-l poate măsura în cuvinte şi fraze sau măcar în tăceri cu funcţie sintactică?

Desigur că nu-mi pot aminti în asemenea condiţii, cît timp anume a trecut pînă ce am ridicat capul şi am văzut tăpşanul pe care turma păzită de Nuşa-Păpuşa se odihnea în amurg. Am tresărit. Cuvinte în grupuri mari şi dezordonate au năvălit mai întîi în golul pînă atunci atît de puţin tulburat de imaginea monotonă a cărărilor împletite. Apoi ele s-au ordonat, au

devenit surprize, curiozităţi, de înţeles, firește, dorințe exprimate, calcule, comparaţii, teorii pe cale de a se constitui. M-am îndreptat hotărît spre tăpşanul cu turma în repaus idilic, dar fata care păzea oile, ca şi atunci, prima dată, mi-a făcut semne insistente cu bîta atît de nepotrivită cu silueta ei graţioasă indicîndu-mi drumul spre conac. Acum voiam întîi s-o văd pe ea, ştiam şi cum o cheamă, ştiam că e frumoasă, voiam să-i văd chipul, aş fi însoţit-o în drum spre stîna în care o aştepta Aron sau spre care şi Aron se îndrepta cu alte oi, cele păscute de el aiurea, pe alt tăpşan. Şi totuşi nu s-a întîmplat după cum doream. După ce drumul meu a coborît în rîpa de dinainte de tăpşan, cînd n-o mai vedeam deci, dar ştiam că imediat ce mai fac douăzeci de paşi urcînd o voi privi de foarte aproape, doi dulăi uriaşi mi-au apărut înainte şi m-au lătrat furioşi, părînd gata să-mi sară în beregată şi să mi-o sfîşie. M-am oprit cu simţurile în mare alertă încercînd să-i îmblînzesc cu privirea. S-au oprit şi ei din lătrat, dar nu deveniseră în nici un caz mai prietenoşi dintr-o atît de mică diferenţă între mijloacele dialogului. Am încercat de cîteva ori să mă îndrept, cumva lateral, ocolindu-i, tot spre partea mai înaltă a tăpşanului şi tot de atîtea ori m-au determinat să mă opresc. Abia cînd am luat-o cu pas hotărît spre colonie au părut cît de cît îmblînziţi. M-au însoţit o vreme, mergînd prietenoşi, dînd din coadă chiar, la cîţiva metri mai sus de mine, pe coastă. Oarecum încurajat, am mai încercat o dată să urc spre ei, dar din nou m-au lătrat violent. Aşa s-a făcut că nici a doua oară n-am văzut-o pe Nuşa-Păpuşa.

Ochii mei, acum avizaţi întrucîtva de forma şi semnificaţia lucrurilor pe care urmau să le vadă, văzură altfel decît prima dată. Primul lucru izbitor, probabil şi datorită unei imagini remanente, aceea a cărărilor subţiri multiplicate la infinit pe coasta de deal pe care venisem, era absenţa drumurilor în acest loc ce părea un sat mic părăsit, vechi. Venisem, ca şi prima dată, de undeva din spatele conacului, pe lîngă stîna lui Aron şi a Nuşei, dar intrînd de data aceasta cumva din alt unghi, privirea mea cădea perpendicular pe partea din spate a conacului şi, cum vedeam totul de sus, observam că, în afara cărărilor subţiri ce legau între ele cele cîteva *bungalow*-uri din spatele conacului, nici un alt drum bătătorit nu traversa aşezarea. Din lumina scăzută datorită orei (era tot seara, ca şi prima dată) unele urme ale deplasărilor oamenilor şi animalelor materializate într-o culoare uşor schimbată a ierbii veştede, în semne imposibil de descris, se alegeau într-un fel de plan traversat în cruce de posibile drumuri. Aveam în stînga, foarte aproape, stîna şi ţarcul de oi, iar mai departe, pe deal, în partea deja întunecată, biserica fără cruce şi casa bătrînească. În dreapta mea, încă beneficiind de lumină, via şi căsuţa mică de la capătul ei dinspre vale, ceea ce îmi închipuisem eu că e un cazan de făcut ţuică şi o mică anexă în care se poate locui — o pivniţă cu butoaie sub ambele? —, livada şi cele două rulote din interiorul ei, una părînd locuită, cealaltă semănînd cu o stupină transportabilă. În faţă, mai întîi *bungalow*-urile, situate totuşi puţin spre dreapta faţă de conac, dar pe fundul pătrat al văii, nu pe coastă, apoi conacul şi cele două terenuri agricole care începeau de o parte şi de alta a conacului, puţin din spatele lui, şi continuau pînă în marginea rîului mai încadrînd astfel şi ceea ce se afla în faţa conacului: iazul şi o înduioşător de simplă centrală electrică (o roată de moară şi un dinam vechi) pe canalul scurt prin care apa se scurgea din iaz în rîu. Privind cu ochii întredeschişi şi în lumina scăzută a amurgului, zic, toate acestea păreau să se ordoneze aproximativ într-o cruce care împărţea fundul pătrat al văii şi coastele dispuse în semicerc în jurul lui în patru părţi egale. Centrul ar fi fost chiar Conacul, dacă nu cumva partea din spatele lui, terenul larg acoperit cu iarbă pe care se puteau strînge zeci de oameni ca într-o piaţă. Ceea ce părea să dezechilibreze cumva tot ansamblul era construcţia nouă, neterminată, căreia aveam să aflu atunci că i se spune Investiţia Părăsită. Ea se afla în stînga mea, spre rîu, puţin mai sus decît terenul cultivat din stînga Conacului şi mai jos decît Casa Bătrînească, mai aproape de rîu decît aceasta din urmă. Faţă de Conac era situată cumva mai în faţă, la capătul unei linii oblice care ar fi pornit din colţul din faţă stînga, deci în partea perfect opusă celor cîteva Bungalow-uri care veneau în partea dreaptă din spatele Conacului. Cărările subţiri care legau aceste Bungalow-uri de Conac mi s-au părut ca nişte nuiele strînse în mănunchi sau ca nişte tulpini de flori într-un buchet ce stătea răsturnat din punctul meu de vedere, căsuţele fiind deci florile.

La Stînă nu se afla nimeni şi lumina era stinsă, deci nici Aron nu se întorsese cu oile de la păscut. În schimb, în toate celelalte locuinţe se vedeau lumini şi se vedeau oameni trebăluind. Afară, în aer liber, muncea un singur om, pe terenul

cultivabil din stînga Conacului. Acesta încărca niște coșuri uriașe cu cartofii care abia fuseseră scoși din pămînt și le agăța apoi de un scripete care culisa pe o funie întinsă între Investiția Părăsită și un stîlp gros bătut în marginea terenului. Cineva care se afla înăuntru, în Investiție, trăgea coșurile pline și trimitea altele goale.

Am coborît pe lîngă Stînă, am traversat mica piațetă pătrată și năpădită de iarbă, am lăsat în dreapta mea Bungalow-urile și Conacul și m-am apropiat de omul care încărca în coșurile acelea cartofii. Cînd am ajuns lîngă el am observat că mai avea o singură grămadă de cartofi de încărcat, deci eam două coșuri pline. I-am zis « bună seara » și mi-a răspuns fără să se mire deloc că sînt acolo. I-am propus să-l ajut și nu s-a opus. Pînă am terminat de încărcat cele două coșuri n-am schimbat nici o altă vorbă între noi. Ne-am spălat pe mîini în apa dintr-o cisternă care zăcea la capul locului și apoi am pornit, la invitația lui, spre Investiția Părăsită. În timp ce urcam într-acolo am mai privit de cîteva ori ansamblul și am notat că nicăieri în colonie nu se vedea vreun cimitir. Ori n-avuseseră morți pînă la acea dată, ori nu găseau de cuviință să marcheze locul în care cineva era înmormîntat nici prin cruce, nici prin alte semne tombale. În legătură cu aceasta am început să pun întrebări, dar, înainte de a mă lămuri că prima variantă este adevărul, însoțitorul meu mi-a întins mîna și s-a prezentat. « Eu sînt Gheorghe, a zis, tu cine ești? » Mi-am spus numele și l-am lăsat apoi să vorbească. Nu numai că nu murise nimeni, dar, zicea, unii dintre membrii comunității care veniseră aici numai pentru că se credeau bolnavi de boli incurabile, se restabiliseră și se simțeau foarte bine. « Toți ați fost bolnavi de ceva? » am întrebat, pentru că mi se părea că intuiesc unul din mobilurile acestei ciudate asocieri a unor oameni într-un loc din afara lumii, într-un loc uitat de oameni, de hărți și de legi. Nici vorbă, a fost doar o întîmplare. La vreo doi ani după ce colonia se înființase, un soldat căruia i s-a descoperit un cancer în spitalul militar și a fost lăsat la vatră s-a hotărît să vină și el aici. Nimeni nu știe prin ce întîmplare îl cunoscuse mai demult pe Marius, și nici de ce a fugit de moarte tocmai prin aceste părți. Omul probabil că are încredere în proprietățile curative ale locului și se duce din cînd în cînd la oraș fără știrea lui Marius, desigur, și mai aduce cîte unul sau doi incurabili. Dar pînă acum tot n-a murit nimeni și toată lumea

muncește. « Nu cumva vă cheamă pe toți Gheorghe? » — am mai întrebat. De ce pun eu o astfel întrebare? Păi, cum de ce, pentru că am mai întîlnit un om cu numele ăsta și, mă rog, știu că Marius este un fel de șef, iar Aron prietenul lui, e normal ca ei să se deosebească prin ceva nu? « Eu sînt adevăratul Gheorghe » — a zis Gheorghe. Celălalt, e vorba probabil de unul care ți-a spus că se numește Gheorghiță, e un fel de uzurpator de nume, poartă pe rînd numele diminutivat al mai tuturor celorlalți și e singurul autorizat de comunitate să aibă legături cu exteriorul, e specializat în asta. Mai și muncește din cînd în cînd. Dacă muncește împreună cu mine într-o zi, în ziua aia spune că-l cheamă Gheorghiță. Dacă muncește cu Aron, spune că-l cheamă Aronel etc. Dar și alții se duc în afara coloniei, aceștia însă fără s-o declare public pentru că și-au luat angajamentul să n-o facă. Iar Marius nu este deloc un șef, cum zici, el e unul dintre membri, ca și toți ceilalți. Singura diferență constă în faptul că locul ăsta pe care ne aflăm a fost un fel de proprietate a lui la care a renunțat de bună voie. Și n-a cerut nimic în schimb? Nu, adică da, o cercetare minuțioasă a originii moștenirii aceleia ciudate despre care probabil că ai aflat. Fiecare avem dreptul de a ieși de aici pentru două săptămîni și numai cu scopul de a obține date noi despre acest lucru. La întoarcere trebuie să comunicăm tuturor ce am aflat.

Intrasem între timp într-o sală mare de la parterul Investiției, un fel de cantină cu vreo zece mese, luminată plăcut, curată și aproape goală la intrarea noastră. O singură masă era ocupată. Două femei beau cafea și șușoteau. Erau tinere și frumoase, înalte și subțiri, erau bine bronzate, dar nemachiate. Ne-am așezat la o masă destul de îndepărtată de a lor, așa că nu am putut să ghicesc despre ce vorbeau. Gheorghe m-a întrebat dacă mi-e foame și am spus că da, pentru că în mintea mea intenționam să rămîn mai multă vreme acolo sau mă temeam că nici nu voi ști să ies dacă va fi nevoie, nu voi găsi drumul etc. Așa că era mai cuminte să mănînc dacă tot aveam ocazia. Un bărbat îmbrăcat în blugi și purtînd un șorț alb în față ne-a adus pîine, sare, salată și a dispărut.

« Tu cu ce perioadă te ocupi? » — l-am întrebat pe Gheorghe. Cum adică? Păi, apropo de cercetarea de care zicea. A, da, el se ocupă cu « bunicul Marcu », probabil subiectul cel mai greu de elucidat pentru că respectivul personaj era un om al tainei

un misterios de la natură și tot ce e în legătură cu el e foarte greu de aflat. Singura cale e să încerci să te simți el, să te metamorfozezi în el de cîte ori ieși de aici, dar e foarte greu pentru că numeroase locuri pe care el le iubea și le înțelegea într-un fel anume nu mai există astăzi. Cum adică, locurile nu mai există? Mă rog, clădirile, obiceiurile, atmosfera, nu locul ca spațiu. El trăia în trecut, în trecut față de timpul ăla trecut care era prezentul lui, nu știu cum să-ți explic. Știi, centrul personal de timp al unui om nu coincide totdeauna cu prezentul cronologic al individului. Ăsta e un truism, dar dezvoltîndu-l vedem că personajele descentrate din acest punct de vedere sînt mai greu de reconstituit. «Bunicul Marcu» savura viața, deci încerca să păstreze timpul, într-un fel încerca să fie un bătrîn nemuritor, reprezentantul în prezent al unor epoci de mult apuse. El era un fel de copil din flori și de aceea se credea nobil. Mezalianța ca formă a mutației inconștiente ce se produce în societate era pentru el transpusă în relația omului cu timpul. Nu înțeleg — am mărturisit.

(Dacă Autorul se metamorfozează în personaj precum primitivul în animalul totemic, există pentru el interdicții și ce semnificație au acestea? De fapt, acum mă gîndesc, și mezalianța este un fel de metamorfoză, metamorfoza făcută posibilă de copulație. De aceea este ea privită cu suspiciune de forțele conservatoare ale societății, cam în felul în care inchizitorii credeau că vrăjitoarele se dedau la orgii cu diavolul și prin aceasta ele pot căpăta puteri diavolești. De către spiritul «serios», științific, filosofic, politic, economic, religios etc., literatura a fost adesea considerată o astfel de mezalianță — o metamorfoză a spiritului prin plăcerea scrisului).

Băiatul cu șorț revenise și ne adusese tacîmuri și fripturi de porc. Ne-a întrebat dacă dorim și o țuică și noi am acceptat. Eu ar fi trebuit totuși să mă abțin și vei vedea mai încolo de ce.

Cum ai venit aici? — l-am întrebat pe Gheorghe. Contrar așteptării mele, întrebarea nu i s-a părut deloc nepoliticoasă. Mai tîrziu aveam să constat că toți cei de aici povestesc tot ce știu cu plăcere și nu consideră indiscreție nici un fel de manifestare a interesului de a afla. A zis că a absolvit cîndva Academia de belle-arte și că a lucrat multă vreme ca anticar, la un anticariat vestit din oraș, la adevăratul anticariat, în centrul vechi

al urbei. Viața lui în acea colivie plină de cărți era un teribil exercițiu al libertății. Toate țările pe care nu le-am văzut încă — spunea el cînd băiatul a adus paharele de țuică și o sticlă mică de formă pătrată — sînt mult mai frumoase decît în realitate. Orice călătorie a mea acolo, în vreuna din ele, ar fi fost o uriașă dezamăgire. Cîte țări ai vizitat? — l-am întrebat. Nici una, a zis, dar afirmația anterioară rămîne valabilă. Ne-am umplut paharele, am ciocnit și am băut. Țuica era foarte tare și avea un violent gust natural de esență de fructe, de esență a esențelor fructelor. O moleșeală plăcută mi s-a strecurat în trup și toată povestea pe care a început să mi-o spună Gheorghe a înaintat către creierul meu odată cu o lumină învăluitoare, ca o frumusețe solemnă și secretă în același timp, ca o dulce ridicare deasupra timpului.

Spunea că la un moment dat dispăruseră niște cărți vechi și de mare valoare, trecute prin comisia de patrimoniu. Pe baza declarației unei clienț, el fusese reținut pentru cercetări minuțioase. A stat două săptămîni în arestul unei secții de poliție unde colegii lui de detenție se schimbau aproape în fiecare noapte. Atunci a înțeles foarte bine ce mare constrîngere înseamnă pentru om trăirea exclusivă în propria viață și ce uriașă este această capacitate a lui de a se elibera prin mutarea centrului personal de timp în altă parte decît în cotidian. Cei care nu au această capacitate sînt niște infirmi. Bineînțeles că nu-l aprobam în nici un fel, tocmai reușisem să trăiesc într-un prezent foarte plăcut de mai bine de o lună de cînd veniserm la Fitotron, dar nu-mi găseam argumentele pentru a-l contrazice atunci, pe loc, sau poate țuica aia cu care el era obișnuit fusese prea tare pentru mine. «Bunicul Marcu», zicea el, era deosebit de dotat din acest punct de vedere și alesese un anume trecut pentru a trăi în el. În aceasta constă aspectul tainic al vieții lui, că se mișca și trăia într-un timp prezent și vedea, de fapt, detalii ale unui timp trecut, savura acele detalii, își croia libertatea din ele. Locurile în care a trăit «bunicul Marcu» înainte de a veni aici la conac, unde a și murit, erau situate chiar în zona anticariatului și el, Gheorghe, cît timp a stat în arest s-a tot gîndit la zona aceea a orașului și astfel se simțea liber în plină recluziune. Nu credea că-l înțeleg, repeta, liber, liber, liber. Revedea în minte fiecare casă, fiecare străduță pustie, își amintea istoria familiilor care le construiseră, gloria și decăderea fiecăreia, scandalurile care le-au marcat, pe rînd,

decăderea, mezalianţele care stăteau adesea la originile cîte unui astfel de scandal, ruinările sau furturile, speculaţiile sau jocurile de cărţi din cauza cărora acele case trecuseră în mîinile nepregătite pentru a le stăpîni ale altor proprietari. Imaginaţia lui avansase încet, încet, stradă cu stradă, cartier după cartier pînă în apropierea agiei în care se afla. Unde întîlnea o clădire mai nouă o elimina de la sine şi oraşul rămînea în mintea lui ca în anul acela în care oamenii contemporani cu prima tinereţe a « bunicului Marcu » se plimbau pe străzi. Bineînţeles că atunci încă nu se gîndea la « bunicul Marcu » în mod special, ci la toţi oamenii din vremea lui şi mai ales la aceia care, deşi trăiau efectiv atunci, aveau centrul personal de timp şi mai îndepărtat în trecut. Cînd ajunsese cu gîndul la strada pe care se afla comisariatul, constatase cu bucurie că numai două sau trei case mai existaseră şi în timpul trecut pe care-l alesese el, deci secţia a fost de la sine anulată ca inexistentă, ca neconstruită încă şi el s-a simţit atunci şi mai liber, stătea pe patul de fier din arest şi, de fapt, se plimba pe un maidan necurăţat de la mahalaua oraşului, se întîlnea cu personaje pitoreşti, cu oameni chinuiţi care atunci, pe vremea aceea, se încăpăţînau să trăiască în prezentul lor, cerşetori, chivuţe, cîte o trăsură boierească sau închiriată cu muscal cu tot de bărbaţi cu gustul petrecerilor lungi în locuri deocheate.

Cînd, în cele din urmă, după două săptămîni de cercetări, cazul fusese elucidat, iar el, Gheorghe, fusese eliberat cu scuzele de rigoare şi reintegrat în drepturile lui de anticar, senzaţia de libertate devenise din ce în ce mai mare. Păşea pe asfalt şi inima i se umplea de bucurie la fiecare pas, la fiecare colţ de stradă unde lumina soarelui pătrundea pînă la el printre ziduri care văzuseră atîtea vremuri cîte îşi închipuise şi el. Un fel de solidaritate cu acele căsuţe mici şi cochete din cartierul adevăratului anticariat, o euforie a pătrunderii dincolo de graniţele prezentului pe care-l simţea cam ca pe o pată de grăsime care se lăţea pe o bucată de stofă.

Într-una din zilele de după eliberarea necondiţionată, anticarul Gheorghe s-a trezit cu un client ciudat care nu ştia ce vrea, nici titluri, nici nume de autori nu-i spunea, ci doar căuta existenţe concrete dintr-un anume moment, anii 1920—25, şi căuta, mai precis, elemente neimportante din viaţa acelor oameni, nereprezentative, dar în legătură cu un anume loc

unde se află un conac pe marginea unui rîu, o vie şi o livadă pe coastă, o casă bătrînească, un iaz . . . Acel om era Aron. Gheorghe i-a vorbit despre astfel de lucruri de la prînz, cînd se întîlniseră, pînă seara tîrziu. Se mutaseră, la ora închiderii anticariatului, în mansarda pe care o ocupa pe atunci Gheorghe într-o casă construită la începutul secolului şi continuaseră netulburaţi să depene amintiri din vremuri pe care nu le trăiseră. O atmosferă de taină se ţesuse în jurul lor şi, pe la ora unu după miezul nopţii, Aron mărturisise de ce avea nevoie de detaliile pe care le ceruse mai devreme. Povestise despre Marius şi despre moştenirea acestuia, despre posibilitatea de a te hrăni cu roadele acelui pămînt pe care-l muncesc ei, despre felul în care comunitatea ia hotărîri şi supravieţuieşte. Lui Gheorghe, aceasta i s-a părut o posibilitate nouă de a-şi alege un centru personal de timp diferit de prezent, dar situat de data aceasta în viitor. Şi-a făcut bagajele şi dimineaţa a venit la conac împreună cu Aron. Se ocupă de agricultură în prezent, dar numai în prezentul efectiv, nu şi în prezentul lui personal. O dată pe an se duce la anticariat să caute urmele bunicului Marcu în cărţi vechi, numai de el ştiute, în cărţi care nu întîrzie să-şi facă apariţia în rafturile anticariatului cînd el presimte că le-a sosit acest soroc. De regulă, anticarul pe care-l găseşte în locul lui e cîte un tînăr cu care intră în vorbă şi discută ca nişte adevăraţi cunoscători.

Bine, dar asta e o boală, am zis, faptul că nevoile de toate felurile pe care trupul şi mintea voastră le au nu puteau fi satisfăcute de secolul din care descindeţi fiecare, faptul că unele insuficienţe ale voastre în ce priveşte adaptarea v-au împiedicat să trăiţi în prezentul propriu nu înseamnă decît boală, satisfacţie iluzorie. Vă suspectez pe toţi că sînteţi bolnavi şi nu aşa, ca soldatul pe care medicii militari l-au declarat muribund şi din această cauză l-au lăsat la vatră, nu aşa, ci altfel, mult mai grav, să iei drept refugiu ceva ce e o capcană, asta e foarte grav!

Mi-a zîmbit cu indulgenţă şi mi-a umplut din nou paharul pe care, furios, m-am grăbit să-l dau pe gît. Imediat după ce fluidul cald s-a răspîndit în tot trupul meu am ştiut că nu voi mai avea puterea să-l contrazic şi chiar m-am hotărît să nici nu încerc s-o fac. Să-l las să povestească, să ascult şi să văd eu mai tîrziu ce concluzie se poate trage. Hai să mîncăm că s-a răcit friptura, a zis.

O societate de cîteva zeci de membri, închisă din punct de vedere economic, cu principii de funcţionare ce păreau a fi viabile, dar cu o greşită priză la timp, cu imposibilitatea de a atinge prezentul, iată ce credeam că există la numai cîţiva kilometri de locul meu nou de muncă. Numai că, în timp ce mîncam, o neplăcută senzaţie de aer înghiţit din cauza gustului de friptură condimentată pe care îl avea îşi făcea loc. Inconsistenţa acelui ospăţ foarte bun la gust, foamea care îmi chinuia mai departe stomacul, ameţeala pe care credeam că mi-o producea ţuica lor cu gust de fructe uscate păreau înrudite de aproape cu inconsistenţa imaginii despre lume în absenţa cuvintelor, cu starea nefirească în care mă aflam de fiecare dată cînd nimeream la conac.

Cînd noi eram pe terminate cu masa, băiatul cu şorţul alb a apărut din nou cu două stacane de vin. Am zis: « Faceţi-ne şi plata, vă rog, plătesc eu. » Amîndoi au zîmbit cu superioritate, iar băiatul pe care-l luasem drept chelner mi-a spus: « Aici nu folosim bani. » Iar Gheorghe a făcut prezentările: « El e Mircea, el e Luca ! » Ne-am strîns mîinile şi i-am spus: « Scuzaţi ! » « Nu-i nimic, a zis el, am văzut că sînteţi nou pe aici ! » Apoi a plecat pentru că sala începea să se umple. L-am întrebat pe Gheorghe dacă Nuşa a venit şi ea la masă. El s-a uitat cu atenţie împrejur şi a zis că nu. Apoi a cerut precizări: « E vorba de fata aia care lucrează cu Aron la oi, nu-i aşa ? » « Da. » « E, ea e mai nouă pe aici, probabil că nu şi-a terminat treaba. A adus-o Marius cînd a fost ultima oară să vorbească despre datorie cu avocatul. » « Cum, nouă ?, am zis, data trecută cînd am fost eu aici ea era deja, e aproape o lună de atunci. » « Păi, da, a precizat el, cam o lună e şi de cînd a venit ea. » Am simţit un fel de gelozie stupidă pentru acest Marius care făcea şi desfăcea totul acolo. Iar eu nu reuşeam nici măcar să mă apropii de fata aia din cauza unor duhăi suspecţi. Poate că nu era de aproape aşa de frumoasă cum mi-o închipuisem văzînd-o de departe, dar mi se părea corect să fiu întîi lăsat s-o văd şi pe urmă să mi se interzică accesul la ea. Am băut din vin, care şi acela era foarte bun, un vin roşu sec, lăsat să fermenteze pînă la totala transformare a zahărului în alcool, bine păstrat, învechit în butoaie curate, tras la timp de deasupra drojdiilor. Am întrebat totuşi: « E nevasta lui Marius ? » « Cum să fie nevasta lui ? ! » — s-a mirat Gheorghe şi mi s-a părut mirarea lui atît de sinceră, încît n-am mai avut puterea să-l rog să-mi

explice de ce se miră. Doar era o întrebare normală, nu ? Dar mi-am reproşat imediat că devin gelos, deci stupid, deci nu mai sînt omul dezinvolt care mi-am promis să fiu, aşa că iarăşi am tras o înghiţitură zdravănă din vinul acela excelent şi am început să mă holbez pe la celelalte mese. Îmi plăceau toţi după cum arătau, şi fetele, şi băieţii, şi cei cîţiva copii care se jucau printre mese. Am mai întrebat şi dacă Marius e acolo şi mi s-a răspuns că nu. Desigur, eram nerăbdător să-l văd sau chiar să-l cunosc, să înţeleg mai bine ce se întîmplă.

Şi totuşi, l-am mai întrebat iarăşi pe Gheorghe, cum aţi ajuns la « bunicul Marcu » ? El ce legătură are cu locul acesta ?

Oho, a zis el, e acum unul din pilonii principali ai construcţiei pe care o încercăm. El a venit aici prin anii 1920, după război, şi s-a însurat cu una dintre fetele boieroaicei Gulianu, anume cu cea mare, care era atunci cu vreo douăzeci de ani mai bătrînă decît « bunicul Marcu ». Sigur, se pune întrebarea de ce s-a căsătorit cu o femeie atît de vîrstnică şi de ce a venit să locuiască aici. Ţi-am spus, mi se pare, că a şi murit aici. S-ar fi putut să fie bolnav şi să-şi ştie sfîrşitul aproape, dar nu asta a fost cauza. El era copil din flori, deci fructul unei mezalianţe care nu se legalizase, ci doar se produsese în fapt, cum zic juriştii. Aşa presupunem noi că au stat lucrurile. Obsesia « bunicului Marcu » a fost posibila lui origine nobilă, a tot aşteptat să vină la el strămoşul cel adevărat, nobilul, şi să-l legitimeze, şi-a inventat genealogii dintre cele mai fanteziste şi, nu ştim în ce împrejurări, una din fetele pe care bătrîna Gulianu le ţinea prizoniere aici a luat în serios una dintre aceste genealogii, fără să mai caute nici o dovadă. Căsătoria a avut loc în taină, aproape fără martori şi, imediat după aceea, « bunicul Marcu » a venit aici şi s-a instalat ca un mare senior. A pus să se împodobească pereţii conacului cu tot felul de desene de inspiraţie heraldică, nici unul autentic, a instalat un catarg lîngă castel şi ridica pe el un fel de steag verde-auriu cu blazon — e stîlpul pe care noi l-am tăiat şi l-am lăsat exact atît de scurt cît să ne servească la susţinerea scripetelui cu care aducem cartofii şi alte legume aici, la Investiţia Părăsită — a început să se ocupe şi de administrarea corectă a moşiei, să-i pună la muncă pe ţiganii care aveau un fel de sat din bordeie şi corturi în marginea pădurii, dincolo de biserică. După unii colegi ai mei, care studiază o perioadă anterioară, se pare că, de fapt, l-a cunoscut pe tatăl său şi a aflat de la acesta că n-are nici un fel de origine

nobilă, dar i-au spus-o prea tîrziu şi n-a mai vrut să creadă. Eu sînt convins că nici în copilărie n-ar fi crezut că nu e nobil, oricine i-ar fi spus. El era făcut să trăiască în alt timp şi deci şi în altă clasă socială decît aceea în care se născuse. Şi dacă n-ar fi fost copil din flori şi ar fi văzut lumina zilei într-o familie bine constituită, tot aşa ar fi trăit: în alt timp.

Din punctul de vedere al cercetării, el, Gheorghe, era favorizat şi de o sumă de documente personale ale « bunicului Marcu » pe care Marius le găsise în podul conacului. Erau acolo registre de venituri şi cheltuieli, scrisori neexpediate, scrisori ale uneia din surorile Gulianu, poate soţia, poate cumnata, către « bunicul Marcu », rapoarte ale lui către ea despre starea economică a moşiei. De altfel, şatra aia care a stat aici şi a muncit pe moşie nu s-a desfiinţat nici acum, ea continuă să se preumble prin toată Cîmpia Dunării şi, în fiecare an, pe la începutul lui aprilie cînd e o sărbătoare a ei, vine şi îşi aşază corturile aici, în marginea pădurii, în partea aia din spatele casei bătrîneşti. Am întîlnit printre bătrînii şatrei pe unii care l-au cunoscut pe « bunicul Marcu », au muncit sub ordinele lui. Pot afla de la ei unele detalii de caracter în ce-l priveşte pe acest personaj al meu, ţiganii sînt foarte pricepuţi la observarea semnelor fizionomice care dau seamă de mişcările sufletului. Ţiganul Florean, un bătrîn aproape centenar, cu pieptul şi degetele mîinilor pline de aur, fără dinţi şi părînd gata să se stingă în orice clipă, dar cu o privire totuşi foarte vie în anumite momente, cînd povesteşte mai ales, era pe atunci un fel de mecanic al moşiei, se ocupa de maşinile, puţine, pe care proprietarul le folosea în cultivarea pămîntului: mărcători, batoze de grîu şi maşini de curăţat porumb. El era venit dintr-o altă şatră, de prin Ardeal, lucrase o vreme la atelierele unei fabrici textile, reparase războaiele de ţesut la fabrica unui evreu din Viena care fondase fabrica aia în zona Aradului, de acolo fugise încoace să scape de furia unui bulibaşă căruia trebuia să-i cumpere o fată drept soţie, aşa se înţelesese ăla cu tatăl lui Florean încă de la naşterea copiilor, iar el nu voise s-o cumpere şi spusese că n-are bani. Cînd socrul lui juruit aflase, pe nu se ştie ce căi, de bogăţia lui Florean de atunci — avea bani furaţi de la tatăl lui şi agonisise bani şi mai buni din munca la fabrică — se pare că evreul l-a pîrît că voise să cumpere la licitaţie o secţie a unei alte fabrici şi la acea cumpărare era interesat şi domnul Kamer — s-a înfuriat şi a trimis băieţi cu şişul să-l

taie. Atunci el a fugit încoace şi a lucrat o vreme împreună cu şatra de pe moşia Gulianu, fiind rău privit şi de aceştia la început, dar reabilitîndu-se după ce a cumpărat-o de nevastă pe una dintre fiicele unui bulibaşă care a murit înainte de al doilea război, şi a lucrat ca mecanic de arie şi acest Florean mi-a povestit despre cum stătea « bunicul Marcu » în curtea conacului, la umbră, acolo pe pajiştea aia din spatele conacului, şi dijmuia porumbul care venea cu căruţele de pe toată moşia şi era băgat în maşinile de curăţat şi umplea toată curtea ca aurul. Şi, din cînd în cînd, dacă nu avea nimic de scris în registru, rămînea cu mîna la tîmplă, răsturnat în fotoliul de răchită şi cu ochii pironiţi pe flamura jumătate verde, jumătate aur care flutura în vîrful catargului din care n-a mai rămas acuma decît ciotul ăla de care legăm noi funia scripetelui ca să urcăm cartofii la magazie şi, zice ţiganul, mînca-ţi-aş, stătea boierul şi parcă zicea, am ajuns să am şi steag la mine la moşie, parc-ar fi ştiut, al dracu' ţigan, că « bunicul Marcu » nu era un boier adevărat, ci doar fiul natural al unui om mult mai modest, decis însă să trăiască, să savureze viaţa ca pe un trecut resuscitat în mintea lui. Dar, ia stai, aşteaptă-mă puţin şi mergem să-ţi arăt ceva.

Pînă să mă dezmeticesc, e drept că reacţiile mele erau mult încetinite de ţuica şi de vinul lor, foarte bune şi tari, fostul anticar plecase din cantină şi urcase pe o scară ce ducea la etajul Investiţiei Părăsite, probabil acolo se afla camera lui.

Rămăsesem singur la masă într-o cantină în care oameni tineri care vorbeau între ei în limba română îmi păreau mai străini decît acei numeroşi semeni ai mei care-mi făcuseră frică prin mulţimea şi indiferenţa lor, prin faptul că păreau să nu vorbească nici o altă limbă, atunci, în urmă cu o lună faţă de momentul de care-ţi vorbesc, ceva mai mult de un an acum, cînd venisem prima dată în oraşul ăsta în care nici acum nu înţeleg cum de puteţi trăi. Faptul că nu mă cunoşteau şi că eu stăteam singur la o masă în chiar cantina lor, că puteam să-i aud ce vorbesc nu părea să-i deranjeze în nici un fel, nu erau adică suspicioşi cu străinii care apăreau în acel loc. Lucrul ăsta are să-i piardă în cele din urmă, mi-am zis. Apoi l-am văzut pe Gheorghe coborînd pe scară şi, după cum cobora, scara aia era acum una învelită în pluş gros de culoarea vişinei putrede, iar balustrada ei părea mai înaltă, sculptată în lemn de esenţă exotică şi stropită cu aur în anumite puncte astfel alese încît

lumina unor candelabre imaginare să ameţească oscilînd printre ele, să-l ameţească în felul ăsta şi pe privitor... sau poate starea mea de calmă euforie bahică să fi fost la originea acestor vedenii! În orice caz, Gheorghe părea că descinde în acelaşi timp din cine ştie ce saloane imperiale în care se dădeau recepţii în onoarea unor ambasadori de foarte veche viţă nobilă ai cine ştie cărui imperiu despre care nu se mai ştia bine de mai există ori ba, dar şi dintr-un anticariat absolut, dintr-un fel de loc de cult în care nici măcar Borges nu s-ar fi simţit altfel decît uşor complexat. Îşi schimbase hainele, avea o cămaşă albă cu guler scrobit şi întors doar dinspre colţuri către înainte şi puţin lateral, iar acest guler era ţinut în jurul gîtului de coarda neagră a unui papion tot negru, dar cu buline albe, care-i dădeau purtătorului un aer nu atît de frivolitate, cît de superioritate amuzat-spirituală faţă de sobrietatea altfel gata să devină stupidă sau excesiv mortuară. Vestonul negru dintr-o stofă de foarte bună calitate şi îndeajuns de lung încît să sublinieze statura dreaptă a purtătorului, fără însă a da impresia că are picioarele scurte, butonii de aur masiv de pe manşeta de un alb strălucitor, frizura corectă şi pieptănată proaspăt, cu cărare în partea stîngă a capului, mirosul de bărbat proaspăt ras şi care a folosit o colonie rară, misterioasă, combinaţie inedită de ambră sau mosc cu altceva, toate acestea m-au făcut să casc ochii cu nedumerire la omul pe care cu două ore în urmă îl ajutasem să pună cartofii în coşurile mari care aveau să fie apoi transportate cu ajutorul scripetelui agăţat de bucata de stîlp de lemn ce mai rămăsese în picioare din catargul de flamură al «bunicului Marcu» şi să mă mir şi mai mult de faptul că toţi ceilalţi membri ai comunităţii aflaţi de faţă nu se arătau deloc surprinşi de o asemenea apariţie.

Pe culoarul de la etaj, în spatele lui Gheorghe, într-un decor devenit dintr-o dată încărcat de stucaturi aurite, am zărit şi un fel de taraf cu cobze şi naiuri de mărimi şi forme diferite, unele instrumente părînd chiar mai vechi, după formă, semănînd cu anticele fistule sau siringi. Muzica aceea îl făcea să se apropie într-un abia ghicit pas de dans şi să devină străveziu pe măsură ce ea se pierdea ca un ecou.

«Hai» — a zis el scurt şi m-am ridicat şi am pornit-o după el, am ieşit din Investiţie şi am luat-o direct spre Conac, la vale, peste iarba încă verde, cu sclipiri albăstrui în lumina polarizată a lunii. Remarc abia acum că şi prima şi a doua oară cînd am nimerit acolo, era lună plină.

Pe drum a început să vorbească, reluînd povestirea chiar din punctul în care o lăsase plecînd să se schimbe.

Porumbul pe care-l curăţau în curtea conacului venea de pe toată moşia, destul de întinsă de altfel, dar şi de pe zone din moşia numită La Cucoane, care era administrată tot de «bunicul Marcu», deşi conacul aceleia se afla mai în sus, pe rîu. Mi se pare că mai există şi acum conacul ăla şi e instalat în el un preventoriu pentru copiii din orfelinate. Am fost pînă acolo şi am văzut o curte plină de fetiţe îmbrăcate într-un fel de uniformă, o rochie cu nasturi în faţă ca un capot înflorat, şi tunse chilug, o imagine înduioşătoare pentru că în trăsăturile lor, deşi sînt mici, au între 6 şi 10 ani, se puteau observa deja semnele feminităţii. N-am găsit nici o urmă concludentă la conacul de acolo, însă aici, în afară de mărturii neimportante culese de la alde Florean şi încă vreo doi ca el, am mai găsit şi fragmente de documente scrise de mîna «bunicului Marcu», de-asta am zis să vii pînă la bibliotecă, să ţi le arăt. Printre altele şi o însemnare din care deducem că «bunicul» a dorit foarte mult să obţină o decoraţie franceză, probabil Legiunea de Onoare, pe care se pare că n-a obţinut-o pînă la urmă, dar, ciudat, ţiganul crede că-şi aminteşte că «boierul îi ducea unui franţuz la Bucureşti cuă proaspete şi cîte o gîscă de aici de la conac pentru ca ăla să-i dea o dicoraţie». Sigur că viziunea degradată, violentă şi înjositoare a martorilor de felul acestui Florean, mărturiile bazate pe acest mod de a vedea lucrurile nu trebuie luate în seamă decît ca un fel de corolar, dar ele se regăsesc cumva în pesimismul unor note ale bunicului, în felul cum alătura el impresiile.

Eram deja la nivelul întîi al Conacului şi Gheorghe m-a rugat să-l aştept într-un fotoliu de pe hol cît se duce el în bibliotecă. N-am înţeles dacă accesul în acel sanctuar nu era liber pentru oricine, dacă voia să-mi ascundă ceva sau doar să mă incite şi mai mult prin acest ceremonial al apropierii treptate de bibliotecă. A revenit cu nişte foiţe de pergament pe care erau desene şi ici-colo comentarii făcute cu un scris mărunt în marginea lor sau notaţii fără legătură.

Uite, a zis, cum alătura, probabil chiar în ziua aia în care ţiganul îl surprinsese cum se uită la flamură, «*mon étendard coupé vert sur jaune a flotté pour la première fois*» cu cuvintele

ecleziastului despre deşertăciune şi cu amintirea zilei în care, probabil din cabotinism, a pus flori pe mormîntul soacrei lui, baba care îi dăduse fiica de soţie în ceasul al doisprezecelea. L-am întrebat pe Florean să-mi spună ce anume era desenat pe « steagul boierului », pentru că n-am găsit nicăieri nici o precizare în legătură cu acest lucru şi el mi-a spus că i se pare că era un leu şi nişte oameni cu aripi. Adică nişte îngeri, am încercat să-l fac să-şi aducă aminte, şi el a zis că « voi rumînii, una desenaţi şi alta spuneţi că e. » Leul, m-ar cam mira să figureze pe blazonul « bunicului Marcu », doar dacă nu e o aluzie la numele său de evanghelist, dar atunci, mă rog, îmi zîmbi, am găsit printre hîrtii desenat de mai multe ori viţelul şi în anturajul lui nu figura nici un Luca. Probabil de asta îmi zîmbise, pentru că avea de gînd să rostească numele meu şi mă avertizase încă de la jumătatea frazei. E curios, a continuat el, lăsînd pachetul cu hîrtii vechi pe măsuţa de nuc dintre cele două fotolii, cum a distrus el însuşi un mare număr de astfel de hîrtii, de ce adică a ţinut să nu rămînă urme din nebunia lui de a se considera nobil şi pe care reuşise s-o impună drept realitate în minţile multora, de ce a ascuns toate aceste lucruri eventualului cercetător ulterior, şi cum a reuşit s-o facă dacă avea acest gînd, pentru că moartea l-a luat cam pe nepregătite şi a murit chiar înaintea mult mai vîrstnicei lui consoarte? Vezi, şi felul în care a impus un neadevăr despre sine, şi felul cum a încercat apoi să ascundă această minciună faţă de noi, eu cred că ambele vin dintr-un anume fel de a folosi scrisul, *scrisul ca tăinuire.*

Eu cred, a continuat după ce s-a dus din nou în bibliotecă şi a revenit de acolo cu două păhărele mici cu picior foarte înalt de cristal încrustat şi în care se afla un lichior de o culoare nedefinită, între untdelemn cu reflexe viorii sau albăstrii şi roşu de genţiană — gustîndu-l am fost şi mai interzis pentru că arome de ierburi necunoscute, mi s-a părut a recunoaşte ienupărul şi un *arrière-goût* de ananas, se amestecau cu licorozitatea moale, mătăsoasă şi cu tăria cea mai trăznitoare —, că scriind într-un fel de jurnal, desenînd şi notînd adesea pe marginea registrelor de dijmă el nu făcea decît să se apere de acel prezent în care nu fusese apt să trăiască, mai bine zis, îl refuzase cu un aer înalt. Dincolo de realitatea fizică în mijlocul căreia a trăit efectiv, « bunicul Marcu » a văzut, şi adesea a trăit cu mai mult adevăr, o poezie pe care n-a vrut s-o scrie, ci doar s-o

trăiască aşa cum noi nu mai sîntem capabili. Scriind aceste lucruri ciudate, optative, contrafactuale, el îşi ascundea adevărul propriei vieţi şi şi-l recîştiga altfel, mergea împotriva acelei lumi care nu-i era propice mai cu putere decît oricum altfel. În asta stă poezia existenţei acestui « bunic Marcu » şi eu sînt cel mai avantajat dintre prietenii mei de aici pentru că eu am fost ales să-i reconstitui existenţa. E pasionant, a zis el gustînd încă o dată din păhărelul cu lichior şi rămînînd apoi multă vreme cu privirea aţintită într-un punct de pe peretele tapisat cu mătase al holului de la etaj, e pasionant şi pentru că el a şters urmele, tăinuirea continua prin această ştergere a urmelor tocmai impulsul originar al scrisului său. Dacă e adevărat principiul de la care pleacă Borges (că « în eternitate trebuie să existe un moment în care se concentrează toate timpurile ») în căutarea unui loc în care să fie concentrat tot spaţiul, cred că « bunicul nostru Marcu » era în apropierea ambelor.

Aruncîndu-mi şi eu privirea spre locul de pe perete în care a lui rămăsese aţintită, am văzut ca printr-o fereastră largă cum treceau în clinchet de zurgălăi echipaje bogate şi caleşti tapetate cu catifea roşie, ducînd, cine ştie încotro, femei vesele şi îmbrăcate după moda pariziană a anului 1855, bărbaţi sobri şi mustăcioşi cu licăriri misterioase în privire. Am mai apucat, după o lungă tăcere şi după ce am terminat de băut şi lichiorul din păhărelul acela, doza care a făcut să se treacă în creierul meu obosit dincolo de o limită anume, să-l mai întreb şi de ce el crede că aici, la Conac, trăind altfel decît la anticariat, şi-a mutat centrul personal de timp în viitor şi cred că începuse deja să-mi răspundă la această întrebare cînd am adormit buştean.

M-am trezit în camera mea liniştită şi umbroasă din casa de peste gîrlă a lui moş Pătru, fără să ştiu ce oră e, ce se întîmplă cu mine, cine şi pe unde m-a adus acasă, ce aş vrea să se întîmple în continuare. Nu-mi aminteam dacă sînt de serviciu la staţie în acea zi, cred că nu ştiam prea bine nici în ce zi a săptămînii sînt, dar, oricum, nu-mi aminteam deloc ce discutasem cu Chişcanu cînd venise să mă schimbe, ce înţelegere avusesem cu el, deşi tot, dar absolut tot ce vorbisem cu Gheorghe, anticarul transformat în agricultor, îmi stătea în minte ca un bol de mîncare nedigerată în stomac. Camera este un fel de cerdac închis al casei bătrînului, un fel de pod bine căptuşit cu paiantă, situat în partea din faţă a casei, cu geamurile largi

îndreptate spre rîu, dar umbrite de doi brazi uriaşi crescuţi nu se ştie prin ce minune atît de falnici în acel loc cu totul impropriu pentru ei, în plină cîmpie, într-o zonă care cu siguranţă a fost mlăştinoasă pînă nu demult. Am deschis fereastra să respir aerul rece al dimineţii de toamnă şi m-am simţit ca într-o cabană de munte, din cauza celor doi brazi, firească. Cerul prezenta o acoperire de sută la sută cu nori stratus, foarte joşi. M-am îmbrăcat şi am coborît pe treptele de lemn care duceau în tindă. Am ieşit în curte, m-am dus la fîntînă şi am început să învîrt roata ca să scot apă rece, să mă spăl pe faţă, să-mi topesc pînza ciudată, de somn şi de altceva, pe care o simţeam pe ochi ca pe un văl. Din fundul curţii, de după coteţul de păsări, a apărut moş Pătru cu un cleşte în mînă, probabil că repara gardul de sîrmă împletită prin care găinile lui reuşeau de multe ori să pătrundă şi să-i ciugulească legumele din grădină.

« Noroc-avem puţu'-n curte, neică ! » — mi-a zis el în loc de bună dimineaţa cu voioşia aia dubioasă cu care te-njură ţăranii din partea asta de cîmpie. « De ce, bre ? » — l-am întrebat eu, încercînd să zîmbesc către el, dar nereuşind, probabil din cauza ochilor cîrpiţi de somn, decît să realizez o grimasă jalnică. « Păi, văz că cam bei apă dimineaţa. » Ăsta era un mod foarte direct de a-mă jigni. « Mde, se mai întîmplă », am zis, apoi mi-a licărit speranţa unei informaţii preţioase şi am întrebat, « da' cin' m-a adus acasă, că io nu mai ţiu minte nimic ? » « Nu ştiu, neică, că nu te simţii. Auzii io că lătră cîinili spre zio, da' iera somnu-al dulce şi nu mă ridicai dă lîngă babă. » « Am nimerit iar la conac ! » — am lansat ca să-l văd cum reacţionează. « Aşa-i zice-acu' la cîrciuma lu' Mite Păun ? » « Care cîrciumă, bre, nici nu ştiu unde e, n-am intrat niciodată în ea. » — m-am apărat, dar în acelaşi timp îmi spuneam că nici despre conac nu prea ştiu unde e deşi fusesem de două ori acolo. « De, neică, nu ştiu ! » — a mai zis el şi şi-a dat căciula pe spate înainte de a se aşeza pe butucul de spart lemne din spatele fîntînii. Scosesem apa şi o turnasem în albia mare de lemn pe care o avea acolo lîngă fîntînă, pe o capră. M-am dus în casă să-mi aduc săpunul şi prosopul şi m-am întors numai cu pantalonii, dezbrăcat pînă la brîu adică, aveam chef de o înviorare adevărată, ca-n armată. Ţăranii mai bătrîni au un anume respect al omului care se spală dimineaţa cu apă rece pînă la brîu, îi admiră curajul sau poate şi lor lucrul ăsta

le aminteşte de armată, de tinereţe, de altă lume decît aceea a satului propriu. « Să nu răceşti ! » — mi-a zis şi deja în tonul lui era un alt fel de simpatie decît aceea cu care mai devreme îmi spusese indirect că beau prea mult. Mă privea cum mă spăl şi cine ştie la ce se gîndea. Poate în capul lui defilau caii regimentului 12 Roşiori, unde tot spunea că făcuse armata, poate auzea marşuri sau sărea gardul unităţii să meargă la bulgăroaicele cu picioarele groase care spuneau da clătinîndu-şi capul de parcă ar fi vrut să spună pe româneşte nu. După ce am terminat cu pufnitul pe nas şi am început să mă frec bine cu prosopul pe umeri şi pe braţe ca să-mi pun sîngele în mişcare şi să-mi alung frigul, el a scos din buzunarul cojocului fără mîneci pe care-l purta peste flaneaua de lînă în amestec cu poliester o mărăşească pe care a aprins-o tacticos ca pe o lulea şi m-a întrebat : « Şi ce făcuşi acolo ? » « Unde acolo ? » — m-am arătat surprins. Deci înclina să mă creadă că fusesem la fostul conac al boierilor Gulianu, la fostul sediu al G.A.C.-ului Temelia sau Temenia Nouă. « La Conac ! » Am povestit pe scurt, după ce mi-am pus cămaşa şi mi-am tras pe cap un pulovăr gros de lînă cu care am făcut trei ani la staţia din munte şi care nu s-a ros deloc, ce am văzut în scara precedentă insistînd mai ales pe topografia, pe structura aşezării. Îl vedeam că încearcă să compare în minte ce-i spuneam eu cu imagini ale lui, foarte vechi, ale aceluiaşi Loc. « Şi cum, bre, a zis pînă la urmă, trăieşte oameni acolo ? Io credeam că s-a dărîmat totu' şi s-a dus dracu'i ! » « De ce să nu trăiască ? » « Mde, a zis el, io n-am mai fost acolo, oho, să fie mai bine dă douăj' dă ani. Am fost ultima oară cu unu' Neculai Fiston săracu', vai dă mama lui ! » Am simţit că moşul are chef de povestit şi l-am incitat. « Cu cine, bre ? »

Nu i-a trebuit mai mult. Şi-a luat căciula de pe cap şi după ce şi-a şters cu mîneca o sudoare imaginară, a zis : « Hai să bem şi noi o ţuică, neică ! » — şi a intrat în casă să aducă două păhărele şi o sticlă din ţuica lui puturoasă făcută din tescovină şi lăsată să curgă pînă devine apă, o ţuică proastă pe care eu o beau foarte greu şi care, mai ales în comparaţie cu aceea, excelentă, pe care o băusem la conac, nici nu merită să fie desemnată prin acelaşi cuvînt. Am pus deci masa pe un taburet, cu sticla şi cele două păhărele, iar noi ne-am aşezat

în jurul ei, el pe butucul de tăiat lemne, eu pe un scăunel pe care mi-l adusese din casă.

Acest Neculai Fiston, săracu', vai dă mama lui, mă-sa era văduvă sau, dracu ştie, nu s-o fi măritat niciodată, lumea zicea că-i văduvă din primul război da să vezi dă ce nu cred io că-i aşa. Lelea Drăgana-i ziceam noi lu' mă-sa lu' Fiston ăsta care era cu vreo cinci ani mai mic ca mine şi nu ştiu ce s-o fi ales dă el, l-o fi mîncat lupii pîn pădure, Dumnezeu să-l ierte. Cică ea, cînd iera şi ea tînără s-a dus în pădure să cate vreascuri dă foc, că iera mulţi copii şi ei şi săraci, ta-su iera venit dă prin Moldova şi să aciuase p-aici, şi cum s-a dus ea în pădure singură, o fi fost fată mare sau o fi fost măritată, nu ştiu, a prins-o un boier care ieşise cu puşca să vineze ceva animale sau aşa la-mplimbare. Boieru' iera d'acolo, dă la conacu' la care zici că fuseşi az'noapte da' nici acu' nu sînt dumirit, că conacu' iera al cucoanelor şi pînă nu s-a măritat una din fete n-a călcat picior de bărbat p-acolo, dă boieri vorbesc, nu dă ţigani sau dă argaţi. În fine, boieru a intrat în vorbă cu ea, c-o fi, c-o păţi, ei i-era frică că-i zice ceva dă lemne sau cine ştie, o pune la gloabă. Boieru', nu, vrea doar să vorbească cu ea sau îi plăcuse dă ea, ştii, şi nu ştia cum să facă, de, boieru' tînăr. Şi cum stătea ei dă vorbă acolo, hop, apare un ţigan borît, da' ştii cum, borît, borît, numa' că era îmbrăcat binişor ţiganu', nu era lăieţ d'ăia, era îmbrăcat ca la oraş, ştii. Şi ţiganu' zice, hai, boierule, ce faci, nu tragi, laşi să-ţi zboare potîrnichili pă sub nas? Pi semne că ţiganu' făcea bătaia la' vînat, ştii! Şi cînd o vede pă lelea Drăgana zice ţiganu; acu' io-i zic lelea Drăgana că aşa am apucat-o, săraca, da' cum îţi zisei, iera şi ea tînără, avea douăj dă ani, io ştiu cît să zic, şi zice ţiganu, aoleo, frumoaso, tu ce caţi p'aici, ia ia-ţi basmaua din cap să te vedem mai bine. Ce mai încolo încoace, ţiganu' tot ţigan, ştii, ce i-o fi zis lu' boieru', ce i-o mai fi zis lu' biata lelea Drăgana, boieru să-i facă felu' fetii! Acu', ei i-o fi plăcut dă boier, da' i-era necaz că dă ce s-o vază ţiganu. Să duce boritu' mai încolo prin pădure şi să întoarce cînd trage boieru' un foc dă armă. Vine ţiganu' înapoi şi, hop, că vrea şi el să-şi facă mendrili cu biata fetişcană. Da' boieru' nu. Lelea Drăgana începe să ţipe dă frică, dă ruşine, de, şi boieru', milos pi semne, odată-i pune puşca-n piept la ţigan. Ăla, cînd a văzut aşa, din borît ce iera, s-a făcut alb cum e varu', şi cică, hai coane Cutărică-n sus, coane Cutărică-n jos, ce matale

nu ştii dă glumă, nu ştiu ce. E şi una piste alta, aşa să născu Neculai al meu din os dă boier şi biata mă-sa, cum îţi zic nu ştiu dacă era măritată sau a rămas văduvă din războiu' din nouăsute şaispe, ori a dat-o ta-su afară din casă cînd a văzut-o cu burta la gură şi aşa a rămas să-şi crească singură copilu' şi stătea într-o casă aşa, mai spre marnea satului încolo, pă gîrlă. La vreo cîţiva ani, ce să vezi, să trezeşte biata lelea Drăgana cu boieroaica aia bătrînă, nu murise, ştii, că vine cu primaru' la ea acasă şi o cheamă la poartă, la trăsură. Boieroaica îi spune doar atîta: TAAN FISTON. Dar primaru', nici una nici două strigă la ea: adă fă copilu' din casă să ţi-l vază doamna. Copilu' era mic, da' mergea în picioare, io ştiu cît să zic că avea, vreo patru sau cinci ani, io-ţi spun ce-am auzit şi io, ştii? Şi ca atare boieroaica îi dă lu' lelea Drăgana o grămadă dă bani, io ştiu să-ţi zic cîţi?, cît şi-a cumpărat femeia şi o funie dă pămînt şi un cal şi o vacă şi un plug, ce mai, doar cît s-a uitat boieroaica o dată la ăla mic, adică la Neculai, vezi bine, şi gata, a plecat şi i-a lăsat banii ăia să să hărănească şi ea. Lumea, ca lumea, de, ori că i-a făcut boieroaica pomană că i-a murit un băiat în război, ori că boieru' ăla care-i făcuse lelii Drăganii copilu era băiatu' ei, al boieroaicii, da' io ştiu că Gulianca aia bătrîna n-avea dăcît fete, însă cine o fi fost boieru' dă care să zice că-l făcuse pă Neculai tot n-aş şti să-ţi spui.

E, şi cînd l-a adus pă Neculăiţă la şcoală, lelea Drăgana l-a trecut aşa, Neculai Fiston. Şi era băiat foarte dăştept, Neculai al nostru, că io, uite, făcui şi io şase clase dă şcoală primară, da' nu mă dau pă ăştia d'acu care zice că are bacaloriatu şi ei, vai dă mama lor, nici să facă cubaju la o grămadă dă nisip nu ştie; şi zic, io ieream într-a şasea şi el dacă era într-a-ntîia sau a doua şi ni-l dădea domnu' învăţător exemplu că ştia să facă socoteli mai bine ca noi, ăia marii. Şi aşa, cînd a terminat băiatu' lelii Drăganii şcoala primară aicea la Fuica, zor-nevoie domnu' învăţător că să-l dea mai dăparte la şcoli, lelea Drăgana că n-are bani, ăla că hai, bre, că învaţă el bine şi nu să poate să nu ia bursă şi uite-aşa îl trimise şi pă el la o şcoală de învăţători tuma-n Ardeal, undeva, că acu' iera România Mare, ştii, şi puteai să te duci unde ştii că e mai puţini pe un loc. Numai că la primărie cînd a fost să-şi ia actili, vede că e trecut Gulianu, pi semne dă la boieroaică, de, şi-a rămas în acte cu numele ăsta de Neculai Fiston şi-i mai zicea şi Gulianu.

E, hai noroc, neică, să trăim, să fim sănătoşi!, zice moş

Pătru Brodeală şi mai dă de duşcă un pahar cu ţuică. Ochii au început să-i strălucească şi îi umblă în cap ca la pisică noaptea, cheful lui de a povesti abia i s-a deschis, de iertat pare să mă fi iertat că am băut apă dimineaţa, ba mai mult, încearcă să mă facă să beau la cot cu el ţuica lui puturoasă, ceea ce mie nu-mi prea suride, dar îmi înmoi buzele în lichidul tulbure albicios şi încerc să-l fac să povestească mai departe.

Mă, neică, şi unde nu auzim dă bietu' Niculăiţă, săracu', vai dă mama lui, că s-a îmbolnăvit grav şi că stă pîn spitale şi mă-sa plînge dă să omoară că n-are nici bani să umble după doctori să-l cate şi, acuma noi eram flăcăi, de, unii ne-nsurasem, luasem plugu' dă coarne şi apare şi el, slab şi pricăjit ca vai dă mama lui şi mai stă vrun an numa' ca o umbră pîn curtea mă-sii, da' nu moare, neică, pîn' la urmă, mai începe şi el s-o ajute pă mă-sa pă la cîmp, una-alta, şi îl vedem că s-apucă dă plugărie ca orice om, dă unde putea să iasă domnu' învăţător şi el s-a trezit plugar ca noi. E, da' gospodar, băiatu', să ştii, cînd s-a-ntremat bine, punea jos orice flăcău dă seama lui, chiar dacă fusese bolnav şi era mai pricăjit. Să-nsoară şi el şi, ca tot omu', îşi vede dă viaţă. Unde mai pui că-l ia şi pă front vreo patru ani, că iera mai tînăr ca mine, cum îţi zisei, da', omu' cînd e să aibă zile, scapă. Mă-sa, lelea Drăgana, murise cînd a plecat el în război, mi să pare. E, da' înainte să moară ea, mi-a povestit el mie încoace dă tot, s-a întîmplat iar ceva cu boierii dă la conac. A venit cineva la mă-sa, trimis d'acolo dă la conac, sau dă la oraş, cine ştie, şi i-a lăsat un plic mare, sigilat, a zis că e pentru Niculăiţă şi că să nu-l dăşchiză dăcît la mare nevoie. Acuma, nevasta lu' Neculai al nostru nu era dup'aci, nu era dă sat, cum s-ar zice, era venită dă undeva, dă pă la munte, că cît a fost el la război, a fost plecată şi ea cu copil de ţiţă în braţe, la mă-sa sau pă unde o fi fost. Da' cînd s-a terminat războiu', dă s-a zis că gata şi s-a liberat ostaşu' care cum i-a venit rîndu' a venit şi Niculăiţă acasă şi a venit şi ea, nevasta, de, şi a luat-o dă la cap, ca la-nceput. Da' ea nu-ş' ce-a avut, ori dă la naştere, ori dă vreo altă boală, că cînd cu seceta, cu foametea atuncea, nu ştii dumneata că iereai mic sau poate nici nu te născuseşi, a mierlit-o şi ea săraca şi s-a dus după soacră-sa, biata lelea Drăgana. Şi aşa mi-a rămas Niculăiţă al meu cu copil mic şi văduv, să-i fie el şi tată şi mamă, să să ducă şi la plug şi să dea şi la copil dă mîncare. Da' vezi că iel iera om gospodar, da'

dă-nsurat nu s-a mai însurat, a dus-o aşa, cu munca şi cu munca şi l-a crescut şi pă copil şi l-a făcut băiat dă şcoală ş-avea şi ci dă toate, de, ca omu' gospodar.

Se opri şi-şi turnă ţuică în pahar, mă certă că nu beau, se uită primprejur să vadă dacă nu-i rost să se-ntoarcă lelea Frusina de la biserică şi dădu fuga să mai umple o dată sticla cu ţuică. Năduşise cît se dusese în pivniţă şi venise înapoi sau era roşu la faţă de la băutură.

Aşa, mă, neică, hai să trăim! Şi să vezi ce-i face copilu' lu' bietu Niculăiţă, vai dă mama lui! Acu' să-ncepuse mai tare iar că să să termine cu colectivizarea. Io, ca tot omu', m-am mai dat pă după casă, mai luai calea pă gîrlă-ncolo, pîn' stuf sau pă gheaţă că era iarnă, tot să nu mă întîlnesc cu ei, da' pîn' la urmă m-am înscris, că de, ce era să fac? Şi io n-aveam nici pămînt aşa mult, nici vite, dacă n-am avut nici copii, c-aşa fu să fie, de, nu pierdeam io mare lucru. Dă prima dată, cînd cu întovărăşirile, nu mă dusesem, da' acu' am zis că hai. M-am înscris chiar la Temenia, dăşi nu vrea nimeni că dă cînd îi prinsese pă şnapanii ăia atunci cu furtu' dîn avutu' obştesc şi să-ncetase şi investiţia dă la Valea Plînşii, nu mai avea oamenii încredere, ştii? Da' m-am înscris, n-am creat probleme.

Cînd trece în plan personal amintirea îi creează bătrînului unele obstacole neaşteptate. Se opreşte mai des, stă pe gînduri, mai gustă din ţuică, nu dă paharul de duşcă aşa cum îi e obiceiul, ceva se întîmplă cu el. Dar pînă la urmă îşi revine şi se întoarce de unde a plecat.

E, şi să vezi, vine un director nou la şcoală şi îi ia pă copii că care ştie unde-i bordeiu' lu' ta-su dîn pădure şi ăsta a' lu' Niculăiţă, că-nvăţa cel mai bine pă şcoală, ce i-o fi zis ăla, că el e un şcolar model, că nu ştiu ce, domne, şi l-a încîntat pă copil şi i-a dus p'ăia acolo! Alţi copii ori nu ştia, ori le zisese alde ta-su că-i snopeşte în bătăi dacă spune ceva, ăia n-a mai spus nici unu', da' băiatu' lu' Neculai a spus. Şi cînd s-a dus ăia piste ei acolo în bordei a găsit mai mulţi la un loc şi cînd a-ntrebat al cui e bordeiu' a zis toţi că a' lu' Neculai. Buun, acuma, care vrei să te-nscrii, te-nscrii, care nu, nu. Li s-a făcut frică la toţi, că ce-o fi, ce li s-o-ntîmpla şi a făcut cerere pă loc, acolo în bordei, la lanternă sau la felinar, ce lumină o fi avut ei atunci la capu' lor. Da' cînd să să-nscrie şi Neculai, zice ăla care era şefu' lor, pardon,

dumneata nu, ești element, n-avem nevoie. Vezi, Doamne, că iel îi instigase p'ăilanți. Și la cîteva zile după aia, a venit și l-a luat cu duba și dus a fost și pă copilu' lui ori că l-a trimis la rudili lu' mă-sa acolo la munte, ori că l-a luat Statu' să-l crească.

« Cum Statu, domne?»

« Așa, Statu', ce te miri, ce, n-ai mai auzit?»

« Păi, ce, Statu' crește copii?»

« Păi, cum nu, dacă nu mai e copilu' la mama lui sau la ta-su și-l duce la orfelinat? Cine-l crește?»

« Păi, îl cresc ăia, educatorii, profesorii, medicii, io știu . . .»

« Da, da' poți să zici că-i copilu' lor?»

« Da' poți să zici că-i copilu' Statului?»

« Bine, așa, iel tot a' lu' mă-sa ș-al lu' ta-su rămîne, ca cum i-ar fi murit părinții, da' e orfan. Așa, și cînd s-a-ntors b'etu' Neculai al meu, a venit și a găsit casa cum o lăsase, cu geamurili bătute-n scînduri, tot, nu s-atinsese niminea dă ea, da' nici iel n-a mai putut să stea acolo și to'ma' atunci să nimeri să mă-ntîlnesc cu el în pădure, piste rîu în partea-ilantă, mă brodisem p'acolo, știi, că nu degeabă îmi zice lumea A' lu' Brodeală. Și zic, noroc, noroc, un' te duci tu, mă, neică, Niculăiță, neică? Și iel zice, hai cu mine, nea Petrache, și-oi videa! Da' io, nici una, nici două: că doar nu m-oi duce to'ma' la Valea Plînșii? Și zice, ba chiar acolo, să știi! Și m-am dus că ieream curios ce-o mai fi, ce s-o mai fi ales, nu mai fusesem dă mult. Domne, și dîn una, dîn alta, iel știa drumu' s-ajungă acolo, cînd ajungem și videm paragina care iera, ăia cum lucrase, totu' lăsat baltă și-n rest totu' închis, bătut în cuie, nici o mișcare dă ți se făcea și frică, nu alta, ne dăm mai așa p-un dîmb și iel zice, stăi jos, nea Petrache, și ne-așezăm, neică, în iarba aia mare și încurcată că ea, dacă n-o cosise nimenea, crescuse, vezi bine, și ce crezi că-mi arată? Scoate din traista aia care o avea cu el niște suluri așa dă hîrtie și-mi arată, ce crezi, neică, zi?»

« Nu știu.»

« Neică, îmi arată act dă proprietate pă numele lui pă conac, era scris casă cu etaj acolo, și pă două hectare dă pămînt dă grădină în jur. Mă uit io, scrie clar, casă cu etaj la locul numit Valea Plînșii în raza comunei Fuica din județul, nu știu ce, mde, ștampile, semnături, tot. Și proprietar, Niculăiță. Vezi bine, ierea plicu' pă care i-l dăduse mă-sa înainte

să moară. Da' io zic, de, mă, neică, astea e acte dă pă vremea burgheziei, știu și io dac-o mai fi bune? Da' el, de ce să nu fie bune, nea Petrache, le-a anulat cineva sau ceva, vreo lege? Io și cu pămîntu' dîn sat pot să fac plîngere și să mi-l recuperez, că nu l-am înscris la G.A.C. și nici act dă donație cu Statu' n-am făcut, da' ăla nu mă interesează, înțelegi? Dac-oi sta aici ș-o veni cineva să mă întrebe, arăt actu' ăsta și gata, dacă nu m-o întreba, îmi văz dă treabă, că la vîrsta mea nici nu-mi mai trebuie al'ceva. De, măi, Neculai, știu și io ce să-ți spui, să nu dai dracu'i, Doamne iartă-mă, dă vreo altă belea, n-ai pătimit tu dăstule pă unde ai fost, vai dă crucea ta? Și iel zice, neică Petrache, ce i-o fi mamii, i-o fi și tatii! — și să scoală și să duce la conac să dăschiză ușili, ferestrili, tot, vezi bine că el mai fusese acolo și-și adusese dîn vreme și scule și unelte, sapă, lopată, teslă, ciocan, tot. Io, dacă văzui așa, mă sculai și trăsei o cruce mare și plecai. Rămîi cu bine, neică, să trăiești, nea Petrache. După aia îl mai văzui dă cîteva ori pîn sat, vezi bine că iel venea la miliție și să prezenta, ca fost pușcăriaș, de, da' după vreo doi ani nu-l mai văzui dăloc și dacă nu-l mai văzui, crezui că-l mîncă lupii pîn pădure, iarna. Cum să stai tu, mă, neică, singur cuc acolo și vară și iarnă, fără un suflet lîngă tine?»

Și moș Pătru se opri în sfîrșit din povestea lui atît de complicată pe care avea să-mi mărturisească apoi că n-a mai spus-o nimănui, niciodată și își turnă și bău trei pahare la rînd, de parcă firele povestirii l-ar fi luat undeva în altă parte și el n-ar mai fi avut timp să bea între timp, le bău repede cum soarbe aerul unul care era cît p-aci să se înece și se vede deodată la suprafața apei.

O vreme am tăcut amîndoi.

« Ș-acu' vii dumneata și-mi spui că la Valea Plînșii e lume multă care trăiește acolo și o ține-ntr-un chef și-o veselie! Păi, treabă-i asta ce-mi faci dumneata mie, domnu' Luca?»

« Nea Petrache, i-am zis, dacă știi cum se ajunge acolo, hai să mergem amîndoi și atunci să-mi spui dacă-i adevărat sau nu.»

« Nu știu, neică, a zis, io, cum îți spusei, o nimerii dîn brodeală o dată ș-o dată mă duse b'etu' Neculai, Dumnezeu să-l ierte. Da', și dac-aș ști mi-ar fi frică să calc acolo acuma!»

« Frică, bre, de ce?»

S-a închinat și a mai băut un pahar de țuică.

« Sînt om bătrîn, domnu' Luca, lasă-mă-n pace!»

VI

Luca rămîne întins pe patul strîmt şi incomod, îşi aprinde o ţigară şi stă multă vreme cu privirea aţintită în tavanul nu tocmai curat al mansardei lui Vova.

Fumul se ridică drept spre tavan încolăcindu-se ca o iederă în jurul privirii lui pătrunzătoare. Gina se uită cu atenţie la trupul gol al lui Luca şi i se pare că se îndepărtează sau că se acoperă încet cu o materie chitinoasă de culoarea pielii, ceva ca o carcasă în spatele căreia nu mai ştie dacă se află el, Luca, sau un loc gol. E tentată să-l ciocănească uşor cu un deget, să vadă dacă nu cumva sună a gol. Totuşi, privirea aceea ca un catarg, ridicată drept spre tavan, şi fumul care se încolăceşte pe lîngă ea ca pe lîngă un obiect palpabil, strict material . . . Ia de pe jos cearşaful şi-l înveleşte pe Luca zîmbindu-i, sperînd să fie observată cum zîmbeşte de zona periferică a privirii lui. Apoi îşi dă seama că zîmbetul ei a rămas suspendat în aerul încălzit al mansardei, că a rămas fără nici un destinatar. Îşi drege vocea uşor şi întreabă:

— Şi?

— Ce şi?

— N-ai aflat cum îl chema pe băiat, pe pionier?

— Nu. Bătrînul nu-şi amintea sau nu ştiuse niciodată şi nici nu mai avea chef de discuţie. În schimb, în buzunarul hanoracului cu care fusesem îmbrăcat în seara de dinainte am găsit o fotografie, un fel de facsimil. Vrei să cauţi în buzunarul de la piept, la hanorac?

Gina şi-a tras între timp ciorapii albi, semitransparenţi peste picioarele ei lungi şi, ca să meargă pe podeaua nu tocmai curată a mansardei şi-a pus şi pantofii cu toc. Mersul ei legănat pînă la cuierul de pe uşă este urmărit cu coada ochiului de

Luca. În afară de senzaţia nu chiar plăcută că o vede pudrată cu făină sau împachetată într-un fel de hîrtie ţiplată de la talie în jos, tot restul, mişcarea unduită, tremurul uşor al cărnii, ţinuta dreaptă a spatelui şi culoarea bleu a bikini-ului, îi place lui Luca. Întorcîndu-se spre el, ea observă că este privită, dorită. Se aşază pe marginea patului, lîngă el, îi spune şoptit «te iubesc», apoi se apleacă şi-l sărută.

Fotografia este într-adevăr facsimilul unei pagini dintr-o carte de format mare cu zaţul pe două coloane şi cu un colon-titlu pe care se vede doar un nume, probabil al autorului cărţii: Mihail Dimitri Sturdza. Textul este în limba franceză, cules cu litere mici sau părînd aşa fiindcă hîrtia fotografică a fost mai mică decît pagina din carte, este deci o fotografie micşorată.

Ainsi, un dignitaire grecque du Phanar, dont l'ascendence est parfaitement inconnue, Dimitrios Guliano, grand logothète (grand chancelier) de l'Eglise d'Orient en 1655 donna à l'un de ses trois petits-fils le prénom très peu courant de Paléologue. La généalogie de la famille Guliano, qui fit partie de la petite noblesse roumaine, figure dans l'ouvrage de l'historien roumain Filitti, publié à Bucarest en 1919 et intitulé Arhiva Cantacuzino. On y lit que Paléologue Guliano s'établit vers 1720 à Bucarest, y epousa une Cantacuzène et y fit souche. Le prénom de Paléologue ne fut pas relevé par cette famille, pas plus qu'elle ne prétendit à une ascendance impériale ou qu'elle ne porta le titre de prince.

Le nom de Paléologue refit cependant surface, en 1825, très exactement, et dans des circonstances passablement embrouillées. Une arrière-petite-fille de ce même Paléologue Guliano, Elisafta Vacaresco, veuve d'un Ghica dont le frère était alors prince régnant, s'éprit du chantre de l'église Saint Nicolas de Bucarest et en eut deux fils. Comme il n'était pas question de se mésallier en épousant le chantre que les Vacaresco, grands boyards, et que les Ghica, famille princière, ne voulaient rien savoir de ces enfants illégitimes, on les confia à leur grand-mère maternelle Zoé Vacaresco née Guliano; celle-ci à son tour les fit adopter par son vieux frère, Grégoire Guliano, célibataire sans enfants. Ce dernier leur laissa sa fortune à condition que les deux enfants naturels portent comme nom de famille celui de Paléologue. Il n'etait pas encore question de Byzance.

Le plus jeune des deux frères «Paléologue», Alexandre, né à Bucarest le 7 oct. 1824 s'exila en

France en 1847 pour avoir trempé dans une conspiration dirigée contre le prince régnant Bibesco (Georges). Il passa le reste de sa vie en riche particulier, mais non en prince byzantin, et mourut à Paris en 1866 (11 mai). Sa famille se composait de sa veuve, Frédérique de Ridder (née à Bruxelles le 29 mars 1829 et morte le 3 sept. 1901 — au Château de la Solitude, par St. Prix, Seine et Oise), de trois filles (mariées, l'une à Arthur Pervallet, député de Cher, l'autre à Jules Dietz, avocat à la Cour d'appel et la dernière à André Lebon, plus tard ministre des colonies) et d'un fils qui fut Maurice Paléologue, ambassadeur de France. L'idée de s'attribuer la couronne des empereurs byzantins surgit alors dans l'esprit de l'ambassadeur.

L'autre fils naturel né des amours avec le chantre, Jean «Paléologue», frère de l'Alexandre exilé à Paris, eut, de son mariage avec une anglaise, un fils qui se fit une certaine notoriété à Paris comme caricaturiste, sous le pseudonyme de «Pal», et d'un second mariage avec une dame de Bucarest, née Grădișteanu, deux autres fils, morts l'un et l'autre sans postérité.

Surprise à Paris par la communisation de son pays, la veuve de Grégoire Paléologue, le dernier des fils de Jean, préféra vivre modestement à Paris au lieu de se risquer à retourner dans sa patrie. Née Boutcoulesco, elle appartenait à une famille bucarestoise de la bonne société, mais ne se dit jamais «princesse» Paléologue, ni avant, ni après son veuvage. Peu avant sa mort, un avocat roumain, exilé comme elle, lui demanda de l'adopter. La famille de M. Paul Crivatz, honorablement connue dans le département roumain de Neamtz auquel elle avait fourni des ecclésiastiques, des officiers et des magistrats, ne pouvait prétendre, et n'a jamais prétendu à une quelconque ascendance nobiliaire. L'adoption de M. Paul Crivatz par la veuve Paléologue suppléa à cette carence, et c'est par conséquant après 1945 qu'il faut dater l'apparition à Paris et sur la Côte d'Azur des princes Paléologue de Marée, de leur décorations et de leurs ordres de chevalerie «octroyés» contre payement d'honoraires établis selon la tête du client.

În continuare, cîteva rînduri tipărite sînt tăiate cu tuș negru. Pe spate, fotografia are un desen firav, probabil o încercare de reconstituire heraldică făcută cu același tuș negru. Gina-Felina lasă fotografia pe noptiera improvizată de lîngă pat și întreabă:

— Și ce-i cu asta?

— Păi, nu știu, ți-am spus că am găsit-o în buzunarul meu atunci, după ce am fost a doua oară acolo. Am păstrat-o, dar n-am avut ocazia să mai vorbesc despre ea cu nici unul dintre ei.

— Dar Nușa aia cum arată?

— Nu cumva ești geloasă?

— Vreau să știu cum arată...

— Păi, are picioare lungi, ciorapi albicioși, bikini bleu, și...

Gina observă în sfîrșit că Luca face o descriere a ei, în prezentul cel mai strict, și nu una a femeii aceleia pe care zicea că o văzuse doar de la distanță de cîteva ori. Se aruncă asupra lui și-i mușcă buzele, apoi începe să-l sărute pe piept, iar după numai cîteva secunde Luca, privind-o în creștetul capului, se simte atît de îndepărtat de ea, de înstrăinat, neînțeles, încît i se face frică și vrea să se ridice de pe pat și să înceapă să se îmbrace.

— Ce faci, unde pleci? — oftează ea.

Lui Luca i se pare fals suspinul ei, ca și privireai ncețoșată chipurile de o trăire interioară. I se pare acum anormal să fie cineva transpus în această «mansardă a lui Vova». Ia ceasul de pe noptieră și i-l arată Ginei. Ea se ridică resemnată și începe să descurce bluza ei subțire dintre cracii pantalonilor lui sau ai ei, toate hainele fiind îngrămădite pe jos, alături de pat.

— Pot să-i povestesc lui Abraș — zice ea.

— Ce să-i povestești? — tresare el.

— Ha-ha-ha, nu ce-am făcut aici, ce mi-ai povestit despre colonie.

— A, da, de ce nu?

Luca își trage fermoarul pantalonilor și se reașază pe pat ca să-și pună pantofii. Nu-i place să-i revină în auz numele doctorului care a încercat să-l «trateze» de nebunia de a fi văzut «falanstere pe dealuri», și asta nu atît pentru că acela crede că el are halucinații, asta e normal, cît pentru această vinovăție stupidă pe care o încearcă de fiecare dată cînd se întîlnește cu doamna Abraș în mansarda sordidă a unui student de la Teatru pe care ea l-ar fi ajutat să reușească la admitere. Sînt scrupule de tot felul amestecate cu un vag sentiment de milă față de Abraș, cu o teamă ne-

clară de un pericol anume care l-ar paşte pe el dacă doctorul ar afla de legătura lor (faptul că ea a avut alte multe aventuri de care acela a ştiut sau nu nu atenuează deloc tensiunea), cu tristeţea normală de după iubire şi surpriza că agresivitatea ei erotică nu se atenuează deloc pe măsură ce trece timpul. Uneori ar dori s-o refuze, să-şi caute scuze şi să nu vină, dar nu reuşeşte, ea îl face mereu să promită, apoi el nu poate să nu-şi ţină promisiunile. Pe de altă parte, încearcă să aibă o trăire independentă de amintiri sau calcule privitoare la vreun viitor anume şi, din acest punct de vedere, Gina este cel mai bun ajutor, ţăruşul cel mai puternic al unui prezent total, care nu constă de altfel în nimic altceva decît în plăcere. În timp ce se machiază în oglinda mică a pudrierei pe care a scos-o din geantă, Gina, de parcă ar fi ghicit la ce se gîndeşte el, îl întreabă:

— Şi, pîn' la urmă, cum e, au neveste sau nu?

— Cine? — face Luca pe neştiutorul.

— Ei, acolo, la Conac.

E clar că ea abia aşteaptă să i se spună că există un astfel de loc.

— Las' c-ai să vezi, trebuie să-ţi povestesc într-o ordine, nu-i asta convenţia?

— Da, da, da, chicoteşte ea, vreau o mie de episoade în mansarda lui Vova!

Încearcă să se învîrtească prin camera mică într-un imaginat vals şi reuşeşte destul de repede să răstoarne cutia care ţine loc de noptieră şi cîteva cărţi puse în teanc pe o poliţă. Rîde apoi fericită de ce a făcut şi se apleacă să facă ordine.

— Dragostea mea nu încape în colivie, strigă de jos.

Îl apucă pe Luca de încheietura genunchilor cu un braţ şi îl priveşte de jos drept în ochi. El se uită spre ea şi această prosternare a ei îl enervează, i se pare că el însuşi este un mic tiran, penibil, care se mîndreşte că a învins un duşman nesemnificativ, ceva ca o parodie de luptă în care ironia învinsului faţă de învingător este de nesuportat. Spune:

— Hai, te rog, termină...

Ea ridică facsimilul din cartea lui Mihail Dimitri Sturdza şi întreabă:

— Pot să-l iau cu mine să i-l arăt?

— Crezi că-i o probă pentru el?

— Nu, dar de fiecare dată cînd îi spun că te-am întîlnit pe stradă, zice să te chem pe la noi. El nu ştie că tu ai aflat că el te credea nebun.

— Nu cumva bănuieşte ceva în legătură cu noi doi?

— Nu, nu e asta, nici vorbă!

— Bine, ia-l, consimte Luca şi se duce să-şi ia hanoracul din cuierul de pe spatele uşii.

Pe scara întunecoasă, spiralată, ea îl ţine strîns de mînă şi-i şopteşte insistent că joi vine să-l aştepte la autogară, el o roagă să nu facă prostii, pot fi văzuţi de vreun cunoscut, iar lui nu-i convine deloc să afle Abraş.

— Ba vin la gară, insistă ea.

— Nu, nu, nu, dacă mai insişti nu mai vin deloc!

— Bine, bine, nu te supăra, cum vrei tu, zice ea cu o figură îngrozită subit (bună actriţă, totuşi, îşi spune Luca), dar să vii cît mai repede, că nu pot să te aştept, să nu întîrzii, nici o secundă, auzi, nici o secundă! Apoi tot ea: Sînt nebună, iubitule!

★

Şi ea se îndreaptă cu pas demn spre staţia de taxiuri gri, galbene şi mov. Sigur că se îndreaptă, doar e o doamnă. Doamna doctor, nu-i aşa? Şi şi el se îndreaptă, dar cam agale. Autobuzul e deja plin ochi. Comuna Fuica este fruntaşă pe judeţ la... La ce, dragă, că n-am auzit?

«Bine ai venit!» — spune Abraş, nici o ironie în glasul lui. Cu atît mai puţin în sufletul lui. Uite, a mai venit domnul Pascu pe la noi, a adus vin din recolta anului ăsta, socrii lui au o viişoară acolo. Vera a zis să vă transmit sărutări. *Merci*. (Că mult mai eşti prostuţ şi neajutorat şi aşa ai fost de cînd te ştiu, dacă atunci am vrut într-adevăr să te ştiu). Ea cînd mai vine pe la noi? (Să-şi aleagă un fotoliu şi să doarmă în faţa televizorului ca să fie lîngă tine, să nu te piardă şi să se ducă la părinţii ei, la viişoară, cu mîna goală... Unde ţi-e, dragă, «bărbatul» — în ghilimele, desigur —, ai avut buzunarele rupte, l-ai pierdut?) E cam ocupată acum, se face la noi bilanţul experienţelor de peste an, lucrează cu profesorul de la Institutul Agronomic. (Mda, cine ştie ce canalie cu pofte ciudate faţă de mustăţile caprei ăleia cu genunchi noduroşi!) Ai fost la repetiţie, dragă? (Hop şi filosoful de Abraş — autism, abulie, cale deschisă spre mari succese profesionale pe care abia aştept să mă...) Nu s-a mai făcut că s-a îmbolnăvit regizorul, dar m-am

întîlnit cu domnul Luca pe stradă, am mers la o cafea şi mi-a mai povestit cîte ceva. (Amîndoi holbaţi ca nişte broscoi — da, babelor, nu repetiţie am avut, spectacol, cel mai emoţionant spectacol, curgeau apele de pe actori şi sala era în delir! Da, da, da, holbaţi-vă şi gata! Fiţi normali, trăiţi totul prin reprezentanţi ca să nu riscaţi vreo boală!) Şi ce mai zicea, întreabă Abraş (profesional, drăguţul de el, sigur, o întrebare strict profesională, pusă chiar cu oarecare indiferenţă, nu-i aşa?). De, că se mai duce pe acolo, din cînd în cînd, cînd nimereşte şi el. Nu vreţi să vă fac ceva de mîncare? Lăsaţi — moale, Pascu (ăsta parcă-i întîrziat, dragă, nici să mănînce nu l-a învăţat biata mă-sa!) Ba, dacă ai fi drăguţă, soţul model de Abraş, mie mi-e cam foame, drept să spun... şi apoi, tot el (salvat de idei, îi abundă-n cap!) e bine să mîncăm, domnu' Pascu, să meargă vinul, că altfel! Ha-ha-ha-ha! şi doamna pleacă la bucătărie fără să-i pese că face de mîncare la doi mici filozofi, se simte chiar eliberată să facă asta, cu nimic nu-i pot răpi ei fericirea, nici măcar lăsînd-o să facă mîncare şi aşteptînd-o cu gura căscată să audă ce-a mai spus domnu' Luca. Ha-ha!

Şi domnul Luca se strecoară încet pe scara autobuzului printre damigenele goale, încearcă să mai facă un pas, este chiar împins din spate cu violenţă de un alt candidat la aceeaşi cursă, pardon, zice el, delicat, de, unei domnişoare cu talia foarte subţire şi cu părul lung, lung, o fi Nuşa-Păpuşa? Liceancă îmbrăcată în altă rochie decît uniforma? Cocheţică şi drăguţă altfel. Şi el trebuie să o tot împingă ca un bădăran, nu e vina mea, să ştiţi. O, ce zîmbet fermecător aruncat peste umăr, privirea aia de încredere absolută în oameni, sinceritate, ce să-i faci, pare să spună, e chiar convinsă că nimeni nu-i de vină. Şi dacă eram un jegos dornic s-o pipăie tot aşa m-ar fi privit, sînt sigur, e de o candoare de care mi se face milă subit şi-l împing înapoi pe butoiul de bere şi usturoi — după cum miroase — din spatele meu şi ăsta, fireşte, se băşică, ia cuvîntul, stai, domne, ce te-mpingi? Să fii între frumoasă şi bestie şi să încerci să mediezi numai cu trupul, între parfumul ei şi mirosul lui de bere, sudoare şi ceapă. Adică nu, e totuşi usturoi. Şi s-o duci aşa pînă la Fuica! S-a suplimentat, strigă unii, s-a suplimentat! Asta da, îşi zice Luca şi dă să coboare de-a-ndaratelea. Ce faci, domne, strigă grasul. Cobor, faceţi-mi loc, îl umple de bucurie vestea, crede că va avea el mai mult loc şi nu că Luca i-o va lua înainte la urcarea în cursa suplimentară. Dar frumoasa? Luca nu se poate abţine să nu-i şoptească şi ei, coboriţi şi dumneavoastră, s-a suplimentat. Fata realizează imediat şi coboară şi ea, doar tenacele mai insistă să se înghesuie în locul lăsat liber de ei doi. Ha-ha-ha! — rîd de el doi alţii care coboară şi ei şi-l anunţă, în loc să-l lase să piară pe limba lui! Celălalt autobuz a fost luat cu asalt, dar Luca e iute şi puternic, o vede pe fată aşteptînd deoparte, probabil că ţine mult la rochia ei frumoasă, e poate printre primele rochii adevărate, de femeie, Doamne şi ce ochi, cîtă candoare, numai să nu fie naivă, să nu se lase trădată de unul cu gînduri de bere, sudoare şi ceapă, să nu... Luca ocupă două locuri şi o aşteaptă.

Şi cling-clang soneria şi ca o furtună Ion Ion, a început să-i placă pe aici. Sărumîna, Gino, ce faci, dragă, tot la bucătărie, tot, mai lasă-l, dragă, şi pe Abraş! (Ce-o fi cu ăsta de încă nu-i beat?) Toc-toc, în urma lui, Getuţa, cu zîmbetul ei de viplă (cum s-o fi suportînd, blajină şi gata să pună gogoşi în tigaie împreună cu mine, da, dar eu nu fac gogoşi!) Ion Ion intră mai întîi în bucătărie (nu ziceam eu că-i place p-aici, crede că mereu e spectacol, aţi ajuns prea tîrziu, domnu' Ion, am avut matineu azi!) şi gustă din chiftelele reci, ceva de băut, ceva de băut? Vezi că a adus domnu' Pascu nişte vin de buturugă! Pascu, care Pascu? (memorie scurtă, domnu' inginer, ţi-ai băut minţile, da', în fine, ăsta măcar are dreptul, miroase a bărbat în fiecare cută a pielii, e un bărbat conservat în vodcă, cum ai zice gogoşar la oţet.)

Motorul autobuzului suplimentar începe să bubuie, bîzîie, bufnăie şi să scoată fum dens prin ţeava de eşapament, îi afumă pe cei care încă n-au pus piciorul pe scară. Hai, mai sus! — se strigă şi din două opinteli colective mulţimea face două salturi mici ca apa unui val de mare obosit printre scoicile de la marginea plăjii şi o aduce pe frumoasă în dreptul umărului lui Luca. Nu vreţi să luaţi loc? — îi spune el şi-şi scoate genunchii dintre scaune şi o lasă să treacă, înroşită toată de ruşine, plăcere sau entuziasm, prin faţa lui, vaporoasă totuşi între transpiraţii asaltatori cu damigene goale şi sacoşe pline cu piini ... Vă mulţumesc foarte mult, şopteşte ea şi Luca îşi simte atinse corzile alea care scot sunetele duioase. Numai să nu fie naivă, să nu lase vreun nechemat să umble cu bocancii în această privire senină cu care ea i se adresează acum. De ce atîta recunoştinţă, doar nu i-a oferit decît un scaun într-un autobuz?

Dumneavoastră sînteţi meteorologul de la Fitotron, nu-i aşa? — întreabă ea şi Luca se bucură ca de o mare victorie. Da, spune, mă numesc Luca şi ea crede că el i-a spus numele mic şi nu numele de familie şi nu ştie că aşa ceva nu se face şi spune şi ea, Natalia, mi se spune Nati! Cine i-o fi spunînd Nati? Voiam de multă vreme să vă cunosc, dumneavoastră aveţi o meserie foarte frumoasă, staţi acolo şi ascultaţi respiraţia cosmosului, noaptea probabil numai luminiţe şi aparate care măsoară fiecare mişcare a aerului... Şi mai surprins Luca, debusolat, ce e cu poezia asta de gazetă de perete a liceului aplicată pe staţia meteo, îi zîmbeşte fetei ca unei amintiri din adolescenţă, desigur, numai entuziasmul ei e de vină, candoarea şi zbaterile disperate ale purităţii ei de a scăpa dintr-o mare de banalităţi care totuşi o va înghiţi şi o va căsători cu unul care să placă părinţilor şi s-aducă un ban în casă, peste salariu, să facă şi el un ciubuc la serviciu, o va duce cu ploconul la naşi şi-i va boteza copiii în chermeze cu dar la restaurantul plin de fum şi de tacîmuri cleioase al lui Mite Păun, of, of, of...

Cînd eram în liceu, spune ea, i-am tot propus tovarăşei diriginte să ne ducă în vizită, dar nenea Chişcanu e un om mai morocănos şi... Dar cînd eraţi în liceu? Acum doi ani. Oho, şi acum ce faceţi, lucraţi undeva? Nu, am reuşit la engleză, acum, în sesiunea din toamnă, acum am avut prima săptămînă de cursuri adevărate, de la cincisprezece septembrie pînă acum am fost la culesul de struguri, în Dobrogea. Mişcat, domnul meteorolog Luca, plăcut surprins, mai bine zis, deranjat puţin în confortul lui intim de matur fără iluzii. Şi sînteţi din Fuica? Da, zice ea, deşi Luca ar fi preferat să audă că-i parașutată de un meteorit, că e căzută din stele. Apoi se apleacă spre ea şi-i spune, n-ar fi vrut, dar o face: Sînteţi foarte frumoasă, domnişoară! Şi ea roşeşte din nou, tace, poate că nici nu ştie ce pericol real ascund de obicei astfel de vorbe şi cît de excepţional sincere sînt cele ale lui Luca. Şi lui i se pare că n-ar fi trebuit să i le spună, o suferinţă dulce şi inexplicabilă i-a strecurat în sufletul ei încă lipsit de cicatrice. Încearcă să repare cumva şi se apucă să vorbească serios despre dotarea staţiei, despre măsurătorile şi observaţiile care se fac tot timpul acolo.

Numeroasele «organe de simţ» pe care staţia le ţine aţintite spre stratul limită planetar îi sînt descrise în amănunt fetei care ascultă mirată şi încîntată în acelaşi

timp. Adolescenţa ei transpusă în ascultarea cosmosului ca pe o simfonie. Intrînd în amănunte tehnice, Luca, în schimb, simte şi că aberaţii grave din ultima vreme l-au împiedicat să fie un lucid, cum demult şi-a propus. O luptă surdă se dă în el între halucinaţii recente şi cunoştinţe temeinice acumulate în «tinereţe». Oare ce m-a făcut să bat cîmpii? Cauze interne sau cauze externe sînt la originea turbionului ce mă duce cu el? Oare ea o fi văzînd că am «ochii lipsiţi de inimă ai unuia iubit peste măsură»? — se întreabă Luca şi apoi simte, ştie, observă, constată că începe s-o urască pe Gina-Felina, că are motive s-o facă pentru felul cum l-a ajutat s-o uite pe Ula şi să nu mai încerce s-o descopere pe Nuşa-Păpuşa etc., etc.

Dar Gina pune sub nasul degustătorilor de zaibăr platoul cu sanvişuri calde, feliuţe de şuncă peste feliuţe de caşcaval, peste feliuţe de pîine, se dă la cuptor... Dumneavoastră credeţi că literatura nu e o muncă utilă societăţii, întreabă agro Pascu pe un ton jumătate tragic, jumătate ridicol şi bineînţeles că toţi ascultătorii lui, mai ales ing Ion Ion, îl iau ca atare, adică ridicol şi totuşi părerile se împart. Ba da, spune Abraş, e o descărcare necesară, ca orice manifestare nevrotică, produce un sentiment de satisfacţie şi scriitorului şi cititorului, dar... Cling-clang, e un *zvanoc* rusesc sonoria asta a voastră? Şi intră pictorul Vio cu Stela sau Ramona după el, declară că s-au întîlnit pe scări, tocmai veneau amîndoi spre... Cine i-o fi crezînd dintre cîţi sînt de faţă? Şi Stela sau Ramona sare la Gina s-o pupe, numai sinceritatea lipseşte din manifestarea ei exaltat sinceră, ce mai faci, dragă, nu te-am mai văzut de la... şi piciorul Ginei apasă cu furie ca pe o pedală de acceleraţie pe vîrful pantofului Stelei sau Ramonei,... nu te-am mai văzut de la prînz, hi-hi-hi! Aşa da, spun genele lungi ale Ginei lipite peste cele naturale în urmă cu numai o oră în mansarda lui Vova. Arăţi foarte bine azi! Aici pot în sfîrşit să te cred, n-am ce-ţi face, adevărul vine pe buzele tale dintr-o direcţie pe care dacă ai şti-o... Numai să ne ajungă senvişurile, că vin e destul, spune doctorul şi Pascu se bucură în tăcere de felul cum este apreciat. Mai pune, Gino, un rînd, strigă Ion Ion, ştie el ce ştie, în curînd o s-apară şi profesoraşul (cu noua stea a viitoarei cronici dramatice pe care ziarul judeţean o va publica negreşit cînd se vor termina însămînţările de toamnă), dar Getuţa abia aşteaptă să se facă şi ea utilă, plăcută e, căci Felina

are de retrăit într-o povestire misterioasă deliciile după-amiezei şi promisiunile altor zile la fel de intens plăcute. Se aşază să le spună ce a mai povestit Luca, nu ce piele frumoasă are, ce impetuozitate, ce prezenţă... Dar într-adevăr Ramona (sau Stela) apare ducîndu-l de mînă pe prof Nelu şi Gina le iese în întîmpinare în hol şi trage uşa holului după ea ca să nu se audă cum le sugerează să nu mai spună şi ei că s-au întîlnit tot întîmplător, tot pe scări cînd veneau încoace etc. Apoi Şeherezada se aşază în capul mesei.

Dar am citit, spune Nati, că toate astea au influenţă directă asupra psihicului oamenilor. Da, domnişoară, e adevărat, spune Luca, nu-i pasă că vorbeşte cam tare, că poate fi auzit de cei care stau în picioare lîngă el în autobuz şi n-au ce vorbi între ei, e adevărat, exploziile solare, concentraţia ionică a atmosferei, umiditatea şi căldura, toate astea influenţează direct umanosfera, naşterile şi conceperea copiilor, optimismul şi pesimismul, nevrozele, apatiile şi răscoalele, gusturile şi modele, inspiraţiile poeţilor, ale criminalilor şi ale sinucigaşilor, transpiraţia şi gustul fructelor, totul, totul. Influenţa asupra plantelor, mai ales, ar trebui să ne preocupe pe noi, cei care lucrăm în cercetarea agricolă şi, iată, la Fitotron totul se petrece sub sticlă, sub acoperişul ca un ecran al serei ăleia şi eu mă tot întreb de ce au ei nevoie de o staţie meteo atît de perfecţionată ca a noastră? Noi punem într-un plic, în fiecare dimineaţă, toate datele privind starea de peste zi, minut cu minut, a acestei uriaşe lentile care este atmosfera şi plicul ăla îl lăsăm la portar, iar portarul, nea Gavrilă, i-l dă directorului cînd acesta soseşte de la oraş cu maşina lui şi directorul îl pune probabil într-un dulap de la el din birou. Nici măcar nu sînt sigur că-şi aruncă ochii în fiecare zi pe datele alea. Şi, într-adevăr, nici n-are nevoie, pentru că experienţele lor sînt perfect protejate, spun ei, de toate influenţele exterioare, ei au acolo parcele care trăiesc în alte anotimpuri decît cele de afară, au zone unde o lumină calculată să fie ca a soarelui — lucru imposibil, de altfel — o face pe plantă să se creadă în plină zi mai mult de douăzeci de ore din douăzeci şi patru, ei « fac din noapte zi şi-al zilei ochi...» Înţelegeţi ce vreau să spun, nu-i aşa? Nati zîmbeşte şi în mărul zîmbetului ei încă nu roade nici un vierme.

Noroc că Institutul mai are şi alte sectoare decît numai Fitotronul propriu-zis. La fermele de amelioraţii şi de protecţia plantelor datele staţiei sînt cercetate cu interes şi sînt

utile. Pe loturile martor şi la culturile mari numeroase operaţii s-ar executa altfel şi mai puţin eficient pentru plantă şi pentru întreaga « suprafaţă activă », dacă datele noastre nu ar fi exacte. Pe mine, Luca, doar cei de la Fitotron cu aşa-zisul lor calendar dublu mă intrigă. Înţelegi?

Dar de ce să ridici vocea cînd spui că « datele trimise la centru sînt complete şi exacte »? Cum să te răţoieşti deodată, vorbind despre starea vremii, la un copil care zîmbeşte cu atîta candoare? N-ar fi ăsta un atentat la pudoare? Aşa că după o pauză scurtă continuă calm: Sigur, e bine şi că la centru se cumulează toate datele pe care le trimitem noi săptămînal, există o istorie ţinută la zi, minut cu minut, a atmosferei. Ăsta e un lucru foarte important şi e bine că există aşa ceva, dar pe domnii agronomi profesori, doctori şi alte grade universitare care se ocupă de Fitotron şi mai fac şi călătorii de studii în America, Africa şi Asia nu-i interesează decît dacă nu cumva se anunţă vreun uragan atît de puternic încît să răstoarne acoperişul Fitotronului şi să lase plantele neprotejate. Pentru atîta lucru, staţia noastră meteo este mai mult decît suficientă. Şi noi, eu şi Chişcanu, îi asigurăm zilnic, prin plicul ăla pe care îl lăsăm la portar, că deocamdată un asemenea ciclon cu nume de fată frumoasă nu are drum pe aici. Înţelegeţi?

Fata aprobă din cap cu acelaşi zîmbet de o frumuseţe indescriptibilă, şi Luca nu se poate abţine să nu-i spună din nou: Sînteţi foarte frumoasă, domnişoară! Iar ea, de data aceasta cu ceva mai mult curaj, roşie toată însă, la asta nu a renunţat, neagă: Nu e adevărat, eu ştiu că nu e adevărat. Şi poate are dreptate, îşi zice Luca, nu e vorba de frumuseţe în sensul unei norme, s-ar găsi chiar destule elemente care să-l contrazică pe meteorolog din acest punct de vedere, dar el ştie totuşi ce spune, fata asta e şi frumoasă, chiar dacă are dreptate cînd spune că nu e. Problema e dacă frumuseţea ei din prezent nu va contrasta prea puternic cu « frumuseţea » viitorului ei.

Cum, « Bunicul Marcu », de ce îi botează cu nume de rude, ei nu sînt rude între ei, nu? Nu, dragă, se pare că e o convenţie, o condiţie pe care le-o pune acel Marius.

(Am făcut o mică excursie. Am luat trenul şi am mers aproape şapte ore pînă într-un oraş în care nu am stat mai mult de două ore şi jumătate. Experienţa celor 175 de minute într-un oraş,

care nu era Mizilul, nu m-a mai tentat deloc. De fapt, călătoria nu este decît iluzie. Ea prelungeşte starea aceea specifică a spiritului în adolescenţă, un fel de prostraţie în faţa noului, în faţa unui necunoscut intuit ca plăcut. Călătoria amînă înţelegerea în profunzime a lumii pentru spirit, întîrzie maturizarea. Cine călătoreşte după ce s-a maturizat călătoreşte desigur prea tîrziu; el compară structuri şi descoperă că în esenţa lor acestea sînt mult prea asemănătoare; comparaţia la suprafaţă a mediilor provoacă o bucurie adolescentină şi o ruşinare a spiritului de propria-i naivitate. Cel ce călătoreşte se identifică mai mult fără voie decît cu voie cu un personaj din propria-i devenire şi descoperă cît de penibil era el însuşi cînd visa călătorii în locuri exotice, descoperă cum aceste locuri exotice îi devin şi mai ascunse în timp ce le calcă şi mult mai explicite prin asemănarea lor de adîncime cu locul natal. După alte şapte ore de tren m-am întors în micul orăşel, pe care l-am ales drept context neutru al rescrierii acestui roman. Senzaţia de acasă este continuă în timp ce sînt în tren, în gară, în autobuz, în mansarda-atelier a prietenului C.R. În timp ce adormeam mă gîndeam că oricît aş călători de acum încolo nu voi mai fi niciodată cu adevărat dizlocat şi nu ştiam dacă să mă întristez sau să mă bucur. Spaima se naşte, probabil, din a fi în continuare acasă şi a te simţi totuşi dizlocat.)

Şi pictorul Vio remarcă trosnetul urechilor din cauză de vin. Ăsta-i puterea ursului, inginere, ţi s-au făcut urechile cît clătitele şi sînt roşii... Nu, nene, e dă cînd făceam lupte, în tinereţe, io m-am luptat, eram la Metalu, am făcut sport, nu ca voi, am apărat culorile clubului. O scurtă pauză se impune, Ion Ion îşi expune urechile celor ce sînt curioşi să vadă cum arată, el a fost luptător, a zis că se operează « estetic », dar acum le păstrează aşa, e o mîndrie a lui. Şi Getuţa intră veselă cu un platou şi pare să se mîndrească şi ea de urechile roşii şi inflamate ale soţului ei, da, dragă, aşa le avea şi cînd ne-am cunoscut. Deci vinul nu-i chiar aşa, trage concluzia Ion Ion, mai bine-ai umbla prin cele cămări după altceva, dom' doctor, să vedem, să vedem, las-o acu' pe Gina să povestească, şi ce mai spunea?

De fapt, noi, meteorologii, sîntem de două feluri: unii cred cu tărie în posibilitatea prezicerii exacte a timpului (dacă nu în viitorul apropiat, atunci sigur prin anii două mii şi ceva),

iar alţii privesc atmosfera ca pe un spectacol continuu, plăcut în sine, un spectacol în care fiecare moment derivă cu precizie din cel anterior, este strict determinat şi totuşi surprinzător. Pe aceştia din urmă, prezicerea nu-i prea interesează. Eu cred că fac parte din această ultimă categorie. Observînd din postul meu cum aerul se mişcă şi se încălzeşte, coboară şi urcă, antrenează materie solidă sau lichidă, se electrizează în funcţie de mişcări şi receptează tot felul de mesaje electrice sau radiaţii din marele cosmos, nu mă gîndesc, de fapt, decît la posibilele urmări ale acestor importante evenimente asupra vieţii de pe pămînt. Aş vrea ca rezultatele măsurătorilor mele să fie interpretate din acest punct de vedere, adică să ştiu ce se întîmplă azi din cauza fenomenelor atmosferice de azi, nu mă interesează în nici un fel ce alte fenomene atmosferice vor apărea mîine sau poimîine. În mare, se spune că ploaia face bine sau rău unei culturi, unei plante, unui meci de fotbal sau unui miting, dar, cred eu, aceste relaţii sînt încă la nivelul cel mai de jos al formalizării ştiinţifice, iar dacă noi încă nu ne gîndim în ce fel ploaia de azi face binele sau răul, de ce să ne zbatem atît să aflăm dacă mîine va ploua sau nu? Eu prefer să trăiesc în prezent şi să văd tot ce determină, tot ce provoacă atmosfera în prezentul meu, nu în viitorul ei.

Autobuzul opreşte nu departe de primăria comunei Fuica, nu departe, deci, de banca de lemn negeluit pe care şade primarul şi observă tot ce se întîmplă. Nuanţa salutului său cînd o vede pe Nataliţa condusă spre casă de meteo Luca pare să adauge un fel de exclamaţie « foarte bine, foarte bine, cadrele noi trebuie fixate în comună », dar e a doua oară cînd i se spune fetei Nataliţă, lucrul acesta pare s-o indispună, prima dată cineva foarte grăbit să coboare din autobuz i s-a adresat aşa, părea o întîmplare, dar ea susţinea că i se spune Nati, are să-l caute pe Luca acolo, la staţie, ar vrea să vadă cum se transmit prin radio datele. Bine, să vină, spune Luca, simţind totuşi că nu-i frumos ce face, că nu se va abţine să nu se lase atras de frumuseţea aceasta pură şi dezinvoltă a ei.

Poate-şi bate joc de noi, lansează bunul simţ al profesorului Nelu, eu am mai umblat prin comună, am mai întrebat pe unul şi pe altul... Lasă, domne, că nu aşa descoperi adevărul, mai ales la ţărani, ăştia ascund totul de parcă ar vrea să facă spionaj, au tot felul de cifruri. Ce vorbeşti, domne, ce, eu nu ştiu ce-i ţăranu'? Păi toţi sîntem de la ţară, dacă vrei, uite şi Gina, şi

Abraş, şi... Ba, pardon, eu nu! — precizează Abraş. Bine, tu nu, dar ceilalţi? Nici eu, sare Stela sau Ramona. Etc, scîrţ! Getuţa încearcă să-l readucă pe Ion în frontierele politeţii, acesta se-nfurie că e tras de mînecă nu cu prea multă discreţie şi insistă, haide, domne, lăsaţi-mă în pace! Stăm aşa şi pritocim mustul ăsta borşit, nu vezi că am început să spunem baliverne mai mari ca noi? Cum borşit, domnu' Ion? — întreabă Pascu, e şi el ofuscat uneori, însă nu şi-a găsit omul, Ion nu vrea scandal, vrea doar puţină tărie, îi face tînărului cu ochiul şi-l linişteşte: e, aşa vine vorba, las' s-aducă vodca, nu-l plînge dumneata că n-are, că-l cunosc io mai bine pe Abraş, el e din Ardeal şi e plin de umor, trebuie să-l baţi la cap bine de tot ca să priceapă...

Astfel că grupul din jurul mesei mari din sufragerie se sparge, vraja vinului proaspăt îl mai subjugă doar pe Vio, poate doar din motive picturale, culoarea vinului privit în lumină sau în umbră, masa şi transparenţa etc. Fetele rămîn alături de el, inginerul îşi toarnă singur vodcă şi spune bancuri groase de care nimeni nu recunoaşte că le-a mai auzit şi altă dată, are el, domnu' Ion, farmecul lui aparte cînd le spune. Pascu, Nelu şi Abraş merg în cabinetul bibliotecă al celui din urmă şi-şi iau cu ei paharele pline doar pe jumătate cu vin. Nu vor gusta nici o picătură însă pînă la sfîrşit pentru că au a vorbi despre idei, nu-i aşa?

Şi aşa trec zilele, nopţile, lunile, anii. Chiar anii încă nu. Pentru că iarna e lungă şi nici un adevărat cronicar nu poate trece uşor peste ea. Se mai duc uneori în vizite lungi unii la ceilalţi. Luca evită totuşi, nu ştie de ce, s-o întîlnească pe Nati în cămăruţa mică din staţia meteo. Se întîmplă ca de fiecare dată ca să-i lase cîte un bileţel bine împăturit pus într-un plic bine lipit şi, fără îndoială, violat de Chişcanu şi lipit la loc cu şi mai mult Pelicanol. Gina trebuie să plece la ţară, mama ei, farmacista, e bolnavă grav şi actriţa trebuie să-şi valorifice farmecele sau prestigiul pentru a obţine mai multe lemne de foc şi în orice caz să evite să primească în loc de lemne cărbuni. Prof. Nelu o întîlneşte pe baba Frusina lu' moş Pătru Brodeală pe listele de informatori ai cercului folcloric şi merge la ea acasă în mai multe rînduri împreună cu elevi dintr-a zecea, atraşi mai degrabă de promisiunea că vor putea folosi magnetofonul şcolii la mici reuniuni dansante decît de dorinţa de a cunoaşte folclorul local. Totuşi, şansa de a-l întîlni pe meteorolog în

casa lui Brodeală, nu în casa lui deci, într-una închiriată, în particular totuşi, nu-i surîde. Află însă că Gina îi scrie cu regularitate scrisori (factorul tocmai aduce una pentru domnu' Luca în timp ce profesorul ascultă absent legenda Temenici şi curiozitatea îl împinge să descifreze ştampila localităţii expeditorului; după ce află numele satului respectiv nu mai are nici un dubiu în privinţa scrisului de pe plic — e al Ginei) şi că el le aruncă într-un sertar fără să le deschidă. În timp ce bătrîna Frusina repetă în faţa microfonului povestea locului numit Temenia, aşa cum face tot la doi-trei ani cînd se reiau expediţiile folclorice ale profesorilor tineri de limba română, în mintea lui Nelu, aburită puţin de ţuica acră oferită de moş Pătru, încolţeşte gîndul de a încerca să sustragă acele scrisori. Nu atît prin ce povesteşte îl calcă pe nervi acest Luca, ci prin altceva, poate prin dezivoltura lui cînd vorbeşte de atmosferă. Sau poate şi prin încă altceva ce-l îndeamnă de asemenea la răzbunare, deşi nu e un lucru foarte precis.

« Cică pă vremuri, cînd dădeau turcii, lumea să ascundea pîn pădure şi stătea acolo cu anii. Da'vezi că în pădure nu poţi să sameni nici grîu nici porumb şi dacă n-ai grîu şi porumb nu poţi sta cu anii în pădure căci nu poţi mînca numai pere pădureţe şi nici făina de ghindă nu să face turtă de pus în cuptor. Dar atunci ce făcea bieţii români? Ia, luau şi descojeau copacii să scce. Şi dacă secau treizeci-patruzeci sau o sută într-un loc, vezi că ei vrea să lăzuiască poiană, piste-un an îi tăia şi le dădea foc să arză, că iarna-i grea şi turcu' nu dă năvală iarna. Atunci să trezea oamenii în primăvară că gata-i şi poiana numa' dă n-ar avea buturugi şi ar fi to'ma' bună de semănat. Acu' povestea spune, cum o auzii şi io din bătrîni, că-ntr-o arşiţă din pădure, unde s-arsese copacii să facă luminiş dă semănătură într-un loc to'mai pă partea ailantă dă apă, unde cică era să să facă colectivu' temeninenilor cînd s-a-nceput şi p-aicea cu colectivu', era aşa dă bun locu' şi dă gras, vezi bine că era cam pă luncă, să tăiase mai mult sălcii şi plopi, că să făcuse un runc unde creştea grîu' mai mare ca la cîmp curat şi făcea spicu' cît vrabia şi nici nu le mai trebuia la oameni să iasă d-acolo c-avea ce le trebuie cu asupra de măsură şi mai prindea şi cîte un iepure sau o căprioară ceva şi dă turc nici că le mai păsa. »

Meteo Luca îşi pierde timpul prin oraş între două ture de serviciu şi acasă la moş Pătru vine doar seara să doarmă. E, desigur, intrigat de faptul că nu mai nimereşte la Conac de

mai mult de un an. Ultima oară, în iarna trecută, experienţa începuse a prinde contur, dar de atunci . . . Nati îl caută într-o zi la staţie şi-l găseşte pe Chişcanu. Îi lasă bilet că a trecut şi că aşteaptă să primească telefon, căci părinţii ei tocmai au instalat telefon — « acuma, că au şi ei fata la facultate, de ! » — scrie ea cu autoironie. Luca nu ştie însă ce ar avea de spus dacă la capătul celălalt al firului, numărul 21 în comuna Fuica, i-ar răspunde mama Nataliei, mamă de la ţară, de, dornică să-şi mărite fata chiar dacă-i studentă la engleză. Şi nici, mai ales, ce ar avea el de discutat cu tatăl unei fete frumoase. Asta nu. Încă nu-i pregătit să aibă astfel de discuţii, i-ar veni în minte Mierean şi s-ar înfuria şi mai tare. Amînă. Amînă şi apoi i se pare că dacă totuşi ar suna n-ar şti cum să explice întîrzierea. Apoi se înfurie pe propriul lui comportament, i se pare puştesc şi i se face ruşine şi se încăpăţînează să nu sune, dar acum se simte obligat s-o evite pe Nati. Nu se poate, va găsi ea la timp, e vîrsta, un iubit pe măsură şi va avea alt alibi pentru a intra în vorbă cu el, nu va mai spune că abia aşteaptă să vadă o staţie meteo, îl va uita pe Luca şi . . . Aici, în acest punct ce pare îndepărtat în timp sau mult prea aproape, Luca simte o uşoară strîngere de inimă.

« Da' alţi oameni ai lui Dumnezeu, la fel de urgisiţi, ori că nu găsise şi ei loc la fel dă bun ca ăştia dă care vă spui, ori că era ei mai puturoşi şi n-avea ce mînca piste iarnă, ori că nu dădea norocu' piste ei şi venea turcu' şi-i găsea şi-n pădure, povestea nu spune de ce, da' odată, cînd a dat turcii, iscoade şi cozi dă topor care pîn-atunci învăţase drumu' pînă la runcu' dă care vă spusei le spuseră la turci cum să ajungă acolo şi le arătară să ţie drumu' tot drept înainte pe lîngă rîu şi c-are să găsească scolo bucate d-a valma să ia şi să să sature. Turcii, mai mult nu le-a trebuit şi s-a dus în runcu' care-i zice mai apoi Temenia, că d-aia îi zice cum vă spui. Şi dacă paşa al lor a sosit acolo cu oşteni mulţi şi înarmaţi, ei imediat i-a-nconjurat pă temenineni şi a-nceput să le vorbească în limba lor, a turcilor, vezi bine. Da' ăştia, dacă nu mai fusese călcaţi dă turci dă multă vreme, n-avea nici tălmaci şi nici nu înţelegea ce vrea turcu'. Şi s-a strîns tot sătucu' ăla, ce era, vreo douăj de case, cu mic, cu mare, să-i vază pă turci, că ei nu mai văzuseră, de ! Şi cînd s-a strîns toţi şi turcii i-a înconjurat cu iataganili şi-a dat seama că n-are scăpare, da' ce e scris în frunte ţi-e pus, a aşteptat fără să zică o vorbă şi să vază ce vrea turcii. Paşa al lor s-a dus aşa

spre primu' om dîn faţă, un bătrîn cu plete albe şi cu barba pîn' la briu şi i-a strigat : Temenia ! Vezi Doamne, că să facă temenele în faţa lui, a zis pă turceşte, ştii, temenia sau temenea, cum o fi zis el, că ăsta-i cuvînt turcesc şi rumânii dîn runcu' ăsta care avea să-i zică Temenia nu cunoştea aşa cuvînt. Acu' bătrinu', ori că n-a ştiut, ori că n-a vrut să cază în genunchi în faţa turcului, că a rămas stană dă piatră, drept în picioare şi turcu' atunci, nici una nici două, harşt, cu iataganu' şi-i taie capu' bietului moş. Şi să duce la alt om şi-i spune la fel şi nici ăla nu să pleacă şi, harşt, îi taie capu'. Acu' bieţii români dac-a văzut aşa să-ntreba unii pă alţii, mă, ce să însemne asta, temenia, temenia ? Adică, vezi bine, căuta să înţeleagă şi ei şi să-şi bată capu' dă cum să scape cu viaţă. Da' cît să-ntreba ei, turcii mai că tăiară dîn ei mai mult de jumătate, pîn' ce ajunseră la unu care pi semne era mai fricos dîn fire, sau mai slab de înger era el, io ştiu ce să zic ? Şi cînd la ăsta a strigat turcu', el zdup în genunchi şi începe să plîngă. Vezi bine că nici el nu ştia ce vrea turcu', da' dă frică sau pentru că nu-l mai ţînea picerili, a căzut cu faţa în ţărînă şi atunci turcu' l-a lăsat şi nu i-a mai tăiat capu' şi dacă a mai strigat o dată la ei Temenia, Temenia, s-a lăsat toţi în genunchi, care mai rămăsesc în viaţă dîn toţi. Şi atunci paşa n-a mai tăiat nici un cap şi a trimis ienicerii lui să caute pîn case şi pîn hambare şi a luat tot ce iera dă mîncare şi a încărcat pă desagi şi pă căruţe şi duşi a fost. »

NATI (pe hîrtie de caiet studenţesc, scris mărunt, cu creionul) : Mulţumesc frumos pentru telefon, domnule Luca, fain fişior ai fost ! Cel mai tare te dor greşelile prietenilor, nu-i aşa ? Te-am văzut pe stradă cu actriţa aia care a jucat în *D-ale carnavalului* pe Miţa Baston. E absurd să te intereseze cîinii de rasă pentru că-s mofturoşi şi să te agaseze cîinii normali pentru că sînt prea credincioşi ? Tu, dacă l-ai avea, acest cîine de rasă, chiar te-ai ocupa cu şamponatul lui, ai fi necăjit dacă într-o zi n-ar mai lătra la fel de vioi sau n-ar mai fi pretenţios la mîncare ? Luca, e groaznic, dar mi-e tare dor de tine. Dacă îţi place un om, îi spui, dacă se întîmplă să iubeşti, iarăşi spui, dacă greşeşti, recunoşti şi aşa mai departe. Dar trebuie să ştim că ştim să spunem da sau nu. Să nu vă fie teamă să iubiţi, domnule Luca, să nu vă bateţi joc de nimeni, să nu fiţi laş cu dumneavoastră şi nici faţă de ceilalţi, n-o să puteţi suporta mai tîrziu amintirea unor astfel de fapte. Sigur că prietenia între oameni nu seamănă cu un meci de fotbal ; nu poţi completa 1, x sau 2

și să aștepți apoi să se joace. Fetițo, îmi spun eu mie adesea, dacă vrei, poți scoate un fluviu din albie. Dar nu un fluviu vreau eu acum să scot din apele lui. Dacă nu-mi telefonezi, poate că tu nu telefonezi decît prin radio, la centru, datele despre starea vremii, atunci măcar scrie-mi!

Apoi agro Pascu mărturisește că el, ca să scrie, încearcă pe rînd, experimental, tot felul de senzații și le părăsește apoi evitînd să tragă vreo concluzie. Și Ion Ion întreabă «ce, agronomule, tot nu te-ai lăsat de scris?» «Vreau să scriu povestea lui Luca!» «Mă, voi tot mai credeți că omu' ăla-i nebun? Poate are și el ceva în cap, totuși!» «Nu-i chestia că nu s-ar putea, zice Nelu, dar e că numai el i-a întîlnit p'ăștia acolo și, slavă Domnului, prin împrejurimile satului Fuica mai umblăm și noi. Noi de ce nu ne-am întîlnit cu ei?» «Că sînteți ai dracului, d'aia!» — zice ing Ion Ion — «eu dacă mă plimb p-acolo sigur am noroc să dau peste ei, pentru că io sînt bun la suflet, nu ca voi.» Și doar pictorul mai crede că se poate să existe falansterul din Fuica. În lumea de azi nu-i nimic imposibil.

La Stație se mai creează un post și noul coleg al lui Chișcanu și al lui Luca se numește Hazgură. Luca îl întreabă pe neașteptate, în prima zi, dacă n-are vreo rudă care a fost maistru într-o uzină textilă. Gigi Hazgură spune un da surprins, iar Luca, pentru a nu părea imbecil, îl întreabă și cum se mai simte. Binișor, zice Gigi, mai face tratamente, mai stă prin sanatorii, dar, de, boala-i boală. Mai tîrziu însă, va lua acest mic eveniment drept semnul pe care el l-a avut de mult despre nebunia lui Luca. A stat în balamuc cu un unchi de-al meu, un simulant, va declara cui va avea timp să-l asculte. Stația devine deci o stație permanentă, cu trei schimburi, cu obligația de a comunica din oră în oră temperaturile, presiunile atmosferice, umiditatea, direcția vîntului, numărul descărcărilor electrice, precipitațiile, evaporarea etc. etc. Termografele și hidrografele primesc bandă liniată special și metoda plicurilor false dispare, dar asta nu-l determină nici pe noul director al Fitotronului să citească atent ce se află în plicurile meteo.

Pascu își face drum adesea la Stație și cînd e și cînd nu e Luca acolo. Imaginează tot felul de scene cu personaje din viața lui: cînd Luca încearcă s-o seducă pe Vera și-i toarnă chiar un copil de care el, Pascu, află abia peste cîțiva ani, cînd Verei i se face dor de el și încearcă să ajungă la Conac și să-l vadă, cînd părinții Verei îl obligă pe ginere, adică tot pe Pascu,

să se despartă de Vera pentru că au auzit ei de o aventură a lui cu o doctoriță din oraș, aceasta ar fi, desigur, Gina-Felina, dar ei nu ar ști că ea e de fapt actriță și doar soție de doctor, apoi îl obligă prin tribunal să plătească pensie alimentară unui copil pe care Vera îl face cu un fost prieten din copilărie care a devenit tractorist la C.A.P. Temenia și n-a încetat nici un moment să viseze la ea, cînd copilul pe care Vera l-ar face totuși cu el, cu Pascu, ar fi chiar doctorul veterinar Pascu, un fel de metempsihoză care ar stîrni cercetări complicate în laboratoare moderne și o celebritate tristă pentru întreaga familie ș.a.m.d. Dar, după ce-și închipuie tot felul de astfel de prostii, Pascu se trezește că i se face teamă de ele, nu cumva să se întîmple chiar așa cum le-a imaginat el și tocmai din cauză că a făcut-o, nu cumva să se lase destinul influențat de închipuirile lui. Ar trebui să-mi imaginez situații mai vesele, își spune, astfel aș evita orice risc.

«Ș-așa, maică, cine-a rămas în viață a fugit peste rîu încoace și a început să lăzuiască alte poieni în pădure și să sece copacii și să desțelenească locu' să facă curătură dă semănătură. Da' acu' n-a mai stat toți la un loc. S-a dus care încotro și și-a făcut casă în lungu' rîului și așa s-a întemeiat satul nostru de-i zice Temenia, comuna Fuica.» Profesorul Nelu o roagă pe baba Frusina să-și mai spună la microfon doar numele și vîrsta. Apoi o roagă să le arate, dacă are, țesături bătrînești sau broderii vechi și astfel reușește să pătrundă și-n camera lui Luca. Fără intenții tocmai frumoase, vezi bine!

Al şaptelea!

. . . că nu ţi-am scris pînă acum, de fapt, am tot pus pe hîrtie rînduri ce-ţi erau destinate, dar n-am îndrăznit să le şi pun într-un plic timbrat şi să le duc la poştă şi, iată, e mai mult de un an de cînd nu ne-am văzut, ce spun eu?, e un an şi jumătate, pentru că atunci cînd am plecat eu de la staţia din Muntele Mare era jumătatea lui septembrie şi acum ne apropiem de sfîrşitul lui martie. A fost iarnă grea şi pe aici şi natura încă arată de parcă un ger nepămîntesc ar fi ars-o şi pare să aibă nevoie de mai mult decît o singură primăvară ca să-şi revină. De data asta, însă, voi duce scrisoarea la poştă, sînt obligat faţă de propria mea conştiinţă, nu mă mai ţine nici unul din vechile legăminte făcute în toamna aceea — mi se pare chiar stupid că versul care s-ar fi potrivit cu acel anotimp a devenit de multă vreme un poncif gazetăresc, îl întîlneşti mereu pe cîte o pagină de versuri, nici măcar cu ghilimele: « niciodată toamna nu fu mai frumoasă, sufletului nostru . . . » — ba chiar mi se pare necesar pentru ca această iarnă lungă şi grea să fie învinsă, toate elementele ce pot ajuta primăvara trebuie să se conjuge cu de la sine chemare, stimată prietenă, Ula Mierean, sîntem amîndoi răspunzători dacă primăvara asta nu reuşeşte să învingă.

În celelalte scrisori încercasem să-ţi povestesc în ce condiţii am ajuns aici şi cum m-am instalat în casa unui ţăran pe care-l cheamă moş Pătru Brodeală şi cum la staţia meteo de lîngă Fitotronul din Fuica lucram împreună cu un localnic pe nume Chişcanu, un tip foarte calm şi chiar indiferent la tot ce se întîmplă împrejurul lui. Fitotronul este o construcţie unică în ţară, e un fel de seră uriaşă în interiorul căreia sînt reproduse artificial condiţii atmosferice de pe toate paralelele

şi plantele sînt cultivate numai în scopuri experimetale. Eu n-am intrat niciodată în secţiile acestei uriaşe uzine în care plantele trec ca printr-un flux tehnologic şi nu au propriu-zis o viaţă independentă, cum ar avea în aer liber. Ei cultivă, mai bine zis se prefac că seamănă şi îngrijesc, plante care în mod normal nu trăiesc decît la ecuator, la tropice sau la pol. Cu plante din zona de climă temperată nu prea fac experienţe. Aşa că probabil au şi bananieri şi smochini şi oleandri şi cactuşi şi plante pitice din flora polară şi între ele se fac tot felul de încrucişări, prelucrări genetice, şi scopul este sporirea rezistenţei unora în anumite zone sau sporirea producţiei altora în alte zone, dar, în tot cazul, măsurătorile meteo pe care le facem noi afară nu pot avea vreo importanţă reală pentru felul în care decurg acele experienţe. Decît, poate, ca modele pentru calendare viitoare. Dragă Ula, dar aceste lucruri nu sînt deloc importante pentru tine, pentru noi doi, îndrăznesc să spun, şi de asta nici nu ţi-am trimis acele scrisori de la început cînd, de altfel, nici nu voiam să-mi amintesc de tine şi de tot ce s-a întîmplat pe vremea cînd eram la Muntele Mare. Acum sîntem trei meteorologi aici şi am devenit staţie normală în circuitul naţional, am primit şi o staţie radio şi trebuie să comunicăm din oră în oră cu centrul regional, aşa că facem trei schimburi şi avem şi un indicativ care-i numai al nostru, 154 . . ., dar mai bine nu ţi-l comunic, să nu cumva să fie secret (ha-ha!), deci totul arată acum ca acolo, la Muntele Mare, numai că nu avem spor de izolare la salariu, iar vizitele mele în oraşul apropiat sînt mult mai numeroase, numai că nu cu tine mă întîlnesc şi, tu ştii, aceste lucruri nu ţi le scriu ca să te fac geloasă, n-ai fi, numai că simt nevoia să fac punctul în ce mă priveşte şi nu pot să fac acest lucru decît dacă ştiu că vorbesc despre mine adresîndu-mă ţie. Aşadar, în toamna aceea îmi propusesem să devin un om cu totul nou, chiar cred că asta sînt acum, nu mă mai tem de propriile mele amintiri şi nici de viitor nu mă tem cum mă temeam. Atunci îmi propusesem să trăesc numai în prezent, te ucisesem aşadar şi nu mă temeam de nici o resurecţie a ta în alte chipuri de femei mai frumoase sau mai interesante. Există?

Comuna asta, Fuica, este o comună foarte mare, compusă în principal din două sate despărţite printr-un rîu şi din încă vreo alte trei sate ascunse în cîmpia împădurită din partea de sud, dar acele sate sînt în curs de dezagregare, locuitorii

lor se mută aici, în Fuica, iar terenurile pe care au fost casele lor vor fi redate agriculturii. Satul în care mi-am găsit eu gazdă este cel de peste rîu, față de Fuica propriu-zisă, care se află mai aproape de Fitotron, și se numește Temenia, nu Temelia cum am crezut și eu la început. Se numește așa din cauza unei legende foarte ciudate pe care baba lui moș Pătru Brodeală o tot povestește culegătorilor amatori de folclor, adică profesorilor de limba română de la școala generală din sat. Am auzit-o și eu și poate ți-o povestesc de ne vom revedea. Acum nu vreau să te plictisesc cu amănunte nesemnificative. Viața mea aici a căpătat un curs dintre cele mai normale, chiar dacă mi-a fost greu, m-am simțit bătut în prima zi cînd am alergat prin oraș după hîrtiile necesare angajării și apoi și în zilele următoare cînd adormeam în camera cu miros de naftalină a bătrînilor Brodeală, cînd veneam aici, la stație. și rămîneam singur ore în șir la numai cîteva zeci de metri de laboratoarele Fitotronului unde lucrează vreo două sute de oameni și eu nu cunoșteam pe nici unul dintre ei. Sigur că și la Muntele Mare stăteam singur aproape tot timpul și uite că n-am înnebunit din această cauză, familia Boerescu și celălalt meteorolog din Muntele Mare, poetul neînțeles, Astavrei, aveau, cum știi, case în Mocleasa, la poalele muntelui, și veneau la stație doar cînd erau de serviciu. Dar eu stăteam acolo cu mai multă ușurință decît aici, eram mai sigur de mine, mai optimist, poate și pentru că eram mai în vecinătatea stelelor, aveam un fel de superioritate datorată înălțimii, nu știu cum să-ți explic . . . Vreau să spun că aici am fost mai tot timpul singur și m-am simțit strivit de altitudinea foarte joasă a locului, nici cincizeci de metri deasupra nivelului mării. Sigur, la început, mai mulți ingineri din laboratoarele Fitotronului mi-au arătat o bunăvoință suspectă și încercau să mă atragă, cei care locuiau în comună, într-un fel de cerc al lor de mici petreceri plictisitoare cu bîrfă de neînțeles și sfori pe care le trăgeau unii să plece în străinătate înaintea altora, pentru că Fitotronul are legături prin F.A.O. cu multe alte centre de experimentări din toate continentele cu A, dar ei erau căsătoriți și cu cît erau mai numeroși într-o casă, cu atît se plictiseau mai tare și deveneau agresivi dimineața și eu n-am reușit niciodată să-i înțeleg. O vreme am fost «prieten», dacă pot spune așa, vei vedea că nu prea, cu un anume Pascu, fiul unui doctor veterinar

care a lucrat pe lîngă Muntele Mare, a murit în urmă cu vreo cîțiva ani, nu știu dacă și ție acest nume îți spune ceva. El, Pascu cel tînăr deci, susținea că tatăl său a fost prieten cu domnul avocat Mierean, dar de tine nu-și amintea, nu te-a cunoscut. El e căsătorit cu o subingineră de aici din sat și socrii lui, la care și locuiește, stau pe malul rîului, în Fuica, așa că uneori, dimineața, cînd eu veneam dinspre Temenia, ne întîlneam lîngă podul cel mic și mergeam împreună la Fitotron. Acest Pascu nu este la fel de mare iubitor de alcool și de specializări în străinătate cum sînt ceilalți agronomi, el are un alt fix, mai puțin obișnuit, se pare că scrie în ascuns poezii sau un roman, așa că între ceilalți face o figură de izolat și de ciudat. Îți voi mai povesti despre el mai încolo, pentru că acum vreau să-ți povestesc altceva. În prima zi chiar, cînd am sosit în Fuica și încercam să ajung la casa «de peste gîrlă» a lui moș Pătru Brodeală, m-am rătăcit pe dealul de lîngă podul mic și am avut o vedenie: ajunsesem la un conac unde trăiesc vreo douăzeci sau treizeci de tineri într-un fel de falanster ascuns de știința și de indiscreția oamenilor. Ți-am mai scris despre aceste întîmplări și în celelalte scrisori ale mele, poate ți le trimit totuși și pe acelea acum, pentru că în ele impresiile mele erau mai proaspete și vei avea astfel o imagine mai clară asupra locului de care vorbesc. În orice caz, pînă acum, am reușit să fac doar trei vizite întîmplătoare la Conac, două atunci, toamna, la interval de cam o lună una de cealaltă și una ceva mai tîrziu, după Anul Nou, în plină iarnă deci, pe zăpadă.

Dragă Ula, nici nu știu cum e mai bine să-ți vorbesc de aceste întîmplări! Ori să le pun în dubiu pentru a te face pe tine să crezi în ele, ori să le cred eu și să fiu, astfel, sigur că tu nu vei cădea în nici o capcană? La început, vedeam niște oameni trăind izolat și muncind două hectare de pămînt arabil în jurul unui conac pe care Marius Fiston-Gulianu le primise moștenire (în ce epocă n-aș ști să-ți spun) de la cineva despre care nici el nu știa să-i fi fost tată sau doar unchi. Apoi, la o «vizită» ulterioară, am avut impresia că mă vor dezamăgi crunt și, deși tot mai cred că poate servi la ceva și cunoașterea unor astfel de «locuri», deși vreau să intervin într-un fel în evoluția lor, iată, de un an bun n-am mai reușit să ajung pînă acolo, pentru că nu există drum și eu nici nu cunosc eventualele semne după care, prin pădure sau pe marginea

rîului, să te poţi ghida pînă acolo. Încă nu mi-am pierdut speranţa, dar răspunsul tău la această scrisoare, de ţi-o voi trimite, mă va ajuta foarte mult să continui să-i caut în mine însumi sau în afară. Sau poate voi fi obligat să renunţ, cine ştie?

Despre ce e vorba? Pe scurt. Aş vrea să pot fi cît mai precis în măsura în care cuvintele servesc unui asemenea scop. Senzaţia mea continuă din ziua aceea de sfîrşit de an hidrologic (septembrie acum doi ani!) este că tocmai cuvintele cu un înalt grad de precizie au început să-mi lipsească. Fenomenele trec pe lîngă mine şi chiar se lasă înţelese într-o oarecare măsură, dar descrierea lor iese totdeauna imprecisă şi, cred eu, aceasta este cauza nenorocirii, mele / noastre nu ştiu ce cuvînt, iată, e mai bine de folosit!

Mă aflam aşadar, pe la jumătatea lui ianuarie, anul trecut, în cămăruţa staţiei şi adormisem îmbrăcat pe patul pe care de obicei stau şi citesc. Ninsese trei zile la rînd cu viscolirea zăpezii din direcţia Est—Nord—Est şi mai ningea, dar liniştit la ora cînd am adormit. Era, cred, cinci după-amiaza, lumina scăzuse suficient încît să devină necesar să aprind becul, dar nu-l aprinsesem şi adormisem. La cinci şi douăzeci a sunat ceasul şi am plecat pe platformă să fac rondul preliminar şi să «dau meteorul» la şi jumătate prin staţia radio. Cînd am ieşit cu lanterna în aerul rece de afară am fost surprins să văd că ninsoarea încetase şi că şi cerul devenise mai mult senin, circa două optimi, fenomen ciudat prin bruscheţea lui în mijlocul lui ianuarie. Se anunţa deci o noapte geroasă, cu afînarea zăpezii depuse sau cu producerea de crustă de gheaţă la suprafaţa stratului. Apoi mi-am adus aminte visul scurt pe care-l avusesem înainte de a auzi ceasul. Eram pe un troian de zăpadă care acoperise pădurea din marginea satului şi din loc în loc se vedeau doar vîrfurile cu cuiburi de ciori între crengi ale copacilor mai înalţi. Mă îndepărtasem destul de sat, nu-l mai vedeam de multă vreme înapoia mea şi atunci am descoperit că eram însoţit de un om cu bărbia foarte proeminentă şi cu un fel de barbişon negru, cu un fel de caschetă subţire aşezată doar pe vîrful capului, astfel că puteam observa că are părul creţ la fel ca blana de astrahan a gulerului. Vorbeam cu el şi-i spuneam Marius şi-l întrebam dacă l-a cunoscut pe tatăl meu!(?) În urma noastră venea o femeie foarte frumoasă pe care nu o cunoşteam. Nu erai tu. Avea însă părul lung, lăsat în valuri pe spate, şi mergea parcă ar fi plutit. Am

dedus că mergea aşa ca să nu se scufunde în zăpada afînată care acoperise pădurea, să nu se trezească printre hăţişuri şi să nu mai poată ieşi de acolo. Eu, la îndemnul lui Marius, nu mă temeam de această posibilitate şi mergeam înainte călcînd apăsat pe zăpadă.

Desigur, am bănuit că-l visasem pe acel Marius pentru că pe durata viscolului mă tot gîndisem la ei, la cei de la Conac şi la felul în care decurgea viaţa lor izolată în astfel de zile cînd natura se dezlănţuia. Nu mi se părea nimic neobişnuit în respectivul vis, cu atît mai mult cu cît, în discuţiile mele cu doctorul Abraş, cel la care m-a prezentat cîndva Pascu, aveam să aflu că e un vis foarte normal — deci, în nici un caz nu trebuie să-i acordăm cine ştie ce virtuţi de vis premonitoriu.

La şase a apărut Chişcanu, pe atunci nu eram decît doi meteorologi la staţie, al treilea, Hazgură, a fost trimis la noi mult mai tîrziu, şi am predat serviciul. Am luat cu mine lanterna mare de cîmp, cu două faze şi, înainte de a ieşi, l-am întrebat pe Chişcanu dacă nu ştie unde-i bîta. A rîs. Ce, ţi-e frică să nu te întîlneşti cu lupii pe drum spre Temenia? Atunci mi-am dat seama că voiam să fac un ocol pe lîngă pădure, noaptea avea să fie o noapte cu lună plină, şi să încerc iarăşi să mă apropii de Conac, să găsesc singur drumul. Am mers aşadar, după ce am traversat satul Fuica şi înainte de a trece pe podul mic spre Temenia, pur şi simplu fără repere, pe întinderea albă şi vălurită, cînd urcînd, cînd coborînd. Pantele erau desigur puţin altele acum, din cauza viscolului, care adăugase mase compacte de zăpadă în locuri adăpostite şi spulberase pînă la iarba veştedă şi îngheţată locurile mai expuse ale izlazului de lîngă rîu. Am avut chiar vaga impresie că am şi traversat de mai multe ori rîul pe podul de gheaţă acoperit cu straturi de zăpadă de grosimi diferite. Cînd luna răsărise bine şi strălucea argintiu deasupra întinderii nesfîrşite de zăpadă îngheţată am zărit în depărtare o undă de fum ridicîndu-se drept în sus şi am ghicit că aveam şanse să găsesc aşezarea de la Valea Plînşii. (Nu te superi dacă nu mai adaug detalii din scrisorile anterioare — precizările, dacă sînt necesare, mi le poţi cere în scris cînd îmi răspunzi, pentru că te rog insistent să-mi răspunzi la scrisoarea de faţă!)

Mergînd într-acolo mi-am dat seama la un moment dat că mă aflu deja pe un fel de culoar în pădure şi că am nimerit

în spatele Casei Bătrînești, în zona de lîngă Biserica fără cruce a coloniei lui Marius Fiston-Gulianu. Pe locul mai înalt de pe circumferința căldării în care se afla colonia, m-am oprit și am admirat în liniște formele armonioase ale imaginii aceleia, cu luminițe răspîndite pe tot fundul văii, cu trunchiuri de fum alb ridicîndu-se drepte ca lumînările spre cerul senin, cu scînteierile jucăușe ale zăpezii proaspete sub lumina de lună.

Am văzut apoi că un om iese din bisericuță și se îndreaptă spre Conac și că la numai cîteva secunde ies alte două persoane, un bărbat și o femeie de data aceasta, și o iau pe urmele primului. În Biserică lumina continua totuși să ardă, așa că m-am îndreptat într-acolo și am avut plăcuta surpriză să găsesc locașul aproape plin. Erau, cu excepția a cel puțin trei persoane, toți locuitorii rezervației strînși acolo, era cald înăuntru, plăcut, iar ei stăteau așezați în cerc și vorbeau ca la un fel de colocviu liber într-o facultate de filologie, să zicem. L-am recunoscut pe Gheorghe, fostul anticar, stătea în partea mai apropiată de ușă și m-a văzut și el încă de cînd am intrat. M-a chemat printr-un semn lîngă el și mi-a făcut loc pe băncuța de lemn pe care era așezat. În stînga mea s-a nimerit să fie un tip ce părea ceva mai în vîrstă decît toți ceilalți sau poate părea așa și pentru că avea o chelie frontală destul de avansată către jumătatea craniului. Gheorghe mi l-a prezentat șoptit — era doctorul Șarba — și omul mi-a zîmbit strîngîndu-mi mîna, dar întorcîndu-se apoi preocupat spre cel care tocmai vorbea, probabil că voia să audă bine tot ce se spune. Vorbitorul din acel moment și care mai apoi a condus discuția, s-a amestecat în toate și a contrazis pe toată lumea pentru ca pînă la urmă să întoarcă lucrurile în așa fel încît fiecare să descopere că încă de la început avusese dreptate, dar nu știuse să se exprime corect, părea cel mai înalt om din toată adunarea. Avea părul lung și fruntea foarte înaltă, privirea blîndă dar adîncă, deci capabilă și să ascundă cine știe ce mocniri gata să izbucnească violent la suprafață, vorbea și curgător și întrerupt, după cum adevărurile sau părțile de adevăr pe care le înșira în demonstrații cereau mai mult sau mai puțin timp pentru a fi înțelese. La început, adică în momentul în care eu, odată așezat, am început să ascult cu atenție ce se vorbește, spunea ceva despre justificarea gestului de retragere din contextul creat al oricărui creator, de justificarea retragerii și a celui care fără voie și fără știință

de sine a determinat ca anumite fapte să se petreacă într-un fel și nu în altul. Dar dacă provocarea situației nu a fost dinainte gîndită în detaliu, dacă ea este rod al întîmplării, cum zici, a intervenit doctorul Șarba, atunci nu cumva retragerea face parte dintr-un ritual ulterior care arată că el dorește să se creadă despre sine că e deasupra întîmplării? Nu cumva prin această retragere el se erijează într-un fel de stăpîn al celor ce rămîn sclavii situației provocate de el, nu cumva dorește în ascuns să fie glorificat, pozitiv sau negativ, deci *temut*? Cu vremea, am început să înțeleg că vorbeau chiar despre Marius, dar nu mi-am dat seama dacă vorbeau de plecarea lui din acea seară din respectivul locaș sau despre o plecare a lui din Valea Plînșii, de o renunțare la întreaga experiență. În tot cazul, dezbaterea avea alura unei discuții despre istoria și teoria religiilor și toți păreau foarte bine informați la acest capitol, dădeau exemple ce atestau că au citit și s-au preocupat să mediteze asupra acelor lucruri. Am mai înțeles și că bărbatul care plecase împreună cu Marius, iarăși fără să știu dacă era vorba de plecarea din acea seară sau de una definitivă, petrecută altcîndva, era cel pe care eu îl cunoscusem sub numele de Gheorghiță, dar care și-l schimba aproape în fiecare zi. Într-adevăr, prima mea călăuză din ziua primei vizite, adică omul care mă scosese la liziera pădurii după semne cunoscute numai de el, nu se afla de față. Nu știam cine era femeia care plecase mai devreme din Biserică și am presupus că era Nușa-Păpușa, cea care de ambele dăți mă îndreptase spre colonie și niciodată nu se lăsase văzută de aproape.

Vorbeau despre religia ca psihoză a grupurilor în anumite condiții de trai și de dificultăți de adaptare la lumea fizică. Mi se păreau bolnavi de o boală comună și totuși îi ascultam fascinat. Ziceau, nu mai știu prin gura căruia, că sentimentul de culpabilitate trebuie exploatat de cel ce vrea să impună o religie și că ei, cu toții, trebuie să analizeze în ce măsură își fac autoreproșuri în mod analog și să evite generalizarea unui astfel de sentiment — pe care să-l demonstreze ca nefondat. Aron, pe care iarăși l-am recunoscut și care părea să vorbească și în numele lui Marius, determinînd astfel o nemulțumire vie din partea vecinului meu, dr. Șarba, susținu o vreme că nici un sentiment de culpabilitate nu poate fi demonstrat ca nefondat; dacă este autentic este și fondat și ce

încercau ceilalți să facă, zicea el, nu era decît o trecere sub tăcere a vinei, o imorală dezvinovățire superficială. Da, întrebase doctorul, și vrei să spui că el (nu știam cu prea bine de care el vorbesc) își trăiește vina, și-o recunoaște și suferă din cauza ei? Da — i-a răspuns Aron. Și care-i, mă rog frumos, această vină? Caut-o în tine dacă tot ai venit aici! Păi, vezi, sînt de acord s-o caut în mine, dar dacă el mă minte și-mi prezintă o bagatelă pe acest post important din suflet, neidentificarea va fi flagrantă și nu vom mai putea comunica. Deci tu ai altă vină decît noi toți? a întrebat Aron. Dimpotrivă, am una și aceeași cu voi, dar observ că sînteți gata tot timpul să v-o ascundeți pe cea adevărată și să mă lăsați singur în fața ei. Sigur că dacă din toate aceste minciuni facem o convenție și dăm toți ca adevărată aceeași vină falsă vom «suferi», în ghilimele, la fel, dar așa nu avansăm nici cu un milimetru în afara religiei: vina asta falsă degeaba o demonstrăm logic ca nefondată pentru că de sentimentul de culpabilitate tot nu scăpăm — el venind din vina reală pe care am ascuns-o — și atunci cădem într-un misticism pe care ni-l ascundem cu grijă sub masca ateismului și a libertății de cuget. Deci tu ești mai sincer decît noi toți? — a întrebat Aron și cîțiva din sală au rîs cu ironie, alții s-au abținut, chiar au părut inoportunați de rîsul celorlalți. În numele cui vorbești de sinceritate cînd spui noi? — a răspuns Șarba printr-o întrebare.

Uriașul cu ochii blînzi (aveam să aflu mai tîrziu că se numește Sachelarie, că locuiește în Casa Bătrînească și se ocupă de îngrijirea vitelor mari ale colonici, că petrecuse cîțiva ani pe șantiere ca inginer constructor) sesizase impasul și condusese discuția pe o altă pantă: ce urmări și ce soluții existau la situația că se aflau izolați. La această întrebare a lui, în mod curios, s-au arătat dornice să vorbească mai multe fete. Credeau că izolarea este voită de ei, de bărbați adică, era un mod de a evita confruntarea și deci de a se considera «aleși». Sigur că e mult mai ușor să crezi în superioritatea căii alese de tine dacă nu te întîlnești cu nimeni pe ea și ești mereu primul, dar, spunea o fată tunsă scurt, băiețește, cu alură de sportivă și cu o privire albastră umbrită de gene foarte lungi dar nu false, absența competiției poate să ducă la atrofieri grave, irecuperabile. Aici, doctorul Șarba scoase un mîrîit ce vădea doar interes, nu și aprobare sau respingere, iar Gheorghe intervenise cu calm explicînd că și competiția cu

valori degradate, chiar dacă se limitează la anumite domenii speciale, impune preluarea unora dintre degradările nespecifice domeniului de competiție. Cum adică, ripostase fata, nu vrea Gheorghe să fie mai clar? Ba da, ba da, calmul lui impunea o liniște specială în încăpere, libertatea celui care s-a retras este mult îngrădită la revenirea printre ai săi, chiar dacă el a adus cu sine lucruri de mare valoare pe care cei rămași nu le au. Încetul cu încetul, aceste valori cîștigate de el cu trudă îi sînt imputate ca niște păcate prin simplul fapt că au fost aduse din afară și nu produse acolo, pe loc, în locul de origine adică. Felul în care prietena noastră ne face imputarea refuzului competiției pare a îndemna la o astfel de întoarcere spre locurile noastre de plecare și mă tem că întorcîndu-ne acolo cu ce avem noi mai bun achiziționat aici vom fi priviți cu suspiciune.

După cum vezi, dragă prietenă, rostul acelor discuții, purtate de ei în fosta biserică a conacului boierilor Gulianu, era mai degrabă evitarea nașterii oricărui sentiment religios, un fel de exercițiu în vederea libertății interioare și, te rog să nu te superi pe mine pentru această mărturisire, mi-a plăcut mai ales momentul în care au ajuns să discute despre iubire ca himeră, ca iluzie inventată pentru ignoranți și pentru entuziaști lipsiți de spirit critic. Eram, trebuie să recunoști, într-o perioadă a vieții mele în care asemenea idei veneau tocmai bine. Un tip cu barbă despre care nu știu nici acum cum îl cheamă a fost cel care a vorbit despre dragoste, «așa cum am cunoscut-o poate cu toții» — și în momentul cînd a rostit aceste cuvinte privirea lui a fost traversată de o umbră de tristețe pe care însă și-a alungat-o rapid — despre dragoste ca una dintre cele mai periculoase dintre pasiunile umane, despre ceva ce provoacă orbire — cum putem aștepta salvarea noastră prin orbire?, întreba — despre mișcările plate și convenționale ale sufletului stăpînit de dragoste și de milă — mila îi provoca o furie teribilă acestui bărbos — ceva ce oricum nu există în natură, în relațiile dintre animale, spre exemplu, iar la oameni există tocmai pentru a fi exploatată de către tot felul de întemeietori de religii, deci de escroci care se ocupă de organizarea, parcelarea și rentabilizarea orbirii generate de milă și de dragoste, de înghețarea dorinței în scheme ale așazisului respect reciproc al îndrăgostiților.

După intervenția bărbosului discuția s-a încins și mai tare, dar, probabil pentru că atunci îi acordam deplină încredere

furiosului bărbos, ceea ce nu mai pot spune acum, n-am putut urmări discuţia şi nu-ţi pot reproduce contraargumentele vorbitoarelor, pentru că mai ales femeile l-au combătut. Vei înţelege, dragă Ula, că de atunci pînă acum, după mai mult de un an de la seara aceea pe care totuşi o păstrez foarte vie în minte, am mai avut timp să mă gîndesc la numeroase alte lucruri de acest fel şi chiar mi s-au întîmplat unele fapte de care nu voi întîrzia să-ţi scriu chiar în această scrisoare şi că, deci, unele dintre ideile mele s-au mai schimbat şi ăsta e şi motivul pentru care îţi scriu, dar lasă-mă, te rog, să-ţi povestesc în ordine şi abia apoi să te întreb şi pe tine ce părere ai şi să-ţi cer ceea ce mi-am promis încă de la începutul acestei scrisori să-ţi cer.

Vei fi crezînd că visez, că am vedenii, că toate poveştile astea sînt invenţii ale mele, poate mă compătimeşti pentru că mă crezi şi tu bolnav cum am fost crezut mai întîi de acest Pascu şi pe urmă şi de prietenul lui, doctorul Abraş etc., dar eu te rog să ai răbdare şi să citeşti pînă la capăt. Nu poate cineva să viseze în «serial» sau să inventeze într-un domeniu total străin preocupărilor lui?

Într-un tîrziu, deci, discuţia a luat sfîrşit fără o concluzie evidentă şi cu toţii au fost de acord să meargă să se odihnească. Fuseseră deja la frumosul bazin cu muzică şi duşuri din Conac sau acesta nu era un obicei al lor zilnic? N-am reuşit să-mi dau seama şi am şi uitat să întreb despre asta. Încă aveam cu mine bîta de corn pe care o luasem de la staţie, aşa că păream un fel de baci într-o turmă, mai ales că am ieşit printre primii din locaşul fostei biserici, însoţit de Gheorghe şi de doctorul Şarba. Ne aflam pe colină, în partea din sus de Casa Bătrînească, nu departe de liziera de salcîmi a pădurii şi un vînt slab, un fel de briză de noapte, cînta încetişor printre copacii dezgoliţi de frunze şi cu crengile dublate de zăpadă sau chiciură.

Ceilalţi membri ai comunităţii, cred că nu lipseau decît copiii şi cele trei persoane misterioase pe care eu le văzusem ieşind din bisericuţă cînd mă apropiasem, s-au răspîndit pe toată valea în grupuri mici, discutînd, jucîndu-se cu zăpada proaspătă în lumina puternică a lunii, chiuind. Uriaşul cu privirea blîndă, Sachelarie, fostul inginer de drumuri şi poduri, descendent direct dintr-o familie de memorandişti, ne ajunsese din urmă după ce stinsese luminile din Biserica fără cruce şi arpentase apoi coasta înzăpezită cu paşii lui dubli. «Domnilor, a zis, vă invit la Casa Bătrînească să

mai stăm puţin de vorbă.» Aşa că ne-am întors împreună cu el, la deal, spre casa în care deja cineva aprinsese lumina. Aveam să văd că dintr-o tindă uriaşă, plină cu unelte de tot felul, se putea intra în patru camere destul de mari din aşa numita Casă Bătrînească. Două aveau ferestrele îndreptate spre prispa cu stîlpi sculptaţi care se întindea pe toată lungimea casei, iar celelalte două, ceva mai scunde, dar tot atît de mari ca şi primele, dădeau spre un şopron, numit Aplecat, care se continua apoi cu grajdul vitelor mari, cai şi vaci cu lapte, vite de care am înţeles că se îngrijea cu mare pasiune Sachelarie, ajutat de două fete care fuseseră jokey într-un cunoscut club sportiv şi făcuseră parte şi din echipa naţională de călărie. Ne-am instalat în jurul unei mese pătrate de lemn negeluit într-una din camerele din spate ale Casei Bătrîneşti. Bîta mare din lemn de corn o lăsasem în tindă unde ne şi scuturasem de zăpadă şi dezbrăcasem şubele. În cameră era o căldură plăcută şi un miros specific de casă încălzită cu lemne. Pe plita sobei mari, continuată cu un fel de maşină de gătit, se afla un samovar uriaş. Sachelarie ne-a întrebat ce vrem să bem: ceai, iaurt de bivoliţă sau cidru. Pînă la urmă am băut tuspatru din cidrul cu un gust extraordinar de bun, ceva între nectarul de piersici şi sucul de mere pădureţe îndulcit cu miere de albină.

În cameră existau şi becuri electrice, dar gazda a preferat să rămînem la lumina unor lumînări uriaşe de ceară care mai fumegau din cînd în cînd. Era, dragă Ula, o atmosferă destul de plăcută, imaginează-ţi o seară de iarnă ca în pastelurile din secolul trecut, poate chiar acolo ne aflam, cine ştie?, iar discuţia pe care am avut-o cu cei trei prieteni, pot să le spun prieteni acum, deşi nu i-am văzut de un an, îmi făcea frică uneori, îmi dădea uriaşe speranţe alteori, mi se părea de neînţeles adesea, mi se părea cîteodată ireală.

(Rescrierea este unul dintre cele mai captivante evenimente ale scrisului. Era o toamnă frumoasă atunci cînd am scris acest capitol despre iarnă. E luna mai acum, cînd îl rescriu. Aflu că în părţile de sud-est ale ţării este o vreme secetoasă, iar aici, în oraş, e foarte cald dimineaţa, 30—32 de grade uneori, iar după-amiaza se strîng nori grei şi plouă ca la tropice.)

Aşadar, inginerul Sachelarie, cunoscătorul atîtor detalii din procesul de constituire a sentimentului religios şi a reli-

giei ca fenomen social, fusese desemnat să se ocupe de viaţa lui «tata Neculai», deci de Neculai Fiston-Gulianu, cel care, se presupune, lăsase moştenire Conacul şi împrejurimile lui Marius şi, deci, comunităţii. Tatăl lui Marius, nu-i aşa? — m-am grăbit eu să întreb, dar ceilalţi, tustrei, s-au arătat nemulţumiţi de presupunerea mea grăbită şi nefondată. Cum nefondată, am zis, doar îl cheamă şi pe el tot aşa, Marius Fiston-Gulianu? Da, dar ăsta e numele pe care şi l-a luat după ce a primit moştenirea, se pare că a fost o condiţie a testamentului sau o sugestie făcută de avocat pentru a preîntîmpina cine ştie ce atacuri ale altor pretendenţi posibili la proprietate. Sau poate a fost doar o pornire entuziastă a zilelor de început, Aron este singurul în măsură să ştie exact ce s-a întîmplat, dar deocamdată nu l-a interpelat nimeni pe această temă. Poate tu, dacă te hotărăşti să rămîi aici, a ris doctorul Şarba, să îi pui această întrebare. Dar cum îl chema înainte? Păi, cînd era la fabrica aia unde a lucrat cu Aron, mi se pare că se numea Avădanei, iar Aron i-a cunoscut şi părinţii, amîndoi foşti muncitori la atelierele Nicolina din Iaşi, dar care au lucrat pînă să se pensioneze la un serviciu de cadre, la un minister, nu se ştie precis, oricum au murit imediat după pensionare, la puţin timp unul după celălalt. Marius nu are nici fraţi şi nici surori.

Mă rog, am zis eu, dar despre Neculai Fiston-Gulianu ce se ştie? Şi am pus această întrebare cu o undă de vicleniе în privire pentru că mi se părea atunci că eu ştiu oricum mai mult decît ei.

Tatăl Neculai era însă personajul cel mai uşor de elucidat pentru cercetătorii aplicaţi şi conştiincioşi de felul lui Sachelarie, mai ales pentru că în comună, şi mai cu seamă în satul Temenia, trăiau încă mulţi ţărani care-l cunoscuseră pe nea Neculai. Unii se temeau să vorbească despre el, aşa cum se tem de obicei pe aici să vorbească despre unul care a făcut puşcărie din alte cauze decît cele clasice — furt, crimă sau incest. Alţii, dar se pare că tocmai cei care ştiu mai puţin şi din surse de mîna a doua, dimpotrivă, abia aşteaptă un prilej de vorbă şi şi aduc în discuţie figura lui Neculai al lelii Drăganii, punîndu-i însă în seamă tot felul de fapte ce trebuie privite cu atenţie şi chiar cu suspiciune: pentru unii, el e un erou, pentru alţii, întruchiparea intelectualului de competiţie, gata să facă din cap înmulţiri şi împărţiri complicate de

numere cu cîte opt sau zece cifre, sînt babe care-l cred sfînt şi doar că nu le-a dat cineva o icoană a lui să i se închine, un fel de hoţ de codru cu apucături rele sau bune, în tradiţia vechilor haiduci ascunşi prin bălţi, îl cred unii şi nu sînt puţini nici cei care sînt convinşi că el mai trăieşte şi azi. Totuşi, nu i s-a găsit nicăieri mormîntul, iar ultima persoană care a stat de vorbă cu el, avocatul, este de negăsit. Domnul doctor Şarba este cel care s-a obligat să-l găscască şi să scoată de la el mai multe informaţii utile.

L-am privit involuntar pe doctorul Şarba în acel moment şi l-am văzut zîmbind, cumva misterios şi neangajat, fără vinovăţie asumată adică, mai degrabă amuzat. Lasă, domnu' Sachelarie, că-i explic eu mai tîrziu cum stau lucrurile! — a zis el şi l-a lăsat să continue. Ceea ce mi se părea ciudat în în acel moment era tocmai această bunăvoinţă a lor faţă de mine, această serioasă preocupare de a mă informa pe mine, un străin, despre întîmplări aproape intime ale micii lor comunităţi. M-am gîndit că, dacă ei fac aşa cu toţi vizitatorii ocazionali, cineva în cele din urmă va avea ideea să-i şi şantajeze cu ce află, să le facă rău. Mă uimea adică această absenţă a instinctului de conservare, această nonşalanţă cu care-şi deschideau sufletul şi-l puneau la îndemîna oricui.

În orice caz, despre avocat ştim că trăieşte, adică avem motive să credem asta, pentru că noi avem faţă de el o destul de mare datorie în bani, împrumutaţi mai întîi de Marius, apoi de primii membri ai colonici pentru cumpărarea unor unelte, seminţe şi vite, şi el îşi trimite periodic un mesager la întîlnire cu Mariusică să încaseze banii şi dobînzile. Nu demult Marius însuşi a fost în oraş să ducă banii şi se pare că a întîlnit-o pe fiica avocatului pe care a convins-o să vină aici. Acum ea lucrează cu Aron la oi sub numele de Nuşa-Păpuşa, dar nici noi nu sîntem siguri că e într-adevăr fiica acelui avocat care i-a adus lui Marius testamentul şi nici ea nu a trecut încă la dezvăluiri importante. Are deocamdată doar drepturile şi obligaţiile obişnuite ale membrilor comunităţii. Era astă seară la Biserica fără cruce?, am întrebat. S-au privit scurt între ei, apoi Gheorghe a zis: Da, a fost, dar mi se pare că a plecat înainte de a fi sosit tu. Deci iarăşi trecusem pe lîngă ea, la numai cîteva zeci de paşi, fără să reuşesc să-i văd chipul. Te rog, stimată prietenă, să fii foarte atentă la tot ce-ţi spun despre acest personaj care rămîne mereu

în afara cîmpului privirii mele, pentru că tocmai în legătură cu el (cu ea!) vreau să-ţi adresez o întrebare la care te rog insistent să-mi răspunzi.

Am întrerupt cîteva minute scrisul pentru că am fost să fac rondul şi să transmit prin staţia radio datele. La «şi jumătate», din oră în oră, trebuie să «dau meteorul». Poate ai observat că mai există o întrerupere de la începutul acestei scrisori. E din aceeaşi cauză. Şi vor mai fi şi altele pînă la ziuă. Deci, despre ce îţi scriam?

*

Cică acest Neculai Fiston s-a îmbolnăvit de prea multă carte. Conform proverbului «prea multă carte strică», adică înţelepţii fac adesea neghiobii mai mari decît neşcoliţii, şi lui începuse la un moment dat să-i dăuneze acumularea de cunoştinţe din cărţi, dar, spre deosebire de alţii, cărora acumularea asta le strică la cap şi-i face s-o ia razna, lui îi stricase direct în trup, la plămîni, la sînge, la ficat şi la burtă. Doar la inimă nu. Norocul lui a fost că şi-a dat seama la timp, şi ca să scape de şcoală, s-a internat în spital. Acolo, nu numai că i se cereau bani mai mulţi decît aveau şi el şi ţaţa Drăgana, dar banii pe care îi plătea ştiind că-i ia de la gura bietei lui mame îi făceau rău, un rău imens şi trupului şi sufletului, iar pe deasupra şi-a dat seama că doctorii care, chipurile, îl tratau nu erau nici ei altceva decît tot nişte victime ale aceleiaşi boli. Pentru că răul încă nu-i atinsese inima, a simţit pericolul care-l păştea şi a fugit din spital cînd încă nu era prea tîrziu. Cînd s-a întors în sat era slab şi prăpădit şi nimeni nu credea că-şi mai revine. Oamenii se temeau şi să vorbească cu el, aşa cum te temi să vorbeşti cu un strigoi sau cum te temi de fapt de moarte şi fugi de omul în care ţi se pare că ea s-a cuibărit şi aşteaptă. A muncit puţinul pămînt al ţaţii Drăganii şi a început să obţină recolte mai mari decît toţi ceilalţi ţărani din sat. Nu pentru că ar fi adus cu el cine ştie ce cunoştinţe agrotehnice pe care ceilalţi nu le aveau, nu pentru că ar fi ales alte seminţe sau pentru că pe pămîntul lui ar fi plouat mai mult, ci pentru că ştia să dea plantelor o anume libertate pe care ceilalţi o reprimaseră de multă vreme. Nu semăna nici în rînduri, nici în cuiburi. Pur şi simplu mergea pe arătură, după boroană, şi lăsa seminţele să cadă în locuri ce i se păreau lui potrivite. Ba chiar semăna, ici-colo, cu mîna lui buruieni. Aceste cuiburi

de buruieni formau pilcuri care nu se mai amestecau cu cele de porumb sau de grîu şi în felul ăsta, deşi el nu prăşea locul şi nici nu-l plivea, grîul era curat şi porumbul la fel, plantele semănate creşteau pe pămîntul lui separat de buruieni şi, deşi creşteau şi unele şi altele, recoltele lui Neculai erau mai mari decît ale celor ce se omorau cu praşila toată vara. Aşa că în doi-trei ani s-a pus pe picioare şi pe el şi a pus la punct şi gospodăria bietei văduve şi peste alţi doi ani s-a şi însurat. După aia a plecat pe front şi a fost dintre acei puţini care s-au şi întors. (Sachelarie)

Probabil că n-ar trebui să-ţi povestesc nimic despre legăturile mele cu această familie Abraş şi cu atît mai puţin despre aventurile doamnei Gina. Eu totuşi mi-am propus să fiu foarte sincer cu tine şi să aştept acelaşi lucru din partea ta. Această Gina, care nu e decît cu vreo patru sau cinci ani mai în vîrstă decît noi, este actriţă şi înainte de a o cunoaşte am văzut-o şi la televizor şi pe scenă şi pe ecrane. Arată bine. Se pare că secretul ei, pe care îl dezvăluie de altfel oricui, este nonşalanţa cu care se agaţă imediat de orice bărbat care-i place. De asta spune ea că şi-a păstrat trupul tînăr şi mintea în formare. Nu ca să te fac geloasă, ar fi absurd, îţi relatez aceste lucruri, şi nici ca să ţi-o dau pe Gina Abraş drept model de conduită, pentru că atunci, dacă tu ai trăi ca ea, nu ştiu dacă eu nu aş deveni mai gelos decît un maur. Vreau să-ţi spun că în cele cîteva ocazii în care am rămas singuri într-o cameră, deşi eu eram bărbatul, relaţia de dominanţă mi se părea că e pe cale de a se stabili invers. Nu ştiu dacă înţelegi ce vreau să spun. Ea nu era de pe altă planetă, asta e. Ea era de pe aceeaşi planetă cu mine şi încerca să mă domine, deci să mă fure, să mă exploateze, să... A trebuit să-i povestesc aproape tot ce ţi-am povestit ţie în celelalte două scrisori, deşi eu n-aş fi vrut. Iarna e plecată undeva la ţară, la mama ei care e farmacistă şi îmi scrie de acolo. Nu vreau să-i răspund şi probabil că de asta m-am hotărît nu numai să-ţi scriu ţie mai des, dar şi să-ţi trimit scrisorile. (Luca)

«Este miezul nopţii. Cineva mă iubeşte, mă sărută pe gîndul meu risipit şi mă naşte. Sînt femeia ta, iubite!? Păduri desfrunzite unduie pe trupul meu. Am luat formă pe măsura ta, aşa, ca să putem curge unul în celălalt. Scot trupul meu ca să te păstrez în el, ca să bea sufletul din tine, ca să bea cine oboseşte prin mine, singura cunoscătoare a izvorului. Sînt

mînjită de tăcere și cerneală. Zîmbetul crește pe mine ușor. Pe dinăuntru am văruit proaspăt, am tăiat fereastră. O casă sînt unde se intră numai în doi.» (Gina-Felina)

«La noi în cămin lozinca este: un borcan spart, un examen luat! Cînd te doare capul, nu tare, ci foarte tare, te duci în baie, dai drumul la duș, intri sub jetul de apă rece și, dacă nici pumnii strînși foarte tare nu te ajută, plîngi. Dacă aș avea un pistol, nu la tîmplă l-aș duce, ci mai degrabă undeva deasupra parietalilor. Buton de panică — scrie pe un perete al cinematografului Festival. Încă nu simt nevoia unui astfel de buton, dar am să fac o comandă lux, poate amîndoi avem nevoie curînd. Te-am văzut iar cu actrița aia pe stradă. Drept cine te crezi? Te-ai spălat vreodată pe dinți cu cremă pentru îngrijirea mîinilor? Nici să n-o faci, că eu nu pot să-ți descriu senzația. Mde, dacă am putea să explicăm un sentiment, un gest... Dacă nu ar fi sesiune, poate nu ți-aș scrie. E un fel de descărcare nervoasă amestecată cu dorința de a fi lîngă tine, acolo, în stația meteo, în contact direct cu Universul, unde *mi-ai promis* că mă duci. Dacă nu, mă voi face luntre și punte să devin eu însămi astronom! Mîine, adică azi, pentru că ceasul meu arată ora 4 și șapte minute, am să vin la Fuica și am să te caut pentru o afacere: Nu vrei să cumpărăm împreună localul Casbah din Liverpool, locul unde se întîlneau Beatles-ii?» (Nati)

Nici unul dintre ei nu se consideră proprietar .Nici proprietarul vreunui bun mobil sau imobil și nici, cu atît mai puțin, stăpînul vreunui alt om, bărbat sau femeie, care să-i fie deci sclav. Ei țin foarte mult la a fi și se dezinteresează total de a avea. Obiectele coloniei, pămîntul, cele cîteva locuințe sînt importante numai în măsura în care pot fi folosite și nu pentru că ele aparțin cuiva. Nu și le vînd și nu și le cumpără între ei. De aceea nu folosesc banii. Singurul lucru pe care fiecare îl are este personalitatea. Or, aceasta nu poate fi nici vîndută și nici cumpărată. Bucuria existenței lor vine din dăruirea autentică și din comuniunea sufletească dintre semeni, iar nu din acumularea de bunuri sau din exploatarea muncii altuia. Poate că toate acestea par niște truisme ale utopiei, dar nu-i așa că și noi doi am putea trăi printre ei? Nu crezi că acela e un loc în care ne-am putea reîntîlni? (Luca)

Pentru a afla cîte ceva a trebuit să folosesc uneori metode cu totul neobișnuite. (Sachelarie) Pe preotul din Temenia

l-am convins acum cîțiva ani, înainte de a se împărtăși ultima oară și a lua drumul acelei nemuriri în care ei nu încep să creadă decît în ultima clipă, că tatăl meu, care i-a fost coleg de seminar la Sibiu, m-a trimis la el și l-a rugat să-mi ajute la tot ce-l rog. El și-a amintit cu greu că un anume Neculai Fiston a cumpărat sau a primit în dar de la boierii Gulianu, ori înainte, ori după, ori chiar în timpul războiului, conacul de la locul numit Valea Plînșii sau Temenia Veche, de pe malul stîng al rîului, pe raza comunei Fuica. Poate, zicea popa Ștefan din Temenia, că alde Gulianu, care o mai fi rămas dintre ei stăpîn pe moșie sau pe conac, și-a dat seama de cum se întoarce roata lumii și ori că a vîndut pe nimic, ori că a dăruit pur și simplu într-un acces de nebunie, ori că a cedat contra cine știe cărui acord de a fi ajutat să fugă peste hotare, dar Neculai avea acte în regulă la un moment dat pe conacul de la Valea Plînșii. Numai că ăla era un loc blestemat și nu orice om știa să ajungă acolo, eu, zicea popa, n-am ajuns niciodată. Popa Ștefan a murit înainte de a-mi spune cînd și în ce condiții a murit tatăl Neculai sau măcar să-și amintească dacă l-a mai văzut vreodată din 1950 încoace. (Sachelarie)

— Ei, da, asta e o întrebare, vrem noi să aflăm chiar adevărul despre istoria acestui loc sau vrem să construim o variantă verosimilă? (Doctor Șarba) Eu cred că unii oameni se tem de adevăr în mod instinctiv. Nu se tem de el numai pentru că ar avea o morală bazată pe altceva decît pe adevăr, nu se tem de el numai pentru că ar avea interese care ar fi periclitate de ivirea adevărului, nu, ei se tem din instinct! Și, chiar așa, este util adevărul? Avem nevoie de el? Păi, dacă ar fi așa, puternicii lumii ar fi cerut dintotdeauna supușilor lor să fie fideli adevărului și nu lor ca persoane sau ca funcții, ca persoane investite. Bărbații ar cere soțiilor să fie fidele adevărului și nu lor ca bărbați. Uite, acest popă Ștefan cu care Sache a tot stat de vorbă, acest sfînt pe care babele din Temenia aproape că l-au canonizat pe cont propriu avea niște evanghelii vechi moștenite de la preoții de dinaintea lui, niște cărți d-alea scrise în română cu litere chirilice, soioase și pătate cu ceară sau cu zeamă de colivă, cu urme de degete murdare și pătate de muște așa cum ne închipuim de obicei ceaslovul lui Creangă. Într-o după-amiază de vară, acum vreo cîțiva ani, am fost împreună la părintele acasă și, cît stătea el de vorbă cu un preot tînăr din Fuica, noi am rămas în camera umbroasă

în care popa avea un birou şi-şi pregătea predicile. Era foarte cald afară şi foarte plăcut acolo înăuntru, aveam cafele şi dulceaţă de gutui tăiate în cuburi mici, nu date pe răzătoare, ne plictiseam aşteptindu-l pe părintele care la bătrîneţe devenise vorbă lungă şi probabil că-i spunea tînărului popă din Fuica de patru ori acelaşi lucru. Şi eu am luat atunci una dintre acele evanghelii şi am început s-o răsfoiesc şi, ce crezi că am găsit? Aproape pe fiecare pagină, unde era un loc gol, la sfîrşit sau început de capitol, pe marginea zaţului, peste tot, cu un scris mărunt, cu creionul, popii care-l precedaseră pe moş Ştefan îşi scriseseră dorinţe, justificări, vise de mărire, cugetări proprii, povestiseră întîmplări care-i marcaseră neplăcut şi cărora le doreau alte deznodăminte decît cele din realitate. Ceva în genul, eu, preotul Ioan, am fost la examen ca să ocup parohia din Stereşri şi, deşi am fost cel mai bun şi am făcut slujba cea mai frumoasă şi am răspuns pe larg la toate întrebările sfinţiilor lor, postul a fost ocupat de popa Velicu din Domneşti, pe care-l va arde în veci focul Gheenei pentru că a umblat cu vorbe necinstite şi a dus plocoane mari la etc. etc.

Aceste vorbe adevărate sau ba, nimeni nu are a şti cum au fost ele, erau scrise alături de textul evangheliei, crezut adevărat sau considerat ca atare tocmai pentru ca între cele două texte să se producă o infuzie de forţă. M-am gîndit că în vremurile în care diferenţa dintre tipar şi manuscris nu exista, textul adevărat se amesteca în continuare după legea aluvionării cu textul nou, mai adevărat sau mai puţin adevărat şi că împreună dădeau vărsarea în mare şi aceea era adevărată tocmai pentru că era plină de toate contradicţiile. La una dintre paginile pe care mîna eretică a preotului pofticios de parohii mai mănoase adăugase cu creionul păcătoase blesteme la adresa celor care erau împotriva adevărului pentru că erau împotriva intereselor lui, textul biblic (cred că era evanghelia după Ioan) se termina aşa: 37. « Eşti deci Împărat?» i-a zis Pilat. « Da», a răspuns Isus. « Eu sînt Împărat. Eu pentru aceasta M'am născut şi am venit în lume: ca să mărturisesc despre adevăr. Oricine este din adevăr, ascultă glasul Meu.» 38. Pilat i-a zis: « Ce este adevărul?» Iar Biblia nu precizează dacă Isus însuşi a avut un răspuns la această întrebare pentru că mai departe continuă aşa: Isus şi Baraba. După ce a spus aceste vorbe, a ieşit iarăşi afară la Iudei şi le-a zis: « Eu nu

găsesc nicio vină în El». 39. « Dar fiindcă voi aveţi obiceiu să vă slobozesc pe cineva de Paşti, vreţi să vă slobozesc pe „Împăratul Iudeilor"?» 40. Atunci toţi au strigat din nou: « Nu pe El, ci pe Baraba!» Şi Baraba era un tîlhar.

Mda, asta-i din evanghelia lui Ioan, a zis Sachelarie cu un aer gînditor.

Dar credeţi voi că întîmplător popa cel pricinos din Temenia a scris cuvintele lui murdare tocmai pe pagina în care se vede că Isus doar se foloseşte de cuvîntul adevăr fără a se preocupa de a da şi un sens acestui cuvînt? Credeţi că blestemul lui către alt slujitor al Domnului, blestem care spera să se şi împlinească, era chiar degeaba adăugat pe pagina în care Isus nu ştie sau nu vrea să răspundă la întrebarea de om practic şi curios a lui Pilat? (Doctor Şarba)

« Luca, zău că am fost o mică proastă. Nu trebuie să spui că . . . sau că îţi pare teribil de . . . Nu! Trebuie să ne ascundem în noi, după degete, să nu speriem oamenii serioşi care păstrează în minte o iubire pură şi devenită inaccesibilă şi-şi rezolvă micile probleme de sănătate somato-psihică la actriţele de mina a doua, oamenii care-şi apără cercul lor în care înoată. Ştii de ce mi-e ciudă? Pentru că nici nu observi cînd nu vin pînă la staţia meteo, că nu-mi ştii numele, că-mi promiţi cînd ne întîlnim întîmplător că o să mă aştepţi la staţie în cutare zi şi apoi uiţi sau nu vrei să te ţii de cuvînt. N-o să-ţi mai scriu, chiar dacă sesiunea e încă în actualitate. Să-mi aduci, te rog, aminte să-ţi cer ceva. Dar dacă se întîmplă să vreau o ţigară, să nu-mi dai. Se pare că am nevoie de o operaţie complicată şi pînă atunci doctorul mi-a interzis cu desăvîrşire fumatul, iar părinţii mei încă nu ştiu nimic.» (Nati)

Dar a deforma un text, chiar adăugînd alături cuvinte ce ar putea, prin întreţinerea confuziei, să fie considerate părţi din respectivul text, este, dintr-un anumit punct de vedere, o crimă. Dificultatea nu constă atît în comiterea crimei cît în ştergerea urmelor. Cînd este suprimat şi negat ceva într-un text, ca, spre exemplu, în istoria fragmentară şi greu de reconstituit a Locului pe care este astăzi aşezată colonia noastră, trebuie să avem siguranţa că putem regăsi undeva, chiar dacă smuls din contextul iniţial şi mult modificat, fragmentul ocultat din diferite interese, numai că, fără îndoială, este foarte greu să recunoşti astfel de palide urme ale unor crime vechi şi rar considerate ca atare. (Doctor Şarba)

De aceea cu cred că Marius ne ascunde ceva în legătură cu adevărul despre această așa-zisă moștenire. Undeva s-a strecurat o mică omisiune intenționată, un detaliu pe care, deși ne cere nouă să-l căutăm, să-l descoperim, el îl cunoaște și nu-l dezvăluie, așteaptă să vadă în ce fel vom ajunge la el. Astfel, deși toți aici spun tot ce știu și cunoașterea este egal răspîndită la toți membrii adulți ai grupului, prin faptul că păstrează un secret, Marius se erijează în puternicul Locului. De se va dovedi adevărată ipoteza asta, de care doctorul și Gheorghe nu sînt deloc străini, destrămarea jocului este aproape și abia acesta ar fi păcatul nostru, al tuturora. Faptul că am trecut atît de aproape de o mare idee a omului, *aceea de a fi fericit fără a determina astfel nefericirea unui semen al tău*, și că împreună am ratat-o din neatenție. Am abolit orice simț comun de proprietate privată, am anulat numeroase prejudecăți, am început să iubim cu adevărat și totuși, dintr-o mică greșeală, ce s-a strecurat nu se știe cînd, la începutul vieții noastre în comun, și a crescut apoi ca un bulgăre de zăpadă rostogolit pe o coastă de deal, ne vom vedea siliți să ne răspîndim și să ducem cu noi nostalgia acestui Loc ce ar fi putut fi începutul unei alte vieți. Care să fie oare acel secret pe care-l simțim cu toții și ne izbim de el în întuneric fără a reuși să-l vedem? (Sachelarie)

I Această Gina este o ființă care uneori îmi face teamă prin prea puțina grijă ce o poartă convențiilor căsătorici și, într-un fel obscur, această teamă mi se pare a fi teama de soțul ei, teama de penibil, teama de posibile intervenții străine în viața noastră intimă, toate amestecate în proporții mereu schimbătoare. Este însă și o frică biologică de adîncurile nesondate ale sufletului. Ea se aruncă spre ele cu inconștiență, iar mie mi se face frică să o urmez. Îți spun acestea pentru că uneori, dragă prietenă Ula, am vorbit cu ea și despre tine și, prin felul ei de a accepta că iubirea poate și trebuie să existe din mai multe direcții în același timp, îmi făcea frică. O frică, desigur, obscură, datorată cine știe căror elemente din educație, nemotivată, de fapt, în mod logic. În același timp, instinctiv, mi se pare că trebuie să-i dau dreptate, dar mă opresc întrebîndu-mă dacă și tu ai putea fi de acord cu asemenea sentimente. De fapt, ea spune doar că se poate bucura de plăcerea persoanei pe care o iubește și dacă altcineva i-o provoacă. Cînd îmi spune mie «te iubesc!», ea crede că ar fi

în stare să continue s-o spună și în timp ce noi doi, eu și tu adică, am face dragoste. Frica mea începe atunci cînd mă gîndesc la tine și mă întreb dacă și tu ai putea simți la fel și, mai ales, cînd mă suspectez chiar pe mine că n-aș putea fi tocmai astfel dacă despre tine aș ști sau aș vedea că altcineva te posedă, nu, nu e bine, te iubește! Pe de altă parte, dragostea nu trebuie niciodată să fie o capcană în care cel iubit să stea nemișcat în poziția sufletească sau de mentalitate în care l-a prins momentul îndrăgostirii. Nici o capcană în spațiu și nici una în timp. Iubirea trebuie să însemne și știința de a părăsi pe cel iubit din dragoste pentru el. Dar oare eu de asta am făcut-o? Iar tu, care ai acceptat cu seninătate să ne despărțim, ai cumva vreo rezervă la această idee? (Luca)

Unele dintre problemele biologice pe care le ridică situația noastră nu pot fi conștientizate cu ușurință de toți membrii comunității (Dr. Șarba). Este vorba de posibilitatea incestului care va apărea de acum în zece ani dacă eu nu sînt atent și nu dau cît mai multe precizări de urmat cu sfințenie în viitor. Nu atît incestul ca imoralitate, cît ca pericol biologic, ca posibilitate a consangvinității! Vreau, nu vreau, va trebui să emit interdicții stricte și astfel principiul plăcerii așa cum a fost el instaurat aici prin abolirea convențiilor (mezalianța, apoi poligamia, ca factori ai unității de grup) va duce la noi convenții și la bariere la fel de puternice precum cele de care am fugit. Sistemul exogam la care mă gîndesc pentru viitorul colôniei (n-am voie, în fața conștiinței mele, să nu cred în acest viitor!) va fi unul nou în care, fără a marca strict apartenența individului la un grup de tipul familiei, reprezentat prin mamă și tată comuni, deci sistemul dualist, să fie posibile aliențele destul de apropiate ca, să zicem, între verii prin alianță bilaterală sau unilaterală (numai maternă) și în același timp să fie asigurată evitarea consangvinității! Dar voi putea eu să elaborez acest sistem fără riscuri atîta vreme cît, cu bună știință, alți membri ai comunității îmi interzic să știu despre ei lucruri aparent nevinovate? Minciuna lor nevinovată de ieri va duce cîndva, într-un timp mai îndepărtat sau mai apropiat, la catastrofe întristătoare pentru spirit. Iar eu, la mijloc de libertate și interdicție, trebuie să aleg cea mai bună cale bîjbîind în afara unor adevăruri mici dar importante. Ce să fac? (Doctor Șarba)

« Vînturile mai multor puncte cardinale își caută răscrucea în mine, ele umplu străzile cu sîngele lor amestecat cu al meu și îmi par ramuri plăpînde de copac tînăr, gata să înflorească. Lasă-mă să fiu fructul vîntului, să ajung la tine, să fii unul din înfometații care să știe să prepare din mine hrana lor. Iubitul meu de aseară și din alte atîtea seri, nopțile au numele și chipul tău, zilele au chipul meu și nume de femei ce mă vor urma sau m-au precedat. Nimic nu ne este străin. Voi fi dorul tău de lume, ochii cu care scrutezi aerul înălțimilor, gura cu care bei apele cu sete mai veche decît lumea, mîinile cu care mîngîi și gîndul cu care pui în cumpănă. Eu păzesc răsăritul soarelui și-mi doresc să mă înalț pînă la tine odată cu soarele în valuri de purpură și să coborîm amîndoi spre asfințit ca o după-amiază în mansarda lui Vova. Săruturile noastre sînt ca merele de aur și noi, ca doi voinici neînfricați, ne învingem somnul să le păzim. Umărul nostru comun sprijină stelele și nimic nu mai există fără să treacă prin noi doi. Noapte bună!» (Gina)

A pune din nou bariere unor oameni care se simt liberi este o pierdere a disponibilității interioare numai cînd interdicțiile vin din afara lor. (Gheorghe) Cînd acestea îi construiesc pe ei înșiși așa cum disciplina gîndirii duce la capodopere, cînd vin deci de dinlăuntrul lor, atunci ele nu fac, noile bariere, decît să-i ajute să se împrăștie în timp ca particulele subatomice încă necunoscute să trăiască adică, simultan, în tot atîtea centre personale de timp cîte percepții totale ale libertății sînt capabili să aibă! Anima necunoscută, imaginea ei într-o fotografie învechită, privirea abstrasă în cartonul fotografiei îngălbenite declanșează o iubire fără margini numai pentru că mintea noastră este capabilă să anuleze prejudecata că timpul curge într-un singur sens și că noi nu avem decît un prezent perpetuu. (Gheorghe).

« Ne vom umple de lauri și spini, am eu așa o intuiție feminină — se spune că există și e imbatabilă! Poate nu tocmai together, nu obligatoriu, dar vor fi, stimate domnule Luca, momente cînd vom face unul pentru celălalt mult mai multe decît îți vine să crezi acum. Știu, deocamdată nu sînt demnă de tine, nu sînt o relație, nu sînt o extravaganță cu care să te plimbi pe sub nasul altor bărbați și să le faci în necaz, cu atît mai puțin un moft al suprastructurii. Zilele trecute, cînd tocmai urcai în taxiul din fața gării și te-ai oprit puțin

să dictezi numărul de telefon al cuiva, nu al tău desigur, domnului ăluia îmbrăcat în bej și cu mutră libidinoasă, destul de mîndru de siguranța lui pe grăsuțele-i picioruțe, am văzut cît de prins de toți ăștia ai devenit, cum ai coborît dintre norii tăi cu nume atît de frumoase în băltoacele călduțe și stătute pe care ei, norii, de multă vreme le-au abandonat în folosul unor abandonați ca tine aici, pe pămînt. Tu crezi că viața e un compromis, o coadă pentru un loc călduț, un zîmbet de reclamă în slujba mizeriilor cu miros urît? Ce crezi tu că merită să păstrezi din ce știi și, mai ales, cînd o să mă înveți și pe mine ceea ce nu știu încă? Ai face asta numai dacă aș avea părinți cu o situație materială interesantă, dacă aș fi o intelectuală de șușanele (nu pretind că sînt o intelectuală, dar voi fi totdeauna Eu însămi!) sau o snoabă încîntătoare de salon? Atunci m-ai observa și mi-ai zîmbi *Cheese* ? Trebuie să ne ascundem sentimentele, să fim duri și reci, să uităm că visînd s-au făcut atîtea lucruri pentru care merită să te naști? Să nu avem dreptul să spunem un « te iubesc» sau « mi-e foarte dor de tine»? Ai dăruit ceva fără să ceri nimic în schimb? Luca, după sesiunea asta trebuie neapărat să merg la neurochirurg. Dar să vezi ce fel de moarte am imaginat pentru mine în caz că . . . Trăsnete cu draci, nu altceva! Vrei totuși și de la mine o adresă și un număr de telefon? (Nati)

Natalia mi-a dat într-adevăr telefonul și adresa unei mătuși care lipsea din oraș două săptămîni și-i lăsase cheile apartamentului ei. La început am vrut s-o sun și am ezitat, apoi mi s-a părut că timpul ce ne-a mai rămas e prea scurt să începem să ne cunoaștem și, acum, cînd sîntem la sfîrșitul lui martie și începe să se simtă în aer o primăvară mult așteptată, așa cum mă tem că tu vei rupe această scrisoare înainte de a o deschide, mă gîndesc cu mare strîngere de inimă la ce se va fi întîmplat cu fata aia pe masa de operații. N-am mai văzut-o de multă vreme și nici biletele la stație nu mi-a mai lăsat. Mă surprind căutînd cu febrilitate pe mese și prin sertare, de cîte ori îmi încep serviciul, și știu că nu caut nimic altceva decît scrisorile ei. Mă vei ierta pentru asta? (Luca)

Ne întrebi de unde facem rost de banii cu care-l plătim pe avocat, prietene Luca? (Dr. Șarba) Dar uiți că avem acum sute de oi, că avem vaci, porci, cai, albine, iaz cu pește, livadă și vie pe rod, lemne de esențe diferite în pădure? Energia electrică ne-o producem aici prin centrala pe care ai văzut-o

în marginea rîului. Producem cu efort minim de douăzeci de ori mai multă hrană decît ne este necesară. Iar lîna şi lemnul le prelucrăm cu migală pentru că avem timp şi bun gust. Tot acest surplus de bunuri materiale care înglobează muncă din surplusul nostru de timp se valorifică în afara taberei de către mesagerul nostru permanent, Ionel (astăzi l-a ajutat chipurile pe Ion Sachelarie la cai), iar banii pe care el îi încasează acolo trec direct în contul avocatului care ne-a creditat la început, de cele mai multe ori ei nici nu mai ajung pînă aici, noi primim doar raportul financiar al trimisului nostru. În mare, stăm bine, dacă socotim şi dobînzile pe care avocatul le-a mărit de cîteva ori de la începuturi, am mai avea de plătit vreo doi sau trei ani. Asta, fără îndoială, în cazul în care nu se întîmplă nici o nenorocire cu recoltele, în cazul în care avocatul nu se hotărăşte din nou să mărească dobînzile şi, mai ales, în eventualitatea că nici o destrămare a grupului nu se produce din motive interioare acestuia. Toate trei ameninţările par să plutească asupra noastră. Timpul, şi tu ştii mai bine pentru că am auzit că eşti meteorolog la staţia de la Fitotron, este din ce în ce mai capricios în zona noastră. Avocatul îşi permite să schimbe regulile jocului pentru că el este singurul care ar putea să determine dispariţia lui, el ştie şi drumul pînă aici, are şi cîpii după toate actele, ştie, în mare, şi ce soi de experienţe facem şi, în general, cunoaşte căile de atac pe care lumea întreagă le foloseşte împotriva ei însăşi cu ştiinţă, cu artă şi cu conştiinţa împăcată, căile de atac ale justiţiei. Colac peste pupăză, noi nu reuşim să avem un contact direct cu acest avocat, nu-i ştim nici numele şi nici adresa, îi cunoaştem, destul de aproximativ, doar semnalmentele. În rest, trimişi de ai lui îl contactează prin surprindere pe trimisul nostru şi-i iau banii contra chitanţă sau, uneori, cînd se află în oraş, pe Marius pe care-l duc la locuri dinainte stabilite de avocat şi au o scurtă discuţie. Ultima dintre posibilităţi, aceea a destrămării grupului sub înrîurirea unor mişcări neprevăzute din chiar sînul lui, nu este nici ea de neluat în seamă. După cum vezi, lucrurile sînt zilele acestea destul de complicate şi mai mult decît presimţiri sumbre şi speranţe palide nu avem de partea noastră cei care am dori să continuăm. (Dr. Şarba)

Prietenul nostru se gîndeşte probabil la faptul că unii dintre membrii comunităţii au învăţat drumul prin pădure

spre afară şi îl străbat cam des, mult mai des decît o declară. (I. Sachelarie) Şi eu am impresia că sînt prieteni de-ai noştri care din cine ştie ce gînduri de prudenţă sau plictisindu-se de a vedea mereu aceiaşi oameni în jurul lor s-au dus de mai multe ori la Fuica şi au luat de acolo autobuzul sau trenul spre oraş şi poate au vîndut prin pieţe sau cîrciumi obiecte de lemn sculptat sau de lînă fină vopsită în culori de ierburi alese din pădure şi au păstrat pentru ei acei bani sau i-au folosit acolo în oraş, fără să le pese că în acele obiecte erau înglobate şi ore de muncă depuse de Gheorghe la grădina de zarzavat sau de doctorul Şarba la bazinul termal din Conac sau chiar de mine şi de fetele mele la grajdul cailor şi al vacilor. Am vorbit despre aceste posibilităţi în prezenţa lui Marius şi a lui Mariusică, dar ei au arătat că n-au ştire de asemenea fapte şi doar i s-a sugerat mesagerului, fostul soldat despre care nimeni nu mai ştie ce diminutiv a purtat la început, să supravegheze cu mai multă atenţie drumurile prin pădure, noaptea, şi cele de pe malul rîului în cursul zilei. Nimeni nu s-a gîndit pînă acum, dar pe mine, iată, mă încearcă păcatul bănuielii, că între cei doi veghetori şi respectivii fugari ocazionali ar putea exista complicitate. (Sachelarie)

Dacă ar fi aşa, atunci Marius al vostru e un demagog, iar voi sînteţi victimele cuvintelor lui. (Luca)

Dar demagogia nu este un lucru supărător decît pentru acela ce cred că omul vorbeşte pentru a face o descriere exactă a lumii (Gheorghe). Demagogul nu se referă la lumea prezentă aşa cum este ea şi cu atît mai puţin la lumea viitoare aşa cum va fi ea efectiv. Este o inepţie să credem asta! În primul rînd pentru că lumea nu poate fi descrisă şi apoi pentru că omul vorbeşte în vederea schimbării lumii şi nu în intenţia descrierii ei. Vorbind, demagogul fabrică antilumi cu ajutorul cărora determină Lumea existentă să se simtă inconfortată, să se mişte, să aibă reacţii. Deci, cu cît e mai mare senzaţia de demagogie, cu atît cresc şi şansele vorbitorilor şi ascultătorilor de a interveni în cursul firesc sau nefiresc al lumii, de a o schimba. În felul acesta putem explica şi de ce demagogia este un fel de limbă universală, de ce demagogul este un luptător activ pe frontul pentru unificarea diverselor limbi. El, demagogul, nu spune niciodată propoziţii care să fie numai ale lui, el nu are acest orgoliu stupid al poetului, acest egoism înfăţişat cu trufie! Este drept, pe de altă parte, că şi considerarea fără

luciditate a discursului demagogic, acceptarea lui ca pe o descriere exactă a lumii duce la situații și mai nefaste, cum ar fi nașterea credinței în nemurire, anularea certitudinii morții, continuarea acțiunii în greșeală și seninătate. *Cum grano salis*, demagogia are rosturile ei nu și văd de ce am refuza aceste rosturi aici, unde cel puțin gîndului îi este permis orice. (Gheorghe)

Înțeleg! (Șarba) Înțeleg că vrei să supraviețuim în ficțiune și să murim în realitate, dar dacă astfel abia justifici o parte din comportamentul ilogic al lui Marius, nu avansezi deloc în ce-l privește pe soldatul reformat Mariusică, hai să-l numim așa pentru ușurarea discuției în această seară, chiar dacă regula ne cere să-l numim pînă la miezul nopții Ionel fiindcă a lucrat azi în «parohia» lui Ion Sachelarie. Acest sensibil băiat, care se pare că s-a îmbolnăvit de cancer pentru că nu suporta să primească ordine și care s-a vindecat venind aici pentru că i s-a dat voie tocmai lui, simplul soldat, ființa stereometrică prin excelență, să dea el însuși ordine și să fie chiar singurul cu acest drept, este acum mai incongruent decît hazardul care ne-a făcut să ne întîlnim în astfel de condiții accidentale și rare. El nu este un demagog. El chiar ordonă prin prezența lui tuturor membrilor să nu părăsească sub nici un motiv tabăra (în afara celor două săptămîni de studiu) și este, pe de altă parte, singurul care nu respectă ordinea propriei lui prezențe; tocmai el este cel care absentează cel mai mult și care poate, în condițiile acestei absențe, să trădeze cel mai ușor. (Șarba)

Înțeleg și eu, la rîndul meu (Luca), relația de subordonare ce se stabilește fără voia nimănui între un grup, se pare complici, și restul de membri ai taberei. Într-un fel Marius, Aron și soldatul care împrumută nume diminutivate se erijează într-o conducere, iar voi vă temeți de ei, îi puneți în dubiu, îi suspectați. Dacă ar fi adevărat ce spuneți voi, atunci au dreptate și cei care încearcă să scape de sub această subtilă «dominanță», i se sustrag cu inteligență și merg în oraș să vîndă surplusul la surplus, pe care altfel aviditatea avocatului care se amuză cu dobînzile și cu scadențele l-ar confisca pentru sine. (Luca)

Desigur, pot fi cumpărate timpul și prezența unui om, forța sa fizică și chiar inteligența. Dar loialitatea, devotamentul, regulile jocului și respectarea lor nu se realizează decît în cadrul unei stime *reciproce*. Tocmai faptul că cei trei au luat în mod natural forma unei conduceri instalate aici și de drept, dar și de fapt, de mai mulți ani, poate chiar de la început, cine știe?, explică și apariția și înmulțirea plecărilor clandestine. (Dr. Șarba)

Dar nu aveți nici unul dintre voi certitudinea că lucrurile stau chiar așa. Astea toate sînt doar presupuneri, nu? (Luca)

Ba! (Sachelarie) Mi se întîmplă adesea să fiu martorul unei mărturisiri de acest fel. În Biserica fără cruce noi mai practicăm un fel de confesiune asemănătoare nu atît spovedaniei, cît ședinței de psihanaliză. Eu, cel care îi ascultă cu atenție pe toți cei ce se decid să se confeseze, am desigur obligația, profesională și morală mai întîi, de a nu divulga nimănui ceea ce aud, de a nu da nume, mai ales. Pe de altă parte, am voie, atunci cînd mi se pare că o problemă depășește cadrul personal al unui singur individ și amenință să devină a tuturor, să găsesc formula sub care ea să fie supusă discuției în grup în cadrul întîlnirilor dedicate analizei urmelor sau incipienților de sentiment religios. Poate ai observat că astă seară s-a discutat despre condiția izolării grupului nostru și că mai ales femeile au fost cele care s-au exprimat cu mai multă claritate, cu violență chiar. Acesta este, cred eu, un semn al situației că ele ies mai rar din tabără, niciodată clandestin, vreau să spun. E un semn al faptului că ar dori foarte tare să o facă și încă se tem, c un fel al lor de a denunța nedreptatea că bărbații au îndrăznit s-o facă și ele nu, că sînt nevoite să păstreze un contact cu acest exterior devenit dorință prin mijlocirea unor bărbați. Dacă vrei să rămîi aici pînă dimineața și dacă nu ți-e teamă, vei putea constata și singur cît de mult apreciază ele un bărbat care vine liber de dincolo. (Sachelarie)

Și nu-ți voi ascunde, iubită prietenă, că am «dormit» în noaptea aceea în camera celor două foste componente ale unui club de călărie și că dimineața, cu entuziasm și bună dispoziție, le-am ajutat să dea de mîncare la vite, să rînească grajdurile și să țesale caii. A fost aceea una dintre cele mai frumoase dimineți de iarnă din cîte am trăit. Un soare strălucitor a luminat feeric pădurea și a făcut să scînteieze ramurile copacilor acoperiți de chiciură, vedeam asta prin ferestrele mici ale grajdurilor în timp ce le ajutam pe fete la munca lor, iar după ce am terminat ce aveam de făcut, am stat cu toții pe prispa Casei Bătrînești și ne-am lăsat cuprinși

de lumina puternică a acelui soare bînd vin vechi din pivniţele Conacului şi privind norii de aburi ai respiraţiei noastre şi prin ei Colonia cu fumurile ei, livada şi via de pe versantul opus al căldării aşezate ca o pictură poantilistă de alb pe alb sub un cer de un albastru mai intens decît al mării, rîul îngheţat tun şi pîlcurile de pădure care, dincolo de rîu, porneau direct din stuful mlaştinii îngheţate. Ca într-un Brueghel, se vedeau oameni pescuind la copcă pe iaz şi pe rîul îngheţat. (Luca)

Poţi forţa pe cineva să înţeleagă? (Doctorul Şarba, dimineaţa devreme, cînd ne-am întîlnit în tinda Casei Bătrîneşti şi spunea că se duce la Conac să aţîţe focul la sobele mari ale bazinului în care seara întreaga colonie urma să se îmbăieze.) Nu! Niciodată! Îl poţi forţa, desigur, să se comporte ca şi cînd ar fi înţeles o idee, un comandament, o necesitate, dar înţelegerea propriu-zisă este şi (bună)voinţă şi efort intelectual. La aşa ceva nimeni nu poate fi obligat prin nici un fel de mijloace. Mai degrabă cedează sau devine ipocrit, componenta constructivă a personalităţii va dispărea cînd vei încerca să obligi oamenii la asemenea eforturi asupra intimităţii lor. (Şarba)

Orice iubire, deci, este o mezalianţă. Orice iubire adevărată are de învins în chiar mintea celor îndrăgostiţi prejudecăţi de natură socială, religioasă, rasială etc. Proba iubirii este a nu ceda lor, acestor prejudecăţi, sau victoria ei în faţa acestora înseamnă orbire a inteligenţei, a spiritului acumulat în prejudecăţi, anulare a instinctului de conservare transformat în aceste reguli de supravieţuire care sînt prefabricatele de gîndire folosite de o societate de-a lungul istoriei? Desigur, aş putea să-ţi povestesc, atît cît am înţeles eu, tot felul de alte exemple cu aer filosofic pe care le-am desprins atunci din discuţiile celor trei prieteni ai mei, dar nu ăsta e scopul acestei scrisori. Iată, se apropie dimineaţa, e ultima zi a lunii martie şi aici, în cîmpie, primăvara se pregăteşte totuşi să apară de sub zăpada îngheţată şi tasată a acestei lungi ierni. Termograful a înregistrat toată noaptea o linie dreaptă la nivelul temperaturii de 10,6°C, ceea ce înseamnă că dezgheţul şi poate ameninţarea inundaţiilor amestecă în suflet bucuria primăverii ce se apropie cu nesiguranţa în faţa necunoscutului. Ce se ascunde sub zăpadă? Ce surprize ne vor aduce apele bogate ale ploilor lui aprilie însumate cu dezgheţul din munţi?

Te întreb, aşadar, dragă Ula, dacă nu cumva tu te afli deja printre membrii taberei de la Valea Plînşii, aici, aproape, în raza comunei Fuica? Întrebarea mea nu e tocmai fără motiv. Aici, adică acolo, ei au obiceiul să schimbe numele celor nou veniţi, să le sugereze adică să-şi aleagă ei înşişi un alt nume, după voia lor, deîndată ce se instalează. Silueta Nuşei-Păpuşa semăna foarte mult cu a ta. Despre ea aflasem încă de atunci că e fiica unui avocat! Am avut, văzînd-o de departe, aceeaşi senzaţie a întîlnirii cu o fiinţă extraterestră pe care am avut-o cînd te-am văzut prima dată pe trotuarul străzii principale a oraşului tău, la poalele Muntelui Mare. Mă rog, nu sînt prea multe argumente şi nici prea solide, dar întrebarea asta, care mi-a răsărit în minte încă de atunci, mă chinuie, iată, de un an. Am tot aşteptat să mai am argumente împotrivă sau pentru, dar ele nu au venit şi, în sfîrşit, m-am hotărît să-ţi scriu şi să te întreb. Dacă nu eşti tu Nuşa-Păpuşa, răspunde-mi repede. Dacă tu eşti aceea şi dacă, într-un fel anume, corespondenţa ta de la vechea adresă îţi parvine aici, în tabără, iarăşi te rog să-mi răspunzi. De nu-mi vei răspunde în nici un fel, voi considera că tu eşti şi voi porni să te caut!

VIII

Dar cum să le spui lor despre ce se întîmplă? În ce fel de cuvinte să le descrii bucuria? Într-un buletin de parametri meteo? N-are rost! Bucuria lor e constantă şi conformă cu programul, doar a noastră, a celor de afară, prezintă salturi bruşte, explozii urmate de linişte sau de tristeţe.

Rigorile iernii nu se mai fac simţite, dar nici zile de caniculă nu vom avea prea curînd. Temperatura creşte pe zi ce trece sub influenţa dominantă a circulaţiei aerului dinspre vest şi sud-vest. Doar în nordul ţării, în Bucovina, Maramureş şi în depresiunile intramontane se mai poate spune că e frig. Sigur, dincolo de o anume altitudine se mai întîlnesc şi temperaturi negative, însă nu la valorile de peste iarnă. Pînă şi acolo, în miezul zilei, începe, pentru cîteva ore, dezgheţul. Curba termografului este lentă, dar sigură şi nici un alt semn la fel de liniar nu anunţă la fel de fără dubii explozia. Instabilitatea vremii se explică mai ales prin precipitaţiile surprinzătoare, rapide, adesea însoţite, ca în toiul verii, de descărcări electrice violente.

Streaşina clădirii staţiei a curs toată noaptea. Dimineaţa, ritmul picăturilor a crescut imperceptibil, dar Luca nu le confundă cu bătăile în uşa biroului de la ora schimbului. Hazgură intră vesel şi salută. Cum ai dormit, domnu' Luca? — glumeşte el. N-am dormit, spune Luca, n-am ratat nici un meteor în noaptea asta. Aşa te vreau, bătrîne, voi propune să fii premiat! — şi abia acum Luca îşi dă seama că schimbul lui glumeşte. Îşi ia ochii de pe geamul prin care pînă acum a privit cum funcţionarii Fitotronului vin la serviciu, cu autobuzele convenţie, cu autoturismele proprii sau pe jos, cei care locuiesc în comună. Îi zîmbeşte colegului său şi-i întinde caietul

cu procesele verbale de predare—primire a serviciului. În timp ce Hazgură semnează ca un primar fără nelinişti, îşi strînge foile pe care toată noaptea i-a scris Ulei poveştile lui de insomniac. N-ai un plic mare? — întreabă. Nu-ţi ajunge unul d-ăsta? — întreabă şi Hazgură. Vreau unul fără antet. Cui îi scrii? Ce-ţi pasă? Mă, tu faci rapoarte să ne dea afară că dormim în post şi dăm meteorul din burtă! Ha-ha-ha-ha! — rîd amîndoi. Să treci pe la domnu' Chişcanu şi să-i spui să mă schimbe mai devreme cu o oră sau două, dacă poate. Luca îşi pune în buzunarul interior al hanoracului foile lungii scrisori pentru Ula, îşi trage fermoarul pînă sub bărbie şi spune: bine.

Îşi pune pe cap şapca îmblănită cu iepure şi iese în dimineaţa luminoasă. Pe poarta Fitotronului îi vede acum pe agronomii şi funcţionarii din schimbul de noapte. Mecanicii ies mai tîrziu. Predarea serviciului durează ceva mai mult la ei. Apar mereu dereglări la calorifere, la instalaţiile de vînt artificial, la aparatele de măsură sau la frigidere. Îl vede pe Pascu printre ultimii din cei care ies în primul pluton. Îl salută şi-l roagă să-l aştepte pînă duce în ghereta portarului plicul cu datele meteo de peste noapte. Portarul i-l primeşte cu un mormăit şi-l salută apoi pe un inginer care trece prin faţa ghişeului. Cine a fost de noapte? — întreabă Luca. Gavrilă — răspunde portarul. Şi a plecat de mult? Nu, neică, nici n-a plecat, e p-acilea. Da' ce ai cu el? Îi spui mata să-l spună el lu' Chişcanu să vină deseară cu vreo două ore mai devreme? Îl roagă colegu' lui. I-oi spune, da' crezi că nu uită Gavrilă? Atunci, stai să-i las un bilet şi să i-l dea el lu' Chişcanu, că io nu vreau să mă mai abat pă la el, m-a luat somnu'!

Cu bucata de hîrtie în mînă, portarul îl salută pe Luca şi-l asigură de mai multe ori în privinţa mesajului. I-l dau io lu' Gavrilă, neică, n-ai grijă, i-l dau io şi-i spui să i-l dea lu' Chişcanu, da, da, n-avea grijă!

Vera a sosit şi ea lîngă soţul ei, venind dinspre sat. Îi dă indicaţii precise în legătură cu ce i-a lăsat de mîncare şi cu ce trebuie să mai facă prin gospodărie. Părinţii ei, socrii lui deci, sînt plecaţi de mai mult de o săptămînă la o altă soră de-a Verei, una care s-a măritat şi a făcut copii tocmai pe la Bicaz. Cei doi bărbaţi pleacă agale spre sat pe drumul deja pustiu acum. Peste vreo jumătate de oră abia vor apărea veseli mecanicii, electricienii, caloriferiştii. Grămezi mari de zăpadă înnegrită străjuiesc drumul de asfalt negru şi ud care leagă Fitotronul de

sat. La baza lor, şuvoaie subţiri de apă murdară susură în lungul drumului înainte sau înapoi, după cum se schimbă panta. Vine primăvara, domnu' Pascu, ai, ce părere ai? — îl întreabă Luca pe agronom cu uşoară ironie în glas. Las' să vie, domnu' Luca! M-am săturat dă iarnă pînă-n gît.

« Adevărat. Asta-i abia a doua scrisoare pe care ţi-o trimit de aici de la ţară, dar am deja sentimentul vechimii. Am avut o lungă ascezâ şi vreau să mă răzbun pe ea cît mai curînd. În iarna asta nu voi avea nici un rol şi va trebui să stau cu mama cel puţin două luni. Nici nu vreau să mă gîndesc la cît de lung mi se va părea acest timp fără tine. Mă gîndesc că ai putea să încerci să-mi faci o vizită pe aici. E drept că mama mă ştie de soţie fidelă lui Abraş, dar nu cred că n-am reuşi noi să o păcălim într-un fel. Numai să vrei tu să vii! Stau la masa din camera mea şi nu-mi vine să cred că sînt aici. Departe de tine şi numai cu trupul, dar nici cu el, pentru că dacă tu ai întinde mîna spre scaunul de lîngă tine, m-ai găsi acolo, te privesc, te ascult, îţi zîmbesc şi sîntem în mansarda lui Vova, nu vezi? De mă întrebi ce fac, îţi răspund mereu la fel, dimineaţa, seara, la mizul nopţii şi în după-amiezele cenuşii. Tu eşti răspunsul şi întrebarea mea. Îţi picur dragoste printre gene şi îţi cer să mă atingi, să-mi mîngîi sufletul. Apoi te iau de mînă şi te îmbii să alergăm fără umbrele prin ploaia iubirii noastre. Sînt toată o amprentă a ta. Lumea te poate descoperi uşor şi mă vor arăta cu degetul în curînd spunînd « Iată-l ». Iar despre mine vor spune « iat-o, este toată un foc, arde de sus în jos, pe dinafară şi pe dinăuntru arde! ». Inima te iubeşte pe tine, iar eu mă tot ţin după ea ca o umbră, mă înalţ peste copaci, peste trupuri, mă scufund în adîncuri şi tot felul de alte suflete mă încearcă. Dar eu rămîn desculţă în drumul iubirii de tine şi aş vrea să fim nenăscuţi . . . » (Gina)

Cînd ei traversează şoseaua principală şi se pregătesc s-o apuce pe drumul pietruit care merge spre rîu, primarul le face semne cu mîna de pe banca lui din faţa primăriei. Ei îl salută cu mîna fluturată deasupra capului şi-şi văd de drum. E adevărat că după iernile grele cum a fost asta urmează veri secetoase? — leagă Pascu firul conversaţiei, dar Luca spune că nu prea există reguli. Că sînt fenomene a căror probabilitate de producere este de o dată la o mie de ani, altele de o dată la cin'zeci de ani şi că în afară de succesiunea anotimpurilor nimic nu poate fi prevăzut. Cam pesimist, domnu' Luca, aşa eşti

mata mereu? Şi, apropo, cînd îi mai facem o vizită domnului doctor Abraş, mă tot întreabă de dumneata şi el şi doamna? Dar ce legătură are cu ce vorbeam noi, domnu' Pascu, nu cumva vrei să-ţi baţi joc de mine? Vai, dar cum vă închipuiţi aşa ceva? Pur şi simplu v-am transmis o rugăminte de-a lor. Doamna a fost şi iarna asta la mama ei la ţară şi s-a întors şi zicea că dacă dumneata nu mai vii în vizită pe la ei o să se urce ei în maşină şi o să vină odată să te viziteze la staţie sau la moş Brodeală. Cred că glumea, după cum rîdea cînd spunea, dar i-o v-am transmis, aşa, că-s o familie de oameni foarte simpatici şi la ei în casă se petrece frumos şi interesant, vine lume bună, de ce să stai mata aşa izolat mereu, crezi că-ţi face bine? La ce să-mi facă bine, domnu' Pascu, ce vrei să spui, că sînt bolnav? Ai mai spus-o şi n-a convins pe nimeni! Eu, domnu Luca, sînteţi sigur că eu am lansat aceste zvonuri răuvoitoare care circulă pe seama dumneavoastră? Unde circulă? — tresare brusc Luca şi Pascu se sperie şi el şi răspunde de parcă s-ar dezvinovăţi sau ar dori să alunge toate dubiile dintr-o dată. Păi, ăştia, inginerii, mai ales cei care locuiesc în comună. La început ai fost şi dumneata mai popular, te întîlneai cu ei la ceaiuri, la petreceri. Acuma, că ai început să-i ocoleşti sistematic, ştii şi dumneata cum e, lumea bîrfeşte că n-are cu ce-şi omorî timpul. Şi eşti sigur că dumneata nu eşti dintre cei care mă cred nebun, spune sincer! Mă rog, pentru mine nebunia a început să însemne cu totul altceva. Şi cu doctorul Abraş m-am contrazis într-o zi. Nu vrei să mergem pe la mine şi să-ţi arăt ce scriu? Hai, te rog, îţi fac şi ceva de mîncare. Mai scoatem şi nişte vin că are socrămiu, berechet . . . Pfui, ce-am uitat, spune Luca lovindu-şi cu palma şapca îmblănită şi străduindu-se apoi s-o prindă din aer să nu cadă în apa murdară a drumului traversat de şuvoaie din zăpada topită, scăpînd-o totuşi într-un loc mai puţin murdar şi ridicînd-o şi încercînd s-o şteargă cu mîneca hanoracului înainte de a şi-o pune din nou pe cap. E vreo cutie poştală în drumul nostru? Nu este — răspunde Pascu — e una singură acolo, lîngă primărie. Vreţi să puneţi o scrisoare? Da, dar, de fapt, nici nu aveam plic, nu-i nimic, o pun mîine. Dacă vreţi v-o pun eu că ies după masă în sat, mă duc adică pe la oraş şi cînd aştept autobuzul pot să . . . Nu, nu, nu-i nevoie, lasă! Haide, domne, uite, vă dau eu un plic şi . . . scrieţi adresa că v-o duc eu la poştă! Nu, domnu' Pascu, nu mai insista, lasă, poate mai am ceva de adăugat, cine ştie. Da' să bem ceva la

mine și să mîncăm veniți, da, hai, vă rog, mai stăm de vorbă! Bine, fie, acceptă Luca numai pentru că îi e foame și în ciuda faptului că l-a văzut pe agronom cît de curios era să afle cui îi trimite scrisori el, Luca. Îl va pedepsi devenind tot mai misterios și-i va vinde tot felul de gogoriță pe post de adevăruri intime, dacă tot zice că are boala scrisului de ce să nu-i povestească și Luca un roman de amor? Așa merită ăștia!

« Mai există ploaie, cîntec, gînd, săgeată care să nu fie noi doi? Mă-nfășor în tine, gînd al meu, și mă răsfăț în tine. Oglinzile mele poartă toate același chip! Te spăl, gînd al meu, cu roua dimineții și te șterg cu palmele uscate de atîta dor. Se apropie încet miezul nopții și sună frunzele uscate din toamnă a iarnă mult prelungită peste simțurile noastre. Tu? Tu „dai meteorul" și poate că te uiți cu coada ochiului și spre mine. Eu trec din odaie în odaie cu tine de mînă. Apoi mă ghemuiesc în fotoliu și te privesc de departe (te bănuiesc numai). E prea mult loc aici, prea singură sînt fără tine, chiar și într-un fotoliu de o singură persoană. Neîncetat mă gîndesc la un dar nemaipomenit, un dar uriaș, fără egal, cum n-a mai văzut nimeni. Cere-mi, cere-mi ce e mai scump, ce e mai rar, cere-mi orice — toate ți se cuvin. Pentru tine întind lacomă mîinile după toate comorile lumii. Poți lua și umbra mea întinsă sub lumina de lună și să-ți faci din ea un veșmînt. Dragostea este în fața mea și crește din ea însăși, este început și sfîrșit, lumină și întuneric, nici frunte, nici fereastră, numai tu, ca un zid, dragoste! Sînt înconjurată din toate părțile, împresurată de tine, pînă unde bat cu privirea numai tu ești. Tu, gîndule, vei fi frumusețea și iubirea, prin tine bucuria lumii va spori nemărginit. Ia-mă cu tine și învață-mă să nu mai fiu niciodată tristă cum sînt acum. Te aștept! Există atîtea daruri încă nedăruite! »

Au fost femei ce m-au iubit cu năbădăi, dom' Pascu, dumneata poți să afli aceste lucruri, mai ales pentru că zici că scrii. Am acasă scrisori și ți le voi arăta, să vezi dumneata declarații ce încă mintea de bărbat n-a reușit să născocească, însă eu un lucru nu pot suporta: să fiu iubit de-adevăratelea de o femeie căsătorită. Asta-i! Se așază ele acolo, în cîte un adăpost infailibil, și de acolo își dau drumul baierelor inimii și revarsă asupra cîte unui biet muritor ca mine sau ca dumneata ceva mai usturător decît o ploaie de foc, uragane de amor, revărsări, torente cărora nici un dig nu le va sta vreodată înainte. Pascu ciulește urechile și toarnă în pahare. Păi, *merci*, zice Luca, de ce n-au deschis ele șuvoiul iubirii înainte de a se vedea în adăpostul călduț al unei familii care, de bine, de rău, există în acte și în ochii lumii? Ce le-a împiedicat pe dînsele atunci să iubească, așa, ca acum, cînd se plîng de proza căsniciei și așteaptă de la unul ca mine să le răzbun? Ai observat că femeile care nu s-au căsătorit nu iubesc niciodată atît de pătimaș ca adulterele? Sau dacă într-adevăr o fac, atunci cînd nu vor prin declarații de felul acesta să-l determine pe bărbat să le ia în căsătorie, par a nu-și acorda nici un pic de credit ele însele. Parcă o fac acceptînd că le-a trecut timpul de a mai fi cerute de soții și acceptînd ca patima lor în iubire să fie luată drept simplă sperietură în fața vîrstei care nu iartă. Iubirea ca disperare în fața bătrîneții, a morții deci, ce să ne mai ascundem după cuvinte, pare încă un lucru banal față de uriașa patimă ce țipă în sufletele și trupurile adulterelor îndrăgostite. Cînd nu e troc al unei viitoare căsătorii și nu e nici disperare, iubirea femeii de treizeci de ani, cum ar spune colegul dumitale, Balzac, e rug de nestins și nu există bărbat în carne și oase care să fie demn de un asemenea cosmic rol. De obicei, un nevinovat este ales să-l joace și pedeapsa e că el nu capătă niciodată un nume, nu este adică nimic altceva decît o fantomă introdusă fără voia ei într-o armură de treisprezece ori mai mare.

Domnu' Luca, întrerupe neinspirat gazda, dumneata mai crezi în falansterul acela? Hodoronc-tronc, zice Luca, una vorbim, bașca ne-nțelegem, chiar m-ai chemat să-ți bați joc de mine, dom' inginer? Păi, nu, se bîlbîie Pascu, știi, io am mai întrebat în stînga și-n dreapta, socrii mei, spre exemplu, își amintesc și ei că a existat un Conac la Valea Plînșii, dar . . . Dar ce? Ei n-au fost acolo niciodată și sînt oameni bătrîni. Nu i-o fi dus talpa piciorului pînă acolo! Da, dar de ce pe ei nu și pe dumneata, care abia ai venit prin locurile astea . . . ? Știi ce, ia mai lasă-mă cu balivernele! Ba, te rog să mă scuzi, nu-s deloc baliverne, eu, într-un fel, sînt de partea dumitale. Asta-mi mai lipsea! Ba, uite, profesorul Nelu a făcut și cercetări, a anchetat pe cont propriu chiar mai mult decît mine și zice că e în măsură să demonstreze negru pe alb că nu e posibilă existența Conacului. Atunci, de ce mă mai întrebi? Pentru că nu-l cred și pentru că și eu am cerut de la institut planurile cadastrale ale comunei și am alăturat careurile de-a

lungul rîului şi mi se pare că există undeva o neconcordanţă, un loc de cîteva hectare bune care nu iese la socoteală! Ei, vezi? Ce să văd? Păi, dacă ai asemenea planuri, hai să ne luăm după ele, pe teren şi să încercăm să ajungem acolo. Eşti un inginer agronom, totuşi, chiar dacă lucrezi într-un laborator. Nu eşti în stare să găseşti pe teren un loc pe care hărţile ţi se pare că încearcă să ţi-l ascundă? Ba, cred că aş putea să încerc, dar nu mă-ncumet, ştii, eu, de unul singur... Eu mai am şi familie, nu pot să risc să mă rătăcesc pînă cine ştie unde şi să nu mai găsesc drumul înapoi... Atunci, stai dumneata acasă, bine, *merci*, şi lasă-mă pe mine să cred în ce vreau. În fine, ştiu că ar trebui să mă încumet, dar... Dar ce? Păi, întîi să citeşti cîte ceva din ce am scris eu pînă acum şi abia după aia să mă judeci, domnu' Luca!

Şi Pascu dispare într-o altă odăiţă a casei socrilor lui şi se întoarce cu un vraf de foi bătute la maşină, răsfoieşte prin ele, caută ceva ce crede el că s-ar potrivi cu un cititor ca Luca, le prinde cu clame şi le pune în două dosare diferite, mai bea din vin în timp ce Luca se uită absent pe fereastră. Dar, brusc, lucrurile din jur încep să-i miroasă meteorologului foarte strident: fereastra pare să miroasă a fum rece de ţigară şi a abur de mîncare, dar pînă la fereastră, manuscrisele lui Pascu emană, la răsfoire, mirosuri de rîntaşuri cu ceapă multă, scoarţele de pe pereţii odăii miros a frunze uscate de nuc, pisica ce se gudură şi toarce la picioarele musafirului are un nefiresc miros de tămîie, chiar şi mîinile lui par a mirosi a ceva, dar a ce?, a, da, a praf de marginea drumului stins de o ploaie rapidă de vară. Luca îşi aprinde speriat o nouă ţigară şi trage în piept un fum care miroase a mărar proaspăt rupt din grădină, priveşte cu nedumerire în jurul lui, căutînd un răspuns la întrebarea ce e cu avalanşa asta de mirosuri? Nu găseşte decît mutra concentrată a lui Pascu în timp ce răsfoieşte manuscrisele lui soioase, iar această mutră miroase de la distanţă a căcăreze de iepure sau, parcă şi mai înţepător, a staul de capre. Pfui! — spune chipul lui Luca în oglinda mică de pe peretele odăiţei. Nasul se strîmbă şi cute radiale pornesc de la rădăcina lui spre toate direcţiile feţei. Ce, dracu', miroase aşa? — întreabă Luca, iar agronomul ridică privirea din hîrtiile lui şi spune: Nimica!

Privirea lui Luca se aţinteşte din nou pe fereastra îngustă acoperită cu perdele înflorate pînă la treimea de sus, miros de

busuioc îi vine dintr-acolo, apoi miasme de mlaştină proaspăt dezgheţată, de gunoaie menajere de oraş, de boască veche aruncată din putini mucegăite pe zăpada ce începe să se topească şi, în cele din urmă, îl vede pe profesorul Nelu oprindu-se în faţa porţii lui Pascu şi bătînd cu o nuia în scîndurile gardului. Asta era! — îşi spune Luca şi se aşază liniştit pe un scaun.

(Dar ce fac? Încep să gîndesc în locul lui? Să ştiu pînă şi ce-şi spune el în gînd cînd îi miroase ceva? În fond, de ce n-aş face-o, de ce n-aş şti? Dacă tot am ajuns pînă aici, dacă tot am pus cuvintele unele lîngă altele pînă am ajuns să cred că meteo Luca există şi că el, la rîndu-i, crede că există un Conac la Valea Plînşii şi că membrii taberei de acolo cred că lumea din afară există şi e tot atît de reală ca un pericol iminent de care nu ştii în ce fel să te aperi şi micii agronomi, ingineri, doctori, pictori şi actriţe din această ultimă lume încep şi ei să creadă că Luca poate are dreptate şi au curiozitatea, legitimă altfel, să se întrebe despre locul ăla că unde e şi cum se face de există etc., etc., atunci, eu, Mircea Nedelciu de ce să n-am dreptul să aflu ce gînduri îi trec lui Luca prin cap în timp ce simte mirosul de camfor al uşii prin care intră profesorul Nelu în casa socrilor lui Pascu?)

— A, ce surpriză, ce surpriză! — graseiază profesorul părînd într-adevăr surprins să-l găsească pe Luca în vizită la Pascu şi să vadă şi manuscrisele ultimului înşirate pe masă, lîngă sticla de vin şi paharele goale. Nu v-am văzut de mult, domnu' Luca, mă şi întrebam, zilele trecute, dacă mai lucraţi tot aici la noi sau v-aţi mutat în altă parte.

— Unde în altă parte, dom' profesor? — ripostează Luca pe un ton ce i-ar putea părea lui Pascu uşor agresiv pentru că aşa şi este.

— Ştiu şi eu, la vreo altă staţie sau...

— Sau la Valea Plînşii, dacă există, nu-i aşa?

Scurtă privire de reproş mut trimisă fulgerător de Nelu spre Pascu, apoi înălţări de umeri şi grimase, aer tras cu grăbire în piept şi început confuz de frază nu mai puţin confuză în partea ei finală.

— Eu, adică, la Valea Plînşii, hm, hm, dacă există, păi, dumneavoastră mă-ntrebaţi pe mine sau eu ar trebui...

— Ce să trebuie, domne, ia, te rog, să-ţi vezi de treburile dumitale, ştii?

Pascu împăciuitor, la mijloc, între ei, de parcă ar fi văzut cum sînt gata să sară la bătaie, ştiind mobiluri ascunse în fiecare din ei, cunoscînd resorturi ce nu pot fi dezamorsate şi verificînd doar dacă nu cumva vreo piedică este gata să cedeze, să lase cocoşul să-şi facă liniştit cursa lui de o fracţiune de secundă, să acţioneze percutorul, acul acestuia să înţepe capsa, capsa să se aprindă, pulberea să ia foc, gazele să se acumuleze instantaneu în camera de ardere şi, cu presiune maximă, să azvîrle glonţul pe ţeavă către...

— Staţi jos, dom' profesor, nu beţi un păhărel?

Iar Nelu să răsufle puţin, în sfîrşit, şi să se aşeze pe scaun, cu geanta lui profesorală în mînă, culcuşind-o pe genunchi de parcă i-ar fi teamă să nu piardă valoroasele extemporale ce o burdusesc...

— Faceţi-vă comod, nu staţi îmbrăcat că aici e cald, a făcut Vera focul de dimineaţă.

— *Merci, merci*, dragă, sigur că beau, cum să nu, era aşa o aglomeraţie în autobuzu' ăsta şi am zece ore azi, înnebunesc, am de încheiat medii, de pus note la purtare.

Dezbrăcîndu-şi paltonul şi lăsîndu-l în cuier alături de căciula rusească, reluîndu-şi, de ce oare?, geanta în braţe şi aplecîndu-se peste ea ca peste un pupitru în timp ce apucă cu dreapta paharul cu vin să-l ducă la gură.

— Tocmai îi dădeam şi domnului Luca unele schiţe de ale mele să le citească, să vedem dacă-i plac...

— Da, da, s-ar putea să vă placă, domnu' Luca, întărind cu grabă Prof Nelu. De ce atîta grabă totuşi? Suspect, suspect!

— ...Că dumneavoastră ziceaţi că v-au plăcut şi că nu mai lipseşte decît o poveste de dragoste, ceva aşa, mai special.

— Ei, nu chiar aşa, sînt gusturi şi gusturi, de ce să-l influenţaţi pe domnul Luca, întîi să citească, da, da, întîi să aibă o părere personală...

— Dar aţi zis că-mi aduceţi dumneavoastră nişte scrisori, ceva despre o iubire năbădăioasă care să facă bine în contextul schiţelor mele...

Profesorul tresare nejustificat de speriat şi strînge în pumn mînerul genţii lui profesionale de parcă, prin cuvintele lui, Pascu ar fi încercat să i-o fure. Se grăbeşte să spună cu înverşunare:

— Nu, nu, io nu, nu-i adevărat, am glumit, de unde să-ţi aduc io aşa ceva, domnu Pascu?

— Da', aşa ziceaţi...

— Nu, domne, chiar ai crezut dumneata?

Mişcarea prin care îşi aşază din nou geanta şi mai aproape de piept îl face pe Luca să-l privească mai atent pe profesor. Ce se întîmplă cu ăsta, de ce-i aşa de incomodat şi ce dracu' o fi avînd în geanta aia soioasă? Privindu-l, Luca descoperă la el nu numai ochii holbaţi cu spaimă şi nu numai sudoarea rece a celui prins asupra faptului ruşinos în timp ce-l face (dar care să fie faptul?), ci şi un miros care parcă ar veni dinspre geanta adusă la piept ca un odor, un miros de deşeuri menajere deşertate de mai multe ori la rînd într-un acelaşi loc părăginit de lîngă un gard de mărăcini într-o margine de sat.

— Domnilor, vă las, la revedere! — spune Luca brusc şi se ridică şi pleacă în urma nasului lui mutat din loc de oribile mirosuri pe care numai el le percepe.

*

Sare şanţul noroios din faţa casei lui Pascu. Acum e în aer, într-o duhoare de nedescris, «al dracu' mai pute p-aci!». şi tot cînd e în aer îi trec prin minte şi următoarele cuvinte: «Să uit, să uit, dar ce?».

Nu orice poate fi uitat. Pot să-mi las din nou barba să crească şi să uit că aveam în urmă cu numai doi ani barbă de artist plastic, aşa cum pictoru' Vio nu are. Pot să mă îmbrac în acele haine de vînător stas şi pot să mă duc din nou pe străzile tîrgului Mocleasa. Dar chiar am curajul s-o fac? Deci uitarea e şi o chestiune de curaj! Sigur că m-am îndrăgostit de ea de cum am văzut-o, dar asta se poate uita cu adevărat? Sigur că pe măsură ce o descopeream şi vedeam că-i mai extraterestră decît presimţisem văzînd-o de la distanţă o iubeam altfel, un fel de interes al iubirii mele se năştea din apropiere, dar dacă de aici încolo poate să înceapă domeniul adevăratei uitări, aceea care constă în eliminarea detaliilor esenţiale şi în păstrarea unor impresii vagi, a unor stări ale trupului, nostalgia nu este ea o uitare interesată, aşa cum iubirea în a doua întîlnire a noastră începea să fie interesată, un fel de comerţ cu iubire, îmi dai — îţi dau, trocul universal, măsură pentru măsură în iubire, de ce trebuie cuantificată iubirea, de ce marii îndrăgostiţi din marea literatură să facă atîta caz de cuvîntul «cît»?

Era o ființă lipsită de voință și, deducție, de inteligență. Asta-i un fel de a spune cît de mult îmi convenea că nu știa să se opună la nici una dintre propunerile mele. Am descoperit cu disperare opoziția abia în ziua în care l-am cunoscut pe domnul avocat și, iată, opoziția, prima și ultima ei opoziție, nu era a ei!

Apoi disperarea ei că mă pierde, că nu va avea cui să nu i se opună deloc și în nici o circumstanță! Nu știa nici cum să se împotrivească tatălui ei, dar, pe care dintre cele două nebeligeranțe, voința și o sclipire de inteligență din trupul ei, da, da, din trup, nu din spirit, trebuia s-o amîne? Eu aveam de luptat cu un alt bărbat, chiar dacă mai în vîrstă decît mine, dar ea, ea cu care dintre ei doi? Unul dintre cei doi trebuia luat de coarne ca orice taur și ea nu se gîndise niciodată la așa ceva.

Vreau să uit, deci, că în timp ce urcam la stație și treceam prin cartierele din marginea Moclesei cu gîndurile aiurea deja renunțasem. Cînd am bătut la poarta poetului Astavrei și el a zis că vine cu mine în sus, că are treabă la releul de televiziune și că mă roagă să fac și tura lui și pe ale Boerești lor, zicîndu-i că sînt de acord știam că nu vreau să duc nici o luptă cu Mierean și consideram că ea a ales să se lupte cu mine și să-l menajeze pe tatăl ei, acceptasem chiar că am fost învins și că n-am decît să mă retrag. De aia am și luat formularul pe care mi l-a arătat Astavrei și l-am completat și am fost de acord să mă prezint la concursul prin corespondență și să mă mut la stația de la Fuica-Fitotron. Cum să uit asta? Ar însemna să uit că sînt aici și să mă consider în continuare acolo. Lăsîndu-l pe poet la băieții de la releu și continuînd singur pe coasta împădurită a Muntelui Mare, în nebunia aia de culori a fagilor în începutul toamnei, renunțasem la orice iluzie a legăturilor mele cu extraterestra Ula. Ceva în genul: nu-i de nasul meu, oricît m-aș forța să înțeleg! Sigur că asta ar trebui să uit mai întîi. Că pentru mine a fost o vreme cînd și dragostea și înțelegerea și voința și inteligența trebuia să se confunde. Ea propunea să le despărțim una de alta. Propunerea cumva inconștient, fără vină adică, degeaba, fără interes și fără premeditare. Dar, dacă uit intenția mea de a le confunda, trebuie să accept propunerea ei de a le separa și deci nu uit, ci îmi amintesc mai exact și fără nostalgie!

Merge, cu capul plecat, pe asfaltul ud, printre mormanele de zăpadă murdară care se topesc într-o liniște de necomparat, topirea zăpezii este poate cel mai discret fenomen meteo și cel mai imprevizibil în urmări. Din cînd în cînd răspunde absent la saluturile trecătorilor. Oamenii din Fuica sînt comunicativi, politicoși. Cei din Temenia te salută de parcă ar vrea să smulgă de la tine un secret, parcă te-ar înjura și ar aștepta apoi să reacționezi, fac cu tine o experiență, vor să afle cine ești și ce hram porți! Se apropie, deocamdată părînd fără intenții precise, de restaurantul lui Mite Păun.

Lașitate? Lașitate sau altceva? Nu totdeauna frica este cauza lașității. Uneori e doar comoditatea, ignoranța, imposibilitatea de a prevedea consecințele unui gest de-al tău. Tocmai îi lăsasem să plece pe soții Boerescu și schimbam doza la *pick-up*. Mă pregăteam pentru trei ture în șir, pentru treizeci și șase de ore de somnolență și de sculat din oră în oră pentru un tur în curtea stației și o scurtă comunicare radio cu centrul regional. Trebuia să ascult ceva, dar nu Schumann. Pot să uit că totuși am început chiar cu un disc pe care scria tocmai Schumann? Pot, dacă vreau. Pot să uit și vremea ciudată, amurgul frumos din care aveau să țîșnească vuietele unei furtuni neobișnuit de violente pentru septembrie, iar acestea aveau să transforme întreagă acea noapte într-un coșmar al existenței. Pot uita, nu-i nici o problemă! Dar după primul meteor am auzit un cîrîit în stație și vocea speriată a poetului Astavrei. Tonul ăla speriat și sperietura care se insinua în mine în timp ce-l ascultam. Tocmai mă gîndisem din nou la Mierean și la fobiile lui, la acele fisuri din scutul meteo pe care-l reprezintă atmosfera și la radiațiile nocive care au pătruns prin ele și l-au atins tocmai pe el făcîndu-l să nu fie un om ca toți oamenii, adică unul care s-o lase pe fiică-sa să se mărite cu cine vrea și să-l lase pe el în pace să se ocupe de ce vrea și de tabieturile lui de om bătrîn care studiază experimental chițibușurile legii. Experimental în minte, firește, nu la bară, adică nu experiențial! Tocmai constatam că fusesem învins de un bătrîn bicisnic și mă întrebam de unde forța aia a lui de a rezista la tot ce încercasem ca să-l scot din ale lui. Să fi fost o intervenție a ionilor din atmosfera care se încărca subtil înaintea unei furtuni? Dar atunci de ce ei îmi slăbiseră mie rezistența, iar lui nu? Poate că el nu mai era decît o cochilie, o carcasă de os, deci materie moartă

care nu mai reacționează la nici o influență externă, în timp ce puținul viu rămas înăuntru își permite să fie tenace. Eu reacționasem instantaneu la influențe meteo ce abia se pregăteau să se exercite, pe cînd el, ca un fitotron — aș spune acum — o ținea pe-a lui. Cred că la asta mă gîndisem și de asta mă speriam pe măsură ce Astavrei adăuga cuvinte speriate în microfonul stației radio de la releu. «A trecut pe aici fata domnului avocat Mierean și zicea că vine spre tine, spre stație.» Ei, și? De ce să ne speriem așa de un lucru banal? Pentru că pînă atunci nu mai urcase niciodată singură, ci doar însoțită de mine? «Nu, bă, dar e îmbrăcată de oraș și vremea stă să se strice. Ești inconștient? Un om de-al nostru antrenat mai face o oră pe drum de la releu pînă la stația meteo, iar peste o jumătate de oră se întunecă! Am vrut s-o oprim, sînt aici și Boereștii, au zis și băieții de la releu să stea aici, să ne uităm la video pînă dimineața și pe urmă o aduce unul dintre ei pînă sus, dar ea, nimic, nici să audă, parcă era nebună, domnule!» Mă rog, și ce-ar fi vrut domnul Astavrei să fac? «Cum, mă, eș' nebun și tu, ce te joci cu muntele la ora-sta? Ratează un meteor și ieși în calea ei!»

Așa că acum ar fi trebuit să mă bucur de victorie. Nu atît de victorie ca acțiune a mea, cît de victorie ca întîmplare, adusă de vîntul care se înteța, de ora amurgului, de zodii. Cu docilitatea ei neîntrecută, așteptase doar să adoarmă domnul Mierean și pornise în urma mea. În felul acesta, el fiind adormit, nu mai avea senzația că se opune voinței lui dacă mă urmează. Voia doar să facem dragoste și să ascultăm Schumann între două meteoruri. Să-mi spună da cu tot trupul și tot sufletul și să revină la nu-ul lui tată-său imediat ce acesta s-ar fi trezit din somn dimineața și s-ar fi întrebat în gînd unde o fi fiică-sa! Asta, de fapt, m-a umplut de furie. Dacă tot nu comunicăm în nici un fel, de ce vine? S-o las să-și caute singură drumul, mi-am zis. Ajunge, bine, nu ajunge, iar bine! Cred că în mai puțin de zece minute se întoarce la releu și dacă vreunul dintre pezevenghii ăia știe cum să o ia, pînă mîine dimineață și uită de ce e pe munte și nu în Moclean, dar, fără îndoială, nu uită să-și ia drumul înapoi de cum se crapă de ziuă. Iar eu, în tot timpul ăsta, să mă învîrt năuc pe creasta Muntelui Mare și să mă întreb dacă nu cumva a pierdut marcajul din cauza întunericului, dacă nu a împins-o vîntul în vreo prăpastie, să ajung la releu cu două meteoruri ratate și să văd zîmbetele

misterioase și vulgare ale tipilor de acolo, disprețuindu-mă sau compătimindu-mă etc. Ei, nu, asta nu! Cel mai bine ar fi fost să nu-mi spună nimeni nimic, nici măcar Astavrei. Faptul că totuși aflasem că ea este în drum spre mine și în pericol de moarte îmi dădea o ocazie unică de a fi LAȘ. Sigur că aveam oroare de lașitate, dar ea se deschisese deodată în fața mea ca o fîntînă foarte adîncă și privind în ea i-am simțit fascinația, atracția abisului, gata, nu mă mai puteam desprinde, nu-mi mai luam ochii din fundul ei îndepărtat. Aveam, ca orice laș adevărat, și o mulțime de justificări: meteorul — cum să-l ratez cînd abia m-am hotărît să-mi schimb locul de muncă și am nevoie de o caracterizare fără pată, de la foarte bine în sus?; sperjurul — nu jurasem eu în urmă cu doar cîteva ore că nu mă mai interesează soarta Ulei?; comoditatea — pe care, de altfel, nu mi-o mărturiseam; și, nu în ultimul rînd, teama de ridicol — dacă telefonul lui Astavrei nu era decît o glumă pusă la cale de derbedeii de la releu sau, mai grav, dacă ea se întorcea și rămînea cu unul dintre aceștia peste noapte?

Așa că nu frica este totdeauna cauza lașității. Dar gustul de sine al cuiva care a fost o singură dată laș este, cred, același totdeauna! Da, am ucis-o! Am ucis-o și nu cu sînge rece, ci cu sînge laș! Am ucis-o atunci seara, somnolînd și ascultînd muzica după care pînă nu demult o iubisem. Ascultam răzvrătirea vremii în același timp și-mi închipuiam că nu-mi pasă. Mai era doar un sfert de oră pînă la meteorul următor și-mi ziceam în gînd că deja s-a întors, că a speriat-o acoperirea aproape spontană a cerului la 7/8 și că pe primele picături de ploaie a intrat în cabana celor de la releu, că la primul fulger mai lung îl și sărută pe unul dintre ei și-mi mai ziceam iarăși că mie nu-mi pasă. Completam cu minuție formularul luat de la Astavrei. În tot acest timp nu făceam altceva decît să ucid.

*

Și tocmai se pregătește să salute absent pe încă un temeninean, unul care iese din cîrciuma lui Mite Păun cînd abia a trecut o oră de la deschidere. Dar acela îi ține calea fără să scoată un sunet, așa că Luca își ridică privirea și-l vede pe Chișcanu proțăpit înainte-i, rînjind, ceva între ironie și rîs idiot, s-o fi îmbătat așa devreme? «Ca să vezi, domne, vorbești de lup și lupu-n ușa cîrciumii!» «Hă-hă-hă — rîde Chișcanu — hai să bem una mică, dom' Luca!» «Era să te caut acasă, a

zis Hazgură să-l schimbi mai devreme cu o oră, ţi-am trimis un bileţel cu portaru' ăla de la Fitotron care stă lîngă tine, l-ai primit?» « Lasă, domne, balivernele astea, îl schimb pe domnu' Hazgură cînd vreau io, că prea s-a-nvăţat la pomană, hai să bem şi noi ceva ca-ntre colegi, dom' Luca, ce dracu', domne, parc-am fi duşmani!» Şi intră amîndoi în fumul bodegii care a fost han de cîmp la cap de pod pînă la război şi apoi cinematograf pentru descinderile rare ale caravanelor cinematografice înainte de a fi redată circuitului comercial sub mîna grasă şi păroasă a lui Mite Păun. Cele treisprezece mese înghesuite de scaunele mici, fără spetează, şi acoperite cu o muşama cenuşie sînt ocupate pînă la ultima. Cît stătuse Luca la Pascu, toţi mecanicii şi electricienii Fitotronului avuseseră timp să-şi lase acasă servieta de vinilin în care duc scule şi mici obiecte de făcut cîrpeli şi se întorseseră în cîrciumă. « Vino aici!» — spune Chişcanu întinzînd mîna spre o masă aşezată cumva după uşă şi la care doi indivizi cu mutre insipide par încă dispuşi să-l primească pe Chişcanu, care abia s-a ridicat de lîngă ei, dar şi pe invitatul acestuia, meteo Luca. « Ăsta-i popă!» — îl laudă Chişcanu pe unul dintre ei, cel îmbrăcat într-adevăr cu un costum negru şi avînd pe dedesubtul hainei un pulovăr tot negru cu guler întors. Luca strînge o mînă moale în timp ce aude lauda lui Chişcanu: « Înjurătura lui preferată este lăuda-te-aş în mijlocul curţii!» Apoi strînge o altă mînă scîrboasă, dar prin altceva decît prin moliciune şi, nereuşind să descifreze mormăitul interlocutorului în costum bej (ăsta-i şi mai ciudat decît un popă îmbrăcat în negru şi bînd la unspe dimineaţa cocîrţ în bodegă!) ascultă lămuririle suplimentare ale lui Chişcanu: « Te prinzi ce-nseamnă să te laude un popă în mijlocul curţii? Hă-hă-hă-hă!» Se aşază faţă în faţă cu uscatul cu păr rar şi privire neagră, rea, ochi mici lîngă nas, căruia costumul bej i se potriveşte ca o cravată de mătase unui bivol. « Hă-he-hi-ha-ho-hă!» — rîde oscilant şi fără veselie respectivul, reuşind să-l facă pe Luca să simtă pe şira spinării o adiere a fricii. De unde dracu' i-o fi găsind alde Chişcanu pe toţi urîţii ăştia?

Că de oameni urîţi ţi se face frică mai repede şi mai fără motiv e lucru ştiut, dar frica provocată de un frumos e fără leac, iar cea produsă ţie de tine însuţi e mai rea decît moartea. Mai bine lauda în mijlocul curţii în bolboroseala unui terchea-berchea care, dacă nu a reuşit la nici o şcoală şi nici chef de

muncă n-a avut, s-a dus la seminar, să fericească norodul în descendenţa părintelui Ştefan sau al altora ca el. Halal! Şi sticlele verzi de trei sferturi cu vin alb acru ca sucul de sare de lămîie sînt puse cu grijă de Chişcanu în frapiera plină de o apă cenuşie în care plutesc chiştoace de ieri sau de două săptămîni. Se aşază cam greoi pentru ora de sprinteneală pe care o arată ceasul de la mîna lui: « Ăsta e schimbu' meu dă la Fitotron, domnilor!» Îl bate pe umăr pe Luca. « E un băiat bun, da'-l cam ia lumea peste picior!» « He-he-he-hi», zice costumul bej şi se vede că vrea să facă pe omul care a băut mai mult decît ceilalţi (dar de ce, de ce? — se întreabă Luca vigilent — aşa-i el dimineţile!) şi apoi continuă mîncîndu-şi vorbele, începînd una şi continuînd alta, cu fragmente de bancuri pe care el presupune că tu le ştii şi te obligă să rîzi înainte de a le duce el pînă la sfîrşit, încruntîndu-se cînd totuşi rîzi, voind parcă să afle ceva de la tine, din reacţiile tale, în timp ce tot el vorbeşte, — « ce crezi că faci foc şi nu iese fum dăloc, ai, vorba-ia, sanchi, hali — gali, ha-ha-he-hi-ho, auzi, dom' Luca?» palmă plesnită peste antebraţul acestuia, uşoară strîmbătură a proaspătului venit, « cică hali-. . . hali . . .?», privire întrebătoare spre Luca, de parcă l-ar invita pe el să continue nu ştiu ce scîrboşenie, apoi trezindu-l cu un pumn în umăr,« hali — Guli, domne, hai, zi că nu-i aşa!» Luca aprobă din cap să scape, dar acela, tot prefăcîndu-se beat, ridică brusc un deget ameninţător: « Deci, Guli . . . Guli . . . şi mai cum?» Luca ar vrea să spună habar n-am, dar n-are curajul, ci doar ridică din umeri. « Gulianu, nene, zi aşa!» — strigă stafia din faţa lui şi Luca tresare gîndindu-se la Fiston-Gulianu, ascunzîndu-şi sperietura sub primul pahar plin pe care-l toarnă pe gît.

IX

Iar cuvintele nu pot fi folosite cu uşurinţă de cel care s-a lăsat o singură dată fascinat de puţul adînc al laşităţii. Ele par a fugi de el, a nu voi să-i servească meschinelor lui scopuri pentru că aşa sînt, meschine, el vorbeşte ca să scape de ruşine, să-şi mîntuie într-un fel măcar trupul de ruşinea ce-i ţiuie în ureche tot timpul. Ele, cuvintele, fac loc între ele unor nuanţe, unor tot felul de alte semne care-l trădează pe laş. Tot timpul desprinzi de pe buzele lui singurul adevăr pe care el ar voi să-l ascundă: cu nu pot fi niciodată sincer pe de-a-ntregul! De fapt, m-am decis să mă lupt cu propriile-mi cuvinte ca să răscumpăr în vreun fel acea faptă care mă apasă. Nu sînt nebun, dom' Vio, sînt doar un nenorocit care se luptă cu el însuşi.

Pictorul se ridică de pe scaunul lui de lemn cu tăblii din panglici de sfoară şi se duce spre telefonul care tocmai a început să ţîrîie obosit, răguşit. Ridică receptorul.

— Alo, da, cine, care Stela? Care Ramona? Greşeală, duduie!

Apoi scoate telefonul din priză şi se reaşază pe scaun, cu urechile larg deschise spre povestea lui Luca.

(Şi oricît m-aş travesti şi m-aş crede el, personajul, simt că vînătoarea e pe cale de a deveni un eşec!)

Spune că în acea după-amiază a tras un somn greu cu gust de cenuşă udată cu saramura care se aruncă primăvara din putina de varză, că l-a durut capul tot timpul şi cînd s-a trezit îl avea greu ca o servietă burduşită cu caiete de teză. Că n-a gustat niciodată un vin mai rău decît ăla de atunci, din bodega lui Mite Păun, dar că băuse din el în disperare, probabil de frică, notează, că spera să scape de întrebările periculoase ale omului în bej. Ăla spunea mereu bancuri, adică jumătăţi

de bancuri, jumătăţi de propoziţii pe care, dacă nu le continuai în direcţia în care voia el se supăra atît de tare şi te privea cu ochii ăia ai lui atît de rău, încît ţi se făcea greaţă pe loc şi mai turnai în tine un pahar de vin acru cu gust chimic, oribil. Îi tot striga preotului în costum negru: «Auzi, părinte, să nu-mi spui mie că nici o „gaşcă de necredincioşi" nu-şi are sălaşul pe coclaurile astea!» Iar popa, pradă aceleiaşi stări de frică nelămurită în care se afla şi el, Luca, dădea din cap negativ, ceva între «nu există nici una» şi «nu, nu spun, cum o să spun aşa ceva», apoi bea şi el din porcăria de vin. Omul bej lua lucrurile cum voia el şi se întorcea spre Luca, păi vedeţi că există, numai că problema e să ştim ce dracu', scuze, — către popă — învîrt şi ce intenţii au. Îi făcea brusc cu ochiul lui Luca, acesta zîmbea obosit, să nu-l supere adică, dar se alegea imediat cu o nouă lovitură în moalele capului, pentru că omul, întors cu faţa spre Chişcanu, zicea tare: Lasă că ne lămureşte domnu' Luca în ce cred ei. Şi cu o privire de şarpe se întorcea spre găina de Luca şi-i sufla drept în nas fumul de la un sfert de ţigară mărăşească. El. Luca, îşi mai turna în stomac un pahar de otravă cu groaza că ăla ştie de Valea Plinşii, că el insinuează că acolo e ceva ilegal, că vrea să-l facă pe Luca să spună el ce fac ăia, să-i interpreteze apoi toate cuvintele într-un sens cu totul denaturat şi în baza căruia falansterul să fie prezentat ca o crimă, iar pe el, Luca, să-l facă ori delatorul principal ori complicele care încearcă să tăinuiască. Altfel, de ce l-ar întreba tocmai pe el cu ce se ocupă nişte «ei»? Hai, spune, dom' Luca! Ce să spun, domne? Ha-he hă-hi-hă-ho! Te dai sanchi, Hali-gali, ai? Apoi, cu altă pronunţie: huli-guli, ai, te faci că nu ştii, e, poftim, domnu' Chişcanu, e naiv, cu din ăştia îţi faci dumneata veacu' la hipodromu' ăla sau cum îi zice? Şi tot el, către popă, s-o luăm pă puncte. Cred ei în nemurirea sufletului? Popa, privit de doi ochi cenuşii ca un fluture de cele două ace care-l pun pentru totdeauna într-un insectar, nu ştie ce să zică şi face un semn vag cu mîna. Păi, cum, bre, dacă ei nu cred în asta, dumneata de ce stai de lemn şi nu-i dai pă mîna Patriarhici să-i vindece şi să le bage în cap că ori la rai, ori la spital cu ei? Hai, păi vezi că stai aici şi bei banii enoriaşilor dăgeaba? Le toarnă la toţi trei în paharele goale şi ei se pregătesc docili, chiar şi Chişcanu, el de ce anume o fi aşa de speriat, să le ducă la gură. Staţi, strigă bejul, şi toţi trei se opresc de parcă

ar fi fost prinşi la furat în lumina unui reflector, pumn în masă, violent, noroc că toate paharele sînt în aer şi sticlele în frapieră, cum să nu creadă ei în nemurire, mă, tu-le prascovenia mamii lor? Adică, he-hî-ho-hi, nici în nemurirea sufletului, nici în societatea pe care o construim pentru copiii noştri, ai copii, părinţele?, îhîm, încuviinţează printre înghiţituri de spaimă şi vin acru bietul popă, nici în Einstein şi teoria lui relativă, cam relativă, domnu Chişcanu, nu-i aşa, semn cu ochiul, păi, vezi? şi nici în inteligenţa materiei, nici măcar în gloria eternă a . . . E, he, he, păi aşa nu merge, băieţi, nu merge, ei vor raiul fără sacrificii şi dintr-o dată, direct la ei în curte, păi, cu noi cum rămîne, ai?

Şi zice Luca mai apoi că nu i-a salvat decît o bătaie de ţigani care s-a-ncins pe neaşteptate în bodegă şi că au zburat scaune peste capetele lor şi că s-au ghemuit toţi patru în colţul ăla de lîngă uşă şi că au auzit răcnete de om înjunghiat şi au văzut şi sclipirea aia albă-roşietică-gălbuie care tocmai lăsase moartea într-un trup cînd ei abia se lansaseră în a vorbi de nemurire şi că popa a şi început să vomite de frică pe pantofii lui Chişcanu şi pe un crac bej al costumului acelui avocat de ocazie, poate vinul prea acru să fi fost de vină şi nu spaima, aşa că au început să tremure la unison în colţul ăla şi nu mai păreau în tabere diferite. Iar ăia, ţiganii ăia din ce se luaseră la bătaie?, erau mulţi, ai dracu', unii năvăliseră de afară, de unde băuseră pînă atunci în picioare, direct din sticle, şi alţii fuseseră înăuntru, la mese, unii mai boieroşi, deci aşa, tot boieroşii cu răpănoşii se încăieraseră şi pe acest teren, iar cîrciumarul Mite Păun, mai tîrziu, cînd aruncase o prelată pe mort şi închisese uşile şi stătea şi el printre clienţii care nu se dădeau duşi spre case pînă la venirea procuraturii, povestea cui voia să-l asculte, erau destui, că ăla, mortu' care zăcea întins pe duşumele între mesele rupte, era foarte al dracu' şi că-i curăţase la pocker pe mai mulţi, mii de lei, neică, jucau în casa Rumîncuţelor, ţigăncile alea care şi-au făcut casă dă chirpici în marginea Temeniei şi le-nchiria casa pentru jocuri, da-ntr-o zi îi venise şi lui rîndu' şi pierduse unşpe mii la unu', Ciulitu, ăsta-i nou p-aici, a venit de pe undeva şi s-a-nsurat cu o fată d-a spoitorilor din Fuica, sau e tot dup-aci, da' s-a dus dă mic în lume şi n-am apucat noi să-l ştim. Şi dimineaţa să-ntorcea spre casă de parcă ar fi fost prieteni, pînă cînd au ajuns în faţa casei şefului dă post, tovarăşu Grabnicu, şi cum

mergea ei aşa şi fluiera, ăsta, mortu', care pierduse cum ar veni, zice: « Băi, Ciulitule, tu ai avut macara cu magnet şi zaruri cu argint viu. Dă banii înapoi!» « Ce vorbeşti, mă, ai sictir că te stric la dinţi.» « Bă, a zis ăla mai tare a doua oară, dă banii, n-auzi!» « Mă, tu eş' chiaun, hai înapoi la Rumîncuţe să-mi arăţi şi mie macaraua!» « Nu, nene, nici-un înapoi, or' dai banii, or' strig la Grabnicu!» Şi atunci Ciulitu a pus mîna pă el şi i-a trosnit un pumn după ceafă să-l doboare din prima. Da' mortu a strigat ca din gură dă şarpe: « Tovarăşu Grabnicuuuu!» Ciulitu a-nmărmurit şi s-a făcut mic în şanţ. Ştia că să liberase cu decretu' şi că dacă mai pica o dată cu ceva, cu orice, avea dă continuat ani grei la stuf, şi i-a zis lu' ăsta, « bă, dacă mai strigi o dată te omor, să ştii!» şi ăla iar a strigat şi atunci s-a aprins lumina în verandă la Grabnicu şi Ciulitu a băgat mîna-n buzunar şi i-a dat unşpe miile înapoi şi au luat-o amîndoi la fugă pe uliţă. Io crez, neică, că d-aci i s-a tras.

Moartea, cînd trece printr-un loc, poate să schimbe şi clima, zice Luca, ar trebui să mai inventăm aparate şi pentru asta, mergea spre casă ţinîndu-se să nu vomite şi el cum făcuse popa în cotlonul din spatele uşii şi vedea că zăpada din mormanele negre din marginea drumului nu se mai topea cum se topise toată dimineaţa şi chiar noaptea, îngheţa la loc, deşi nu era decît ora unu şi jumătate, miezul zilei, dom' Vio, şi se răcea aerul minut cu minut ca-ntr-o maşină frigorifică de TIR. Cu gîndul ăsta zice că a intrat pe poarta casei lui moş Pătru Brodeală şi cu gîndul ăsta zice că a adormit pe loc, adică a căzut în nesimţire ca un om beat ce era şi simţea din mărunt aie un rău care semăna cu moartea şi somnul care părea chiar o scufundare în moarte nu i-a făcut nici o frică. Şi că s-a trezit cu o sete cît Sahara şi cu dureri de cap şi cu o diaree presantă puţin înainte de ora cinci după-amiaza.

A plecat la closetul din curtea lui moş Brodeală, dar a constatat pe drum că vremea iar se schimbase incredibil. Era acum şi mai cald decît de dimineaţă, soarele bătea pieziş dinspre vest, dar încălzea plăcut ca-ntr-un septembrie frumos pe litoral şi hălci mari din zăpada care mai acoperea cîmpul fuseseră mîncate de un austru mai cald decît mistralul. Aburi ieşeau din pămînt, era primăvară, ce mai? Aşa că examinase îndelung, într-o primă repriză, toată coasta însorită pieziş a dealului de dincolo de rîu, în marginea satului Fuica

și i se păruse că vede într-un luminiș, între două pîlcuri de pădure, niște culori mai stridente, niște pete roșii, ce putea fi? La a doua coborîre în privata de beție de floarea-soarelui a bătrînului Brodeală și-a luat cu el și binoclul de cîmp și, prin ușa întredeschisă a coșmeliei urît mirositoare, a descoperit că o șatră își înălțase corturile dincolo de rîu, aveau cu ei caii, căruțele încărcate cu tot felul de saci murdari, cu oale și crătiți, cu curci și găini cine știe de unde furate, puzderie de copii și de femei cu fuste crețe. I-a examinat îndelung cu binoclul. Unii se dezbrăcaseră de tot și se soreau nemișcați, întinși direct pe iarba udă, poate un pic zvîntată deja, alții strîngeau vreascuri pentru un foc, iar cei mai mulți, puradeii mai ales, se hîrjoneau de aveai impresia că le auzi prin binoclu chirăiala. Brusc Luca a simțit că-l lasă durerea de cap cînd i-a venit gîndul că aia e șatra lui Florean de care-i vorbise Gheorghe anticarul și a plecat în casă, să se îmbrace și să se ducă la ei, să-i roage adică să-l ia cu ei către Valea Plînșii, căci cu siguranță acolo aveau de gînd să meargă. În casă a mai tresăltat o dată de bucurie cînd și-a dat seama că e vorba de ziua de 9 aprilie. Da, nouă aprilie.

Păi știi dumneata, domnu' Vio, ce zi este asta? Este ziua în care se produce unul dintre cele mai ciudate fenomene de pe tot globul, unul dintre acelea, precum triunghiul Bermudelor și mai știu și eu care, ce sînt observate, dar încă neexplicate. Nouă aprilie este ziua în care apele celui mai mare fluviu din lume, Amazonul, o iau dintr-o dată la deal, da, da, curg înapoi, dinspre mare spre izvoare, și se aude un zgomot înfricoșător la zeci de kilometri depărtare de malul fluviului. Se numește fenomenul acesta *pororoca*, dar încă nici un savant nu s-a pronunțat în legătură cu cauzele lui. Cum ce-are Amazonul cu noi, păi, de vreme ce nu știm ce cauză are această nebunie a apelor, de ce să credem noi că ea nu determină într-un fel și meridianul nostru? Oricum, indienii de acolo fac din această zi o sărbătoare, iar constatarea mea că țiganii lui Florean, care veneau la Valea Plînșii o dată pe an de o sărbătoare a lor, au venit odată cu *pororoca*, o sărbătoare de la antipozi, m-a scos pur și simplu din aiureală și mi-a dat aripi și aer destul pentru ele, asta vreau să spun, zice Luca.

Zice că luase cu el o lanternă chinezească cu bătaie lungă, cu două faze și binoclul de cîmp. Că se îmbrăcase ca pentru

o expediție, cu hanoracul kaki pe care nu-l mai purtase de cînd era la stația din Muntele Mare și-și pusese pe dedesubt un pulovăr gros de lînă și era pregătit să petreacă nopți în șir sub cerul liber în ambigua vreme de sub zodia berbecului. Așa era îmbrăcat de fapt și cînd bătuse cu pumnul în geamul atelierului meu. Zice că . . . dar, domnu' Abraș, la ce dracu' ți-e gîndu'? sau io-mi bat gura degeaba aci?

Zice că a traversat pe la insula cu plopii mici și a luat-o la vale de-a lungul rîului. Soarele îl bătea drept în ceafă acum și-i arunca umbra alungită cînd în apele tulburi de zăpezile topite, cînd pe covorul de iarbă proaspăt scos de sub zăpezile murdare de pe marginea rîului. La o vreme a început să audă muzică de acordeon și de vioară, chiote și chirăieli de copii și și-a dat seama că nu-i departe de tabăra țiganilor. După mai mult de un sfert de oră de mers de-a lungul rîului a observat că zgomotele acelea se aud din ce în ce mai încet și apoi se pierd. Cum dracu' am trecut de ei fără să-i văd, s-ar fi întrebat el înainte de a face cale întoarsă, cu soarele roșietic în geana ochilor de data asta. Într-adevăr, după ce a făcut vreo două sute de pași înapoi, a auzit iar cîntecele țiganilor și, zice, în clipa aia și-a dat seama în ce fel de parșivenie a formei peisajului e ascunsă intrarea în Valea Plînșii cînd te duci spre ea dinspre rîu: o movilă mică, nu departe de rîu, și două mult mai mari cu pauza dintre ele, vîlceaua, șaua, cum vrei să-i zici, ascunsă privirii de prima, apoi, mai sus ceva, dar sub cîmpul drept care-i la nivelul șoselei ce duce de la Fuica spre oraș, o altă movilă, împădurită și mai mare, aceasta le domină pe cele trei, care-s mai mici. Dinspre malul rîului, cînd treci fără să fii atent la ceva anume, nu o vezi decît pe aceasta din urmă, dar nu-ți dai seama de la început că e vorba de o ridicătură a pămîntului din cauza copacilor care sînt pitici și par înalți, dealul ăsta e mai mult nisip decît pămînt, de unde să crească niște copaci falnici în asemenea condiții? L-am rugat să-mi deseneze ca să-l înțeleg, dar n-a vrut, a zis că n-are talent, că, oricum, mai mult decît o mîzgălitură n-ar ieși din asta, dar io cred că se temea de ceva, reacția lui la propunerea mea de a-mi face o schemă a locului a fost bruscă și în mod nejustificat violentă. A început cu grăbire o descriere intuitivă din care n-am înțeles mare lucru. A zis că să comparăm movila mare și împădurită cu capul unei femei culcate pe spate, cele două movile mai mici cu sînii aceleiași femei, iar

movila mică şi cu pantă mai domoală din vecinătatea imediată a rîului s-o comparăm cu pîntecele ei marcat de graviditate. Abraş zîmbeşte cu subînţeles, deşi e un zîmbet amar acest zîmbet al lui, iar Vio habar n-are de ce e aşa. Întreabă: Înţelegi ceva din asta, doctore? Abraş pare a se desprinde dintr-o reverie. Cînd deschide gura se vede că minte, dar de ce o face şi care-i în fond adevărul? Spune: Nu-nţeleg nimic, dar poţi să continui, e interesant. Mda, păi, zice că şatra era undeva deasupra pîntecului bombat, de acolo se auzea muzica lor îndrăcită, tarapanaua, şi cînd i-a găsit el, ei deja plecau în halai cu căruţele şi cu puradeii şi cu orătăniile după ei printre cei doi sîni şi o apucau apoi brusc la dreapta, cum ar veni pe la subsuoara femeii, intrau în pădure şi se pierdeau din vederea celui care i-ar fi urmărit, zice că-i foarte simplu, dar nu poate explica mai exact de atît. Tabăra, şatra cum ar veni, arăta cam aşa:

– Dar asta doar cînd a zărit-o el de departe, cam din dreptul buricului, spune, pentru că ajungînd lîngă ea a găsit-o pustie şi a trecut în goană să-i prindă din urmă pe cei din halai şi i-a pierdut acolo, lîngă subsuoara stîngă. Cum stîngă, am întrebat, nu ziceai că au luat-o spre dreapta? Păi, da, dar dacă femeia era culcată pe spate chiar aşa vine, înţelegi ceva, domnu' doctor? Mda, spune Abraş şi bea din cafea. După ce i-a pierdut s-a întors lîngă corturi, focul mare rămăsese aprins, începea să se întunece şi s-a gîndit că poate au lăsat ei pe cineva să păzească focul şi şi-a luat inima în dinţi şi s-a întors să-l întrebe pe acela. Zice că avusese dreptate, lîngă foc era ghemuit un bătrîn ştirb, somnola sau trăgea să moară, nu părea să fie în stare să-i dea vreo lămurire.

*

S-a apropiat totuşi de foc simţindu-i dogoarea mai mult decît se aşteptase. Seara era limpede şi astfel flăcările înalte ce porneau din rug au fost mai întîi transparente în lumina pieziş a soarelui, mai dogoritoare deci cînd te apropii de ele fără să le vezi, dar deveneau încet-încet tot mai albe şi din albe, sub puterea întunericului, roşii ca patima cea mai sălbatică. Privindu-l timp pe bătrîn şi încă întrebîndu-se dacă nu cumva murise în acea poziţie fetală şi cu ochii aţintiţi în jăratec, întrebîndu-se dacă e cazul să mai strice o vorbă în direcţia lui, pe cînd tocmai se îngrozea la gîndul că se află în preajma unui mort ce se va calcina sub ochii lui, a văzut cu mare surpriză că buzele aceluia se mişcau. Aţintind urechea la el prin dogoare şi înlăturînd cu greu din auz trosnetele focului dezlănţuit şi scînteind, a distins un murmur. A ocolit focul şi i-a venit bătrînului din spate, decis de acum să-i pună o mînă pe umăr, să-l tragă spre el, să încerce să-l întrebe ceva, orice.

Din spate a văzut lucrurile mult mai clar. Bătrînul avea în stînga un vas cu apă, iar în foc, în faţa lui, într-un vas mai mic, ceva ca un ibric pitic şi mai lat, se topea un metal argintiu, plumb poate sau cositor, era deja lichefiat cînd l-a observat el, fierbea. Cu o mişcare bruscă, bătrînul a apucat cu mîna goală coada probabil fierbinte a micului vas din foc şi i-a turnat conţinutul în tingirea afumată plină cu apă. Apoi a rămas nemişcat cu faţa la foc. Încetase să mai murmure, dar mişcarea unuia dintre omoplaţi, la fel de greu perceptibilă ca şi murmurul, îl făcea pe Luca să creadă că bătrînul continuă straniul său ritual. Abia cînd s-a întors cu profilul spre vizitatorul său, mereu fără să-i arunce vreo privire, acesta a constatat că moşul nu făcuse decît să caute în foc o boabă de jăratec potrivit de mare pentru gura unei pipe de lut din care acum trăgea s-o aprindă.

– Du-te după ei! – ar fi zis moşul, cu voce tare acum, Luca l-a auzit clar, deşi nu se aştepta să-l audă rostind vreun cuvînt perceptibil, nu părea să aibă în fiinţa lui uscată destulă forţă pentru asta.

– Bu... bună seara! – a-ngăimat Luca.

– Da, da, nu te-ntoarce din drum!

Şi tînărul a făcut o mişcare din trup, voia să se răsucească pe călcîie şi să plece în căutarea Văii Plînşii, se lămurise că

mare lucru nu avea de aflat de la moș, se-nfuriase oare sau ce?
— Dar nici nu te grăbi, cum ți-e felul!

Ultimele cuvinte l-au încremenit mai întîi în acea poziție pe jumătate torsionată, l-au relaxat mai apoi și i-au îndoit în cele din urmă încheieturile lăsîndu-l să se așeze alene în iarba udă de lîngă foc.

Ciudat era și că focul nu ardea numai crengi culese în grabă din marginile crîngului de arbori pitici ce străjuiau movilele mici dinspre deal și-o acopereau în întregime pe cea de sus de tot, ci și buturugi mari, prea mari chiar, unele erau pe jumătate arse, deci fuseseră și mai mari. Erau acum ghemuiți față în față, între ei tingirea în care metalul topit se «coagulase» și căzuse la fund ca o formă ce urma a fi interpretată, lîngă ei focul, din ce în ce mai prezent pe măsură ce întunericul se îngroșa, iar pe cerul care din azuriu devenea de un albastru închis, catifelat, primele stele, simțea Luca fără să privească în sus, începeau să apară.

Bătrînul pescui din tingirea cu apă peștele de cositor și-l aruncă pe pămîntul încălzit din marginea focului. Avea forma unei litere P, dar cu unele zone mai îngroșate și cu ramificații subțiri și neregulate ca niște rădăcini de grîu sau ca niște raze desenate de o mînă tremurată. Așa voise hazardul să «coaguleze» acel metal la contactul cu apa. «Te pomenești că are de gînd să-mi ghicească trecutul, prezentul și viitorul!» — s-a gîndit amuzat Luca.

Și într-adevăr:

«Ești mereu în căutarea acelei femei, singura pe care o iubești, dar din mișelia ta sufletească sau... (pauză lungă — Luca are impresia că moșul a adormit) o ucizi! N-o vei găsi tocmai pentru că o ucizi tot timpul. De fapt, pentru că ești însuți femeie, pentru că nu faci din căutarea ta un lucru serios și cauți de parcă n-ai căuta. Ești trist și după ce găsești ce ai căutat, dar și mai înainte, cauți adică de parcă ai sta pe loc și ai dori să fii tu cel căutat.»

Bolboroseala aceasta, spune Luca, a durat mai bine de o jumătate de oră și între timp se întunecase de-a binelea, iar focul, după o întețire constantă la început, scăzuse apoi și mocnea în spuza groasă, arunca din cînd în cînd limbi viclene în aer, țiuia sau sfîrîia în roșul intens de sub negrul vălurit de căldură. Fără îndoială că felul de a vorbi al moșului contrasta cu aspectul lui de barbar și decrepit, și asta l-a făcut

pe Luca să-l întrebe cine este. I-a zis pur și simplu «dar tu cine ești?», ceea ce nu-i spui niciodată unei țigănci care-ți ghicește în palmă sau în ghioc. Și spre surprinderea lui moșul s-a hotărît, tîrziu, după ce arsese aproape tot tutunul din pipa de lut, să vorbească și despre el.

Nu i-a spus un nume, dar Luca a ghicit ușor din unele detalii că bătrînul era chiar acel Florean de care-i vorbise Gheorghe-anticarul. Fusese prieten cu boierul Marcu pe vremea cînd acesta nu era decît un tinerel pîrlit și-și petrecea vremea în cafenelele luxoase ale orașului visînd flămînd la averi fabuloase. El (Florean) era cu doar cîțiva ani mai în vîrstă decît boierul Marcu și avusese timp să adune bani cît să cumpere o fabrică, îi pierduse apoi și fugise la oraș cu gînd să se bage, de ce nu, în politică. Atunci s-au cunoscut și fiecare și-a făcut despre celălalt o părere greșită, fiecare credea că se poate servi de celălalt, mișelește, pentru a atinge scopuri ce păreau numai ale lui, fiecare a crezut că nu va trebui să plătească niciodată celuilalt ceea ce i-ar fi datorat. S-au disprețuit reciproc din primul moment și asta i-a făcut pentru o lungă bucată de vreme inseparabili. Fiecare a fost pentru celălalt un geniu al incitării. Așa a trecut boierul Marcu la fapte și a devenit după o vreme stăpînul conacului de la Valea Plînșii pe raza comunei Fuica, iar el (Florean), așa cum îl vezi, deputat în parlament! Sigur că la vremea în care-și împliniseră visele acestea nu se mai cunoșteau unul cu celălalt, dar fiecare în felul lui a trebuit să plătească. I-a povestit deci în amănunt traseul fiecăruia și a încheiat avertizîndu-l pe Luca: «Și tu vei plăti!»

Apoi l-a îndemnat din nou să-și continue drumul spre Conac. «O iei pe lîngă movila din dreapta noastră și nici nu te urci pe ea, nici nu te îndepărtezi decît cînd vezi pîlcul de plopi, mesteceni și sălcii care pare o margine a pădurii celei mari, dar nu e decît un crîng. Apoi mergi pe liziera crîngului pînă ce simți sub picioare apa mustind, semn că ai ajuns în marginea unei mlaștini. Acolo o iei la stînga, printre copaci și încerci să nu te afunzi în mlaștină, pentru că e foarte periculoasă, dar nici să nu te abați prea mult de la marginea ei. Astfel vei ajunge într-un luminiș în care vei vedea o altă movilă, cam lunguiață și puțin cotită pe creastă. Te urci pe ea și din punctul în care creasta ei se îndoaie cobori drept la conacul lui bietu' Marcu, Dumnezeul lui să-l ierte!»

Asta a făcut Luca şi aşa a ajuns din nou la conacul de care ne-a tot vorbit pînă acum şi la care cred că ar trebui să încercăm şi noi să ajungem odată, să vedem ce e adevăr şi ce e minciună în toată povestea asta.

Vio şi Abraş ciocnesc paharele. Apoi rămîn tăcuţi multă vreme.

(Deci Abraş, aşa cum ascultă şi încearcă să înţeleagă, se metamorfozează în Vio, aşa cum povesteşte şi încearcă să înţeleagă, iar amîndoi, datorită poveştii ce se desfăşoară între ei, încearcă să se metamorfozeze în Luca şi acesta, la rîndul său, este o metamorfoză a lui Florean care, metamorfozîndu-se, povesteşte despre Marcu şi... Dar la ce bun tot acest şir de poveşti şi toată această înscenare a felului în care şi le transmit unii altora? Nu cumva mă surprind în acest punct încercînd ceea ce înţelepciunea din proverbe condamnă la eşec sub numele de vînătoare de mai mulţi iepuri în acelaşi timp?)

« Am coborît spre Valea Plînşii ca spre un port celebru din Mediterana sau din Oceanul Indian. Puzderie de lumini strălucitoare şi o muzică îndrăcită care se auzea din ce în ce mai tare pe măsură ce mă apropiam. Desigur că puteam să mă închipui oriunde în lume în timp ce coboram spre Conac, dar nu mi-am închipuit decît ceea ce, ajungînd acolo, am constatat că era chiar aşa. Cum veneam, din spatele Investiţiei Părăsite (clădirea părea acum un transatlantic în plină sărbătoare, toate ferestrele ei erau luminate şi în încăperi se vedeau în plină lumină bărbaţi şi femei mişcîndu-se de parcă ar fi dansat, prin unele ferestre deschise se auzeau hohote de rîs), am ocolit-o lăsînd-o în stînga mea şi trecînd nu departe de Casa Bătrînească în care ultima oară stătusem la taifas cu Sachelarie şi doctorul Şarba şi le ajutasem pe cele două foste campioane la călărie să dea de mîncare vitelor şi să mulgă vacile. Casa era şi ea luminată feeric, dar altcumva decît Investiţia, arăta mai degrabă ca un brad pregătit pentru noaptea de Crăciun, o lumină blîndă ca de lumînări străbătea prin perdelele de la ferestre, dacă nu cumva acestea semănau mai degrabă cu nişte carcuri colorate discret şi presărate cu licurici. De la ambele construcţii porneau spre Conac ghirlande uriaşe din crengi de brad — şi m-am întrebat de unde vor fi găsit atîta cetină în pădurea asta cu esenţe moi şi, în general, mai mult de foioase — iar în ghirlande, instalate ingenios de o mînă de maestru de ceremonii, ardeau lampioane colorate. Aceleaşi ghirlande se vedeau coborînd şi dinspre celelalte margini mai înalte ale coloniei, adică dinspre Stînă, lîngă care ardea un foc straşnic, mai mare decît cel de lîngă şatra pe la care tocmai trecusem, dar şi dinspre Crama de la capătul viei şi chiar dinspre Rulotele ancorate în marginea livezii, dinspre Bungalow-uri şi, peste iaz, dinspre mica Centrală Electrică din marginea rîului. Conacul era de asemenea luminat puternic pe dinăuntru, iar în iarbă, de jur împrejurul lui, fuseseră instalate reflectoare mari care-l iluminau şi dinspre afară, fasciculele acestor reflectoare se încrucişau undeva deasupra Conacului, aşa cum şi ghirlandele se încrucişau aşezîndu-l într-un fel de centru teoretic. În piaţeta mică din spatele Conacului, în centrul virtual al petrecerii fusese instalată un fel de estradă joasă din scînduri de brad pe care se putea dansa. »

De altfel, Luca văzuse încă de cînd se afla în spatele Investiţiei Părăsite că o masă vie pulsa precum o populaţie microbiană pe o lamă de microscop în lumina revărsată peste estradă. Apropiindu-se însă şi mai mult, observase că estrada are o parte mai înaltă în apropierea intrării din spate a Conacului şi că acolo era instalată o masă încărcată de bunătăţi şi străjuită de două sfeşnice în care ardeau torţe.

În afară de numeroşii vizitatori, adică aceia sosiţi acolo cu puţin înaintea lui Luca în halai şi cu instrumente, membrii de rînd ai taberei păreau mult mai numeroşi. Totul arăta ca o scenă de carnaval în care se amestecau jobene şi mătăcovuri, peruci franţuzeşti şi şalvari, sumane nemţeşti din aba ţesută în casă şi rochii suave din mătăsuri scumpe, pantaloni vărgaţi, pălării de pai şi smoking-uri alături de alte rochii, grele şi impunătoare, din catifea conabie. O parte a calendarului dublu părea oprită în Europa orientală a anului 1840, iar alta oscila prin America prohibiţiei alcoolului şi prin « sărbătoarea de neuitat » a Parisului cu gust de Joséphine Backer. Amestecîndu-se printre acestea în timp ce se ducea întins şi fără să-şi explice de ce spre punctul cel mai luminos, mica piaţă din spatele Conacului, Luca simţi acel miros specific al femeilor încinse de dans şi de aerul de sărbătoare, întîlni priviri de bărbaţi tulburaţi şi veseli, urmărind fantome ale zînelor bune, fu strivit, sărutat, călcat pe picior, împins, recunoscut cu urale de un grup de tineri pe care el nu-i cunoştea, zgîriat zdrelit, felicitat, din nou sărutat cu patimă, înjurat cu voce joasă şi ameninţătoare, din nou călcat pe picior, de un toc

foarte ascuțit de data aceasta — se afla deja pe estrada de scînduri —, servit cu dulciuri sau cu carne de miel — mesele pe care le-a întîlnit în drum erau încărcate de mîncare și băutură, mult mai încărcate chiar și decît cea care strălucea sub lumina torțelor și la care văzuse că stau așezate trei persoane, dintre care una era o femeie frumoasă, cu părul lung lăsat să curgă în valuri pe spatele gol de o rochie compusă numai din dantele și strasuri. Deși populația strînsă în acel moment la Valea Plînșii părea dintr-o dată mult mai numeroasă decît l-ar fi lăsat pe Luca închipuirea lui să accepte, mîncarea și băutura etalate pe mese păreau mult mai mult decît suficiente. S-ar fi zis că nu sînt puse acolo decît pentru a le demonstra oamenilor cît sînt de neputincioși în privința consumului, pentru a-i umili că nu sînt în stare să golească acele mese, că sînt naturi bicisnice și că pantagruelismul ar fi pentru ei o încercare din care n-ar ieși decît învinși. Musavereaua se întețea, turbiona, fierbea.

În cele din urmă a reușit să treacă printre dansatorii antrenați într-un cadril siropos adus probabil de lăutarii țigani dintr-o Budapestă care nu era pe atunci decît o copie a Vienei și, din ultimele trei *bodiceck*-uri primite de la perechile prea avîntate pe lîngă care s-a strecurat, s-a trezit lîngă masa aceea care trona peste ring, ca o masă a juriului la un concurs de dans. Între cei doi bărbați de la masă l-a recunoscut pe Aron și i-a spus un bună seara timid, se temea adică de o eventuală ridicare din umeri a acestuia: nu toți oamenii pe care i-ai cunoscut cîndva sînt dispuși să-ți răspundă la salut în toate ocaziile și în toate epocile în care îi reîntîlnești.

Aron s-a ridicat binevoitor și a venit să-l îmbrățișeze ca pe un frate iubit (de arme, de cruce etc.) pe care nu l-ar fi văzut de multă vreme și căruia i-ar fi dus dorul. L-a luat de după umeri și l-a prezentat protocolar celuilalt bărbat de la masă. Marius Fiston-Gulianu. Omul la care Luca se gîndise de mai multe ori pînă atunci, pe care îl admirase și-l invidiase, îl judecase și-l justificase, dorise să-l vadă și se temuse de el fără să-l știe la chip. Acum avea să constate că individul arăta cam așa cum îl visase el într-o noapte de iarnă, ațipit cu capul pe tăblia mesei de la stația de lîngă Fitotron. Avea părul cîrlionțat în inele mici și sîrmos, barbișon, ochii de un negru intens, sfredelitor, tenul măsliniu, statura potrivită, mai degrabă slab decît bine proporționat, o ușoară asimetrie a feței care

în esență era de o frumusețe rece, stranie și hîtră în același timp, un rictus abia ghicit al buzei de deasupra și în ochi o sclipire jucăușă care amenința din cînd în cînd să se transforme în furie. Aron l-a prezentat apoi și Nușei-Păpușa, ea era femeia care avea onoarea să stea la aceeași masă cu «fondatorii», iar Luca, aflîndu-i numele, fu extrem de dezamăgit că fata nu semăna deloc cu Ula, în afară, poate, de lungimea părului, dar asta poate fi într-adevăr numită asemănare cînd vrei să compari două femei?

«Am fost așezat în capul acelei mese. Eram în dreapta lui Aron și în partea opusă locului în care stătea Nușa-Păpușa. Torța din fața mea a fost mutată în capătul celălalt al mesei, chipul fetei era acum luminat de aproape de lumina pilpîitoare a torțelor și, de sus, de lampioanele multicolore din ghirlandele de cetină. Chipul ei era în această lumină de o frumusețe teribilă, dar tot nu semăna deloc cu al Ulei.»

Cerul era înstelat, petrecerea devenea din ce în ce mai carnavalescă, țiganii puteau fi ușor confundați cu locuitorii falansterului și invers. Cu o privire îngăduitoare, Marius învăluia tot spectacolul, dar nimeni nu părea să ia în seamă acea privire a lui, s-o descifreze sau să se teamă de posibilele ei semnificații. Luca începuse tocmai să-i caute din ochi pe ceilalți cunoscuți ai lui de acolo. A fost foarte surprins să nu-i vadă nici pe Șarba, nici pe Sachelarie și nici pe Gheorghe printre cei care se zbînțuiau pe ring. Le văzu însă pe cele două dresoare de cai dansînd (un țigan cu cobza trecuse în centrul ringului și dădea un recital demn de Barbu Lăutaru), îl văzu și pe cel pe care îl cunoscuse sub numele de Gheorghiță (dar acesta nu dansa, ci se învîrtea preocupat prin toată curtea, cine știe cu ce treburi importante), mai recunoscu și alte figuri de bărbați și copii dintre cei pe care-i văzuse în cantina de la parterul Investiției Părăsite cînd luase masa acolo, dar nimic nu era sigur, pentru că îmbrăcămintea din altă epocă îi făcea să semene între ei și să se diferențieze altfel decît atunci. Tocmai voia să-l întrebe pe Aron unde sînt ceilalți, cînd acesta se aplecase spre el și-i spusese:

— Ei, cum ți se pare?

Dar pînă să apuce să dea el vreun răspuns, Marius zisese și el către Aron:

— Să înțeleg că domnu' Luca are de gînd să se mute la noi?

« Era și bunăvoință, dar și o amenințare ciudată în propoziția lui. Aron continua să mă privească întrebător și ridicase de cîteva ori din umeri înainte de a zice: „Știu și eu, să-l întrebăm chiar pe el!" „Dar chiar avem nevoie și de un meteorolog?" — continuase Marius de parcă răspunsul meu nu ar fi contat în nici un fel, iar Nușa-Păpușa chicotise cu falsă veselie, ori i se păruse plină de umor intervenția lui Marius, ori văzuse pe ring ceva amuzant. Încă nu-mi aruncase nici o privire pînă atunci și nici nu părea că are de gînd s-o facă. Am zis, cam tare, înșelat adică de zgomotul din jur care tocmai făcuse o sincopă în secunda în care am deschis gura, am strigat deci: nici nu mă gîndesc! Și atunci doar ea a fost cea care m-a privit cu atenție, curioasă, chiar așa spusesem? Cei doi bărbați și-au păstrat mutrele impasibile de la început. Nu voiau să arate că sînt iritați, dar mai tîrziu aveam să-mi dau seama cît de mult îi deranjase răspunsul meu."

— Dar de ce, domnu' Luca, ai fi primul care ajunge pînă aici și nu vrea să și rămînă? — întrebase într-un tîrziu tot Aron. Iar Marius, cu stilul lui de a nu-l lăsa pe cel vizat să vorbească imediat, adăugase, de parcă subiectul discuției s-ar fi schimbat de multă vreme:

— Nu-i adevărat că ar trebui să ne gîndim serios la limitarea primirilor?

« M-am ridicat de la masă și am început să mă plimb agale prin curtea largă a Conacului, trecînd pe lîngă perechi îmbrățișate, pe lîngă mese ascunse în semiîntuneric, dar la fel de opulente ca și cele din lumină, pe lîngă grupuri strînse în cerc și care izbucneau din cînd în cînd în hohote de rîs. De fapt mi se făcuse frică de tonul ciudat al celor doi « fondatori » și nu știam cum să-mi ascund frica, aș fi plecat înapoi, Nușa-Păpușa nu era Ula, deci nu mai avea nici un rost să rămîn, dar nu cred că aș fi găsit ușor drumul pe întuneric. »

Dinspre dealul cu via și livada, Luca a văzut că și la etajul Conacului e lumină multă și s-a gîndit să meargă acolo și să-i caute pe Sachelarie, Gheorghe și Șarba, i se păreau prieteni buni aceștia, ar fi putut să-l apere de eventuale neplăceri presimțite la acea oră doar de el și încă nepuse la cale de nimeni anume. Deci a intrat în Conac și a urcat spre holul bibliotecii. A auzit muzică (altă muzică decît aceea din curte, firește) și rîsete dinspre sala centrală de la etjul întîi, aceea în care se afla bazinul în care fusese și el îmbăiat cu ocazia primei vizite.

I s-a părut logic să-l găsească acolo măcar pe Șarba, doar acela era domeniul lui, nu-i așa?

« Cînd am intrat în sala bazinului am fost întîmpinat cu strigăte de bucurie, de parcă aș fi fost unul de al lor pe care îl așteptau de mult, parcă le-aș fi adus cine știe ce veste bună prin simpla mea apariție. În lumina scăzută și în muzica aceea siderală, m-am trezit dezbrăcat de haine în mai puțin de două minute, apoi am fost împins în bazin și m-am avut încotro, a trebuit să înot, să mă bucur de contactul cu apa, să îmi schimb cel puțin pentru moment starea psihică de teamă incertă care mă cuprinsese. Chiar dacă mediul lui natural nu e apa, omul e aproape obligat să se bucure cînd se îmbăiază. Trupul liber îl obligă la bucurie. De altfel, după numai cîteva minute a mai intrat cineva în bazin și, văzînd că se bucură de aceeași primire ca și mine și că toți sînt preocupați de aruncarea lui în apă (doar că aceluia i-au făcut o glumă și mai bună, l-au aruncat îmbrăcat — poate era o regulă a jocului bazat pe numere pare și impare, poate deveniseră și mai nerăbdători între timp, cine știe, și apoi au sărit după el în bazin, urmărind să-l țină cît mai multă vreme cu capul sub apă), am profitat de neatenție și m-am strecurat spre cabine. Mi-am găsit hainele la a doua încercare și m-am îmbrăcat în grabă, punîndu-mi cămașa pe pielea udă, simțind apoi multă vreme răcoarea și temîndu-mă să nu răcesc. »

Pe cei trei prieteni i-a găsit în cabinetul lui Șarba. Aveau figuri de oameni îngrijorați de ceva, nu păreau în nici un fel participanți la petrecere, erau îmbrăcați în haine decente, de lucru și nici nu arătau ca unii care obosiseră să tot petreacă și căzuseră în somnolența tristă a dimineții dinainte de spartul chefului. A găsit de cuviință să-i anunțe mai întîi de neobișnuita curiozitate a unui om în bej pentru faptele lor. A povestit gîfîit, preluînd din îngrijorarea lor pe măsură ce vorbea, tot ce se petrecuse înainte de amiază în cîrciuma lui Mite Păun. Sachelarie a fost cel care l-a oprit să mai povestească în momentul cînd intra în detalii privind încăierarea.

— Știm, a zis el. De fapt, ăla care a dat cu cuțitul e aici, probabil că îl ascunde șatra o vreme. Dar nu ăsta e lucrul cel mai grav.

Aveau date sigure despre faptul că avocatul care le împrumutase bani la începutul experienței nu exista în realitate. Că Marius și Aron, ajutați de soldatul reformat și de cîțiva

dintre cei aduşi de el la Conac, iar acum şi de această fată care le fusese prezentată drept fiica avocatului, nu făceau decît să-i exploateze pe toţi ceilalţi. Problema risipirii grupului îi preocupa acum pe cei trei. Dacă ceilalţi prieteni se simţeau într-adevăr bine aici, aşa cum s-ar fi zis după veselia care domnea pe afară ca şi prin camerele celor cîtorva clădiri, în această noapte de primăvară care devenise o sărbătoare cu tradiţie, aveau ei dreptul să-i avertizeze de escrocheria lui Marius? Aici, zice Luca, se scuturase ca de un vis urît întrebîndu-se dacă nu cumva o maşină a timpului l-a dus pe o moşie din Prahova la începutul secolului al XIX-lea. Poate că erau fericiţi cu ce aveau şi dezvăluirea le-ar fi stricat bucuria neoferindu-le în schimb nici o posibilitate de a fi mai mulţumiţi aiurea. Aceasta era într-adevăr o altă problemă. Chiar dacă nu o puneau pentru toţi membrii coloniei, ei trei, care se deciseseră să plece, chiar şi dacă nu obţineau o despăgubire echivalentă cu bunurile şi valorile pe care le depuseseră la fondul comun la sosire, erau obligaţi să se gîndească la ea. Cum să explici, dacă te duci să te angajezi la o întreprindere, că n-ai carte de muncă şi că n-ai lucrat nicăieri în ultimii ani? Un bărbat nu poate să declare că a fost casnic. Asta era mai ales problema lui Şarba sau el spunea că un inginer de drumuri şi poduri, ca Sache, găseşte de lucru mult mai uşor, pe şantiere e altfel. In schimb, Gheorghe fusese apucat de nişte scrupule mult mai greu de liniştit cu vorbe. Sachelarie, totuşi cel mai optimist dintre toţi, credea că dezvăluirea matrapazlîcurilor lui Marius nu trebuia să ducă, în mod obligatoriu, la dezmembrarea grupului şi la părăsirea locului. El credea că lucrurile se pot îndrepta şi că Marius însuşi ar putea fi păstrat după ce restituie colectivităţii banii pe care i-a adunat. Sigur că pentru scenariul pe care îl imagina el ar fi trebuit să se treacă la fapte imediat, în chiar dimineaţa următoare, îndată după plecarea ţiganilor. Încă din acea noapte, zicea el, ar fi trebuit să se alcătuiască un grup care să preia responsabilitatea schimbării. Trebuia stabilit repede şi ce anume să se schimbe, şi ce măsuri de vigilenţă erau necesare pentru evitarea unor situaţii similare în viitor.

— Ce viitor, domnu' Sachelarie? Parc-ai fi copil, zău aşa! — zicea doctorul Şarba, care părea într-adevăr cel mai demoralizat.

— Ba, pardon, replica Sachelarie, copii am fost cu toţii încă de la început. Iar, dacă ne-am maturizat cît de cît

între timp, soluţia mea este singura care ar dovedi-o.

— Oricum, dacă ne lamentăm, nu schimbăm nimic, zise şi Gheorghe. Poate că domnul Luca, văzînd lucrurile din afară şi nefiind implicat la fel ca noi în toată afacerea asta, are o privire mai lucidă şi deci o idee viabilă.

« Se întorseseră toţi trei spre mine şi aşteptau să-mi soarbă vorbele. Chiar că parcă erau nişte copii toţi trei, ditamai intelectualii. Fuseseră păcăliţi, asta era cert, dar nici nu aflaseră toate detaliile capcanei şi deci, cu atît mai puţin, erau în stare să descifreze modul cum ar fi putut să iasă din ea. Mă pregăteam să le spun că viaţa e frumoasă şi că, *atîta vreme cît nu au a-şi reproşa nimic lor înşile*, singura soluţie ar fi sinceritatea. Aşa vor supravieţui, de muncă să găsească oricînd pentru cine vrea să muncească, iar o conştiinţă împăcată face viaţa mai lungă. Laşitatea e la fel de periculoasă ca agresivitatea . . . Atunci s-a auzit o bătaie în uşă şi în liniştea care s-a lăsat am văzut uşa deschizîndu-se şi pe Marius intrînd în cabinet împreună cu Mariusică. »

— He-he, zisese Marius, uite cine ne strică petrecerea, tocmai « bătrînii » noştri şi ultimul sosit! Ce-i cu voi, mă băieţi, nu beţi nimic, nu dansaţi?

Mariusică adusese o sticlă de vin şi tot el a căutat într-un dulap după pahare. Apoi s-au aşezat cu toţii în jurul biroului lui Şarba şi după ce şi-au muiat buzele în vin au început să tacă precum sculptorii între pietrele lor cînd se îmbată după un vernisaj. Luca a fost cel care a îndrăznit să deschidă discuţia, provocîndu-l pe Marius să vorbească despre ceea ce se presupunea că toţi ceilalţi ştiu în amănunt. Chipurile, ca să se hotărască şi el să vină acolo, numai din acest motiv întreba.

Atunci a intrat în cameră şi Aron care avea în mînă un pahar gol şi s-a dus direct la sticla de pe masă şi şi l-a umplut. Părea cel mai sigur de el, parcă ar fi ştiut de mai demult ce se întîmplă acolo. S-a aşezat şi a început să vorbească în numele lui Marius, răspunzînd adică la întrebarea care tocmai îi fusese adresată.

Într-adevăr, spunea el, Marius este fiul lui Neculai Fiston-Gulianu şi şi-a petrecut copilăria în satul Temenia care aparţine de Fuica. Tatăl lui a fost arestat pe cînd el avea numai doisprezece ani şi, cum nu avea alte rude, fusese înfiat de familia Avădanei, foşti muncitori la atelierele Nicolina din Iaşi, deveniţi la vremea înfierii funcţionari cu înalte răspunderi

într-un minister. Marius învățase să scrie și să citească încă de la vîrsta de patru ani, tatăl său bun se ocupase de asta, îl alfabetizase înainte de a-l lăsa să-și trăiască pruncia. Așa se explică succesul lui continuu din anii de școală și faptul că devenise pionier din clasa a doua și apoi comandant de detașament și, după înfiere, la școala din oraș la care se mutase, a fost chiar comandant de unitate de pionieri. Era dat totdeauna de exemplu, părea făcut pentru a recepta exact și cu entuziasm toate idealurile pe care educatorii le prezentau ca fiind proprii generației sale. Urîse dintotdeauna pe cei care au și nu împart cu ceilalți, mîncarea sărăcăcioasă a copiilor din Temenia sau obiectele de joacă, mingile, bicicletele, pepenii furați, toate i se păreau făcute pentru a fi folosite în comun, fără grija de a ști cine este proprietarul. Încă de cînd era la școala de patru ani din Temenia făcea crize de furie cînd cineva spunea «al meu». Cînd se mutase la școala din oraș și începuse să-și petreacă în întregime vacanțele în taberele speciale pentru fruntașii la învățătură, descoperise cu bucurie că există posibilitatea unui trai pe măsura celui închipuit de el în primii ani de pionierie: folosința comună a tuturor bunurilor, mîncarea pe săturate din cazanul comun — poate că și mesele pregătite prost și în grabă de Neculai Fiston-Gulianu, văduv și cu grija muncii la cîmp, îl făcuseră să aprecieze mîncărurile gustoase pregătite în cantinele taberelor din Ardeal sau din cantina ministerului la care lucrau noii săi părinți. În familia Avădanei nu s-a gătit niciodată mîncarea, nici măcar duminica sau în zilele de concediu ale celor doi soți. Bucătăresele unguroaice din tabere sau bucătarii transferați de la restaurantele celebre ale orașului la cantina ministerului sînt la originea gustului pe care-l are Marius pentru traiul în comun și al ororii lui pentru individualism. Sigur că, pentru a fi înțeles, Marius trebuie privit și ca un produs al educației pe care a primit-o generația lui, al felului în care el, ca element foarte conștiincios, a primit și a interiorizat această educație. În fond, pînă după facultate și după armată, deci pînă la douăzeci și patru de ani, el a trăit cu bucurie în colectivități în care se simțea foarte bine, în largul lui, cum s-ar zice. Nici doi ani întregi nu a trăit singur.

Aici, Marius a ridicat privirea și a bîlbîit-gîlgîit cîteva cuvinte pe care ceilalți nu le-au înțeles, dar pe care Aron s-a grăbit să le tălmăcească.

Pe tatăl lui bun, Marius l-a mai întîlnit o singură dată, după ce se eliberase. Trăia izolat undeva în afara orașului, Marius nu știe unde pentru că a fost dus pînă acolo într-o mașină închisă. Bătrînul îi strînsese mîna. Nu-l îmbrățișase și nu-l sărutase ca pe un fiu, îl întîmpinase ca pe un bărbat și asta-i plăcuse lui Marius, el era prin al doilea an de facultate atunci și încă trăia neplăcerea adolescentului de a nu fi luat în serios. Băuse vin cu tată-său și nu găsiseră mare lucru să-și spună. Doar bătrînul scosese la un moment dat dintr-un maldăr de hîrtii vechi un ziar pe care-și amintea că-l mai văzuse și cînd era copil — poate era chiar ziarul de pe care învățase să citească! Pe prima pagină era un desen sub care scria «Capitala în anul 2000». Se vedeau numeroase clădiri asemănătoare cu Casa Scînteii, aliniate de-a lungul unui rîu pe care se vedeau vapoare aproape la fel de înalte ca și blocurile. «Așa e acum?» — l-a întrebat Neculai pe fiu-său. Și Marius a răspuns că așa e. Cînd mi-a povestit toate astea, mi-a spus și că îi era milă de tatăl lui, de traiul lui izolat, de obligația pe care o avea de a-și face singur mîncarea, de a-și produce singur și cerealele și lemnele de foc, de a spăla rufe, de a săpa groapa pentru closet și de a avea grijă de păsări, de porci, de vaci și de cai. Îi era milă de el că nu avea cu cine să schimbe o vorbă luni în șir și că în singura întrevedere cu propriul său fiu nu avea ce vorbi. Îl considerase în gînd pe tatăl său o victimă a acelui egoism pe care-l urîse totdeauna cînd se manifestase la cineva din anturajul lui și, în secret, se bucurase că nu are o astfel de structură sufletească.

«După cum vorbea, Aron părea să știe că despre tot ce se întîmplă la Valea Plînșii, despre falanster și despre viața lui Marius se tot scrie și rescrie un text. Prin ce adăuga acum, el nu încerca decît să determine o reconsiderare a echilibrului acelei povești. Părea să știe că toți cei care o repovestesc pornind de aici nu fac decît să rescrie un vechi manuscris de-al lui căruia el, cel dintîi, îi cunoaște toate imperfecțiunile, că știe în ce fel va încerca să intervină fiecare rescriptor și că el încă are posibilitatea să orienteze toate intervențiile ulterioare spre un sens general urmărit doar de el, în secret și față de Marius. Îl ascultam și mă miram doar de pasivitatea celorlalți. Erau ei dispuși să accepte această nouă imagine sub care le era din nou vîndută aceeași escrocherie?»

Într-un fel, el are dreptul să vă creadă pe toți bolnavi de aceeași boală a individualismului. (Murmure dinspre doctor Șarba, speranță în privirea lui Luca.) Dar și el suferă de o boală groaznică și incurabilă. Boala lui se numește normalitate absolută și e extrem de rară. Suferă de ea unii psihanaliști care știu totul despre procesele psihice și provin din familii de psihanaliști, adică din locuri în care nu s-a produs nici o greșeală în educație în prima copilărie, unde nu s-a permis formarea nici unui complex, unde tendințele sexuale și cele ale instinctului de conservare au fost permanent măsurate, controlate, adormite prin satisfacere sau au fost conștientizate tot timpul. La Marius, cauza bolii pare să fie mai degrabă această alfabetizare timpurie, saltul peste copilărie la care l-a obligat contactul cu semnele abstracte ale alfabetului. De aceea forma pe care o prezintă el este mai puțin gravă decît altele, dar simptomele sînt aceleași: o manie a autoobservației și a observației critice, o sastiseală libidinală și un sentiment al inutilității într-un mecanism care funcționează perfect. O trăire a vieții ca experiment de rutină, cu toate rezultatele deja cunoscute.

> « Oamenii se îmbolnăvesc atunci cînd, în urma obstacolelor exterioare sau a unor insuficiențe interioare privind adaptarea, satisfacerea trebuințelor lor le este refuzată în realitate. Constatăm cu acest prilej că ei se refugiază în boală spre a putea grație acesteia să obțină plăcerile pe care viața li le refuză. »
>
> Freud

Desigur că, față de tot ce am spus pînă acum, și experiența microcomunitară pe care am inițiat-o este tot o pornire neoromantică, un fel de a recîștiga copilăria, o iluzie, o speranță născută mai degrabă din registrul sentimental decît din acela rațional al acțiunii, o idee naivă care făcuse vogă în prima parte a secolului trecut. Totuși, după primii ani, numărul relativ mare de noi adepți și rezultatele economice bune ne-au obligat la unele măsuri de prezervare a acestei contraculturi nonviolente și am introdus reguli de funcționare, am stabilit obiective și în planul spiritual, am pus bazele unei filozofii *pro domo* de care mai ales domnul Sachelarie și domnul doctor Șarba s-au ocupat.

Din nou Marius a intervenit zicînd cîteva vorbe bîlbîite, dar pe un ton amenințător de data aceasta, Mariusică s-a ridicat brusc în picioare și chiar a răsturnat scaunul pe care șezuse, cei de față au simțit o ușoară violență în gestul lui, dar, la un semn al lui Aron, el s-a dus calm spre masă, a luat sticla de vin și a turnat în pahare. Aron a continuat netulburat.

— E drept că tot ei au fost și la originea unor posibile apostazii împotriva cărora a trebuit să luăm măsuri și, din păcate, urmările acestora n-au putut fi anihilate în întregime. Elucubrațiile lor în legătură cu pericolul consangvinității sau cu necesitatea unui schimb mai intens și la îndemîna tuturor cu exteriorul comunității ne-au creat și ne creează în continuare numeroase probleme. (Adresîndu-se direct lui Sachelarie, cu un ton de reproș) Păi, voi știți că aproape toți membrii coloniei fac excursii clandestine în oraș și vînd pe cont propriu produse la care am muncit cu toții? Că unii dintre ei au și un statut de producători individuali cu domiciliul în comunele alăturate și că au sume mari de bani depuse la CEC?

« Și tocmai cînd mă așteptam să văd o înfruntare între cei trei prieteni ai mei și „fondatori", s-au auzit dinspre curte zgomot de geamuri sparte și strigăte de femei înfricoșate. Am ieșit în grabă cu toții din cabinetul doctorului Șarba și am luat-o la fugă pe scări în jos. Spectacolul pe care curtea din spatele Conacului îl oferea privirilor noastre putea să ne sperie. Cele mai multe dintre mesele pe care seara văzusem grămezi de bucate, fructe și cărnuri, vase cu vin și cu țuică, dulciuri și cîrnați de casă, erau acum răsturnate sau chiar rupte, ghirlandele de frunze de brad se desprinseseră din punctele de sprijin și căzuseră peste mese sau peste ringul de dans, pocnete seci se auzeau cînd cineva călca în fugă pe cîte un ciob, toate luminile fuseseră stinse, în urma noastră chiar și cele din Conac, iar în lumina slabă a dimineții care tocmai se năștea deasupra văii se vedeau grupuri de oameni care se încăieraseră și-și dădeau lovituri nemiloase cu ce apucaseră să aibă în mînă cînd începuse scandalul. Primul meu gînd a fost acela al unei provocări a șatrei rămase, pentru prima oară se pare, în afara înțeleptei supravegheri a lui Florean.

Ne opriserăm pe pragul ușii din spate a Conacului, nu departe de masa de pe estradă la care stătuse mai devreme Nușa-Păpușa împreună cu cei doi fondatori și priveam cu nedisimulată curiozitate (eu), cu deznădejde (Șarba, Sachelarie

și Gheorghe), cu furie și neputință (Marius și Aron). Un bărbat cu gîtul unei sticle sparte în mînă și cu sînge uscat deja pe piepții cămășii albe s-a oprit înfierbîntat în fața lui Marius și i-a strigat arătîndu-i ciobul pe care-l ținea în mînă: — Ne dau închipuiri de vinuri! Am privit și eu cu atenție și am văzut că pe o parte a sticlei sparte rămăsese o bucată de etichetă care semăna leit cu aceea a vinului lui Mite Păun. Podgorenii, a strigat Aron și a rupt-o la fugă spre Investiția Părăsită. Acolo părea că este și focarul cel mai aprig al încăierării. Zgomotul de geam spart pe care-l auzisem noi la început venise de la una din vitrinele mari ale construcției celei noi. Între timp se mai spărseseră și altele și chiar geamuri ale Conacului săriseră în țăndări. Se pare că în depozitele cantinei de la Investiție, mi-a explicat Gheorghe, fuseseră descoperite stocuri de vin de calitate inferioară adus din afară și dat la mese spre dimineață, cînd mai toți sînt pilițți și nu mai fac diferența. Vinul cel bun din podgoria coloniei fusese probabil vîndut în Fuica sau în Temenia pe prețuri mari, iar cei care făcuseră mișelia asta nu se mai obosiseră și să cureță etichetele de pe toate sticlele. Probabil că de aici pornise scandalul. În momentul următor, însă, l-am auzit și pe Sachelarie strigînd *Caii!* și l-am văzut pornind în goană spre Casa Bătrînească împreună cu Marius și cu Mariusică. Atunci mi-am dat seama că nici căruțele țiganilor nu mai erau unde fuseseră de cu seară, ci se vedeau în zarea abia luminată pe dealul din spatele Investiției, profilîndu-se cîte o secundă pe cer și scurgîndu-se apoi în hățișul negru al pădurii încă neluminate de soare. Am înțeles imediat că țiganii nu participaseră de data asta la încăierare, dar că ar fi putut, profitînd de nebunia care se iscase, să încerce să fure caii frumoși din grajdurile din spatele Casei Bătrînești. Am fugit și eu pe urmele celor trei avînd în gînd mai degrabă să-i prind din urmă pe țigani și să aflu astfel drumul de ieșire din tabără. La colțul Casei, țiganul cu cobza și alți instrumentiști (care-l acompaniau) au încercat să-l oprească pe Marius cîntîndu-i:

„Apoi zică cine cîte știe:
Eu cu mîndru Solomon oi zice:
Toate-s deșerte și nebunie!"

Sachelarie însă reuși să treacă printre cîntăreți și să alerge spre grajduri. Din Casa Bătrînească au ieșit dresoarele de cai mergînd îmbrățișate și cuprinse de un hohot de rîs cu

sughițuri. Păreau să fi amestecat vinul coloniei cu acela adus de la Mite Păun. Marius a rămas cîteva secunde cu privirea pierdută în ochii cîntărețului cu cobza. Nu-i auzea vorbele, dar îl asculta cu atenție, ca un prinț care se gîndește la ale lui în timp ce privește la giumbușlucurile bufonului său. Apoi s-a auzit de după Casă strigătul lui Sachelarie: Ne-au furat caii! Și Marius l-a împins în lături pe cobzar plecînd spre grajduri. Cîntăreții s-au regrupat rapid și au luat-o și ei la fugă spre pădure, spre locul prin care mai devreme dispăruseră căruțele lor.

M-am trezit singur în fața Casei Bătrînești și mi s-a făcut frică. Nu știu de ce anume mă temeam, dar simțeam cum încep să-mi tremure mușchii stomacului, așa că am luat-o și eu pe urmele cîntăreților, știind că ei măcar cunosc drumul și mă pot scoate de acolo. Cînd am ieșit din pădure și eram nu departe de șatra în care rămăsese doar Florean lîngă foc, am văzut cerul cum se înroșește deodată la răsărit și cum ca din cenușă la o adiere de vînt se desprinde de pe linia neagră a orizontului un jăratec crescînd. Cerul prezenta însă o acoperire de 6/8 în partea centrală cu strato-cumuluși denși și negri și lăsa spre răsărit doar o bandă strîmtă de senin. Pe acolo lumina izbucni peste șatră tocmai cînd țigăncile bătrîne începeau să-l căineze pe Florean care murise. Cînd am ajuns lîngă rîu și lăsam în spate podul de la insula cu plopii mici, am mai privit o dată spre răsărit și am văzut cum soarele deja începea să apună. Se scufunda adică încet în norii groși de deasupra orizontului estic. Era ca un apus de soare răsturnat, lipit pe cer la est și avînd loc la nici zece minute după răsărit.»

Zice că s-a dus glonț la Fitotron și a cerut audiență la director. Puțin mirat de o asemenea grabă și insistență, directorul îl primise chiar la acea oră prea matinală. Era între primul și al doilea meteor din schimbul lui. Îi spusese bietului funcționar care tocmai își savura cafeaua în biroul lui somptuos că se simte dator să-l avertizeze de producerea unui fenomen meteo cu urmări deosebit de grave. Ce fel de fenomen? — întrebase directorul. Păi, e un fel de conjuncție de factori, încă nu poartă un nume, e o descoperire a lui, a lui Luca. Mda, zisese nu prea convins interlocutorul. Și ce urmări grave are un asemenea fenomen? În primul rînd, înălțase Luca vocea, oamenii care sînt sensibili la astfel de unde devin brusc foarte lași. Fără să-și dea seama și crezînd că acționează în continuare în conformitate cu principiile lor, cîte au și cum le au, comit lașități

ireparabile. Din lene, din ezitare, din neînțelegere, din teama de a fi greșit interpretați, din meschinărie, din atenuarea unor sentimente vechi și frumoase etc. etc. Probabil că directorul apăsase deja pe vreun buton de sub tăblia biroului lui, pentru că, spune Luca, deodată au intrat peste ei secretara și portarul de serviciu. Acesta din urmă îl privea într-un fel nu tocmai prietenos, dar și puțin mirat cînd l-a luat de braț să-l conducă la stație. Zice că nu s-a opus, n-a creat greutăți, a fost de acord cu tot ce zicea portarul cu o voce joasă și prevenitoare, parcă vorbea cu un copil bolnav, zice, țăranii nu prea au astfel de nuanțe în vorbirea lor. Pe culoarul ce ducea dinspre biroul directorial spre laboratoarele Fitotronului, zice Luca, s-au întîlnit ca din întîmplare cu un grup de trei ingineri-cercetători în halate imaculate și purtînd nelipsitul ecuson argintiu pe care, cu litere vernil, stătea scris numele fiecăruia. În primul moment a fost stupefiat de apariția acestora. Semănau pînă la identitate, fizionomic, firește, cu Sachelarie, Șarba și Gheorghe și el a vrut să se ducă spre ei și să-i îmbrățișeze. S-a oprit în fața lor și, mirat că aceștia nu dădeau nici un semn de recunoaștere, s-a apucat să silabisească, sub ochii uimiți ai portarului, ai secretarei și ai celor trei ingineri, numele de pe ecusoane: Popidan, Șendrea și Silvestru. Dacă tot îi oprise din drum, le-a explicat și lor de ce fusese la director, iar ei, în timp ce secretara și portarul se tot legănau nerăbdători de pe un picior pe altul, l-au ascultat cu atenție, aprobîndu-l chiar din cînd în cînd cu mișcări ale capului, ca niște savanți autentici. La sfîrșit, cel pe al cărui ecuson scria mare SILVESTRU i-a spus că problema este mai de multă vreme cunoscută și că datele ei sînt «puțin altfel». Cel cu numele de ȘENDREA a adăugat: «Treceți într-o zi pe la laboratorul de biologie tehnologică să discutăm în detaliu!» Apoi s-au depărtat toți trei discutînd de-ale lor, iar Luca a trebuit să-l urmeze pe portar pînă la ieșire.

Mai zice și că în cămăruța de la stație îl aștepta o surpriză teribilă, dar nu a dat nici un detaliu în plus. După al treilea meteor pe care l-a comunicat normal (după normalul lor, zice, temperatură, umiditate, direcția și tăria vîntului, acoperirea cerului etc.) s-a hotărît să lase stația baltă și să plece cu primul autobuz încoace.

La început povestise cu oarecare detașare totul, apoi devenise din ce în ce mai nervos și pe la faza cu audiența la director

deja începuse să țipe la mine. După ce a terminat s-a uitat la ceas de patru ori în cinci minute și pe urmă a plecat fără măcar să mai salute. I-am sugerat să vină cu mine pentru că tocmai voiam să-ți fac o vizită, dar a refuzat categoric. Ce zici?

*

Mda, zise Abraș, pe la prînz, cînd veneam acasă, m-a oprit și pe mine un tip în hol și m-a întrebat dacă nu m-a vizitat Luca în ultimele zile. Mi s-a părut ciudat, dar n-am mai dat atenție pentru că tocmai scoteam astea din cutia poștală. Vrei să te uiți puțin?

Abraș pune sub privirile uimite ale lui Vio un vraf de scrisori. Toate poartă adresa lui Luca de la Temenia și sînt scrise de mîna Ginei.

X

Aici, nu ştie nimeni nici un cuvînt latin!
OVIDIU — *Tristele* — cartea a V-a, elegia a VII-a (traducere de Eusebiu Camilar)

Ce e frică, asta e! Groaza, spaima, frica, teama, frisoanele reci, transpiraţia spontană, nodul în gît, morcovul, tremuratul pantalonilor, speranţa că dracul nu e chiar atît de negru şi spulberarea brutală a acestei speranţe, privirea aţintită tîmp în ochii ficşi ai călăului care nici el nu e călău decît pentru că se teme să nu fie victimă!

Uite, femeia asta care tot închide fereastra compartimentului «ca să nu se facă curent», să nu i se îmbolnăvească odrasla, să nu o certe bărbatul cînd ajunge acasă şi-i cere bani să-l ducă pe prunc la doctor, tînărul care-l caută din ochi pe conductorul de tren, «femeia cinstită» din Canterbury care tresare la fiecare deschidere a uşii compartimentului, care trage perdeaua în fiecare gară, ce ubicuu trebuie să fie soţul ei dacă ea se aşteaptă să-l vadă în fiecare moment pe un traseu de sute de kilometri, ţiganul care vinde «cinga», gestionarul care-şi reface calculele în tren înainte de un posibil inventar, îndrăgostitul care a cumpărat flori şi i se par cam veştede, poetul care citeşte la lumina zilei un poem care i s-a părut genial în noaptea în care l-a scris şi pînda lui pentru a descoperi şi interpreta fiecare grimasă de pe chipul ascultătorilor, funcţionarul care mai are cinci minute pînă la condică şi e blocat într-un autobuz la stop, înotătorul care simte că i s-a pus cîrcelul şi nu atinge nici fundul apei cu vîrful piciorului cînd încearcă a treia oară, excursionistul care a pierdut marcajul

potecii şi aude şuierul vîntului şi-l confundă cu un urlet de lup, călătorul care s-a aşezat în zăpadă să se odihnească şi-şi suspectează imaginile care-i trec pe sub pleoape că prea seamănă cu visele plăcute ale celor ce mor îngheţaţi, tăcerea din sala de şedinţe cînd se aude întrebarea «cine se-nscrie la cuvînt?» şi felul cum se ascund unii după alţii, încercînd să pară preocupaţi de cu totul altceva, urechea aţintită la ce strigă în parc un grup de derbedei pe lîngă care treci împreună cu iubita la ora tîrzie de după bal, bănuiala că au cuţite ascunse prin buzunare şi că o singură mişcare mai bruscă a ta îi poate întărîta, şeful de restaurant care pregăteşte nunta pentru fiica directorului de trust şi se răţoieşte la muzicanţi că dacă nu iese bine îi haleşte cu fulgi cu tot, număratul banilor cu voce şoptită în timp ce în gînd faci socoteala datoriilor, întunericul din ascensor şi tresărirea pe care o ai cînd atingi cu piciorul un trup de om întins pe podea şi sforăind, bine că nu-i mort, grijile de la muncă, deci bani şi drepturi, deci supravieţuirea, gîndul secret că fiul tău seamănă cu altcineva decît cu tine, căutarea de asemănări în anturajul de bărbaţi al casei, revelaţia că ai fost furat, minţit, înşelat, ruşinea şi furia, dar, de fapt, tot raportul victimă-călău, tot nodul în gît şi transpiraţia rece, tot frisoanele, teama, frica, spaima, groaza. Groaza şi toate formele ei bine mascate în relaţii de la om la om.

*

Tîrgul Mocleasa are străzi drepte şi dispuse radial, dinspre micul pinten al Muntelui Mare în ale cărui măruntaie s-a practicat mineritul înainte chiar şi de existenţa în vreo limbă a pămîntului a cuvîntului mină şi cîmpia largă, de fapt, depresiunea numită ţară, care asigură hrana locuitorilor şi dă ocazia celor ce se urcă pe munte să aibă o perspectivă largă, o vedere pînă-n ceţurile îndepărtate unde ghiceşti cîmpia cea adevărată. Gara în care coboară Luca din tren este la capătul depărtat de munte al unei astfel de străzi, chiar una dintre cele mai lungi străzi ale oraşului, pe ea poţi ajunge de la gară în gura peşterii în care arheologii încă-şi fac de lucru împingînd zilnic cu cîteva sute de ani mai înapoi momentul apariţiei primelor aşezări umane din această arie. De fapt, pentru un astfel de oraş structura labirintică a străzilor nu s-ar justifica în nici un fel, ea n-ar putea să ascundă nimic vizitatorului, nu ar fi o iniţiere autentică şi misterioasă pentru nici un nou venit.

Acestuia îi e de-ajuns să urce puțin pe coasta muntelui, să ajungă deasupra pintenului care adăpostește peștera și, de acolo, ar vedea tot orașul ca în palmă. Ce rost are să construiești labirintul cînd te afli pe o tipsie asupra căreia orice muritor poate avea perspectiva vulturului dacă nu e atît de leneș încît să nu urce cîteva zeci de pași?

Din strada cea lungă, deci, pașii lui Luca se abat pe una foarte scurtă și perpendiculară pe prima, un fel de coardă a cercului pentru care străzile lungi ar fi razele. E deja în cartierul vechi al orașului, cel cuprins între zidurile de apărare construite în stil Vauban la o sută și cincizeci de ani după moartea lui Vauban și la cel puțin o sută de cînd acest stil nu mai asigura inexpugnabilitatea. Se oprește în fața unei case cu ziduri groase și geamuri înalte, încearcă poarta masivă de lemn și nu e deloc surprins să vadă că ea se deschide larg, groaie și scîrțiindă, că mirosul de ziduri vechi și umede năvălește din curtea interioară spre soarele primăvăratic al după-amiezei de 10 aprilie. Este însă puțin descumpănit să vadă că în această curte cu vechime respectabilă și cu plăci de marmură care amintesc fondarea a respectabile și naive asociații și confrerii pe vremea memorandiștilor a fost instalat un chioșc care ar trebui să vîndă trecătorilor, dacă n-ar fi închis, gogoși, langoși, iaurt proaspăt și suc «natural» de citrice colorat sintetic. Urcînd scara în spirală, are ocazia să vadă și de sus acoperișul de material plastic verzui, ușor ondulat, al chioșcului și să simtă în nări mirosul de ulei rînced care plutește în toată casa scărilor.

Ajunge la etajul întîi și apasă pe butonul soneriei la apartamentul din mijloc. I se pare normal că din lăcașul cu ornamente complicate cartea de vizită a domnului avocat Mierean a dispărut și că în locul ei s-a așezat praful. Alama coclită a monturii soneriei îi provoacă lui Luca un vag sentiment al dreptății. Dar acesta nu e întărît deloc, dimpotrivă, e contrariat de mutra grăsulie a individului transpirat și perciunat care-i deschide ușa ștergîndu-și mîinile pe halatul albastru-verzui de aprozarist.

— Aici locuiește familia Mierean? — spune Luca.

— Ce Mierean, domne, vezi-ți de treabă, cu mine nu ține!

— Dar acum vreo doi ani...

— He-heee, paște murgule iarbă verde și să fii dumneata sănătos!

— Dar unde s-a...?

Ușa grea și istorică a făcut blampf și yala nouă, chinezească, bine unsă, a făcut și ea clemf, plici, poc, în auzul mirat al meteorologului Luca.

Coboară. Trece pe lîngă chioșc și se uită în vitrina cu biscuiți a acestuia. Foamea se îndepărtează din gîndul și stomacul lui numai datorită culorii imposibile a pachetelor de napolitane. Iese în stradă. Nu sînt prea mulți trecători pe o stradă mică din Mocleasa, primăvara, la ora după-amiezii. Se simte totuși ca la el acasă pe trotuarul încins de soare și plin de praful fin rămas după topirea zăpezii. Se strecoară cu pas de om învins pe lîngă ziduri masive și fațade impunătoare.

Și uriașa cantitate de fantezie, își zice, pe care o consumă cu toții pentru a-și da impresia că nu le e frică de nimic, nici din afara, nici dinlăuntrul lor. Jocurile de canastă, înghițitura de coniac bun la ore fixe ale singurătății de după-amiază, hainele de bună calitate îmbrăcate la petreceri, halatele moi, după baie, pipele de import, mustața cănită, jocul de bridge, pockerul pe sume mari și pe întîlniri tensionate, vocea îngroșată în luările de cuvînt din cadrul oficial, sportul de duminică, excursia, croșetatul, omorîtul timpului e forma cea mai disperată a încercării de a îndepărta spaimele mărunte și siciitoare. Dar pe mine de ce nu mă cred cînd încerc să le spun că marea veselie ce-i cuprinde adesea, la cererea lor, firește, nu e decît rezultatul acestei spaime provocate de un fenomen meteo cu nume necunoscut, fenomenul Luca ar trebui să i se spună? Ei îl simt în aer și, în loc să-l analizeze serios și să ia apoi măsuri de apărare, își cumpără băutură, mîncare din belșug, pun muzică, își dau întîlniri, dansează, flirtează, joacă tot felul de năzbîtii infantile, se relaxează, chipurile, neacceptînd că sînt de fapt victime ale unei subtile infiltrări de lașitate în sufletul lor și că, după aceea, urmările catastrofale devin imposibil de înlăturat. De aici pînă la crima cea mai abjectă nu mai e decît un pas, i-am spus directorului de la Fitotron și el, asta e soarta neplăcută a tuturor descoperitorilor, a chemat portarul și secretara să mă scoată afară din biroul lui plușat pe toate părțile și căptușit cu plante exotice de interior. Probabil că la rîndul lui fusese atins de fatala emanație-radiație și acum încerca să-și dea impresia că trece ușor peste ea, că e curajos dacă-l pune pe portar să mă dea afară în loc să mă asculte cu atenție, să aibă ca și mine revelația răului și să se simtă

apoi obligat să se lupte cu el. Ce să fie însă cu datele «puțin altfel» ale problemei? Ce știu acești ingineri din «biologia tehnologică»?

În urmă cu nici doi ani am mai constatat fenomenul. Era toamnă pe atunci, sfîrșit de an hidrologic, eram singur la stația de aici și, deși mi se telefonase că vine Ula spre mine...

Străzile din marginea dinspre munte a tîrgului Mocleasa sînt strîmte și pline de pietre mari, neșlefuite încă de apele ce vin primăvara dinspre deal, de fapt nici nu sînt tocmai străzi, ci vechi albii de torente care se umplu din nou cu apă primăvara. Luca merge pe lîngă gardurile șubrede ale acestor case de munteni și privește tîmp la crengile rupte și împachetate în iarba -și mîlul aduse de ape din sus. La una din porți se oprește și strigă:

— Domnu' Astavrei!

Bate cu o piatră în scîndura porții și repetă de mai multe ori strigătul pînă ce vede o perdea mișcîndu-se în spatele unei ferestre. Tatăl poetului local apare în pridvor și-l asigură pe Luca de absența temporară de acasă a fiului său.

— E cumva sus, la stație? — mai întreabă Luca arătînd cu mîna întinsă spre Muntele Mare. E de serviciu cumva?

— Nu, neică, s-o dus pe la casa de cultură, are ceva treabă cu cenaclu' ăla-l lor.

Apoi, mulțumind, Luca vede din nou perdeaua mișcîndu-se și se întreabă de ce n-o fi voind poetul Astavrei să dea ochii cu el. Nici lui nu-i ajunge doar poezia pe care zice că o scrie și în curînd o va și publica pentru a scăpa de spaima care l-a cuprins? Trece acum de ultimele case din Mocleasa și o apucă la deal pe potecă. Sînt două ore de mers pînă la releul de televiziune, apoi încă o jumătate de oră pînă la stație. Deja soarele scapătă undeva spre stînga lui Luca și înroșește cerul cu scame de nori de deasupra depresiunii Mocleasa. Se întreabă dacă va putea ajunge la stație înainte de lăsarea întunericului, dar nici această eventualitate nu-l mai înspăimîntă acum. Ei, și? Ce dacă va fi prins pe creastă de vreo ceață de seară sau de vreo furtună neașteptată? Ce dacă va rătăci drumul și va întîlni fiarele sălbatice înfometate peste iarnă? Ce dacă va aluneca pe zăpezile încă netopite și se va zdrobi de fundul pietros al Rîpei Dracului? Ce dacă va muri înghețat? Lui nu-i pasă!

Aveau dreptate, se gîndește el, mezalianța mai alungă din spaime. Tabieturile, prejudecățile, felul de petrecere a timpului mort ale uneia din clase sînt privite ca ridicole din instinct de către partenerul în dragoste care provine din altă clasă. Și atunci, dacă ei într-adevăr se iubesc, le refuză pe toate; între ei nu rămîn decît faptele esențiale — dragostea, munca, moartea! Nimic ritualic, absurd. Au posibilitatea de a descoperi singuri că radiația-emanație îi amenință și-i face lași și pot lua din vreme măsuri. Dacă sînt din același grup, atunci se lasă în voia obiceiurilor casnice, acceptă că numai bunul simț (al clasei lor) are monopolul adevărului și sînt pierduți.

Se oprește din mersul lui de om al muntelui care și-a regăsit mediul natural și se așază pe un colț de stîncă. Își privește ceasul, își aprinde o țigară și, prin primul fum răspîndit ca un nor în calea privirii lui, admiră (oare admiră sau privește cu indiferență?) panorama tîrgului Mocleasa sub lumina roșietică a unui apus de soare primăvara. Brîul de blocuri turn care înconjură orașul i se pare un gărduleț ridicol între orașul vechi și cîmpia la rîndul ei îngrădită de dealurile subcarpatice care se ghicesc în ceață spre sud. Orașul vechi, în schimb, așa cum îl vede de aici, cam de la jumătatea urcușului spre creasta Muntelui Mare, pare o redută făcută de un călugăr italian în drum spre cine știe ce mînăstire unită din Orient, iar felul subtil în care diferă caratierele unul de altul dă și imaginea intuitivă a celor cîteva bresle care existau în oraș cu cinci sute de ani în urmă. Frica i-a adunat așa sub munte ca pe niște pui de găină sub cloșcă! — își spune Luca. La granița în zig-zag dintre două cartiere trebuie să fi existat totdeauna iubiri interzise, drame ale părinților din bresle diferite învrăjbiți de iubirea țișnită fără autorizație între odraslele lor dragi. Străzile-raze cu străzile-coardă de cerc se întretaie de zeci de ori, iar așa-numitele fațade de colț fac faima arhitecturii medievale a tîrgului. Camerele de pe colț erau cele mai frumoase în toate casele vechi din Mocleasa, erau saloane de muzică sau cabinete mari de lucru pentru marii negustori. Aici își primeau musafirii și, între două pahare de alcool fin, își aruncau privirile printr-una dintre ferestrele cu bogată decorație în stuc la exterior, supravegheau strada, bîrfeau, mai ales femeile strînse să brodeze și să-și bea cafelele în timp ce o tînără guvernantă zdrăngănea la clavecin, își strecurau ochiul prin perdelele cu țesătura special rărită. Prelun-

geau, de fapt, plăcerea unui strămoș nu prea îndepărtat care urcase pînă aici pe coasta muntelui și avusese impresia că-și domină concitadinii pentru că le vede ca-n palmă mișcările în vreme ca ei nici nu știu că sînt văzuți. Eliberarea de frică a celui ce are impresia că supraveghează cu atenție locul îndepărtat de unde se poate naște pericolul.

De aici, de la înălțime și cînd ești singur sub cerul liber, lucrurile sînt totuși ceva mai simple. Le poți ataca mai ușor, cu un optimism activ, respirînd liber și crezînd în victoria ta chiar dacă prețul este străbaterea unui traseu complicat: nu suficiența și comoditatea unui director de Fitotron te pot împiedica să faci o comunicare serioasă. Te duci la stația de aici, iei datele meteo ale acelei zile, le compari cu parametrii de ieri de la stația Fuica-Fitotron, arăți pe scurt în ce constau asemănările și diferențele, stabilești distanța în timp la care astfel de situații se pot repeta, arăți, într-un capitol separat și pe un ton științific, că ai motive serioase să crezi că influența asupra psihicului unora dintre cei aflați în zona în care s-au făcut observațiile este nefastă, sugerezi lansarea unei cercetări de durată, stabilești organismele cărora merită să le trimiți o copie, iei legătura și cu una sau mai multe personalități ale domeniului despre care știi că sînt mai deschise la nou, apoi te retragi la o altă stație și aștepți. Dacă Nati este de acord, poți să-i povestești totul despre dragostea ta pentru Ula, despre felul cum ai pierdut-o, nu e neînțelegătoare, pare chiar dezinvoltă și, alăturată entuziasmului ei pentru cercetarea pe care o vei iniția, dragostea ei pentru tine ar putea supraviețui dacă îi mărturisești totul. În cele cîteva zeci de minute cît ați rămas împreună la stația Fuica-Fitotron erai prea surescitat de discuția cu directorul și n-ai avut timp să te gîndești și la o astfel de calmă evaluare a situației. I-ai povestit și ei pe scurt, fluturîndu-i prin față tabele și hărți sinoptice, în ce constă fenomenul Luca, dar ea zîmbea și te asculta cu atîta plăcere, încît acum îți dai seama că nici nu ar fi avut cum să te înțeleagă. Erai confuz, iar ea nu avea pregătirea necesară. Ar urma să o înveți, dacă o ține entuziasmul și dacă veți conviețui, dacă reușești să o faci o adeptă a teoriei tale despre influența meteopsihică.

Aceasta ar fi deci și cea mai rațională formă de a te apropia de pericol și de a-l îngrădi prin înțelegere, de a pune apoi la dispoziția oamenilor rezultatele acestei înțelegeri și a-i face

astfel mai puternici, a-i obliga să se gîndească la felul în care pot înlătura un pericol și poate și altele.

Acolo jos, în schimb, ți se pare că e penibil să te erijezi în singurul luptător împotriva unui pericol atît de subtil, îți dai seama că pentru tine obsesia lui e prea obositoare și inutilă, oricum, mișcarea astrelor, a maselor de aer, a fronturilor ionizate depășește cu mult orice voință individuală, dacă nu și pe cea colectivă, chiar în cazul în care grupul n-ar suferi influența pe care crezi că ai descoperit-o. Și atunci, fără prea multă vorbă, îi ceri scuze directorului de la Fitotron, te lași condus de brațul binevoitor și ferm al portarului, care miroase a usturoi și a țuică, vii în cămăruță și-i mai spui Nataliei că te bucuri că în sfîrșit ați reușit să vă întîlniți, îi spui ce rău ți-a părut de fiecare dată cînd tot felul de întîmplări neprevăzute au zădărnicit întîlnirile voastre planificate, ea acceptă cu zîmbetul pe buze toate aceste explicații, te lansezi apoi într-o lecție despre meteorologie, te simți admirat în timp ce vorbești, îi prezinți în cîteva cuvinte și «descoperirea», dar, cum ea continuă să-ți zîmbească drăgăstos și nu pare a fi sesizat importanța epocală a descoperirii tale, te apropii și o săruți. Constați teribile diferențe de aplomb între ea și Gina-Felina, mici asemănări, raporturile dintre experiență și candoare, descoperi că e la prima experiență de un anume fel, te bucuri sincer și pierzi contactul cu luciditatea ce te stăpînea de mai mult de o săptămînă, o lași, în timp ce te îmbraci, să plîngă încetișor sub pătura veche și roasă a stației și, cum *post coitum omne animal triste* (în afară de femeie), ieși în țarcul cu aparatele de măsură. Ea crede că faci rondul și ție tocmai îți revine în gînd amărăciunea descoperirii de necomunicat. Sigur că mijloacele de a împiedica influența meteopsihică nefastă nu sînt la îndemîna omului, așa gîndiseși înainte de a o săruta pe Nati, mai bine să-ți trăiești traiul tău și să lași lucrurile să se întîmple așa cum vin. Tristețea însă, specifică momentului de după dragoste, o lașitate în plus îți spui acum, te-a determinat să lași totul baltă la stație și să pleci spre autobuz. Asta e. Cînd e singur sub stele, omul crede în forța sa și ia hotărîri eroice. Acolo, jos, pe tipsia nici măcar labirintică, e pregătit pentru tot felul de compromisuri. Dar atunci, își zice, cum s-a făcut că, deși eram singur in acea nenorocită zi de septembrie, cînd Ula trecuse de releu și era pîndită de noapte și de furtună și de fiare și de ceață . . . ?

Se ridică de pe colțul de stîncă și-și continuă drumul. Nu se teme de întunericul care cuprinde muntele cu pași mici, înaintînd dinspre colțurile îndepărtate ale depresiunii, mai întîi spre pintenul care adăpostește peștera preistorică și apoi șontîc-șontîc, în tăcere, urcă pe coastă spre releu. Va ajunge oricum înaintea lui Luca la stație.

Pe măsură ce urcă vrea să uite că e seara zilei de 10 aprilie și se întoarce în acel septembrie, de ce nu?, doar cu atîta putere de convingere i-a vorbit despre asta anticarul Gheorghe de la Valea Plînșii. Ocolește releul pe departe ca să nu fie simțit de cîini și să nu le vadă mutrele televizioniștilor, îndrăgostite de emisiuni cu muzică de dans din ultimul top, să nu fie nevoit să le explice de ce s-a întors pe aici, unde lucrează acum și cum se simte etc. Sentimentul lui pentru acești oameni normali care se bucură pentru fiecare seară de petrecere pe care o pun la cale și pentru fiecare schimb de casete video cu care vor putea atrage noi vizitatoare le ei, la releu, este unul amestecat, gelozie vecină cu mila, ură seacă, fără patimă, dispreț și totodată dorința de a putea fi ca ei, fără griji, dar oare e suficient să umbli cu ochii închiși ca să fii sigur că în jurul tău nu sînt pericole? Cînd revine, după ocolul larg pe sub coastă, la marginea făgetului unde crede că are sub picior poteca ce duce spre stație, începe să se gîndească la ce va fi simțit Ula atunci. Chiar se crede Ula și cîntă încetișor ca să-și facă puțin curaj, e un cîntec suav, cum numai o extraterestră . . .

*

(Dar, dacă nimeni nu s-ar mai metamorfoza în nimic, ce s-ar întîmpla? Dacă nici aborigenul nu s-ar metamorfoza psihic în cangur ca să vîneze cangurul, nici autorul în personajul său, nici un meteorolog în propria lui iubită căreia-i caută urmele vechi de mai bine de un an și jumătate pe o potecă de munte și, așa, în general, nici un om în alt om, nici un vînător în animalul pe care încearcă să-l vîneze, nici magul în obiectul care-i servește pentru cultul în care-i face pe ceilalți să creadă, nici muncitorul în piesa de mare precizie pe care o lucrează la strung pentru avionul ce zboară peste ocean, atunci cum ar fi? Într-un fel, pentru primitivul ieșit la vînătoare pentru a supraviețui, metamorfoza lui în animalul totemic este un semn de noblețe. El nu-și urăște adversarul, dimpotrivă, are *fair-play*-ul de a se crede, psihic — foarte important —, cîteva minute sau ore în pielea lui, e o înțelegere a interdependenței absolute. Și dacă acest șir de metamorfoze s-ar bloca dintr-o dată, chiar pentru foarte puțină vreme, care ar fi urmările? Catastrofale, cred. Valuri de ură ar izbucni în loc, fiecare om, animal, obiect va fi pentru toți ceilalți din categoria extraterestrului potrivnic. Să fie posibilă o astfel de blocare în anumite situații meteorologice? Chiar să nu aibă oamenii nici o vină cînd astfel de groaznice lucruri se întîmplă? Urmărește-ți reacțiile. Cînd nu mai poți continua lectura unui text, cînd nu mai ai *fair-play*-ul de a te metamorfoza în propria-ți victimă, încearcă să cauți motivele acestei lașități! Sînt ele înăuntrul tău sau în afară? Și dacă sînt în afară, originea lor e atît de îndepărtată încît să crezi că este chiar cosmosul? Nu trișa, citește înainte!)

*

Pentru că nu are spectacol, Gina se trezește în după-amiaza zile de 10 aprilie abia la ora cinci și jumătate. Se întinde și cască de-i trosnesc fălcile «ca la un bărbat» și lenevirea pe care și-o propune în continuare este întreruptă de vocea lui Vio care-i povestește ceva lui Abraș în sufragerie. După bunul și vechiul ei obicei, actrița se ridică neauzit din moalele patului și se apropie de ușa perdeluită să-i zărească pe cei doi stînd față în față la biroul lui Abraș și să încerce să tragă cu urechea la ce-și spun. E siderată de faptul că vorbesc despre Luca, așa că rămîne mult timp nemișcată, sorbind cuvintele lui Vio și stimțindu-se pătrunsă de o plăcere secretă, nouă, nemaigustată de ea pînă acum. Cu brutalitate este alungată această plăcere din trupul ei abia pe jumătate scos din brațele lui Morfeu cînd pachetul de scrisori este aruncat pe masă, iar Abraș îi spune lui Vio: «Vrei să te uiți puțin?»

Se duce furioasă în baie și lasă apa dușului să curgă pe ea o oră întreagă. Desigur că a ghicit din prima fracțiune de secundă despre ce fel de scrisori e vorba și le-a și recunoscut cînd Abraș le-a pus pe masă. Dar cine să le fi adus în cutia poștală? Examinîndu-și trupul gol și ud în oglinda mare a băii, care începe să se încețoșeze de la aburi, Gina se gîndește cu spaimă și la posibilitatea ca însuși Luca să fie ticălosul. Apoi tot ea găsește mii de argumente care să nege această eventualitate. E drept că o evita sistematic încă de pe vremea cînd începuse să-i scrie, că nu i-a trimis niciodată vreun răspuns la

acele scrisori, că dragostea lor e de mult încheiată, dar, zice ea, o asemenea ticăloşie nu stă în firea lui. Mai ales că se tot plîngea că a comis cîndva o mare ticăloşie faţă de o femeie şi că n-ar suporta încă una. La mijloc trebuie să fie o simplă neglijenţă a lui şi o intenţie criminală a cuiva, dar a cui, a cui, a cui? Cînd simte că i s-a subţiat pielea de apa cu clor care-a tot mîngîiat-o, revine în camera ei fără să-şi pună măcar un prosop pe umeri. E un fel de a se apăra de posibile intruziuni ale lui Abraş, ar avea motiv, de-ar intra, să-l dea afară repede şi fără explicaţii, să amîne astfel răspunsul la orice întrebare, să aibă timp să-şi adune gîndurile, să coacă o schemă de apărare. Între timp a mai venit un vizitator, ea din baie nu a auzit soneria, dar acum se mai aude o voce, of, Doamne, am ajuns la mezat, sufletul meu e dat pe mîna tuturor căţeilor bolnavi de jigodie să-l mînjească! Se apropie din nou de perdele, aşa goală şi şiroind de apă cum e şi vede că noul venit e Pascu. Ah, nu cumva tocmai javra asta mică şi păduchioasă? — îşi spune. Dar nu, scrisorile au dispărut de pe masă, Vio stă lungit în fotoliu plictisindu-se cu gîndul aiurea, iar micul agronom vorbeşte cu însufleţire despre inepţiile pe care le scrie el şi le laudă tot el că ar fi literatură! Abraş fierbe şi din cînd în cînd rîde strîmb. Deci încă n-are chef să facă scandal public, cu martori mulţi şi de toate culorile. Ar fi un bun moment să se îmbrace şi s-o şteargă iute de acasă. O plimbare de un ceas i-ar fi poate un sfetnic bun. Cît îşi masează trupul cu prosopul moale şi se îmbracă şi-şi machiază chipul în faţa măsuţei de toaletă din cameră, la lumina veiozei, în fugă deci şi nu pe-ndelete, în lumina neonului din baie, cum face de obicei, îl aude fără să vrea pe Pascu povestindu-şi o nuvelă de care-i foarte mîndru.

Cică un tip povesteşte unora la o petrecere despre un loc minunat în care ar fi nimerit din întîmplare, un fel de rai pe pămînt, un loc care e şi la îndemîna tuturor şi destul de greu accesibil dacă nu ghidează cineva pînă acolo, poţi oricînd să treci pe lîngă el fără să-l observi. La început, cei care îl ascultă nu-l cred, dar, încet-încet, comesenii încep să-şi schimbe culoarea. Unii devin verzi, alţii violeţi, unii se colorează în roşu, cîţiva devin albi strălucitori, cineva e vînăt ş.a.m.d. Deci e un fel de nuvelă fantastică? — întreabă Abraş. Cam aşa ceva, dar nu chiar. Vezi că povestitorul nu e prea clar în ce

spune, dar oamenii îşi imaginează fiecare altfel acel tărîm. Deci e un basm? — întreabă tot Abraş. Furia lui mocnită îl îndeamnă să fie amabil şi caustic în acelaşi timp, iar Pascu nici nu observă vreo nuanţă ironică. Pleacă apoi fiecare pe la casa lui şi, în timp, peste zile, luni, chiar ani pentru cei care sînt mai înceţi în reacţii, convivii îşi amintesc de acea poveste şi se simt chemaţi să caute acel loc. Pe măsură ce vreunul se apropie de paradisul povestit, culoarea lui devine iar aceea din seara petrecerii, iar cînd se depărtează redevine culoarea normală. Dar cum îşi dau seama că s-au schimbat la faţă? — întreabă şi Vio cu o plictiseală care dovedeşte exact ce pagubă trebuie să fi făcut el între timp în băuturile de bună calitate ale lui Abraş. Păi, asta-i, nu mă hotărăsc, să vorbesc aşa, în numele unui povestitor care ştie tot şi vede doar el aceste colorări ale personajelor sau să-l pun pe fiecare să poarte o oglindă la el? Să încerce fiecare, tot scoţînd oglinda din buzunar şi privindu-se în ea să afle ca în jocul ăla de copii cu «cald-călduţ-rece-fierbinte» să atingă locul? Ce ziceţi, domnu' doctor, vă place? Ştiu şi eu, nu prea mă pricep la literatură. Apoi Vio: Şi-l găsesc? Ce să găsească? Locul! A, păi, n-aţi înţeles, şi dacă l-ar găsi, el n-ar fi aşa cum şi l-au închipuit cînd au ascultat povestea şi se vor mira mereu că, deşi culoarea li s-a schimbat destul de mult, aproape de «fierbinte» în jocul de copii, ei se găsesc tot într-un loc obişnuit, uneori chiar mai urît decît cele obişnuite. Ete, al dracului, ce-i umblă prin cap! Domnu' doctor, ăsta a luat literatura în serios şi vrea să lase agricultura baltă! Dacă mai scrie una ca asta, îl lasă nevasta şi-l vezi boem prin cîrciumi. Ha-ha-ha! — rîde Abraş, dar nu e deloc rîsul lui, iar soneria cu bing-bang se aude ca o minge alergată pe o pajişte de cîinele prost al hohotelor de rîs. Din hol răzbate vocea puternică a lui Ion Ion. Acum e momentul să-i las să stea cu gura căscată la înjurătura colorată a inginerului şi s-o şterg, îşi zice Gina şi face precum a zis.

E întuneric în oraş şi e încă frig, deşi peste zi a fost soare. Credinţa ei e că în astfel de zile şi pentru asemenea probleme nu te sfătuieşti cu o femeie, ci tot cu un bărbat. Cu o fisă de un leu îl sună pe Nelu. O, ce se mai bucură s-o audă, ştii că tocmai la tine mă gîndeam, în ce piesă mai joci, vreau să scriu despre tine, serios, nu glumesc, voi primi o rubrică permanentă, da' trebuie să-ncep cu o piesă mai aşa, mai istorică, din lupta pentru neatîrnare, ceva, nu joci în nici una de felul ăsta? Să

lase gargara domnu profesor şi să se îmbrace şi să vină în oraş. Nici un unde şi nici un de ce, e bărbat sau ce dracu'? Tezele trebuia să le corecteze pînă acum, ba, ia stai, de ce minţi, dom' Nelu, nu e vacanţa de primăvară acum? Să vezi că s-a decalat din cauza iernii grele, s-au dat vacanţe mai lungi să poată copiii să meargă la schi şi acum se recuperează. Bine, te cred, da' vino repede-ncoa'!

În mansarda lui Vova miroase a plictiseală veche impregnată definitiv nu numai în cearşafuri şi în pătura arsă din loc în loc de ţigări fumate pe întuneric, ci şi în pereţii văruiţi, în cărţile cumpărate prin gări şi în scîndurile care le susţin închipuind o bibliotecă mai mult decît improvizată. Ceva îl îndeamnă deci pe profesorul tocmai scos dintre teancuri de teze să comită greşeala de ortografie de a-şi pune mîna pe şoldul Ginei-Felina. Primeşte o neaşteptată palmă peste mînă şi ordinul de a sta jos pe patul care pare foarte şubred, deşi nu e. Gina se aşază în fotoliul murdar şi spune:

— Tu ştii că eu am fost foarte tare îndrăgostită de Luca!

— Hm, nu, care Luca? — face pe miratul prof Nelu.

— Luca, de la staţia meteo, care ziceaţi toţi că-i nebun!

— A, ăla, nu, nu ştiam, de unde să ştiu?

— Lasă circu' şi nu fă pe prostu'! Problema e că i-am scris iarna ailaltă nişte scrisori, cînd eram la mama la ţară şi acuma . . .

— Acuma ce? — se arată Nelu nerăbdător.

— N-ai ţigări?

Profesorul scoate din buzunarul pantalonului un pachet mototolit de Carpaţi. Gina trage un fum şi scuipă apoi cu delicateţe firele de tutun care i-au rămas pe limbă. Pe unul dintre ele îl culege elegant cu două degete de pe vîrful limbii şi-l şterge de pînza aspră a fotoliului.

— Azi după-amiază i le-a pus cineva lui Abraş în cutia poştală!

— E, nu mai spune! Cine?

— Păi, dacă l-aş şti, nu i-aş scoate ochii?

Tăcere.

— Hm, urîtă treabă, gîndeşte cu voce tare prof Nelu, n-o fi făcut-o chiar el?

— Nu, asta nu, sînt sigură!

— Ştiu şi eu, de ce eşti aşa de sigură? El era şi puţin deranjat la scufie . . .

— Nu, nu. De asta nu mă convingi!

O căutătură speriată a lui Nelu întîlneşte privirea sfredelitoare a Ginei, apoi se abate pe pereţii cu cărţi jerpelite.

— Şi acum, ce-ai de gînd să faci? — întreabă Nelu cu o voce şoptită, sugrumată, de nerecunoscut. Îşi drege glasul care se vede că prin ton l-a surprins şi pe el şi aşteaptă răspunsul ca pe o ghilotină. De ce oare trăieşte el cu atîta înţelegere grava situaţie a unei femei care nu-l mai doreşte de mult?

— Trebuie să punem la cale ceva simplu şi eficient — spune Gina, mai trăgînd apoi încă un fum de Carpaţi. Tonul autoritar şi sigur de sine al actriţei din rolul gazdei de partizani.

Nelu să plece înainte spre casa Abraş, ei sînt acolo şi s-au apucat de palavre, şi Ion şi pictoru' şi agronomu' ăla cu manii de scriitor, Pascu sau cum îl cheamă. Să stea cu ei şi să le toarne la un moment dat următoarea minciună, dar asta mai ales cînd vine vorba de Luca şi cînd Abraş e atent la ce se spune. Că el, Nelu, a vrut să-i facă un banc lui Luca şi a pus-o pe Gina să-i trimită de la ţară acele scrisori. De fapt, sînt scrisori copiate dintr-o carte pe care a luat-o de la bibliotecă special pentru asta. A vrut să-şi rîdă de un nebun, aşa, să vadă ce iese. După asta rîzi în hohote şi spui: cred că de asta n-a mai venit el p'aici, v-a plăcut? Cînd vin eu, mai tîrziu, pe la unşpe încolo, o să vin cu nişte colege, ceva, să fie multă lume, ameţeală, bramburealâ, tu doar îmi faci semn dacă i-ai plasat-o sau nu. Pe urmă, mai departe, mă descurc eu. Dar să nu cumva să nu mă ajuţi, Nelule, că-ţi scot şi ţie ochii, să ştii! Ce inimă de bărbat rezistă la asemenea declaraţii de încredere ale unei femei frumoase?

*

E miezul nopţii. Scurta furtună de creastă abia s-a potolit. Fuioarele albe de zăpadă viscolită care au fluierat prin cotloane de stînci îngrozindu-l pe Luca s-au depărtat şi zgomotul lor s-a stins. Groaza l-a făcut s-o vadă tot timpul pe Ula, în îmbrăcămintea ei de oraş, degerînd şi plîngînd pentru el într-o noapte asemănătoare. Numai pentru asta şi ar fi meritat să degere tot, deocamdată crede că i-au degerat doar degetele de la picioare, iar mîinile nu le simte deloc. Ar fi meritat, îşi spune, ca lupii să-l găsească ghemuit în zăpadă şi să-l sfîşie în timp ce visează plăcut şi simte dureros, dar să nu-l ucidă, ci să-l scape în prăpastie şi să-l lase acolo să moară lent, să nu-l mai găsească nici ei ca să-l mîntuie mai repede.

Autoreproşul este rareori luat în serios. El pare mai degrabă o glumă sau un mod de a-i înduioşa pe cei care ar fi voit să-l condamne pe cel aflat în greşeală.

De fapt, după ce viscolul a trecut şi din depărtare s-au ghicit luminiţele staţiei, abia atunci a uitat Luca de spaima de moarte ce o trăsese cu numai o oră în urmă şi a putut evada din propriu-i prezent, s-a metamorfozat din nou în iubitu lui din acel septembrie etc. Între a fi liber şi a fi prezent este uneori o mare contradicţie. Cuvintele anticarului Gheorghe îi vin în minte ca un elixir al relativizării oricărei catastrofe: schimbarea centrului personal de timp, ohoo...

Lătratul răguşit al cîinilor staţiei îl face să-şi scormonească memoria. Poate nu-l mai recunosc sau nu sînt aceiaşi. Dar măcar un nume de şi-ar putea aminti! Cum o chema, cum o chema? Căţeaua asta cu glas răguşit care se aude cum îi stîrneşte pe ceilalţi la intervale regulate. Şi piciorul ăsta pe care îl tîrăşte după el ca pe un săculeţ cu nisip. Din cînd în cînd un junghi prin osul gleznei îl face să urle de durere. Cum, dracu', o chema pe căţeaua asta? Merge tot mai încet, se tîrîie, oboseala desigur, dar şi prudenţa, teama de o moarte mai stupidă ca altele; sfîşiat de cîini la o sută de paşi de staţie. Trebuie să iasă cineva măcar la ora rondului preliminar! Se află prea aproape, va striga, va urla, trebuie să vină cineva să vadă de ce latră Dickie Bertha! Aşa, exact, Dickie Bertha o chema pe căţea. Trebuie să reziste, să ajungă măcar pînă la magazia de lîngă cabană, să fie prietenos cu Bertha şi să-l lase să ajungă măcar pînă acolo, lîngă coteţul porcilor. Dacă mai au porci, aceştia vor alerga speriaţi dintr-o parte în cealaltă a coteţului şi Boerescu va crede că a venit cineva să-i fure, va ieşi să vadă ce se întîmplă, el va striga, ajutooor, sau dom' Boerescu, io sînt, Luca! Bertha, Bertha, hai cu tata, fetiţa tatii, hai, cuţu-cuţu, Bertha! Şi mîna apucă scîndura plină de noroi îngheţat a portiţei coteţului de porci. Zvîrcolirea acestora ca un tropot de cai pe o stepă întinsă, guiţatul lor ascuţit, cîinii care au făcut cerc în jurul lui şi-l latră cu furie de la numai o jumătate de metru. Căzut în zăpadă, simţind în spinare glodurile de noroi îngheţat, privirea aţintită în ochii răi ai Berthei, încercarea de a striga ajutoor şi constatarea că nu-i iese din gură decît o şoaptă pe care nici cîinii n-o pot auzi. Lumina lanternei măturînd curtea staţici, o, cîtă speranţă, uşa cabanei trîntită de vînt în spatele omului cu lanterna. O

umbră apropiindu-se de ţarcul porcilor, bine că vine mai întîi încoace şi nu se duce direct la aparate pentru rond. Marş, Bertha! Şi cîinii care se retrag, schimbă ritmul, latră mai rar acum, în inerţie, şi merg în spatele umbrei care ţine în mînă o furcă. Dinţii de fier ai furcii întinse spre trupul lui abandonat lîngă coteţ. Cine-i? Prudent, fricos, decis să-şi apere avutul acest om cu furca şi lanterna. Care eşti, bă? Deci şi-a dat seama că om e maldărul ăsta de cîrpe şi carne degerată care zace aici! Chiar se aude glasul lui, e o şoaptă inteligibilă printre lătrăturile cîinilor sau doar în gînd spune şi crede că spune cu voce tare: Dom' Boerescu, io sînt, Luca!

Tîrît pe scara de lemn a cabanei, ţinut de subsuori de aceleaşi mîini care mai devreme ţineau lanterna şi furca. Glasul lui Boerescu:

— Bety, Bety, scoal', dragă, şi vino-ncoa' odată, n-auzi?

Întins pe jos pe podeaua murdară a bucătăriei, nu departe de tava de tablă cu care se scoate cenuşa din sobă. Picioarele cu ciorapi de lînă sub pijamaua bărbătească în care doarme doamna Boerescu. Auuuu, ţipătul ei ascuţit cînd îl vede pe Luca întins pe ciment. Fir-ar a dracului de viaţă, că m-am săturat să stau aici, cu toţi criminalii şi cu fiarele pădurii. M-o fi crezînd mort, sau de ce vorbeşte de criminali? Ingaimă, sărumîna, doamna Boerescu, io sînt, Luca! — dar desigur că nici un sunet nu ajunge la urechile femeii abia smulse din somn. Ea se apleacă doar şi-l apucă de nas cu două degete şi-i toarnă pe gît un pahar de rom. Apoi Boerescu intră cu un lighean plin cu zăpadă şi se apleacă şi începe să frece podeaua la picioarele lui Luca. Ce dracu, ăsta are de spălat cimentul din bucătărie cu zăpadă la ora asta? Şi Boereasca se-nvîrte ca un titirez prin odaie şi se ia cu mîinile de cap, strigă. Aoleo, domnu' Luca, să nu cumva, aoleo, Jane, io mor, să ştii! E, mori, pă dracu! — mormăie Boerescu de unde stă ghemuit ca un marinar care freacă puntea. Dar nu, nu podeaua, picioarele mele sînt frecate cu zăpadă, încep să le simt, deci e bine, e bine, e biiine... Aoleo, domnu' Luca, să n-adormi, domnu' Luca, plici, plici, două palme seci pe obrajii lui ca de os.

Şi fu salvat.

— Deci nu ştii nimic? — întreabă neîncrezător Boerescu.

E dimineaţă şi ei stau la masa scundă din bucătăria cabanei, beau ceai de rododendron şi aţîţă focul în sobă, ascultă buletinul de ştiri la radioul de pe fereastră. Bety s-a dus să facă

rondul preliminar şi să dea meteorul la centru. Jean devine deodată serios în priviri şi în gesturi cînd îl întreabă pe Luca: deci nu ştii nimic?

Nu, ce să ştie? Se uită cu sinceritate în ochii bănuitori ai lui Boerescu. Doamne, păi, cum să-ţi spun, familia Mierean a fost dată dispărută. În primăvara trecută le-au căutat oasele într-o rîpă dinspre stîna baciului Ioan T. Morar. Se presupune că Ula ar fi murit chiar în ziua aia cînd ţi-ai făcut tu ultimul serviciu aici, iar tată-său plecase probabil după ea în dimineaţa zilei următoare. Acum vreo săptămînă s-au reluat cercetările şi prietenul tău, Astavrei, te-a băgat în afacere urît de tot. A zis că ţi-a telefonat că ea vine spre tine, că ţi-a sugerat să-i ieşi înainte, să ai grijă de ea şi că tu, nu numai că n-ai spus nimic, dar ai şi plecat definitiv de la staţie în ziua următoare. Pe scurt, eşti bănuit de crimă, asta e, şi tot oraşul e în fierbere, aşteaptă să afle ce e cu tine, ce-ai vrut, de ce n-ai ieşit s-o salvezi pe Ula cînd aflaseşi că vine încoace. De asta mă mir că ai reuşit să ajungi pînă aici fără să te întrebe nimeni nimic.

O lungă tăcere în bucătăria încă rece deşi focul de lemne de stejar duduie de mai bine de o jumătate de oră în soba de tuci. Ochii holbaţi ai lui Luca spre Jean Boerescu şi ai acestuia spre jarul din sobă. Şuierul subţire al brizei de dimineaţă care traversează creasta şi topeşte deja zăpada adusă doar cu cîteva ore în urmă de furtună. Guiţatul porcilor care au primit de mîncare şi se bat între ei în ţarcul strîmt din faţa coteţului. Cîinii care latră a zbenguială şi nu a om. Tăcere, tăcere şi spaimă, neînţelegerea universului întreg în mintea înfricoşată a lui Luca. Zăngănitul unor table de la streaşina casei în bătaia intermitentă a vîntului, sfîrîitul samovarului pe sobă.

În fine, nu mă bag, zice într-un tîrziu Boerescu, dacă demonstrezi că n-ai ratat nici un « meteor » în noaptea respectivă, că noi eram cu toţii la releu, doar ştii, io am zis că mai bine nu ne băgăm, da' prăpăditu' ăsta de Astavrei n-a putut să-şi ţie gura şi a trebuit să dăm toţi declaraţii, că ce-am făcut, unde am fost, dacă tu sau noi am cerut să facem schimb de tură etc. Şi acuma toate registrele cu procesele verbale ale staţiei meteo sînt la ei, au fost ridicate pentru cercetări, io n-am mai avut timp să mă uit prin ele, dar dacă reuşeşti, zic, să demonstrezi că nici un « meteor» din noaptea aia nu e dat din burtă, mă rog, mai ai nişte şanse, poţi să susţii că n-ai plecat de la staţie

toată noaptea şi, deci, că nu ai nici o vină. Cu uciderea din culpă e mai greu să ţi-o puie în cîrcă, vezi, Doamne, că ai ştiut că vine şi că era în pericol de a-şi pierde viaţa şi tu n-ai ieşit s-o cauţi. Aici începe să depindă de avocaţi, de starea de spirit a instanţei, nu e chiar aşa de disperată situaţia. Poţi să zici că n-aveai voie să-ţi părăseşti serviciul, că nu erai sigur că ea vine încoace, ai crezut că e o glumă a lui Astavrei şi aşa mai departe. Grimasă urîtă a lui Boerescu în fracţiunea de secundă în care privirea lui o întîlneşte pe a lui Luca. Ceva între neplăcerea de a vorbi despre astfel de lucruri, încercarea de încurajare băieţească a bietului Luca, dorinţa de a ascunde bănuiala lui că Luca nu-i tocmai nevinovat şi, în cele din urmă, chiar dorinţa de a-şi ascunde propria spaimă: dacă ăsta e chiar un criminal feroce şi eu stau aici cu el în bucătărie şi beau ceai! Dacă i se pare deodată că nu mai are scăpare şi sare să mă omoare şi pe mine. Mîna crispată pe un lemn de foc ceva mai lung şi mai subţire, un fel de bîtă pitică, ezitarea, privirea cu coada ochiului spre gesturile totuşi calme ale omului pe care l-a salvat de la moartea prin îngheţ.

Acum, îşi zice Luca, drumul spre tîrgul Mocleasa devine mai complicat. Va cobori pe la şantierul de hidroameliorăţii şi nu pe drumul cel mai scurt, pe lîngă releu. Poate că-i vor ieşi înainte în marginea tîrgului. Şi el vrea mai întîi să se lase văzut de un doctor, e cazul să i se amputeze vreun deget de la picior sau nu, asta vrea să ştie în primul rînd. Trupul are adevărurile lui, sufletul pe-ale lui. Dar, chiar aşa: « Ce este adevărul? » Dar sufletul ce e? Dacă-i pe aşa, şi legea are adevărurile ei şi muntele pe ale lui şi atmosfera, oho, mai ales atmosfera!

De la şantier va pleca în jos pe lîngă drumul de camioane, dar nu se va urca în nici o maşină care ar opri lîngă el. Va evita generozitatea şoferilor. Va merge mai departe, şontîc-şontîc, gîndul biruie durerea din oase şi-l ţine pe drumul cel mai sigur. Va avea timp să stea la coadă la cabinetul doctorului E. Ionescu, va avea timp să converseze cu acesta despre munte, Salvamont, cunoştinţele comune de la releu şi casetele video pe care le-a achiziţionat de curînd (Ionescu, nu Luca!). Abia după ce îl caută de răni cu multă seriozitate, îl pune la tot felul de încercări şi măsurători cu aparate mai complicate decît cele meteo (O nedreptate în favoarea omului — spune Luca — şi ea se întoarce uneori împotriva lui!), abia după ce îl asigură că e sănătos îl întreabă şi cum îl cheamă şi unde lucrează ca

să-i facă o fişă, asta-i birocraţia noastră, domnule, formalităţi. Dar cînd află numele are o tresărire involuntară şi, cît scrie fişa în tăcere, Luca se gîndeşte dacă n-ar fi bine să-l liniştească, să-i spună că se va duce de la dispensar direct la organele de anchetă, se va pune la dispoziţia lor, nici nu e nevoie să se grăbească domnul doctor Ionescu să dea telefon cînd pacientul lui va ieşi din cabinet. A vrut doar să ştie cum stă cu sănătatea fizică, are motive serioase pentru asta, cine ştie ce încercări îl aşteaptă.

Tînărul în costum maroniu deschis care coboară să-l ia pe Luca de la poartă şi-l însoţeşte pînă într-un birou de la etajul al doilea, camera 101 scrie pe uşă, manifestă destulă înţelegere pentru oamenii săritori şi conştiincioşi ca Ionescu, uneori sînt ciudaţi oamenii care vor neapărat să coopereze cu noi, altcori laşi — spune şi Luca — mă rog, poate că e un cuvînt prea tare — zice tînărul. Formidabil, domnule, acum şi cuvintele sînt prea tari, dar astfel de fapte... Şi fapta dumitale cum o califici, tovarăşu' Luca? Privire scurtă spre ghetele în care degetele lui salvate de la îngheţ stau sub bandajul doctorului Ionescu. Apoi privirea sus, pieptul înainte. Chiar asta e, recunosc, laşitate! N-avem legi care să pedepsească şi laşitatea, spune tînărul cu un ton de amărăciune, se vede că-i e greaţă de unele cazuri din cariera lui. Aveţi oarecare noroc, de altfel. Cel care s-a ocupat pînă acum de cazul dvs., tovarăşul Geu, a fost schimbat din funcţie chiar zilele trecute. Iar cel care l-a preluat a respins ipoteza crimei pasionale, lansată de Geu. Acum n-ar mai fi de îndeplinit decît o simplă formalitate. Declaraţia dumneavoastră, dacă nu va duce la cine ştie ce neconcordanţe, va ajuta la clasarea definitivă a dosarului. Îi întinde o foaie de hîrtie pe care o scoate din sertarul biroului, îl întreabă dacă are cu ce să scrie şi dă să iasă. Din uşă se întoarce şi-i arată pe biroul alăturat un teanc de hîrtii din care se poate servi dacă nu-i ajunge prima. Adaugă: «Geu este cel care-i scria inginerului Paseu şi se dădea drept avocatul Mierean!» Trînteşte uşa şi nu uită să o încuie pe afară.

Clatină din cap cu bunăvoinţă în timp ce citeşte. Poate că nu-l de acord cu unele cuvinte, nuanţe, întorsături ale frazelor, dar, în mare, cam asta e, nu e nimic de obiectat. Va trebui totuşi să vă trimitem la Fuica-Fitotron, aşa au cerut tovarăşii de acolo. După opinia mea, nu cred să fie ceva foarte serios în problema aia a lor, dar se pare că eşti martorul principal. Poate e şi o ocazie de a te reabilita în propriii tăi ochi!

Încurajat de adresarea familiară de la sfîrşit, Luca ar mai avea o doleanţă neînsemnată, dacă nu se supără nimeni, n-ar fi motive, el ar vrea să compare nişte date meteo cu datele din registrul care se află aici, a fost luat de dumneavoastră pentru cercetări!

Uşoară mirare mai întîi pe chipul tînărului, apoi bunăvoinţă şi întrebarea lui de om curios, dar de ce? Se arată interesat de ipotezele lui Luca, parcă la medicină legală, îşi aminteşte, a studiat ceva, nişte date statistice, numărul de sinucideri crescut la schimbarea de front atmosferic, ce este, de fapt, frontul atmosferic? Luca, doctoral, în timp ce răsfoieşte registrul şi ţine în mînă foaia de hîrtie pe care a adus-o cu el de la Fuica special pentru această confruntare decisivă, încercînd să fie relaxat şi spunînd tot ce ştie despre frontul atmosferic, găsind în sfîrşit luna septembrie în registru şi înaintînd în corpul ei însorit şi molatec pagină cu pagină, ziua de salariu, ziua de serviciu, ziua liberă cînd coboară în oraş şi-şi ia o cameră la hotel doar ca să aibă unde să-şi schimbe hainele, vizita la Mierean, drumul înapoi, telefonul lui Astavrei... Tăcere încordată în biroul standard. Chipul concentrat al lui Luca în timp ce compară în gînd linie cu linie, parametru cu parametru. Se aşază moale pe un scaun. Tuşeşte. Ei? — întreabă tînărul în costum maroniu. Dracu' ştie — şopteşte Luca — nimic nu confirmă!

XI

Trei mutre conspirative în bucătăria lui Abraş (Vio, Pascu şi IonIon), doi intelectuali fini în biblioteca aceluiaşi (prof Nelu şi Abraş însuşi), doamne la taifas în sufragerie (Gina-Felina, tronînd zîmbitoare peste toate inepţiile pe care le varsă cu seninătate colega ei Ramona sau Stela, respectivele două care s-au mai invitat şi ele pe aici, Getuţa Ion care s-a dus singură la teatru, prima dată singură, *nota bene*, şi acum dă calificative, de fapt superlative, unor actori şi actriţe ale căror nume dau prilejul la lungi hohote de rîs ale colegelor prezente, demitizări, bîrfe, gogoşarii care, totuşi, s-au păstrat foarte bine peste iarnă).

— Dreptul meu e dreptul meu — se răţoieşte Ion la cei doi din dreptul aragazului — tot ce sînt în stare să fac e şi dreptul meu natural!

— Spinoza! — zice Pascu.

— Poftim?

— Benedict Spinoza, un evreu şlefuitor de lentile care a scris Tratatul teologico-politic. Pentru ca un stat să dureze veşnic, dreptul ăsta ar trebui să-i fie cedat de om direct lui Dumnezeu. «Toate acestea însă au fost mai mult o părere decît un fapt.»

Pictorul Vio cască şi se-ntinde peste masă spre sticla de vin. Sticla însă — aproape goală şi ceva tulbure se vălureşte pe fundul ei la mişcare.

— Ce facem, dom' inginer, nu prea ne apărăm dreptu' natural! — zice el arătîndu-i lui IonIon tristeţea din imaginea alăturată aragazului.

— Mde, cine nu luptă nu mănîncă!

Agronomul zîmbind ca un înţelept din legende vechi, asiatice, şi luînd la cercetat dulăpior cu dulăpior în bucătăria plină de stil a doctorului şi a actriţei.

— Aiurea! — comentează inginerul succesul pe care-l are Pascu la căutat.

— Măcar să ne apărăm stîngu'! — sugerează pictorul ridicîndu-şi greul trup de pe scaunul fără spetează şi făcîndu-i semn cu ochiul lui IonIon.

Se duc în sufragerie toţi trei. Pahare cu fundul uscat în mîinile primilor doi, mîini înfundate în buzunare pînă la coate la agronomul încă mîndru de ce a scris el în ultimele trei nopţi. Hohot de rîs al Ginei cînd le vede mutrele.

— Abraş, — strigă ea către soţul ei, sînt cei mai buni prieteni astă seară, nici o bănuială nu mai întunecă armonia căminului lor — Abraş, a dat seceta în musafirii noştri, nu s-a mai întîmplat aşa de multă vreme. O fi vreun semn?

Amfitrionul cu rezervele în pană dar cu conştiinţa de gazdă totuşi împăcată apare în uşa bibliotecii şi-şi saltă umerii a neputinţă. Prof Nelu rămîne singur şi răsfoieşte scrisorile Ginei, bileţelele cu vise povestite de paciente, planşele cu teste colorate, desene stîngace şi înfricoşătoare. Ce iluzie că-i poţi stăpîni pe oamenii cărora le cunoşti cîte un mic chichirez din cutia lor cu sticleţi, amănunte pe care adesea nici ei nu le cunosc şi tu să-i pui în slujba ta imediat ce le afli secretul. Apă de ploaie, dom' doctor! Forţa lor stă altundeva. Ţi-aş putea da chiar exemplul meu, dac-aş putea să-ţi divulg adevărul despre scrisoricile astea. Ce-am vrut să fac şi ce-am făcut pînă la urmă!

Un scris mărunt şi cu altă culoare în josul unui vis povestit cu amănunte picante îi atrage atenţia. E aceeaşi mînă ca mai sus, dar o altă culoare de cerneală şi o înghesuială mai mare între rînduri. O notă de subsol, cum ar veni, sub indicaţia adăugată de Abraş — 22 de ani, studentă, cea mai mare din cinci surori dintre care ultimele două gemene: «am recitit ceea ce am scris şi primul impuls a fost să rescriu totul, aceleaşi lucruri, aceleaşi amănunte ale visului meu, pot fi redate în cu totul alte cuvinte. dacă încercarea merită să fie făcută, spune-mi, sînt la dispoziţia ta». Hm, zice, îl tutuieşc în ce-i scriu, parşiv domnu' Abraş, da' nici cu Gina n-are de ce să-i fie ruşine. Conversaţia celor din sufragerie, la care urechea lui stă ciulită şi-n timp ce citeşte, îl trage brusc într-acolo.

Mai întîi agronomul s-a lăudat că e singur acasă, socrii plecați, nevasta de serviciu la Fitotron, și că... vinul în butoaie cît să saturi o companie. Dacă ar fi cineva în stare să conducă o mașină pînă acolo! Apoi pictorul Vio care constată că e dimineață și că... Poate facem o excursie pe unde zicea ăla că se află un conac și niște fete drăguțe... Explozia de entuziasm a Ginei, opoziția nesemnificativă a Getuței, « Ioane, să nu te prind că te urci la volan!» « Tacă-ți fleanca!»

— Ce vreți să faceți? — întreabă Nelu din ușa bibliotecii pe cunoscutul ton al ariei « ați înnebunit cu toții?»

— Abraș, te rog, n-am mai fost de multă vreme și noi undeva în natură, duminica, în tinerețe ne mai duceam...

— În fond, ce mare lucru? insistă Vio.

— Facem o plimbare, dacă găsim ceva bine, dacă nu, măcar am luat aer! — face Gina pe iubitoarea de *week-end*-iade.

Dincolo de ferestre, zorii abia se țin să nu mijească peste orașul scăpat doar pe jumătate din chingile iernii. A fost soare călduros în ultimele zile, în margini de păduri trebuie să fi răsărit ghiocei și brîndușe.

— Nu vă cred în stare! — îi întărîtă Ionion. Sînteți ca niște babe coflecite! — strigă el, adresa părînd a fi ușa bibliotecii lui Abraș, de unde glasul lui Nelu încă mai opune rezistență:

— Ce vreți să faceți, mai fraților?

Poate că pe unii din ei doar plictiseala care-i ține de ani de zile în aceeași supă scăzută i-a îndemnat să-și miște de pe creier ceața în acea dimineață. Alții (parc-ar fi mii, de fapt e vorba doar de Pascu) tot aveau drum într-acolo — cu autobuzul sau cu mașina lui Abraș, pe care poate s-o și conducă, el n-a băut mai deloc și are carnet de conducere din facultate, au fost obligați să învețe să conducă tractorul, tot aia e — un drum spre Fuica. Speranțe secrete de lucruri noi și nemaivăzute s-au născut în cotloane ascunse ale trupului unora (dintre femei). Simpla curiozitate, grija de ce se va întîmpla cu unul dintre cei mai hotărîți să se ducă-ntr-acolo, lipsa de program din acea dimineață și constatarea că somnul e încă departe, calcule meschine chiar... Pînă la urmă s-au hotărît să se ducă. În Dacia inginerului, Getuța în copilotaj, « Ioane, căruța aia fără felinar, ai grijă, mai încet, mai încet, vezi că etc.», Abraș și Nelu pe bancheta din spate și Gina între ei pentru că e bine să fie supravegheați în context, să nu scape vreunul

vreo vorbă în plus, să nu se năruiască dintr-o prostie frumusețea de scenariu în care ea a învins în noaptea ce tocmai se termină. În Dacia doctorului Abraș, nouă, nerodată aproape și prăfuită peste iarnă în cel mai bun garaj din centrul orașului, cu benzină pusă cu furtunul din cealaltă mașină — n-aveau timp să se mai oprească și la o stație Peco, ceva, un demon îi grăbea al dracului — Pascu la volan, cu gesturi smucite, plînge mașina în mîinile lui, ușor emoționat, de altfel, de întîmplare și de viteza cu care s-a luat sub ochii lui o hotărîre, Ramona și Stela tăcînd pe bancheta din spate și pictorul între ele, ținîndu-le pe amîndouă pe după umeri și lălăind ceva ca un marș, fără cuvinte inteligibile desigur. Filozof, altfel, ochii de pictor văd cel mai mult, iar pînza vopsită e obiectul de artă cu cea mai elocventă tăcere.

Ostroave albe prin micile rîpe care taie cîmpul imediat după barieră, zăpadă înghețată, murdară, arătura abia ieșită de sub ea, neagră, contrastul mărit de lipsa verdelui și atenuat de lumina puțină dinainte de răsăritul soarelui. Apoi zarea trandafirie în față, la capătul șoselei drepte și pustii pe care înaintează. Pădurea, cînd în sfîrșit se ivește în față, de o parte și de alta a șoselei, dar destul de departe de ea, cam la cinci sute de metri în stînga și la mai bine de un kilometru în dreapta pare o dungă de violet dublată cu alb-murdar trasă între negrul arăturii și trandafiriul deja bătînd acum în gălbui al cerului dimineții de 11 aprilie. Dincolo de pădurea din dreapta, cei din prima mașină, inginerul și Abrașii plus Nelu, descoperă hala masivă și luminată cu neon pe dinăuntru a Fitotronului. N-au răbdare să-l aștepte pe Pascu și se duc glonț într-acolo. Ing. Ionion coboară din mașină și-l trezește pe Gigi Hazgură cu bătăi de pumn în geamul șubred al odăiței lui.

— Ce faci, tovarășu', dormi? — îl întîmpină el pe meteorologul de serviciu cînd acesta-și arată în cadrul ușii mutra confuză și lasă să fugă pe lîngă el, în frigul dimineții, și mirosurile nu tocmai proaspete și puțina căldură dinăuntru.

— Unde-i Luca? — întreabă tot el, violent și curtenitor totodată. Ceilalți sînt în mașină și moțăie. Inginerul a uitat din cauza vinului, probabil, tot ce i-au povestit ei de cu seara. Hazgură pare întrucîtva lămurit de calitatea în numele căreia cineva-l scoală din somn și-i pune întrebări. Zice:

— Dracu' să-l ia, a lăsat totu' baltă aici și s-a cărat.

— Unde?

Ochi mirați și umeri săltați a neștiință. Început de ospitalitate în gestul meteorologului de a-i face loc masivului vizitator să intre.

— Nu intru că pute! — pune inginerul punctul pe i. Interlocutorul lui simte abia acum un damf subtil, dinspre afară însă și nu de dinăuntru, așa că întreabă:

— Da' cine sînteți?

— E-te-te! — îi răspunde Ionlon și-i întoarce spatele.

Mașina demarează ca la raliu, dar lui Hazgură nu-i vine în cap decît prea tîrziu să-i citească numărul de înmatriculare. Își pune o pătură pe umeri și iese zgribulit pe platformă.

Pascu, în schimb, nefăcînd mare diferență între o Dacie și un tractor, nemaivăzîndu-i pe ceilalți în fața lui pe șosea, a luat-o spre stînga prin sat, speriind cîinii pînă dincolo de rîu, în Temenia, de unde se aud dulăi răgușiți răspunzînd celor din Fuica. Noroiul drumului de căruțe din lungul rîului îl face să derapeze de mai multe ori, fetele țipă, pictorul lălăie cu și mai mare plăcere, a trecut pe marșuri acum. Zgomotul motorului supraturat pare un acompaniament de cor bărbătesc care murmură. La vreo două sute de metri dincolo de insula cu plopii mici se împotmolesc de-a binelea.

Pictorul coboară din mașină și ia dealul pieptiș cu cîntec înainte, pieziș apoi spre dreapta, alunecă și se ridică, nu-i pasă că și-a murdărit pantalonii sau scurta, dispare după primul dîmb și e pierdut deocamdată și din priviri și de fapt de Pascu și de toți ceilalți. Fetele ascultă cu atenție indicațiile pe care le-ar avea de transmis celorlalți cînd vor ajunge și ei pînă aici. Rămîn în mașină și fumează cu distincție țigările fără filtru lăsate de Vio.

Vor trece ore lungi. Lumina soarelui va crește cu fiecare dintre ele. Căldura lui va stoarce aburi din cîmpul arat ce se vede în partea de sus a dealului. Fetele nu vor îndrăzni să coboare din mașină. Între timp inginerul, condus de Nelu, va trece peste podul mic și va opri mașina în fața casei lui moș Pătru Brodeală. Gina va veni și ea în curtea bătrînului pe urmele lui Ionlon. Doar Getuța și Nelu vor rămîne în mașină. Doctorul Abraș va savura aerul curat fără să intre în curtea bătrînului, ci doar plimbîndu-se agale prin noroi înainte și înapoi pe drum.

— I-acasă Luca, nea Petrache? — va întreba Ion, de data asta cunoscînd dinainte răspunsul, l-au pus din nou la curent

între timp cu traseul meteorologului spre Mocleasa, anunțat chiar de acela prin pictorul Vio.

Moșul era pe prispă. Fuma și le răspundea la salut celor care începuseră să treacă pe uliță spre serviciu și-i strigau noroc fără să-l vadă, doar știindu-l acolo. O mașină mică pe drumul cu șleauri făcute de tractoare îl mirase puțin. Pe urmă și opritul mașinii ăleia chiar în poarta lui îl mirase. Acum namila asta de om i se adresează pe nume și doamna blondă cu pantalonii lipiți de fund calcă fără pic de milă pentru cismele ei de piele fină chiar pe unde-i noroiu' mai mare. Ce-or fi vrînd ăștia, mă, neică? Trage un fum din pipă și cîștigă timp întrebînd:

— Da' dă un' mă cunoști că mă cheamă Petrache?

— E, na, de la Luca, de unde?

— Sînteți prieteni cu el?

— Da.

— Apăi, dă ce nu-l căutați dumneavoastră la servici acolo, la el, știți unde...

— Am fost, nu-i acolo. A fost de serviciu ieri dimineață. Credeam că știi matale unde s-o fi dus.

O secundă, prin mintea bătrînului trece gîndul că musafirii lui trebuie să fie băieții de la conacul din Valea Plînșii. Doamne ajută! — își zice, apoi le spune cu voce tare, convins că va fi refuzat.

— Da' mai luați loc, nu beți o țuică?

Pe ing Ionlon nu trebuie să-l roage nimeni de două ori cu astfel de cuvinte. Se așază pe scăunelul pe care i-l arătase moșul cu mîna. Gina se apropie și ea și-și pune fundul pe parmalîcul de lemn ud al prispei. Bătrînul dispare în tindă și o vreme, în tăcerea specifică a satului ce se trezește, cîntat de cocoși, lătrat de cîini, motoare de tractor ambalate undeva departe, poate dincolo de rîu, se mai aude și trebăluiala stîngace a moșului înăuntrul casei. Un chepeng de pivniță trîntit cu zgomot, niște oale răsturnate dintr-un dulap în care bătrînul a căutat pahărele.

— O să fie cald și azi, scăpărăm și de iarna asta! — va zice el cînd va ieși din nou pe prispă cu sticla și paharele într-o mînă, cu pipa stinsă în cealaltă.

Dar, de fapt, chiar te interesează ce-au vorbit? Cum s-a jurat moș Pătru că habar n-are de conacul de la Valea Plînșii,

că nu știe să ajungă acolo și că nici n-a ajuns vreodată, că toate astea sînt minciuni scornite de babe? Cum au băut din țuică, s-au strîmbat și au dat să plece. Cum Gina totuși l-a rugat pe moș să le arate camera lui Luca? Cum s-a uitat ea peste rîul cu sloiuri din foișorul casei lui moș Petrache și cum i s-a părut că vede, printre cei doi brazi, o casă albă dincolo de rîu, departe, într-un luminiș de pădure? Cum s-au întors la mașină și cum au calmat-o pe Getuța care voia să plîngă că Ion nenorocește mașina asta prin toate coclaurile și se nenorocește și pe el? Cum l-au claxonat pe Abraș să vină înapoi, căci se depărtase binișor de mașină pe drum în sus, căscînd gura la casele bătrînești și la cele mai noi deopotrivă? Cum au întors Dacia și au derapat în noroi și era cît p-aci să se trezească în șanț în țipetele Getuței?

Cum au ieșit din nou la asfalt și s-au îndreptat pe șosea spre oraș, au oprit în dreptul pădurii și au lăsat-o pe Getuța în mașină și au luat-o pe cîmp toți patru spre pădure cu noroiul după ei, ștalap-ștalap, stropindu-se pe spinare pînă-n creștet? Cum au cutreierat pînă la prînz prin pădure, cum s-au pierdut unii de alții și cum s-au regăsit apoi cu ajutorul lui Pascu și cum de pictor n-au reușit totuși să dea? Cum au început apoi să-și regăsească doar propriile urme și nimic altceva? Ehei, toate astea nu-s fapte, ci doar păreri.

XII

O dimineață neasemuit de frumoasă ghiciră ochii lui prin geamul autobuzului ce-l aducea spre Fuica în 12 ale lunii aprilie. După miezul nopții, în tren, venind dinspre Mocleasa, pe cînd adormea cu capul sprijinit în palmă și cu dosul mîinii proptit de geamul rece al compartimentului, avusese din nou visul cu pendulul al cărui virf cu peniță descria linii roșii pe o hîrtie de calc. Trebuia să «facă punctul» și încă nu reușea, ca și prima dată cînd avusese acest vis, dar acum liniile punctate și tipărite pe hîrtie cu o cerneală bleu erau mult mai vizibile, iar pendulul îi părea «controlabil». Din cînd în cînd apăreau însă tot felul de personaje ale visului său care-l împiedicau să se concentreze asupra punctului în care trebuia adus vîrful pendulului. «Chiar ai stat tot timpul în stație, ai putut să stai așa, cînd știai că e singură și vine spre tine?» — îl întreba Boerescu. Luca își amintește că-i răspundea afirmativ și atunci linia roșie făcea un salt, ocolind «punctul» spre care se îndrepta, trenul tocmai depășea un macaz, somnul se întrerupea și totul trebuia luat de la capăt.

Sigur, acum știa că Ula nu murise, dar felul în care pentru el era «dispărută» era unul definitiv. «Deci tu ai ucis-o?» — îl întreba în vis salvamontistul E. Ionescu. Pentru că nu poți da ochii cu o iubire pe care ai trădat-o, pentru că ea se află într-o lume ce ți-a devenit pentru totdeauna inaccesibilă... «Da» — rostea Luca ratind din nou punctul și trezindu-se. Cineva, un tînăr cu chipul aproape imberb și cuprins de o grimasă ce mărturisește și spaimă și hotărîre, îl întreba dacă se gîndise vreodată la o posibilă legătură dintre avocatul Mierean și mama lui, a lui Luca. Și din nou pendulul sărind, roțile trenului țăcănind la macaz, el tresărind din somn, șter-

gînd cu mîna geamul aburit şi străduindu-se să vadă afară.

După ce autobuzul traversează pădurea şi iese la drumul în linie dreaptă spre Fuica, lumina soarelui inundă cîmpia neagră şi plată făcînd-o să arate ca o construcţie maiestuoasă în interiorul căreia strălucirea unui vitraliu dă sens înălţimii şi solemnităţii. Din brazdele untoase ce tălăzuie spre linia orizontului se înalţă aburii pămîntului, e primăvară, promisiunea certă a rodului viitor pare egal răspîndită în aer şi în profunzimea solului. Luca primeşte în faţă, fără să clipească, provocarea ascuţită a unei raze de soare ce vine prin geamul autobuzului. Se lasă cuprins de o bucurie simplă, adevărat elixir pentru rănile lui de neînţeles.

(Coborînd din autobuz, Luca se mirase doar de absenţa primarului de pe banca din faţa primăriei. Apoi văzuse o maşină plină de noroi şi cu osia din faţă ruptă, remorcată de un tractor şi adusă dinspre pădure, peste cîmp, spre primărie. O recunoscuse; era Dacia familiei Abraş.)

Înainte de a urca treptele primăriei o vede pe Nati venind în fugă spre el. Se opreşte. La cîţiva paşi încremeneşte şi ea, pe trotuarul ud, cu lacrimi în ochi şi adresîndu-i din priviri doar o extrem de intensă întrebare. Da! — răspunde Luca şi atunci ea vine şi-l îmbrăţişează. Rămîn nemişcaţi, minute în şir, privind fiecare peste umărul celuilalt o altă jumătate a lumii inundate de soare şi lăsîndu-se fascinaţi de aceasta. În depărtarea spre care privirea lui stă aţintită, Luca are impresia că-i recunoaşte pe cei trei prieteni din visul lui de aproape doi ani, pe Gheorghe adică, pe Sachelarie şi pe Şarba. Au reuşit să scape de Marius şi se întreaptă acum spre o altă zare necunoscută, cu dor de a relua totul de la început? Sau sînt doar nişte muncitori care vin dinspre capătul satului spre staţia de autobuz, să plece spre oraş în schimbul întîi?

Dar din interiorul primăriei se aud paşi. Luca tresare şi se desprinde din îmbrăţişare. E puţin mirat văzînd că Nati nu e la fel de grăbită ca el în a evita să fie surprinşi. Nu se mai teme de gura satului, de regulile nescrise care nu-i permit să se îmbrăţişeze acolo, dimineaţa devreme, cu un om străin de sat?

— Haide, mă, neică, odată! Bine, măi tovarăşu' Luca, unde umbli, dom'le? Ne laşi să te priveghem aici toată noaptea?! Ptiu, ce ne-ai speriat, bată-te să te bată!

E rîndul lui Luca să o privească întrebător pe Nati, de la numai o jumătate de pas. Da! — spune privirea ei. «Am tremurat pentru tine. N-am ştiut unde ai dispărut şi de ce. Mi-a fost frică şi mi-am făcut reproşuri că nu ţi-am ieşit înainte că te-am lăsat singur în cine ştie ce viscol al nălucirilor tale Mai ales cînd am aflat despre ele de la aşa-zişii tăi prieten, mi-a fost foarte frică. Te-am crezut mort şi m-am descoperit vinovată!» Toate aceste lucruri le spune privirea ei în mai puţin de o secundă.

În sala mare a primăriei, apariţia lor stîrneşte un val de strigăte de surpriză, iar tonul fiecărui strigăt, conotaţia lui, diferă de la unul la celălalt dintre cei prezenţi. Suma este un zgomot greu de identificat cu unul cunoscut.

Da, Luca îi recunoaşte pe toţi cei de faţă. Şi pe Abraş, cu aerul lui de cîştigător la un joc care se compune numai din trişerii mărunte şi din nici una cu adevărat grandioasă Şi pe Gina, cu privirea ei puţin marcată de un strabism care, accentuează aerul provocator, cu gîndurile pierdute în depărtarea în care trebuie să existe şi un loc fără restricţii şi fără necesitatea inventării de scenarii salvatoare pentru fiecare aventură a simţurilor. Şi pe Nelu, după mirosul lui care sufocă sala; şi pe Pascu, înspăimîntatul Pascu — în ce fel i s-ar putea sugera că împotriva spaimei numai cu ironia poţi face faţă? Şi pe IonIon, fornăind supărat că ăştia, cu prostiile lor, îl ţin aici să-şi piardă timpul sau chiar sforăind, cine ştie?, Getuţa acoperindu-l cu paltonul ei peste picioarele muiate pînă mai sus de genunchi în noroiul mlaştinii dinspre Valea Plînşii. Toţi, aşa cum au fost culeşi de pe coclauri în cursul nopţii, după ce Getuţa a venit plîngînd la primărie. Cele două actriţe cu aerul de figurante cărora regizorul a uitat să le spună ce au de făcut sau doar îngrijorate că pictorul Vio încă n-a fost găsit. Apoi Chişcanu care-l întreabă ceva pe primar pe şoptite, primarul aprobînd din cap cu îngrijorare (dar mult mai puţin gravă această îngrijorare decît aceea care l-a ţinut treaz toată noaptea) şi omul în costum bej, un martor accidental, omul de serviciu al primăriei, cîteva feţe vag cunoscute de pe drumul spre Fitotron, apoi, undeva mai în margine, chiar directorul Fitotronului mascîndu-şi un căscat provocat mai degrabă de o subită destindere a nervilor decît de oboseală.

— Şi... doar aşa, nişte păreri ale dumitale i-au făcut pe toţi oamenii ăştia să umble zănatici pe cîmp? — l-au întrebat.

Nati îl apucase de mînă în văzul tuturor, el era şi emoţionat şi surprins, vedea că răspunsul lui e aşteptat cu o curiozitate serioasă doar de directorul Fitotronului, dar, dacă numai lui ar fi trebuit să-i răspundă, el, Luca, noul Luca, ar fi putut doar să izbucnească în rîs. Celălalt înţelese şi zîmbi el:

— Deci ai încercat să-i «tratezi» împotriva undei meteo descoperite de tine?

Luca o ţine pe Nati de după umeri, iar directorul Fitotronului e lîngă ei. Zarva celorlalţi pare să nu-i mai privească.

— Da! — răspunde Luca.

— Atunci să mergem!

★

Pe cînd coborau treptele primăriei, prin faţa lor, pe stradă, tocmai treceau cei trei bărbaţi pe care Luca mai devreme îi văzuse în depărtare şi-şi închipuise că sînt Sachelarie, Şarba şi Gheorghe. Nu sînt aceia şi nici trei muncitori navetişti îndreptîndu-se spre staţia de autobuz. Sînt inginerii Popidan, Şendrea şi Silvestru care spun într-un glas bună ziua. Probabil că pe director l-au salutat aşa de prompt, îşi spune Luca şi încearcă să rămînă mai în urmă, împreună cu Nati.

Vor merge totuşi împreună pînă la Fitotron, pe jos, bucurîndu-se din plin de soarele neasemuit de frumoasei dimineţi de aprilie. «Ai vrea să avem un copil, Luca?» — îl va întreba Nati, pe şoptite, cînd ceilalţi patru vor merge la cîţiva paşi înaintea lor. DA, îi va răspunde Luca sărutînd-o pe gură. Apoi se va scutura şi se va ciupi şi se va freca la ochi să fie sigur că nu trăieşte în halucinaţie, în utopie, în vis.

★

— Nimic utopic, tov. Luca, va spune calm Silvestru în timp ce vor traversa una dintre celulele climatizate ale Fitotronului. Ce facem noi aici se poate numi, mai degrabă, practopie, adică înaintare practică spre viitor.

Tocmai vor traversa un lan de grîu copt! «Un lan» fiind singura exagerare pentru că suprafaţa nu e nici cît a unei săli de dans. Pe perete, lîngă uşă, un calendar dublu: data reală — 12 aprilie; data climatizării interioare — 12 iunie. Utopiile sînt, de obicei, unidimensionale, astfel că ele provoacă în minţile lucide mai ales teama de neprevăzutele efecte secundare. Dacă noi, în stadiul actual al cunoştinţelor agricole,

am declara că vrem să facem un soi de grîu care să producă direct covrigi, am fi utopici — deci mincinoşi — şi i-am chinui degeaba pe colaboratori. Noi constatăm numai că în codul genetic al fiecărui soi de grîu există calităţi specifice şi sperăm doar în soiuri noi care să întrunească un număr mai mare dintre ele: perioadă mai scurtă de vegetaţie, rezistenţă la cădere, la frig, la secetă, la îngheţ, conţinut crescut de substanţe nutritive, boabe mai multe şi mai mari etc. etc. Eventualele influenţe exterioare nefaste la care te referei dumneata, acuzîndu-ne că nu le luăm în seamă, sînt în atenţia noastră *puţin altfel*: nu ne interesează ce pagube ar putea să provoace ele acoperişului Fitotronului azi, 12 aprilie, ci încercăm să vedem în ce fel planta însăşi ar putea lupta cu ele atunci, la 12 iunie, înţelegi?

Privirea «candidă şi nu naivă» a Nataliei urmăreşte direcţia spre care arată cu mîna inginerul Silvestru: calendarul dublu de pe perete. Luca ştie acum că el mai ales de această încrezătoare privire a ei s-a îndrăgostit. Nimeni n-are voie să înşele o asemenea privire.

— În cei 25 de ani de cînd există Institutul, continuă Silvestru, am produs vreo trei sute de soiuri de cereale. Opt milioane de hectare din ţară sînt cultivate azi cu soiuri produse de noi şi, în aceeaşi perioadă, am trecut de la 800 de kilograme la un hectar de grîu la o medie de 4000 de kilograme. Avem soiuri cu care am putea să atingem şi opt sau zece mii, dar încă n-au fost suficient studiate aici. Poţi să ocupi pămîntul cu un «monstru productiv» care cade la prima adiere de vînt? Şi invers, poţi să-l ocupi cu un grîu înalt şi des şi frumos, rezistent la toate intemperiile, dar care face şapte boabe la spic şi, din astea, trei sînt seci? Te poţi juca oricum în codul genetic al plantei — asta înseamnă, de fapt, inginerie genetică — dar noi trebuie să visăm numai realist şi realizabil. Tot timpul există tentaţia forţării unei calităţi în dauna echilibrului.

— Şi cum rezistaţi la aceste «tentaţii»? — întreabă Nati cînd tocmai pătrund într-o altă celulă climatizată în care un minicultivator ară pămîntul «după seceriş».

Silvestru se opreşte şi o priveşte zîmbind pe faţă. Motorul minicultivatorului se opreşte brusc. În liniştea nefirească din sala cu acoperiş de sticlă şi podeaua proaspăt arată se aude clar vocea şoptită a inginerului:

— În timpul acelei operații, planta trebuie iubită cu adevărat, domnișoară! Să trădezi într-o astfel de iubire înseamnă să provoci catastrofe.

Privirea ei candidă și severă sorbind aceste cuvinte. Și siguranța cu care Luca știe că, spre dimineață, adormind lîngă trupul ei cald, va visa din nou penița din vîrful pendulului cine știe cărui aparat de ascultat universul alergînd aiurea pe o hîrtie liniată. Va reuși atunci să «facă punctul»?